

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

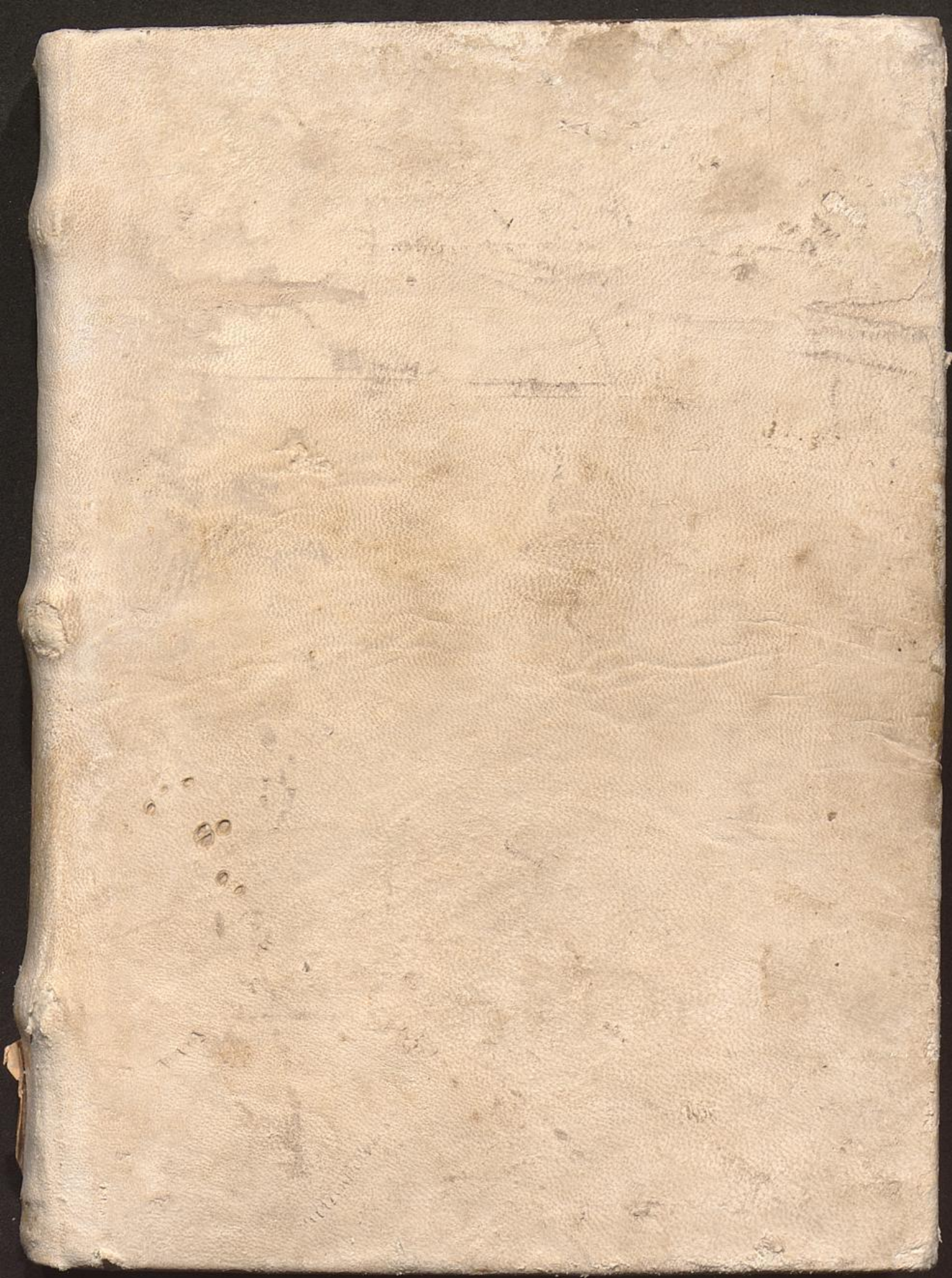
**Defensio Regie || assert[i]o[n]is co[n]tra Ba||bylonicam
captiuitate[m]**

Fisher, John

Coloniæ, 1525

VD16 F 1226

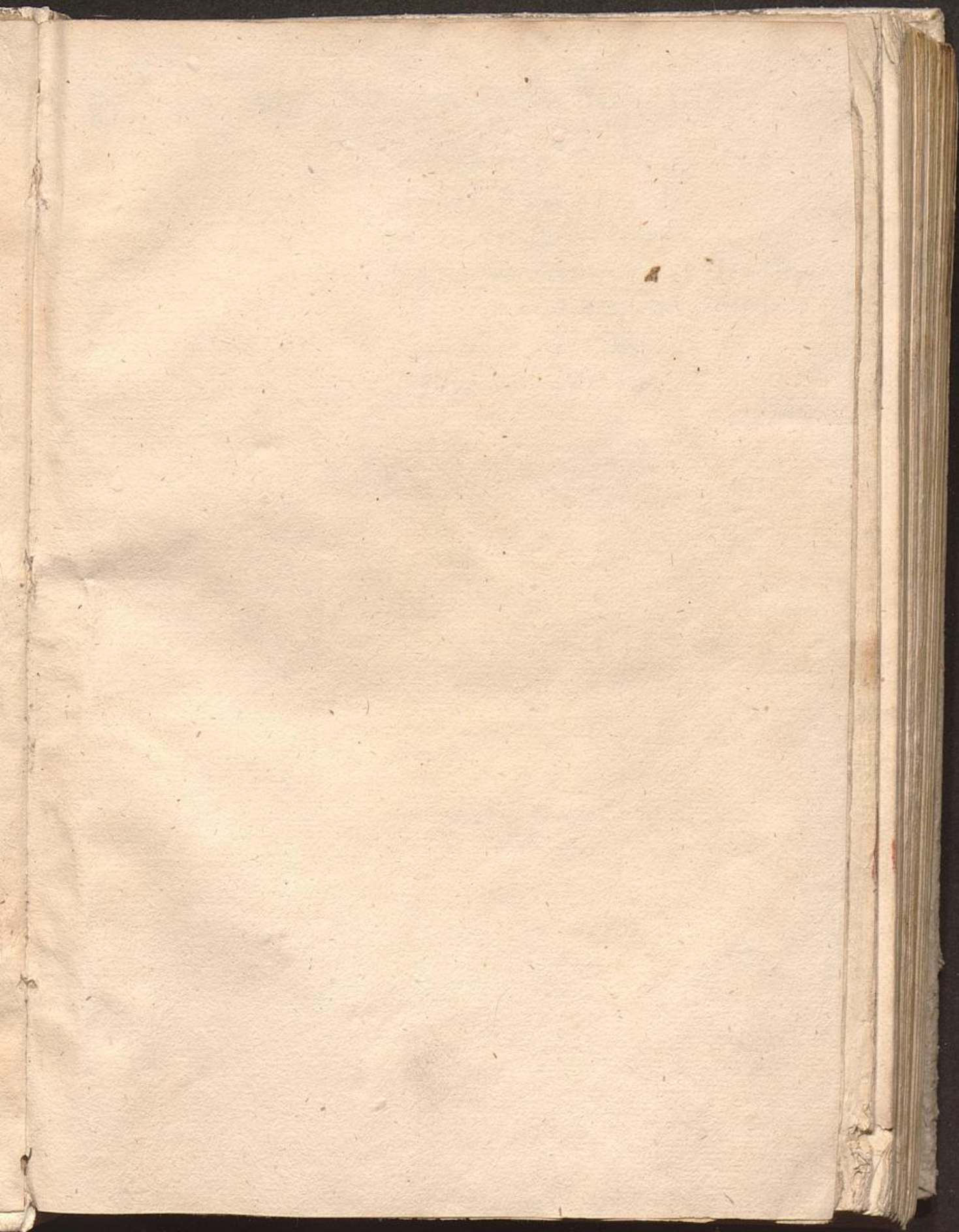
urn:nbn:de:hbz:466:1-30480

F. IX.
16.

Th. 5971.

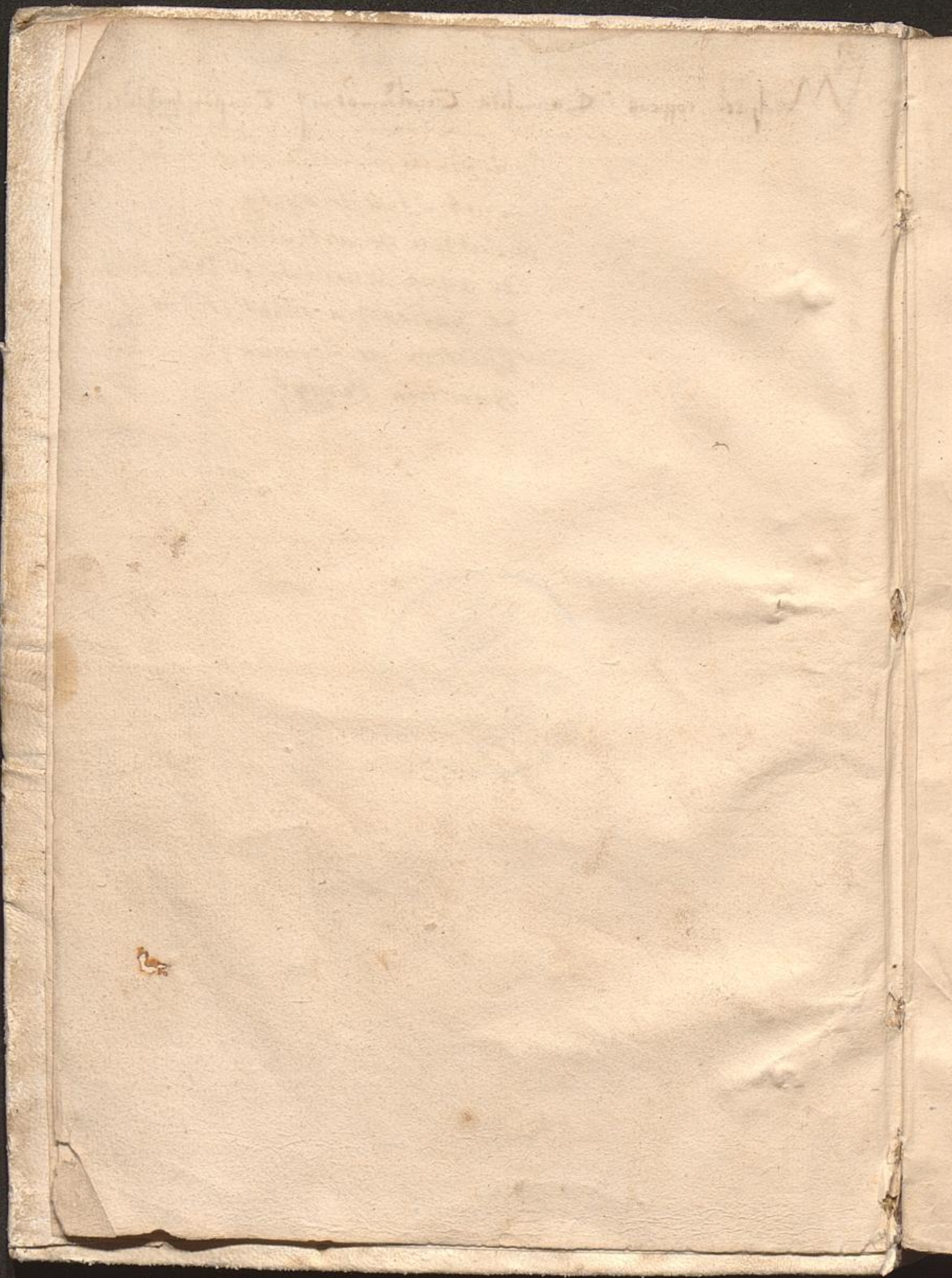
F. IX
16

ERZBISCHÖFL
AKADEMISCHE
BIBLIOTHEK
LEOSTR. 21
PADERBORN

Michael roppus Carmelita Geraldinotam q̄ custod huius libri

Jo. Aeffensis G. Lutheri capt. Balyt.
G. Lutheri. Fide et opibz.
G. Lutheri 91. articulos.
De aqua benedicta et Vita Beata.
De patientia Bapt. Mant.
Eiusdem de Fortuna.
Bucolica Virgilij.

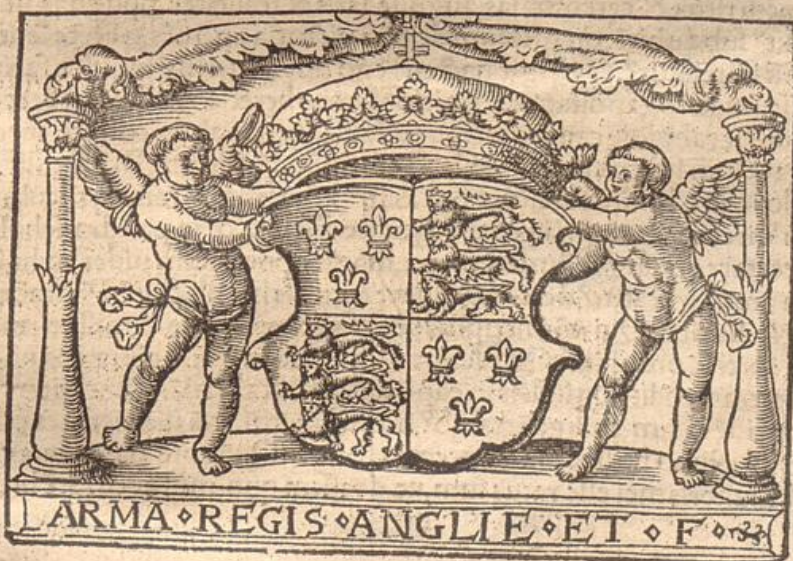
1

Defensio Regie assertiois cōtra Ba

bylonicam captiuitatē. per Reue-
rendū patrem et D. D. Ioannē Roffensem Episcopū. In qua
respōdet pro illustrissimo, eodēq; doctissimo Anglorū Rege
Henrico, VIII, fidei defensore, ad maledicētissimū Martini
Lutheri libellū, in eūdē Regē scriptū plusquā impudētissime.

*Libro Scientiæ Josu Paderborne. 1598
Ex donatione R. D. Sebastiani Sgultor*

Coloniæ. In officina honesti ciuis Petri Quentell
Anno. M. D. XXV. Mense Iunio.

Reuerendo admodū in Chro. patri ac dño, dño Ioāni in dlyto Rol
fensū Epō oim uigilātissimo, Frater Ioannes Röberch Kyrsensis,
ex institutione Dominicana, Euāgelij Christi Præco. S. P. D.

Recepimus hisce diebus dignissime Præsul, post alia studioꝝ tuorū,
aduersus pestiferā Lutheri heresim p̄ clara opa, & alios duos libel
los p̄lo cōmittēdos, alterū q̄ sacꝝ sacerdotiū ab iniurijs pessimi nes
bulonis uindices, alterū q̄ eximas Chriānissimū Regē Angliæ Henricū
octauū a falsis criminatioib⁹, q̄bus ipudētissim⁹ scurra Harpiarū more,
tātē celsitudinis maiestātē omī v̄tutū decore ornatā, haud uerecūdat⁹ ē,
(i suā malā rē) fē dare, porro leuissimētāq̄ spōgia abstergis, q̄s mac̄as fru
stra immittere tērauit Regiē Maiest, cui⁹ alioq̄ inocētissima, p̄bitas satis seip̄a
sūt defensa. Priusq̄ uero āplissime Pater, p̄ ep̄lam hortareris id actū iri a
Calcographis ne illoꝝ diligētia in illis p̄lis desiderēt libellis, ego iā calcu
lū meū ad h̄ciēdi mun⁹ accepi. Eo q̄ppe tui amore in primis & authorita
te magnifici dñi Rectoris huius nr̄i Gymnasij Mgri Arnoldi de Tongri,
uiri nō uulgari eruditioe, & m̄lta p̄bitate fulgētissimi, hāc prouinciā (ut
impressores asseruere) mihi demādātis adact⁹ fui, ut diligētia qualicūc
homini multiphariā occupato. (nēpe publicis, & lectōib⁹ sacꝝ Theolo
giæ, & diuini v̄bi declamatōib⁹) molirer utriusq̄ libelli scripturas reco
gnoscere. Qd̄ ubi coepissem nō pua auiditate, nihil molestū uisum est, q̄
nō potuisse, rātū in illis aīm oblectari, quātū desiderio legēdi atq̄ sepius
relegēdi estuabā. Mox eq̄dē ab initio lectiōis didici, hęc te nō potuisse ni
si eo spū q̄ oēm docet ueritatē scribere. Quō nāq̄ diuino spū nō cōcitat⁹
uel nō afflat⁹ ea scripseris, quę nihil p̄sus q̄ diuinū amorē spirāt, nihil q̄
Dei gl̄am & honorē p̄tēdūt, nihil nisi p̄ximi (de q̄ unicuiq̄ mandauit
Deus) salutē p̄tēdūt. Erāt deniq̄ mihi eo gratiores q̄ te mihi ampliore
ueneratiōe habēdū cōmēdarūt. Qui acerrime cū impio hoste & oim cru
delissimo digladiaris, Chriānāq̄ religiōem & sacrosctā catholicę ecclesię
sacramēta ritus, & ceremonias, auguste satis & sc̄eliciter p̄pugnās, ut ni
hil penit⁹ subdubitē, qn̄ gl̄osum de tāta uictoria ap̄d oēs, q̄ recte sentiāt
triphū sis relatur⁹. Qz̄ q̄ igit̄ hacten⁹ ego quę aduersus huiusce farina
hoies, scismaticos, apostatas & p̄niciosissimos hereticos, cōcepi, edere re
formidē, ne rabidorū canū morsibus dilaniarer, ubi absq̄ comite incede
rē. Meaq̄ p̄in scripta in Carolo stadit̄, Iustū Ionā, Ottonē Brūsuelsū, &
nōnullos alios domi delitescere sinā. Sati⁹ eē arbitrat⁹ mihi tyrūculo pri
uatim uires meas expiri in eorū dogmate cēsendo, & in palestra scholasti
ca decertare ac e suggestu declamare, magis oportunum uidēt mihi, q̄ q̄
ego in arenā luctatur⁹ descēdā cū durę ceruicis hoib⁹, & itē Pharaōe in
corrigibiliōib⁹. Qui nō sint p̄p̄m dei a sua captiuitate dimissuri, nisi in
manu forti & ore gladij. Qz̄ si scriptis fides tutari queat cōtra eos, nō des
sunt ueterani milites, q̄ indies in cāpū p̄deāt m̄lta phalāge sinceriter toto
conatu si dē ipsam p̄pugnātes, q̄b⁹ si opē tulerō, etiā q̄lē inermes p̄stare
assolēt, id estimo nō sine laudis premio fore. Quāob̄re pater integerr
me id muneris mei esse ratus sum, ne deessem quo mi⁹ accurate hi tui li

belli, in Zoilorum blateronibusque, qui nil nisi calumniari didicere, manus incidant. Ego priusquam inter leges d'ragnoui uel rariora, uel magis pregnatia, in marginibus adnotauimus, simul & authoritatum sacri Canonis, quibus niteris, loca designauimus, ne calumniatores te arguant temeritatis, ac nudus & inermis Gygati occurrere presumas, cum non prima fronte, ueluti in p'p'atulo conspiciat armaturam ex p'p'uarario sacrae pagine, quam uidequaque cinctus ornatibus incedis. Quod prudens & consulto non curaueris, tamquam obuersatibus sedulo in scripturis indicare, quam notissima esse debebunt. Quod si calculum citatis authoritatibus adiecisses (p'cul dubio quod iam alijs euenit) blaterones isti te ambitiosis & arroganti nota inurerent, ac si uelis non nisi apparatu, authoritatumque numero potius obruere, quam ueritate uincere. Verum ego demonstraturus te utrumque gloriose potestare, effeci, ne crimiareris uel asserta non probasse, uel ex locis obscurioribus, quam absque longa disquisitione ad manus non sint, quoniam quidem nemini non perspicuum sit, unde de prosperis, quasi in hostes iacularis sacre scripture lapillos. Et demum ex grauioribus sensibus & magis peculiaribus congessi Indicem ordine alphabetico, ut & segnioribus onus querendi alleuiare. Quod si hos labores meos boni consulas, Praesul omnium benignissime, ut presentiam in hisce tibi abs me gratificatum, ad longe grauiora me tibi obsequetissimum praebeto. Vale, ex aedibus Praedicatoris, urbis Agripinae Coloniae.

¶ Index in librum Iohannis Rosseni . pro defensione Regis Angliae contra captiuitatem Babylonicam.

¶ Prolectore informatio.

¶ In hoc Indice alphabetico, a prima folij facie, b, uero scilicet designat. Numerus alicui earum litterarum praefixus folium totius operis, quod uero ipsam continuo sequitur locum faciei, ubi materia tractatur, & is in margine inferiori querendus est. Post quem ubicumque designatus fuerit, sequi copias materiae expetita ex Indice.

Absolutio relinquit reatum penae in p'p'tore folio. 11. b. IX.
 Accidit panis non permiscetur corpori christi fo. 49. b. 22
 Actus coniugij non est de se malus, fol. 100. b.
 Animus plebeorum est leuis & inconstans 83. a. 1.
 Antiquorum assertionibus pugnabatur aduersus hereticos, 89. b. 9.
 Apostoli uocantur fundamenta ecclesiae. 19. a. 18. & 24. b. 12.
 Apostoli non probabant omnia per scripturas. 19. b. 1.
 Ap'lis solis dictum est, Bibite ex hoc omnes. 20. b. 4.

Apostoli tribus utebantur in ordinatione. 99. a. 7.
 Approbata peccata, non rursus rationibus fulcienda. 58. b. j.
 Aquam non infudit Christus in consecratione. 32. b. 25.
 Aquam miscuit Christus in consilio. 34. a. 26.
 aquae & uini comixtio habet bonam significationem. 34. b. 27. & 3. a. 35.
 argumentum a bona consuetudine, est ualidum. 58. b. 1.
 Assentire oportet uerbis Christi & sanctorum. 92. b. 14.
 audire prohibet Christus, falsos prophetas. 88. a. 8.
 authoritati maiorum detrahit Lutherus. 89. b. 10.

Augustin⁹ ea retractauit, quæ male do- 10, b, 7.
 cuerat. 10, b, 7.
 Aug⁹ non excusauit sua dogmata con- 10, b, 7.
 trarietatis. ibidem.
 Bibite ex hoc omnes solis apostolis dis- 20, b, 4.
 ctum est. 20, b, 4.
Calix nõ est testemētū nouū. 33, a, 4.
 Calix nõ est sanguis, quæadmodū 45, b, 15.
 nec panis est corp⁹. 45, b, 15.
 Calicis mixtio duo significat. 35, a, 28.
 Cameraceñ opio ñ e oino tuta. 40, a, 7.
 Caued̄ e diligētissime a Luth. 29, b, 19.
 Celebrandi modum tradidit Beatus Ia- 60, b, 4.
 cobus. 60, b, 4.
 Celebrātes pñt tpaia recipe. 67, b, 2.
 Cenā ultimā, & si uerbis, nõ tñ sensu cõ- 56, b, 9.
 trario Euāgelistę describūt. 56, b, 9.
 Clemēs fuit discipul⁹ ac successor sancti 58, b, 2.
 Petri. 58, b, 2.
 credit recte, si mādāta obseruēt. 89, b, 11.
 Creded̄ e cõcilijs gñalibus. 40, b, 8.
 Crededū e magis bonæ cõsuetudini, q̄ 80, b, 4.
 nudis Euāgelij uerbis. 80, b, 4.
 Credere magis oportet Pontificibus, q̄ 16, b, 15.
 Luthero. 16, b, 15.
 Credere optet recte sc̄iētib⁹. 85, b, 4.
 Christus nõ infudit aquā dñ cõsecraret 32, b, 25.
 sacramētū in ultima cœna. 32, b, 25.
 Christus miscuit uinū aqua in ultima cœ- 34, a, 26.
 na. 34, a, 26.
 Christus conuertit panem in carnem, in 36, b, 1. & 38, a, 3.
 cõsecratione. 36, b, 1. & 38, a, 3.
 Chrs mltiphariā dat seipm. 46, b, 17.
 Chrs Ioīs 6, fecit mētionē de sacr. ibid̄.
 Chrian⁹ uocat lapis in script. 19, a, 18.
 Cõicāti digne remittūt pctā. 52, a, 2.
 Cõicari digne nõ pñt ipenitētes. ibid̄.
 Cõicāt rēlāici sub una tm̄ sp̄e. 33, b, 25.
 Cõmunicare sub utraq; sp̄e, non statuit 33, a, 25.
 scriptura. 33, a, 25.
 Cõicare sub una sp̄e nõ repugnat diuis- 20, b, 4.
 næ legi. 20, b, 4.
 Cõicare sub una sp̄e introductū est, cõ- 21, b, 7.
 muni hoīm cõsensu. 21, b, 7.
 Cõicādi cõsuetudo est a sp̄u sancto, ibid̄
 & approbata e ab ecclia. 21, b, 8.
 cõicādi mod⁹ rōnbilr mutat⁹ e. 29, a, 19.
 Cõmunitio laicorū nõ fit sub specie uini, 20, b, 3.
 propter pericula uitanda. 20, b, 3.
 Cõio fiebat oliz sub utraq; sp̄e. 29, a, 19.
 Cõiugij act⁹ nõ e de se mal⁹. 100, b, 11.
 Cõciliū Lateraneñ determinauit sup res 40, b, 8.
 manētia panis. 40, b, 8.
 Cõcilio crededū est. ibid̄.
 Cõsecratio ex nudis v̄bis Euāgelij, nõ 82, a, 5.
 habetur certa. 82, a, 5.
 Cõsecratiōis fides, ex priscorū pendet 80, b, 3.
 eruditiōe. 80, b, 3.
 Cõsecratō requir̄ ad eētīā missę. 68, a, 2.
 Cõsecratio mali sacerdotis, est bonum 69, a, 2.
 opus. 69, a, 2.
 Cõsecratio non exigit fidem formas 70, a, 2.
 tam. 70, a, 2.
 Cõsuetudo bona pro lege habetur. 19, b, 1. & 20, a.
 19, b, 1. & 20, a.
 Cõsuetudī bonę nitēdū est, ubi scripturę 20, a, 1.
 ræ deficiunt. 20, a, 1.
 Cõsuetudinū discrimē uariū est. ibid̄.
 Cõsuetudo bõa ñ aduersat euā. 22, b, 9.
 Cõsuetudini p̄batæ magis fidendū, q̄ 80, b, 4.
 nudis euāgelij uerbis. 80, b, 4.
 Cõsuetudo firmū est argumentationis 58, b, 1.
 medium. 58, b, 1.
 Cõsulēdi sunt a Christianis prudentis 94, b, 17.
 ores. 94, b, 17.
 Cõtrarietas dogmatū q̄ cēseat, 10, a, 7.
 Cõuitia Lutheri diabolica, in Sanctum 28, a, 13.
 Thomam. 28, a, 13.
 Cõuitia Lutheri i ipm regereñ. 29, b, 19.
 Corp⁹ Chri nõ pmiscetur accidentia 49, b, 22.
 panis. 49, b, 22.
 Corp⁹ Chri appellat apls panē. 44, a, 13.
 Corp⁹ Chri p̄is uocat i ari. test. 45, a, 14.
 Corpus Chri fieri p cõsecrationē, non 75, b, 1.
 probat ex euāgelio. 75, b, 1.
 Corp⁹ Chri & sanguis uocat sacrificiū 79, a, 7.
 a nobis sumendum. 79, a, 7.
 Corpe ueniēti cedit suşa panis 47, b, 19.

Dedit seipm Christus multipliciter
 46, b, 17
 De^o nō est cā pcti 3, b, 3
 Diffinitio sacri scdm Luth. 95, b, 1
 Diffinitio sacri scdm catholicos. 97, a, 3
 Diffinitio noui testamēti 54, a, 6
 Dignitas potissimū debet his q̄ copiosiores sunt gratia. 3, a, 2,
 Dissentire nō lz a recte ducētib⁹. 85, a, 3
 Dionysi⁹ fuit discipul⁹ Pau. apli, 58, b, 2
 Disputare cōsueuerunt ueteres ex patrum assertionibus 89, b, 9,
 Docēda sūt ea q̄ scrip. sūt cōsen. 25, b, 13
 Doctrinaz repugnātia q̄ cēseat. x. a, 7,
 Doctrina noua nō est sine miraculis suscipienda 15, b, 14
 Doctrina Luth. lōge diuersa ē a doctrina euangelica ibidem
 Doctrina Luth. pniciosa est 56, b, 9
 Doctrina Luth. nō est a deo. 93, a, 15.
 Dogmata uaria repiūt i scripturis. 1, a, 1
 Dogmatū dijudicatio ad patres potius q̄ ad plābem spectat 83, a, 1.
 Dubioz determinatio. 70. senioribus reseruabatur 85, b, 4.
Ecclēsia Romana ex Petro dimanauit. 27, a, 16
 Ecclēia Ro. cōmēdat a diuo Hie. ib
 Ecclēia mutat ordinatōes euāg. 32, b, 24
 Ecclēia nō errat circa fidem 82, b, 7
 Electio nō fit suffragio populi. 98, b, 7
 Epistolę Iohannis uersus ab hereticis tractus est 94, a, 16
 Error Hieronymi Florentini 5, a, 6
 Errores diuersi Lut. reuincūt. 4, a, 5
 Errores nascūt ex platorz negl. in plo. 1.
 Euangelistę nō aduersant sibiipsis in cōnā descriptione 56, b, 9
 Euāgelistę uō dicūt panē remansisse in eucharistia post ei⁹ cōsecrati. 36, b, 1.
 Euāgelij elucidatio non debet fieri iudicio uulgi 86, b, 5
 Euāgelij sensus ex patrum interpretatiōne petendus est 79, b, 1.

Euāgelij nuda uerba, nō semp sectandū dilucide docent 82, a, 6
 Euāgelia recepta sunt, & interpretata spūs sancti instinctu 82, b, 7
 Euāgelia recepta sunt ab ecclesia saniori concilio 86, a, 5
 Eucharistia nō est sacm remissionis peccatorz, sed unionis 51, a, 8, b
 Eucharistia sacramentū apli ministrabant pro suo arbitrio 28, b, 18
 Eucharistie & alioz sacramentoz longum est discrimen ibidem
 Eucharistia sacramentū quibusdā iure subtrahitur, ibidem, 29, a,
 Euch. sacm a ieiunis sumēdū ē, 32, a, 24
 Eucha. dispō reliq̄ sacerdotib⁹. 33, a, 25
 Eucharistia nō est nisi cū pura conscientia sumenda 51, b, 2
 Eucharistia dī panis rōnabilr. 45, a, 14,
 Eucharistia sacm soli poenitentes dignē sumunt 75, a, 9,
 Eucharistia spēs, scz, panis refert corp⁹. Spēs autē uini sanguinem 75, a, 9.
 Eucharistia fecit Christus mentionē, Ioh. han. 6. 46, b, 17,
 Eusebi⁹ fuit Arrij dog. corrupt⁹ 92, a, 15
 Eusebi⁹ cōfiteet se male docuisse. ibid. b, 2
 Eusebius aliq̄diu errauit 86, b, 5,
Fidē uix aliq̄s h3 scdm Luth. 12, a, 2
 Fidē non habere uix aliquis reperit secūdū Lutherū 13, a, 11,
 Fidei rō duplex ē scdm Luth. ibidē, b
 Fides ecclē Romanę est a Christo & apostolis 26, a, 14,
 Fidei, contra posita nihil efficiunt sine demonstratione 48, b, 20
 Fides sola non sufficit cuilibet adulto. 77, b, 5, Et. 96, a, 1.
 Fides non est recta absq̄ mandatorz obseruantia 89, b, 11
 Fides cōsecrationis pendet ex antiquorum eruditione 80, b, 5
 Fidere optet recte sentientibus, 85, b, 4,
 Filius est patri offerendus 77, b, 4,
 2

Gratia dei conferri se ad eam prepara-
 rantibus 101, a, 15
 Gratia dat in matrimonio. ibi. 16
Gra dei datur in ordinatōe. 79, a, 3
Hebraea lingua caret neutro gene-
 re. 41, b, x,
Hereses ex malo intellectu scri-
 pturae nascuntur 92, a, 13
Heretici oēs criminant papā, 15, a, 13
Heretici, nūc multitudinē, commēdāt,
 nūc uero damnant 84, b, 2
Hieronymi Florentini probitas & er-
 ror 5, a, 6
Iacobus ap̄tus tradidit modū cele-
 brandi 60, b, 4
Iacobi ep̄lā dānat Luth. 2, b, 1,
Iacobi ep̄istolā nō esse catholicam ma-
 le negat Lutherus 87, a, 6
Ignati⁹ fuit cōtēperane⁹ ap̄lis. 59, a, 2
Ignis suba nō mutat in ferrū 39, b, 6
Indulgētiē nitūt diuinis lris 11, a, 8,
Indulgētiās q̄rere cōsultissimū ē, 11, b, 9,
Indulgētiā habent fundamentum in sa-
 cris literis 12, b, 9
De indulgētiās asseruit Lu, cōtraria. 9, b, 6
Iohānes baptista occisus est propter ad-
 ulterij correptionem 99, b, 9,
Instituta Ch̄ri p̄nt imitari 28, b, 18,
Instituta Ch̄ri mutauit eccl̄ia. 30, a, 20,
Ira est graue peccatum 6, a, 7
Irenaeus ep̄s Florinū acerbe reprehen-
 dit 89, a, 9,
Iudiciū Paul⁹ nō reliq̄t oib⁹ cōit. 93, a, 15
Iudiciū Lutheri est falsum 4, b, 4
Iudiciū de dogmatibus nō est plēbi de-
 ferendum 83, b, 2
Iudicio populi nō est standū 84, b, 3
Iudiciū uulgi antiq̄ ē cōtra Lut. 87, b, 7
Iudiciū de doctrinis ad patres potius q̄
 plēbē spectat 83, a, 1,
Iudicabant antiqui longe certius mor-
 dernis 4, a, 4
Iudicare alium nō est indifferenter cus-
 iusq̄, 26, b, 15,

Laici dñt sub una tm̄ specie cōmu-
 nicari. 33, b, 25
Laici nō communicantur sub speci-
 e uini propter pericula. 20b, 3
Laus & cōmēdatio s. Tho. de aq̄. 31 b 22
Legata distribuūtur per testamētū, nō
 autem testamētum 52, b, 3,
Lex q̄libet habuit sua sacrificia. 63, a, 9,
Lex noua dñt testamētū nouū. 54, a, 6
Librū nouum pollicetur author aduer-
 sus Lutherum 99, a, 7
Ligādi potestatem nō cōtulit Christus
 passim oībus 11, a, 8
Lut. malitia depingit in p̄logo. fo. 1,
Lutherus effecit plurima mala ibidē
Lut. male a principib⁹ defensat ibidē
Lutherus assimilāt bestijs diuersis. ibidē
Lu. seducit multos suo falso dogmate. ibi
Luther⁹ retorquet sacras scripturas. ibi
Lu. corrūpit scripturas triphariā. 1, b, 1,
Lu. dānat ep̄lam B. Iacobi ibidem
Lu. nō est cōposui ipsius 5, a, 5
Lu. cōuincit aperte mētus ibidē,
Lu. fingit dogma suū e celo eē, 5, a, 6,
Lu. oīa deturpat p̄ suā malitiā. ibidē, b,
Lu. cōuincit principibus 6, a, 7
Lutherus frustra molit se purgare de-
 uitijs sibi obiectis 7, b, 1
Lutherus bis cōuincit mēdax, 5, a, 9,
Lutherus cōtraria asseruit de indulgē-
 tijs 9, b, 6
Lutherus est a Satana deceptus, ibidē
Lutherus ab hoībus didicit ibidē
Lu. recte uulpes nūcupat, ibidē fa. x, a,
Lutherus decipit uulgas 14, a, 11,
Lu. incōstātia & repugnātia cōcludit
 ibidem,
Lutherus pugnātiās asserit 14, a, 12
Lutherus in pluribus sibi cōtradicit,
 ibidem, b, Et, 50, b, 23
Lutheri mordacitas ostendit 14, b, 15,
Lutherus nemini parcat 15, a, 13
Lu. n̄ licuit tā acerbe obiurgare. 16, a, 15
Lutherus est pseudoapostolus, ibidem

Lutherus rursus contorquet scripturas.

- Lut. suscitāt Leuiathan, 17.a, 16
Luth. nō intelligit se mētiri 18.a, 17
Lutherus amisit patiētiam ibidem
Lutherus insimulat catholicos cōtrariis etatis, 18.b, 18
Lut. maliciose insectat Thomistas, ibid
Lut. nō erubescit mētiri 19.b, 1
Lutheri deliramēta sunt indigna respōsione 23.a, x
Lutheri iactātia inanis 25.b, 14
Lutherus totus carnalis est 26.b, 15
Lutherus, uel mētitur, uel cōtrariatur sibi ipsi 27.a, 15
Lutheri fundamēta rex Angliæ destruxit, 29.b, 20
Lutherus cōuincitur palam sibi ipsi cōtradixisse 31.b, 23
Lu. reluctat orthodoxis 35.b, 28
Lutherus deceptus est per ignorātiā 38.b, 3
Lutherus false interpretat uerba euāgelij, 43.b, 11
Lut. suadet credi heretica 44.a, 13
Lutherus mētitur Paulum quædam dixisse 50.b, 23
Luthe. excōmunicat seipsum, ibidē,
Lutherus falso sophismate insectat Ambrosium 47.b, 19
Lu. distorte interpretat scripturas. 56.a, 8
Lutherus instinctu Satanæ nititur suo sensui 60.a, 11
Lutheri diuersa mēdacia 67.a, 1
Lut. argumētū regis detrūcat. 72.a, 5
Lutherus false imponit regi cōtradictionem 76.a, 2
Luth. crucifigit Christum 76.b, 11
Lutherus per uim contorquet scripturas 84.a, 2
Lut. schismaticus est 94.a, 16
Lut. habet spm̄ erroris ibidem
Lut. est pseudopropheta, 89.a, 9
Lut. tāq̄ pestis fugiendus est, 90.a, 11

Matrimonij actus est bonus & fit bene 101.a, 11
Matrimonij perfectum est etiam am indissolubile, ibidē, 12
Matrimonij indissolubilitas a deo animis cōiugum affigitur ibi. xij.
Matrimonij indissolubilitas per fidē est perfecta 101.b, 14
Matrimonij digne susc. cōfert grā, ibi. 15
Matrimonij bona nō seruātur sine gratia 102.a, 15
Matrimonij cōferre grām, probat diuersis autoritatibus ibidem, 16
Matrimonij suscipiētes praua intētiōne priuantur gratia ibidē, b
Matrimonij actū apls n̄ interdixit. 102.b, 17
Matrimonij actus excusat a culpa p̄ se dem & gratiam, 103.a
Matrimonij nō cōtrahitur absq̄ sensibili signo 103.a, 1
Matrimonij signa sunt v̄ba, &c. ibid. b
Matrimonij est q̄dā res fide p̄cepta. ibid
Matrimonij ē uisibilis gr̄e uisibilis for. ibid
Malitia Lu. depingit, in prologo. fo. 1.
Mala plurima fecit Lutherus ibidem
Mala plurima suadet Luth. 89.b, x
Mala q̄ ex Lut. doctrina sequūt. 90.a, 11
Manuū impositio fiebat spiritus sancti instinctu, 98.b, 6
Maria erat plena gr̄is an̄ baptis. 3.b, 2
Matrimonij est signū unionis Chri cū ecclesia 100.a, x
Matrimonij actus nō ē de se malus, ibid. b, 11
Matthias apostolus fuit manuū impositione ordinatus 98.a, 6
Memoriale qd significet, 78.a, 6
Mēdacia Lutheri plurima cōuincuntur ex proprijs ipsius 4.b, 5
Ministri p̄uicinas nō officit sacris. 68.b, 2
Miracula fecit Chrs cuiusmodi & apls faciēda commisit 81.a, 4
Miraculorū p̄missio optima impleta ē. ibi
Miraculis nō semper opus est, ibidem, b
Miracula temporibus nostris nō inters

- mittuntur fidei defectum. 81, b, 5
 Miraculoꝝ opatio nō exigit fidē for. ib
 Missę sūt uarię acceptōes scđm L. 57 a, 11
 Missa nō est promissio ibidem, b.
 Missa nō est testamētum ibidem
 Missa nō ē pmissio remis. pctor. ib. 58 a
 Missam eē test. Lu. nusq̄ pbauit. 58, a, 1,
 Missa debet celebrari in locis per episc
 copum statutis 58, b, 2
 Missa est sacrificium secūdum diuersos
 doctores, 58, b, 2
 Missa ē sacrif. scđm doctores lati. 59, b, 3
 Missa asseritur esse sacrificium ex actis
 pontificum 60, b, 5,
 Missa ē sacrif. scđm cōcil. gñalia. 61, a, 6,
 Missæ uocabulū omēs antiqui pro sa
 crificio usurpāt 64, a, 11
 Missa plura cōplectitur 64, b, 12
 Missa unde deriuatur, ibidem
 Missæ uocabulū uarie a diuersis sumit
 65, a, 13
 Missa dictio hebræa est 66, a, 14
 Missam celebrātes temporalia bona re
 cipere possunt 67, b, 2
 Missa est bonum opus 68, a, 2
 Missam esse, solū credere uerbis, errone
 um est 69, a, 1,
 Missa nō impeditur per circumstātiū
 incredulitatem 70, a, 1,
 Missę usus distat ab eius fructu. 70, a, 3
 Missæ interesse uel nō interesse pluri
 mum refert 70, b, iij
 Missam Lutherus sæpe promissionē ap
 pellat, & item aliter 71, b, 4,
 Missa sacramētū & testamētū nihil diffe
 runt secūdum Lutherum 73, a, 6
 Missæ uirtus nō cōsistit in promissione
 remissionis 73, b, 7,
 Missa i se multa cōplectitur 74, a, 7
 Missam sacerdos facit, sed plebs audit.
 eam 74, b, 8
 Missa plurima requirit. 74, b, 9
- Mixtio uini et aq̄ h3 bonā significatio
 nem 34, b, 27
 Mixtio uini & aquæ significat redemp
 tionem humani generis 35, a, 28
 Mixtio calicis duo significat
 ibidem,
 Mordacitas phibeñ i scripturis.
 17, b, 17
 Mors chr̄i rep̄sentat i sacro altaris.
 61, b, 7.
 Multitudinē hæretici quādoq̄ laudāt,
 quādoq̄ uituperāt, 84, b, 2
 Mutari pnt iustituta Chr̄i
 28, b, 18.
 Mutauit ecclia quasdam euāgelicas or
 dinationes. 32, b, 24
 Mutari nō p̄t suba ignis i ferrū, 39, b, 6
- ¶ Negligētia p̄latorum parit & fouet
 errores in prolo. fo. 16
- O** Blata omnia esse incensa men
 titur Lutherus. 77, b, 6
 Offerendus est filius patri,
 77, b, 4
 Opinio Cameracensis nō est usquequā
 q̄ tuta 40, a, 7
 Opera ad iusticiam conducunt
 25, b, 1,
 Opus duplex est, scilicet. operans & o
 peratum 68, b, 3
 Ordinatio est uere sacramentum,
 29, a, 7
 In ordinatione apostoli tribus uteban
 tur ibidē.
 Ordinationes euāgelicas mutauit ec
 clesia, 32, b, 24
- P** Arabolarum uerba non habent
 omnia mysticam ueritatem,
 92, a, 13
 Pascha quod Christus obtulit, &
 modo sacerdos

offert, est idem. 62, a, 8. Punitio falsorum prophetarū q̄drat in
 P̄res atiq̄ docuerūt oī hūilitate. 91, b, 12. Lutherum, 91, a, 12.
 P̄res siml̄ consentientes in ueritate fidei
 non errauerūt. 92, b, 14. **Q** Vadrat minime om̄is locus scrip-
 Passiōis Ch̄ri efficitur p̄cipies per sa-
 cramenta. 63, b, 10. **Q**uadrat optime in Lutherū
 Passiōn̄ Christi meritū applicat̄ hoibus
 per media cōuenientia. 77, b, 4. falsorum punitio, 91, a, 12.
 Paulus nō cōtraria ē sibi ip̄i, 10, a, 7. **Q**uilibet nō dī sp̄ual̄ homo, 95, a, 16.
 Paul⁹ nō legit̄ baptizasse Timo, 97, a, 4. **R**ationes lex Ep̄i Roffen̄ pro asser-
 Paulus non religt̄ omnibus cōmuniter
 iudiciū, 63, a, 15. **R**at̄is per Regem, 41, b, 10.
 P̄cti remissio nō ē regnū celoz, 57, a, 10. **R**ationibus nō oportet rursus ful-
 P̄cti r̄missio nō p̄mittit̄ i missa, 76, a, 2. **R**at̄is p̄ eccliam approbata, 58, b, 1.
 P̄cti deus non est causa, 3, b, 3. **R**eat⁹ penē manet post absolut, 11, b, 9.
 P̄cti aliqd̄ remanet post absolut, 11, b, 9. **R**egis Anglię cōmē datio, de doctrina
 P̄ctā remittūt̄ digne cōicātī, 52, a, 2. & eruditioe, in pl̄, fol. 1.
 Penitentiā asp̄nantes, nequeunt digne
 cōmunicari, 52, a, 2. **R**egis Anglię doctrina sacre scripture
 Petr⁹ recte appellat̄ petra, 18, b, 8. **R**emissio p̄ctōz nō ē regnū celoz, 57, a, 10.
 Plebeioz aiūs leuis & incōstās, 83, a, 1. **R**emissio p̄ctōz nō p̄mittit̄ i missa, 76, a, 2.
 Policarp⁹ oclusit aures, dum contra fi-
 dem quid diceretur, 89, a, 9. **R**esurrectio nō determinat̄ a Beato Pau-
 Pr̄atē cōtulit̄ ch̄s successorib⁹ Pet̄, 11, a, 8. **R**esurrectio passim, 2, b, 1.
 Potestatē ligandi non dedit Christus
 omnibus passim, ibidē. **R**esurrectiois meminit b. Iacob⁹, 3, a, 1.
 Prædestinati tādē cōuertent̄, 91, b, 13. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Prælatoz negligētia nascuntur multi er-
 rores in ecclia, in pl̄, fol. 1. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Principes nō recte agūt Lutherum de-
 fendendo, in pl̄, fol. 1. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Nō oīa pbauerūt apl̄i p̄ script, 19, b, 1. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Promissionis v̄bū Luthe. passim ambiz-
 guē tractat, 71, a, 4. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Propheta dupl̄ sumit̄, 90, b, 12. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Prophetę non fuerūt in trecētis ānis ān-
 Ch̄ri aduentum, 91, a, 12. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Prophetę ueri dehortant̄ a malorum
 auditu, ibidē. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Prophetas falsos dehortatur Christus
 audire, 88, a, 8. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Prophetę falsi uarijs depræhenduntur
 indiçis, 89, a, 9, 94, b, 17. **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-
 Prudētiores sunt Christianis consulēdi, **R**etractata sunt quedā p̄ Augustinū a se-

Sacrificiis iungebāt p̄missionē, 72, b, 5.
 Sacrificiū nō sp̄ cōburebāt, 72, a, 7.
 Sacrificia, uocantur opera sacerdotum
 in Euāgelio, 79, a, 7.
 Sacramenta esse septem est in concilio
 decretum, 99, b, 8.
 Sapiētia Luthē. nō est de cœlo, 7, a, 8.
 Satana; nemo uincit, nisi prius seipsum
 uincat, 6, b, 7.
 Scripturę cuiuslibet, nō om̄is locus cui
 libet quadrat, 44, b, 15.
 Per scripturas nō probāt ap̄li oia, 19, b, 1.
 Sñiæ unanimi p̄scoꝝ stādū ē, 60, a, 3.
 Sequēn nō docēt oia dare i euā, 82, a, 6.
 Signa dei uocāt sacrificia, 77, a, 4.
 Spēs panis in sac̄o per uermes possunt
 corrūpi, 40, b, 7.
 Specie una tantū continetur, quantum
 sub utraq̄, 21, a, 6.
 Species panis & uini uocantur sacrificia,
 77, a, 4.
 Spūs s̄ctūs diuersimode collat⁹ ē, 57, b, 5.
 Spūs erroris facile dephēdit, 94, a, 16.
 Spūal̄ hō nō dicit q̄libet, 95, a, 19.
 Substātia nulla est digna ut misceat cū
 substātia creatrice, 49, a, 22.
 Substantia creatrix inibi intelligit, non
 corpus Christi, sed Ch̄s ipse, ibid.
Testamētum non distribuitur, sed
 per ipsum legata, 52, b, 5.
 Testamētū nouū, ē unicū, 53, b, 4.
 Testamētū est p̄missio, &c. secundū
 Lutherum, ibidem.
 Testamenti & mortis, longum est diseri
 men, 54, a, 5.
 Testamenti noui diffinitio, 54, a, 6.
 Testamētū nouū est lex noua, ibidē.
 Testamētum nouū est sanguine Chri
 sti confirmatum, 55, a, 7.
 Testamētū non est sanguis Ch̄i, 55, b, 7.
 Testamentinoui Christus non meminit
 cū de corpore suo loqueretur, 56, a, 8.
 Thomæ de Aquino laus siue cōmendat̄
 tio recensetur, 31, b, 22.
 Transsubstantiatio insufficientibus ras
 tionibus impugnat a Luth. 36, a, 1.
 Transsubstantiatio panis, p̄batur m̄lto
 rum auctoritate, 50, a, 25.
 Trāsubstantiationis opinio non est no
 ua, ibidem.
 Triumphare aduersus diabolū est dif
 ficile, 6, b, 8.
Verbis Christi, simul & sanctorū
 assentire oportet, 92, b, 14.
 Verba Christi secundū hæretico
 rum sensum sunt hæreses, 15, b, 14.
 Verba Christi quibus consecrauit, sup
 plenda sunt, 55, b, 8.
 Verba parabolatū non h̄nt om̄ia mysti
 cam ueritatem, 92, a, 15.
 Veritas ecclesiæ asseritur tribus rationi
 bus, 99, b, 8.
 Veritate; euāgelij suscepimus per pas
 tres, 92, b, 14.
 Vicia plurima sequunt̄ ad Lutheri do
 ctinam, 89, b, 10.
 Vitijs & peccatis diuersis est Lutherus
 implicitus, 7, a, 8.
 Vincere nō p̄t quis sathanā, nisi prius se
 ipsum uincat, 6, b, 7.
 Vocabulis ab antiquis olim repertis,
 utendum est, 85, a, 5.
 Vuicleff negat Christum consecrasse in
 cœna, 79, b, 20.

¶ T. 9.

Epistola reuerēdiſſ. dñi Episcopi

Iohannis Rosſeñ . nuncupatoria operis.

¶ Plurimum reuerendo patri & Domino meo
amātissimo domino Eliensi Episcopo .

Ræterierunt iam anni duo, charissime pater, ex quo bonam huius libelli partem legeras, et ita legeras, ut eius quod reliquum erat perlegēdi, magno te sancte affirmabas accensum fuisse desyderio. Quāobrē & nec semel p̄ internuncios egisti mecum ut, quāprimū a prelo rediret, tibi cōmunicaret. Ego pater haecenus emittere distuli, partim ob alia negocia quibus eram implicitus, partim quō nōnulla spes quibusdā fuerat. Lutheꝝ ad saniorē mentem aliquādo rediturus. Nam rumor fuit, eum una cum aliquot e sectatoribus eius meditari palinodiā & partē aliquā eorū, que male prius docuerant, recantare uelle. Quare ut respirādi spacium eis aliqd daretur, censui libellū hunc aut omnino supprimēdum, si respiscerēt; aut impressio nem eius in tempus aliud cōperendinandā, si nō ab erroribus suis interea desisterēt. Cæterus, ut non ignoras, ipsi pergunt in amētia pristinariam longe, quā pridē fuerant, insaniores facti. Nunc eīm inter se cōsensu mutuo, sacrorū bibliorū partitis distributisq; uoluminibus, non pudet ea cōmētarijs impijs cœde corrumpere, & ad suarū hæresum nullo non loco peruersum contorquere sensum. Idq; faciunt hac arte confisi, se facile simpliciōꝝ animis imposituros, quos uident sermonis lenocinio citra difficultatem trahi posse, ut suis pestilētibus erroribus fidem adhibeāt, & synceꝝ id credant esse scripturarū intellectum quicqd ipsi fallaci blādiloquētia sua fuerint interpretati. Sed digni p̄fecto sunt quibus imponat, q; salutaribꝝ documētis tot insigniū ecclesiæ catholicæ pastorū spretis, q; uite san-

Et imonia pariter & eruditōis synceritas tot & tam clarissimis
miraculoꝝ indicijꝝ a deo cōprobata fuit: huic feci hominū, &
(ut ne qd acerbius dicā) meris apostatis, animas suas credunt.
Et quid mirū est, si fallat in hisce rebus uulgus, cui sensus in sa-
cris literis pagꝝ exercitati sunt, ut discernant quid in illorū com-
mētarijs rectum sit, aut quid erroneū. Nam qui fieri poterit,
ut imperita plebecula super istiusmodi rebus iudicium unq̄ sa-
num ferat, in qbus & eruditissimi, nisi plurimū attenti sint, cre-
brius hallucinātur. Sed hac de re longe pluribus infra capite
undecimo disceptaturi sumus. Nūc igit̄ auibus (ut spero) fce-
licibus prodibit hoc opusculū, quod & dominationi tue dicā-
dum cēsui, quippe quæ multis noibus mihi charissima est, nō
solum q̄ ut bonū pastorē decet, tua p̄sentia diocesim tuā ex-
ornas, & uerbo dei plebem tue fidei cōmissam erudis assidue,
ueꝝ etiā q̄ ad hęc certamina fidenter obeunda nos pridē ani-
masti plurimū. Adde q̄ & a teneris annis mihi nō parua tecū
in scholasticis exercitatōibus fuerat cōsuetudo. Et quanq̄ in
aliud studij genus, nimirū ut in legibus erudieris, in quibus &
summū attigisti fastigium, exercitium tuum cōmutaueris, dia-
lecticis tamē & philosophicis cōcertatōibus usq; adeo ceteros
præcellebas, ut ad hunc usq; diem uix quisq̄ reperiatur tanto
ingenij acumine præditus, qui tibi, quum ingenij uires inten-
deris, nō porrigat herbam. Tuo igitur iudicio fretus, libellum
hunc iam tandē edidimus, & tue paternitati nuncupauimus
ut posteritati futurum sit amoris erga te nostri perpetuū testi-
monium. Bene ualebis Charissime pater ex Rossa per eiusdē
tue paternitatis amantissimum.

AUTHOR HOC .I.

IN PROLOGO TAXAT LVTHERVVM

quem ad unguem usq; depingit, asserens rationem

atq; materiam, simul & ordinem eorum

quæ prosequetur.

CHRISTI VOX IN CANTICIS

Cant. 2.

est. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demo-
liunt vineas. Qua plane monet hæreticos esse
capiendos, anteq̃ adolecant. Nā hi vulpinis
fraudibus vineas, hoc est ecclesiam Christi de-

moliri student. Optarim igitur ut hanc uocē audiissent hi, qui
bus ex officio incumbit hæreticos, dū paruuli sunt, cōpræhen-
dere. Neq; eñ hodie tam grauis esset in ecclesia tempestas &
rerū omniū pturbatio, si LV THERVS dū esset uulpecu-
la, fuisset repressus. At nunc euasit in uulpem grandiusculam
annosam, & ueteratricē, tot dolis, astutijs, artibus instructam,
ut mediū teneri difficillimū sit. Sed quid dixi? vulpē? parū est:
canem dixissem rabidū, imo lupū rapacissimū, aut seuisimam
quandam ursam, quæ raptis catulis, furore quodam agittur:
uel magis hæc omnia simul. Multas eñ hoc monstrū intra se
bestias alit. Sed & eiusmodi nomenclaturis apprime gloriaf.
Seipsum eñ appellat ursam & leenam. Nā & utranq; se fu-
turū catholicis pollicetur. Lutherū (inquit) habebitis ursam
in uia, & leenam in semita. In eiusmodi monstrum euasit ex
uulpecula iam tandē Lutherus. Vulpem eñ egit aliquādiu
fraudibus, mendacijs, subterfugijs. deinde canis factus est, im-
pudentia, latratu, mordacitate. Lupū postea se præbuit rapa-
citate, færitate, laniatu. Postremo leenā & ursam ostentat se-
se, furore, seucicia, crudelitate. Portentosa certe belua est, adeo
ut nec earū bestiarū, quas Daniel in mari uidit, horrēda mon-
stroritas poterit huius unius beluæ malitiā sufficienter expri-
mere. Oculos habet quasi hominis, quia nihil supra hominē
uidet, & tamen perinde atq; fuisset aliquando raptus. in tertiū
cœlū, os eius ingentia loquitur: lingua præditus est uirulen-
tissima: dentibus armatur plusq̃ ferreis, quibus & insatiabili

Prælatorū nes-
gligētia nascū-
tur errores

Malitia Lus-
theri depin-
gitur.

Plurima ma-
la efficit Lus-
therus.

Appropriata
Lutheri meta-
phora.

Vulpes.

Canis.

Lupus.

Leena.

Ursa.

Danielis, 7.

PROLOGVS.

Lutherus male a principibus defendat in perniciem ecclesiae.

Regis Angliae commendatio

Lutherus macula & astutia uento falso stringe seducit uulgus.

Lutheri instantia

Primum Lutheri errores

Lutherus retorquet scripturas sacras

ter carnes hominum uorat, & cominuit omnia, conculcans pedibus quicquid est reliqui. Eiusmodi sane portentum Lutherus ex uulpecula factus est, talemque iam speluncam in qua tuto delitescat comparauit sibi, ut securus omnem sui potentis pectoris, pestilentissimum halitum ac letale uirus haereseum suarum in totum orbem efflet, neminemque non conuictis, probris, contumelijs, atque id quidem quantum excogitare poterit acerbissimis insectatur, si quis ei contradixerit, ut nec regum alioqui potentissimorum ullam haec belua rationem habeat. Nuper enim, eius admonendi gratia, Rex Angliae, non minus armis, quam literis inclytissimus, quosdam illius taxauit errores, hortatus ad resipiscentiam, cui quum debuisset Lutherus, ceu pio monitori, gratias egisse, nullum tamen conuiciandi genus praetermisit, quod non in ipsum iaculare, & plus quam cinice. Neque enim aut sacrae eruditionis, quam ipse profiteretur, aut reuerentiae tanti principis respectum ullum habuit, sed uelut insanus & rabidus omnem sui pectoris furiam in Regem tam illustrissimum effudit, ut demirer quomodo quisquam illius dogmatibus fide adhibeat, quum aduertat eum Christi mandatis tam aperte contrauenire. Sed miseram plebem ita iactabundis assertionibus, ac uanis pollicitationibus allexit & agglutinavit sibi, ut uelut prophetam illum uenerentur. Neque enim quisquam, aut impudentius, aut arrogantius de seipso iactare poterit, quam (in eius libelli principio, quem aduersus eruditissimum Regem scripsit) Lutherus facit. Sic enim ait.

“ Certus sum dogmata mea habere me de caelo. Quia etiam aduersus eum triumphauit qui in ungue nouissimo plus habet uirtutis & astutiae, quam omnes papae, reges, & doctores.

“ O miram arrogantiam. O monstrum horrendum. O frontem impudentissimam. Quis unquam audiuit beluam tam aperta mendacia de se praedicantem. Sexcentis eius libri scatent erroribus, & tamen affirmare non pudet se certum, sua dogmata se habere de caelo. Ad quodlibet improprium a statu mentis deiecit & fit impos sui, & tamen de daemonibus triumphare se gloriatur. Caeterum ne uitia quaedam apertissima iactantiae suae fidem abrogent, ea subdole per scripturas, non absque uiculis contortas, tegere molitur, uti mox aperiemus. Nos ergo pro uirili nostra, dabi-

mus operam, ut huius beluæ fraudes, mendacia, caninaeque ra-
bies, & impudentissima uenditatio sui, quibus in libello cōtra
Regem inuictissimū usus est, q̄ breuissime poterimus, detegā
tur. Sed futuram disceptationem, q̄ fiat apertior, in duodecim
capita digeremus, iuxta seriem quā ille seruauit in libello suo.

Authoris
intentio.

Materies &
ordo agen-
dorum.

¶ CAPVT PRIMVM.

Lutheri iactabundam arrogātiā aperte mendacem esse.

¶ SECVNDVM.

Apologiā itē inanē, qua uitia quædā insignia tegere laborat.

¶ TERTIVM.

De cōicatione plæbis, ecclesiæ cōsuetudinē obseruari debere

¶ QVARTVM.

Non manere substantiā panis cū sacrosancto Ch̄i corpore.

¶ QVINTVM.

Missam haudquaquam testamentum esse.

¶ SEXTVM.

Missam recte sacrificium & opus ab orthodoxis uocari.

¶ SEPTIMVM.

Strophæ quædā & mendacia cauilliq; Lutherani deteguntur

¶ OCTAVVM.

Missam non esse promissionem solam.

¶ NONVM.

Quædā q̄ Lutherus falso impingit illustrissimo, regi diluunt.

¶ DECIMVM.

Interpretationi, quā de scripturis patres concorditer relique-
runt, fidem adhibendam esse.

¶ VNDECIMVM.

Dijudicationē dogmatū ad patres poti⁹, q̄ ad plæbē spectare

¶ DVODECIMVM.

Ordinē & matrimoniū eē sacramēta, cōferreque grām efficacē

De singulis igitur horum per ordinem disseremus.

¶ Lutheri iactabundam arrogantiam aperte mendacem esse. Caput primū.

.I.

PRINCIPIO Lutheri iactantiā expendamus, qua se certū esse dicit, dogmata sua se habere de cœlo. Nescio quæ Lutherus hic sua dogmata uelit intelligi. Nam si placita decretaque Christi ea esse dixerit, nihil repugno, quin hæc

Varia ī libris offendunt dogmata

Lutherus triphariā corruptis scripturas

Epistolā Iacobi cur Lutherus damnat

Nō passim arguit Paulus de resurrectione

e cœlo fuerint. Sin ea quæ præter sensum uerborū Christi, Lutherus e suo cerebro perperā adiecit, hæc e cœlo nequaquā sunt. Atque hæc sola dici possunt Lutherana dogmata. Nā reliqua non Lutheri, sed Christi sunt. Talia nimirū sunt, quoties, aut suas introducit hæreses plus quā ex diametro sanctissimorum patrum institutis repugnantes, aut quū scripturas pro sui capitis insanis phrenesibus interpretat, aut demū, quū scripturas hæctenus ab ecclesia receptas, pro sua temeritate, quæ suis cōmentis minime quadrent, uel damnat, uel ceu damnatas reijciat. Damnatur autē imprimis epistolā Iacobi, nepe quod ea suis hæresibus palā aduersat. Cauillat igitur eā haudquaquā apostolicā esse, quū tamē a singulis patribus passim approbetur atque inter catholicas ab uniuersa numeretur ecclesia. Sed aduerte quæso cauillum optime lector.

« Sic em̄ in cōmentarijs epistolæ prioris diui Petri scribit. Inde facile discis, epistolā Iacobi nomine inscriptā, haudquaquā apostolicā esse epistolā. Nullū em̄ prope elemētū de his rebus legis. Summū momentū habet hic articulus fidei. Nā nisi resurrectio esset, nihil prorsus uel consolationis uel spei haberemus, frustra quæcunq; Christus, tum fecit, tum passus est. Hactenus ille.

Vbi uides lector quā ob causam Lutherus epistolā Iacobi negat apostolicā esse, nimirū quod in ea Iacobus nullā de resurrectione Christi mentionē fecerit. Verū si propter hunc cauillum epistolā Iacobi nō erit apostolica, nec Pauli quædam epistolæ (præsertim ea quæ ad Philemonē inscribit, & utraq; ad Timotheum) erunt apostolicæ, quū in his de resurrectione nec uerbum quidem ullum habeatur.

Adde, quod ad hunc modū neque posterior epistolā Petri, quā tamen

apostolicā Lutherus approbat, erit apostolica, quū etiā in ea nihil de resurrectione Petrus loquatur. Quare si cauillus ille foret admittēdus, multas ex epistolis quas ecclesia recipit, nos reijceremus,

Cæterū etsi Iacobus de resurrectione nō expresse meminerit, B. Iacob⁹ meminit tamen, & passionis, & aduentus futuri, q̄ duo nequa min. t. resurre
q̄ absq̄ media resurrectione queunt intelligi. Meminit itē & tationis.
potentis uerbi, quo regenerati sumus, idq̄ sane eisdem ferme Iacobi. 5.
uerbis q̄bus & Petrus de eodē loquit̄. Nam Petrus ita de deo I. Petri. I.
scribit. Qui regenerauit nos in spem uiuam. Iacobus aut̄ ad Iacobi. I.
hunc modū. Is destinata uolūate progenit nos sermone ue
ritatis ut simus initiū aliquod creaturæ suæ. Simile quiddā & Hebr. 3.
Paulus ad Heb. dicit, Participes Christi facti sumus, si tamen
initiū substantiæ eius usq̄ ad finē firmū tenuerimus. Hoc cer
te q̄ a Christo regeniti simus & participes eius facti per initiū
substantiæ eius uim refert, & resurrectionis, & natiuitatis, & nerationis oia
passionis, atq̄ adeo cuiuslibet alterius negocij, q̄d nri causa sus
cepit Christus. Quamobrē neq̄ sanū est istud Lutheri dog
ma, nec e cœlo manasse credendum est. mysteria hu
manitatis in
telliguntur

¶ Alterū est Lutheri dogma, nempe, q̄ Petrus & Paulus, II.
imo beatissima uirgo, Christi genitrix, nihilo plus aut digni
tatis aut honoris habeat q̄ quilibet alius Christianus. Sic em̄
& in eisdē cōmentarijs tradit̄ ad uerbum.

Quia uero renati sumus filij & hæredes dei, pares sumus in di
gnitate & honore D. Paulo, Petro; S. deiparę uirgini ac diuis
omnibus. Habemus em̄ eundē thesaurū a deo bonaq̄ omnia
tā largiter q̄ ipsi. Siquidē & ipsos non secus atq̄ nos renasci
oportuit. Quare non plus habent q̄ quilibet reliqui Christia
ni. Hæc Lutherus illic.

Verū ista scripturis palā aduersant̄. Nā qui fidē & grām præ
cæteris cumulatiorē acceperūt, eos haud dubie plus accepisse
credendū est, quādoquidē eatenus aut plurius aut minoris qui
uis Christianus habendus est, quatenus ampliorē fidē & gra
tiā est cōsecutus. Et q̄ omnes de plenitudine Christi nō ni
hil accepimus, uti Iohānes tradit, nō tamen equaliter singulis
impartitū est. Nā ut Paulus ad Ro. ait, Habemus dona iuxta Roma. 12.
Amplior dig
nitas et honor
debet̄ his qui
gratijs p̄stant.

Contra captiuitatem Baby. Cap. .I.

Ephes. 4 gratiā nobis datā uaria. Et rursum ad Ephe. Vnicuiq; nostrū
 data est gratia, iuxta mensurā donationis Chri. De fide quoq;
Roma. 12 Paulus ait, eā nō ad eandē mensurā singulis esse traditā. Atq;
 ideo iubet ne quis arroganter de se sentiat, sed ut cuiq; deus
Lucæ. 17 partitus est mensurā fidei. Et profecto nisi fides esset in alijs
 tenuior, in alijs copiosior, non dixissent ad Christum aposto-
 li. Domine adauge nobis fidem.
Lucæ. 22 Adde, q; fidē in Petro laudauit Christus, & tamen alibi uo-
Matt. 14 cat eū hominē pusillæ fidei. At quid si fuerint omnes renati,
 non tamen in ipsa renascentiā singuli parem omnino donati-
 onem acceperunt. Et constat item beatā uirginem, priusq; ex
 aqua renasceretur, plenā fuisse gratia, gratiāq; præ cæteris pe-
 culiariē apud deum inuenisse, atq; eam sane multo cumulatio-
 rem q̄ alius quiuis, præter Christum, inuenerit unq;. Neque
 dubium cuiq; esse potest, quin si gratiæ quicquā adhiçi potuis-
 set, postea per animi sui consensum longe copiosorem acce-
 perit. Sed quid multis moror? hoc dogma, profecto, si tamen
 glossa non adhibeatur, patientioris insanix est q̄ ut egeat plu-
 ribus confutari

III. ¶ Sustulit in super suis dogmatibus arbitrii libertatē Luthe-
 rus, deūq; prædicat in nobis & bonorū & malorū authorē, at
 causa peccati q; id apertissime contra scripturas. Nā, ut innumeras alias p-
I. Petri. I. termittā, Petrus in eplā priori sic ait. Patrē inuocatis qui ci-
 tra personarū respectū iudicet iuxta cuiusq; opus. Ecce lector
 secundū opus uniuscuiusq; & citra personarū respectū, deus
 cunctos iudicat. At quomodo non erit personarū respectus
 apud deū, si me deus adigat ad peccandū, & in me nihil præ-
 ter opera mala producat? Si mihi sit malorū operū author, &
 contra bonorū, alteri, quomodo non illius personā respicit be-
 nignius q̄ meā, aut quomodo iuste iudicabit me secundū ope-
Actorū. x. ra, quæ mea non sunt, neq; libero meæ uoluntatis arbitrio pa-
 trauerim unq;. Consimiliter idem Petrus in actis ait id ipsum
 recensens. Re(inquit) ipsa comperio, q; non sit personarum
 respectus apud deum, sed in quauis gente, qui timer ipsum &
 operatur iustitiam, acceptus est illi. Ecce, si ego mea sponte iu-
 stitiam non operor, frustra sperabo me deo fore acceptum, &

contra, si eam operer, acceptus ero, quum apud eius tribuna-
nullus sit personarum respectus, sed operum, siue bonorum,
seu malorum, quæ per eos operata sunt, iustum examen fiet,
atq; ita de singulis, iuxta districtæ iustitiæ libramentum, iu-
diciū recte feretur.

¶ Docet in super iudiciū de scripturis, hoc est, quid euange-
lion sit habendū, aut secus: & quid apostolica eplā, aut nō apo-
stolica, id ad oēs ex æquo spectare christianos, perinde atque
nihil pro iudicato sit tenendū, quicquid citra apostolorū tem-
pora maiores nostri iudicauerint, quanta uis eruditione fulse-
rint, aut uitæ sanctimonia miraculisve claruerint. Quod do-
gma quantū cōtineat impietatis nemo q nō insanus fuerit, ig-
norare p̄t. Nā si unq̄ in ecclesia syncæ & exactū solidūq; fu-
isset iudiciū profecto fuerat in his qui temporibus ap̄toꝝ erāt
uiciniores quicq; pro fidei suæ tū magnitudine tū puritate co-
piosius diuinoꝝ charismatū fulgoribus illustrati sunt. Quam
obrem si christianis iam extantibus licebit in dubiū reuocare,
quod maiores nostri suis antea iudicijs comprobauerint quid
unq̄ in ecclesia certū, firmū, stabile, futurū sperari queat. Sed
de hac re pluribus alibi. Neq; tamen istud interea prætermi-
temus intactū. Dicat uelim Lutherus: An credat maiores no-
stros (de priscis illis loquor) fidē habuisse uerā nec ne. Si non
credat, quis iam non intelligit, q̄ sit ab omnibus iure exhibilan-
dus. Sin credat eos ueram fidem habuisse, tum non effugiet,
quin confiteatur eorum iudiciū uerum & firmum a cunctis
habendū esse. Nā sic in cōmentarijs eplæ Petri scribit,
Fides res est tam eximia atq; magnifica ut per eam rerum om-
nium quæ ad salutem pertinent, certam & claram cognitio-
nem habeamus potētes iam de omnibus, quæ in terra sunt, iu-
dicare, atque libere pronunciare. Hæc doctrina syncæra, illa
falsa est, uita hæc proba est, illa reproba. hoc factum be-
ne, illud secus. Et quicquid istiusmodi homo desinit, id ita
se habet ac uerum est. Non enim potest falli, sed seruatur,
& custoditur uirtute dei, manetq; iudex omnis doctrinæ.
Hæc Lutherus.

In quibus uerbis p̄spicis lector eū qui fidē habet potentē esse,

IIII

veteres certi
iudicabant

Lutherus asse-
rit fideles q̄sq;
recte iudicare

Contra captiuitatem Baby. Cap. J.

Iudicium Lutheri falsum. ut de rebus singulis indicet eius quoque iudicium uerum esse nec falli posse. Quare quum ipsi maiores nostri fide ueram habuerint, consequitur etiam uel ipsius Lutheri sententia, quod eorum iudicium falli non potuit. Quod si iudicium illorum ratum fuerit & stabile, quomodo non per illorum iudicium ceterorum omnium iudicium, quicumque diuersa iudicauerint, penitus erit praedudicatum? Quocirca quum Lutherus aduersus omnes illos iudicium tulerit, palam est eius iudicium inane, falsum, erroneumque esse.

Corollarium
Capita errorum Lutheri. Consequitur igitur ex iam dictis ut quicquid de sacramentis, de contritione, confessione, & satisfactione, de missa, de testamento, de communicatione sub utraque specie, de sacerdotio, de uotis, de primatu Romani pontificis, de praecipis, de peccato, de bonis operibus, de purgatorio, de excommunicatione, de potestate absoluendi, deque ceteris id genus quibuslibet aduersus maiorum nostrorum unanimem sententiam Lutherus docuerit, id a ueritate penitus alienum censerit debeat, tantumque abest ut e caelo uenisse credatur, ut ab inferis potius & ab ipso tenebrae principe Satana neuitim dubitem inspiratum fuisse.

V. Mendacia Lutheri conuincuntur ex propriis eius. Primus error. ¶ Ceterum ut os eius non nisi mendacium natum suis ipsius uerbis aperte conuincamus, legat epistola quam calci commentariorum suorum apposuit ad Conradum Pelicanum inscripta, ubi cernes lector ipsum tria confiteri. Primum, quod undecimo psalmo turpiter errauerit. Sunt enim eius uerba quae sequuntur.

“ Si non est excusus psalmus. xi. uelim deleas in fine ultimae paginae litterae B. 12. uersus, cum tribus sequentibus uersibus litterae C. Vi des enim quod ibi fecerit errauerim in uocabulo דבד. Hactenus ille
Secundus error. Ecce errorem unum, quem nec ipse poterit inficiari. Alium rursus errorem fateor ex psalmo. 13. Sic enim ait in eadem epistola.

“ Iam quod oblitus psalmo. 13. quicquid de uerbo משה somniaui, per. 26. uersus dele quaeso.

Ecce tam aperti sunt errores isti, ut nullis mendaciorum fucis Lutherus licuit eos palliare. Et tamen hos, in suggesto publice docuit. Nam in eadem epistola paulo superius, id ipsum testatur de eisdem commentariis loquens.

“ Voce (inquit) uiua multum auditoribus & lucis & gratiae accedit quantum caecos istud literarum neque habet neque capit.

Quis iā affirmabit hæc dogmata e cælo uenisse. Sed audi le^rtor & tertiu quod in eadē ep̄la dicit. Monuisse uidetur Pe^rlicanus illum de maledicentia & immodestia, qua færocit in omnes. Cui Lutherus respondet.

Lutherus non est suipfius compos.

Recte (inquit) mones modestiæ me. Sentio & ipse, sed cõpos mei nõ sum. Rapior, nescio quo spũ, quũ nemini me male uel le conscius sim. Verũ urgent illi etiam furiosissime, ut Satanã non satis obseruem. Hæc Lutherus.

Hic discite lector nõ esse compotẽ sui Lutherũ, nõpe, q̄ a spiritu satanico rapiat. Et quanq̄ dicat primũ se nescire quo spiritu subiungit tñ postea, se nõ satis obseruare Satanã. Nam huius haud dubie spũ concitat & agit in has tã insanas furias. At uide q̄ aperte mentiat. Ait em̄ se nemini male uelle, quũ tamen famã, rē omniũ preciosissimã, suis probris & cõuicijs cuiq̄ (q̄ sibi contradicit) eripere studeat. Cæterũ hæcenus ista recensui, ut candidus lector intelligat qualia sint Lutherana dogmata, de q̄bus dicit se certũ esse, q̄ habuerit ea de cælo. Et ego sane, si more Lutheri scripturas torquere uellẽ, possem etiã ostendere Lutherũ ea dogmata de cælo suscepisse. Nã & Christũ dixisse memini. Vidi Satanã sicut fulgur de cælo cadentẽ. Is forte secũ attulit e cælo dogmata, q̄ Lutherus subministraret. Ego certe nulla prorsus alia ratione fieri posse conperio, q̄ e cælo tã pestifera Lutherus hausisset dogmata. Nã & Satan ipse est, aduersus quẽ se triũphasse Lutherus iactitat. Aduersus eũ (inquit) triũphauit qui in ungue nouissimo plus habet uirtutis & astutiæ q̄ omnes papæ, reges, & doctores. Quis em̄ alius hic intelligi potest q̄ Satan, quẽ in ungue nouissimo tantã habere uirtutẽ & astutiã asserit. Q̄ si de Satana Lutherus triũpharit, quid ni pariter et illius diripuerit spolia? hoc est omnia mysteria diabolica. Et profecto nisi totus esset spũ satanico plenus, nunq̄ aduersus optimũ regẽ, & orthodoxæ fidei cultorẽ, defensorẽq̄ præcipuũ, tantũ bilis, imo fellis, & ueneni potuisset euomere.

Mendacium Lutheri ap̄tũ

Lucæ, x.

VI

¶ Sed procul dubio uel fingit ista Lutherus, quo maiorem apud uulgũ sibi cõparet authoritatẽ, uel turpissime fallit, Nã qua ratione certus esse potest de cunctis suis dogmatibus, q̄ e lo esse,

Lut. aĩo fallẽ di fingit dogmata suũ e cœlo esse,

b

Contra captiuitatem Baby. Cap: .I.

celo fuerint, nisi plane fuisset id ei reuelatū. Imo si reuelatū id ei fuisset, reuelationes tñ eiusmodi plerūq; fallunt. Nā que putant a deo manasse, plerūq; cōperiunt a maligno prodisse spū

2. Cor. 11. An nō dicit Paulus. Ipse Satan̄as transfiguratur se in angelū lucis? Et in. 2. Reg. nonne legit, q; dixerit spūs quidā ad dñm: Egređiar & ero spūs mēdax in ore omniū prophetaꝝ Achab Sed & nr̄is tp̄ibus erat uir nō indoctus Hieronym⁹ Florētīn⁹ q; multa cōstāter Florētīnis p̄dixit euētura. Qua rōne mirificā a pp̄lo simul & principib⁹ cōpauit sibi grām. Ceterę q; post ei⁹ obitū nihil eorū acciderit, q; pridē uaticinabat, eo discerni cūlo plane iā cōstat (si Hieremię credim⁹) illi⁹ p̄dictiōes haud quāq; a deo fuisse. Sic em̄ ca. 18. Hieremias ad Ananiā falso p̄phetatē dixit. Propheta q; uaticinat⁹ est pacē, cū uenerit uerbū eius, tūc sciet̄ propheta quē misit dñs in ȳtate. Delusus igitur (ut uideri p̄t) ipse Hieronym⁹ fuit, tāetsi uir insignis erat, uerboq; & uita (q̄tū hūano iudicio sciri potuit) uenerādu, nec latū unguē unq; ab orthodoxis p̄ribus in doctrina sua dissidens, nisi q; excoicationē in se latā cōtēpserit, & docuerit ab alijs eē cōtēnendā. Q; si reuelationib⁹ ille uir tātus & tā catholic⁹ potuit seduci, quā nos de Lutheri reuelationib⁹ habere possum⁹ certitudinē? Ille q̄q; sibi graues ab Alexādto tū summo pōtifice uisus fuisset iniurias accepisse, nunq; tñ in eius autoritatē oblocutus est, sed tñ in autoritatis abusum. Fuit em̄ ingenti modestia, humilitate, patiētia, charitate p̄ditus. Nunq; in pōtificiā dignitatē, sed in uitā & mores inuectus est. Neq; quicq; unquā docēdū p̄sumpsit, qd̄ esset cōtra cōmunē ecclīę catholicę fidē. At Lutheꝝ haudquaq; pudet ecclīę dogmata conuellere; patꝝ snias cōtēnere; pōtifices optimos et sanctissimos impostores uocare; autoritatē quā Petro Chrūs cōtulit pro nihilo ducere. Reges eximios cōuitijs & cōtumelijs afficere; plæbē perniciosissimis hæresibus inficere; cælū & terrā reple remendacijs; & tamen a deo perfrictæ frontis est, ut certū esse se iactitet omnia sua dogmata se habere de cælo.

Iohā. Fran. Picus Mirādulanus in apologia sua excusat eū. Et Florētīni adhuc summa ueneratione eum colunt.

VII. ¶ Sed uideamus primū quid habeat uulpis ista, qd̄ suę prætextat maledicentię. Rex (inquit) impet̄it prior. At regē id iustissime fecisse mox fiet apertissimū. Sed acerbis insectatus

est. At Paulus ait. Bñ loq̄mini de ijs q̄ uos insectant. Sed uer-
bis incessiuit asperis. Quid tū? An nō Paulus uetat ne cuiquā
malū pro malo reddatis, neq; maledictū pro maledicto? Sed
iniuriā istā ferre nō potui, nec alius patebat ulciscēdi modus.

At potius audire Paulū debueras, q̄ sic monet. Nō uosmeip-
sos ulciscētes dilecti, sed date locū iræ. Nunq̄ equidē aliquis
mihi psuadebit se uicisse Satanā, nisi prius ipse seipm uicerit.
Quisq; ab ira uincit, is iræ seruus est & peccati, Satanæq; mā-
cipiū, atq; stulte iactitat se de Satana triumphasse.

Roma. 12

Iohan. 2.
2, Petri. 2

Neq; em̄ Lutherus defendere potest, quin ira graue peccatū
sit, & maxime quū alibi palā affirmer, in omni opere quantū
uis bono. peccatū esse. Non potest igitur non esse graue pec-
catū ira, quandoquidē & irascentē fratri Chrūs gehennæ ig-
nis reū facit. Q̄ si propter irā qua fratrem suū quis fatuū appel-
lat nunc Chrūs reū facit gehennæ ignis, quanto magis q̄ prin-
cipē & eundē optimū, ac fidei christianæ cultorē pientissimū
tot blasphemijs impetijt? Istud haudquaq̄ sapit Christi spm̄,
sed plane diabolicū. Nā Christi spūs in Paulo iubet, ut omnis
anima potestatibus excellentibus subdita sit. Iubet & honorē
eiusdē impendi, quū nō sine causa gladium gestent.

Matth. 7

Roma. 13

Lutherus uero nec principis aut regis in ulla re maiorem q̄ in
fimi cuiuslibet homuncionis rationem habet. Quis enim, ni-
si prorsus insanus & amens in abiectissimum homuncionem
ita fureret, ac tantis intemperijs totq; furijs effrenescentem ira-
cundiam effunderet, atq; L V T H E R V S in regem & eū
dem inclytissimum debacchetur? Multo satius esset profe-
cto sacras omnino nescisse literas, quam eisdem tam aperte
contrauenire. Sed quid de principibus regibusue loquor? Cæ-
saribus ipsius iussa L V T H E R V S contemnit, neque sum-
mo pontifici quicquam censet honoris deferendū imo cōtra,
probris eum afficit, conuicijs onerat, contumelijs insectatur.
Paulus olim quū per ignorantiam, ei qui princeps esset sacer-
dotum maledixisset, eo, q̄ is præter legem iussisset illum per-
cuti, mox tñ ut fuerat admonitus eū fuisse principē sacerdotū
suam ignorantiam excusauit dicēs. Nesciebam fratres, q̄ prin-
ceps esset sacerdotum, & protinus adiecit, Scriptum est.

Lutherus oī-
bus principis
bus cōuiciat.

Acto. 23

Contra captiuitatem Baby. Cap. .I.

Principi populi tui nō maledices. Hanc reuerentiā Paulus exhibuit principi ueteris sacerdoti, qđ alioqui nō dubitauit antiquatū fuisse. Et Lutherus eū qui nō ueteris, sed noui & æterni sacerdoti princeps est, nēpe Chri uicariū & aploꝝ principis indubitātū successorē, omni maledicētiæ suæ uirulētia cōspurcat Paulus admonitus humiliter obtēperauit, honorē illi sacerdotio deferēs, at Lutherus tantū sibi licere contendit, ut nullū agnoscat superiorē, nullius potestātē reuerēat, nullis deniq; legibus teneri se permittat, certus quicquid dixerit id habere se de cœlo, seq; de Satana triūphasse penitus. O nimisq; impudentē hominis arrogantia. O caput insanissimum. Quis ista nō perspicit mera esse mēdacia? Et tñ Lutherus usq; adeo malitia est excæcatus, ut hac tam arroganti gloriatione toti orbi se sibi persuaserit impositurum.

VIII

Triūphare ad uersus diaboli difficile est.

Iob. 41.

Colloss. 2

Math. 4

Lucæ. 4.

I. Cor. 15

I. Cor. x.
Roma. 11.

¶ Sed neminē opinor usq; adeo leuē eē, ut ijs tā crassis mendacijs facile fidē adhibeat. Neq; em̄ exigua res ē aduersus Satanā triūphare, qñ Iob dixerit nō eē potestātē sup terrā q cōparet illi. Magnū est si qs ei restiterit, maius si uicerit, at triūphasse maximū est. Vix istud uerbū Chro scripturę tribuunt, nisi post illā eximiā crucis uictoriā, qñ Paulus dicit Chm expositos principatus & ptates ostētasse palā triūphantē illos p semetipm. Et qđ alias cū Satana cōflictatus eēt, eūdēq; ter cōfutauerit, Lucas tñ qđ scribit: nō utiq; q triūphauerit de Satana Chs, sed q cōsummata oī tētatione, diabolus ab illo recessit usq; ad tempus. O rem mirādā. Chs nō nisi mortu⁹ de Satana trūphauit. At Lutherus iam triūphat adhuc in carne peccatoq; uiuēs. Sed & si qs dæmoni cuiquam restiterit, nec istud suis uiribus ascribere debet, sed magis græ dei. Diu⁹ em̄ Paulus quū ob iustas causas ingētia quēdā de se p̄dicarit, subdit tñ. Nō ego, sed grā dei, q mihi adest. At Lutherus quū aduersus Satanā adeo magnifice se triūphasse gloriā, nec uerbū quidē ullū facit de grā dei. Paulus his q uicerint relabēdi metū inquit, dicēs. Qui stat, uideat ne cadat. Et alibi. Tu fide cōstitisti ne efferaris animo sed timeas. Lutherus iā triūpho positus p̄ nde securus gloriā quasi nō posset relabi. Diuus Petr⁹ quanq; sp̄m sanctū uisibiliter accepisset, nō tamen usq; adeo fix

matus erat, quin potuit relabi, & ut Lutherus author est, postea reuera mortaliter peccauit. At Lutherus aduersus Satanā adeo triūphauit, ut nō possit denuo captiuari.

Cæterū ex eo fortassis Lutherus colligit se triūphasse, q̄ desperationē euaserit, qua nō semel insinuat se fuisse grauius impetitū. Verū desperatio nemini cōtingit, nisi propter horrenda quædā & abominanda flagitia, qualia si se cōmisisse Lutherus fateat, & nunc adhuc pergit in his quæ nihilo sunt leuiora, hoc est inimicitijs, litibus, emulationibus, iris, cōcertationibus, seditionibus, sectis, inuidijs, & his similibus; quæ Paulus ad Galatas inter opera carnis numerat, & prorsus affirmat, q̄

Quibus uitijs
Lutherus sit
implicitus.

qui talia agunt, regni dei hæredes nō erunt, quomodo nō pudeat eū gloriari q̄ aduersus Satanā triūphauerit; aut quomodo certus esse p̄t q̄ habuerit e cælo sua dogmata; Nā sapientia q̄ de cælo est, si libro Solomonis credimus, in animas sanctas se transfert, nō in eas q̄ tantis furijs & flagitijs inquietant. Et Iacobus apertissime docet Lutheri sapientiā e cælo nequaquā eē.

Gala. 5.

Sapient. I.

Quis (inquit) sapiēs & sciētia p̄ditus inter uos; ostendat ex bona cōuersatione opera sua cū mansuetudine sapiētiae. Quæ si emulationē amarā habetis, & cōtentionē in corde uestro, noli te gloriari & mendaces esse aduersus ueritatē. Nō est em̄ ista sapiētia e supernis descendēs, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi em̄ emulatio & cōtentio, ibi incōstantia, & omne opus prauū. Quæ autē e supernis est sapientia, primū quidē casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis. Hæc Iacobus.

Iacobi. 3.

Ecce uides optime lector, q̄ si Lutherus e cælo suā haberet sapientiā, esset cōuersatione mansuetus, & pacificus, modestus, q̄ & tractabilis, expers itē emulationis, cōtentionis, & omnis amarulentiae. Quamobrem quum ille contra, prætergressus omnem modestiam ita furiat, insaniat, debacchetur in omnes qui suis peruersissimis hæresibus aduersantur, manifestum est eum non e cælo cuncta sua hausisse dogmata, sed a Satana potius aduersus quem triumphasse iactitat, afflatum esse. Cæterum ad reliqua iam transeamus, quibus adhuc euidentius apparet neutrum horū uerum esse, hoc est, uel e cælo uenisse Lutheri dogmata, uel eum de Satana triumphasse.

Sapientia Lutheri non este cælo.

Contra captiuitatem Baby. Cap. II.

¶ Apologiā item inanā qua uitia quædā insignia tegere laborat. Cap. II.

I.

Luthe. frustra
molit̄ sese pur
gare de uicijs
sibi obiectis
Ad obiecta
Luthero con
sequunt̄ duo
Primum.
Secundum.

Secundo loco Lutherus apertissima quædā, sua uitia tegere conat̄, & de duobus imprimis nitit̄ se pugnare, de quibus rex illustrissimus illū taxa uit obiter. Altero q̄ erat sibi contrarius. Altero q̄ cōuict̄is insectatus fuisse pontificē. Sed atten de lector quata uersutia rem suā agit uerlipellis iste. Nā eum omnino male habet, q̄ hæc duo sibi fuerint obiecta, quū ex isto plane consequat̄ uictū potius a dæmone Lutherū, q̄ a de mone triumphasse. Ex illo quoq; cōficiť, q̄ e cælo nequaquā fu erint illius dogmata. In his duobus itaq; amoliēdis, multa uer bositate gannit & garrit Lutherus, q̄ q̄ profecerit nihil, ut po stea fiet perspicuum.

II.

Luth. incōstā
tiæ timet ar
guit.

Lut. proprio
ense iugulat̄.

¶ Sed miraberis forte lector, cur tē enixe argumentis suam inconstantiā pugnare studuerit. Nimirū, q̄ dolosa uulpis per spiciat, id uitiū haud mediocriter apud omnes autoritatē sibi detracturū. Nā quū inconstantiā cuius magistro turpis sit, ei cū primis qui sua dogmata iactitat habere se de cælo, nō solū turpis est, uerūetiā probrosa, pudendaq; sed & fidē cætero rū prorsus abrogat dogmatū. Nā qui dicit omnia sua dogmata se habere de cælo, q̄ primū uel in minimo fuerit mendatio deprehensus, nullā in cæteris meretur fidē. Et profecto Lutherus in seipsum sententiā imprudens tulit, quum Regi pri dem sic obiecerit.

“Curādum est (inquit) aduersus hæreses scripturo, ut ne suspitio falsi in eo deprehendi possit. Nunc ergo quum sese totum inuoluat mēdacijs, quis credat ulli parti scriptionis eius? Hæc Lutherus aduersus regem.

Sed regeremus hoc ipsum longe facilius in Lutherū. Nā si tā toperē curandū ei sit, qui contra hæreticū scribit, ne quicquid in se falsi deprehendi possit, multo magis id ipsi curādum est, q̄ iactitat omnia sua dogmata se habere de cælo. Quoniā si uel unum in eo mendacium deprehendatur, id satis fuerit ad cætera cuncta quæ docet penitus explodenda. Cæterum q̄ immunisa mendacio rex illustrissimus fuerit, quantisq; contra

Lutherus mendacijs seipsum inuoluerit, ex dicendis erit apertissimum.

¶ Sed primū obserua cādide lector, qb^o technis hic Lutherus utat. In simulat regē illustrissimū, exemplū nullū attulisse, quo Lutherana conuinceretur inconstātia. Sic em̄ ait.

Nec unū quidē locū profert (saltē exempli gratia) quo meam inconstātiā conuincat, Solū rethoricatur gloriosus rex. Hoc modo, Lutherus sibi pugnat, quis ei credat? Sic dixisse satis fuit nouo defensori ecclesiæ. Hæc ille.

Cæterū, ut perspicias hic lector, non modo Lutheri strophā uerum etiā apertissimum eius mendaciū, ipsius illustrissimi regis uerba subiiciā, quibus ipse, quū de indulgētijs loqueretur, Lutherum breuissime perstrinxit, uelut inconstātem & sibi metipso contrarium. Sic enim scripsit.

Ante festus est Lutherus indulgētijs hæctenus saltē ualere, ut præter culpā etiā a pœnis absoluerēt, quascunq; uidelicet uel ecclesia statuerat, uel suus cuiq; sacerdos iniunxerat. Nūc uero nō eruditione (ut ipse inquit) sed malitia tantū profecit, ut sibi ipsi cōtrarius indulgētijs in uniuersum cōdemnet. Ecce lector exemplū unū quod rex ipse protulit, quo perspicue docetur Lutherum sibi contrarium esse.

Adhuc alter accipe. Prius papatū Lutherus negauerat eē diuini iuris, q̄ q̄ humani fuisse concesserat. Nunc uero secū dissidens, neutrius iuris esse confirmat.

Accipe rursus tertiu. Bohæmorū schisma detestabat, q̄ se ab obedientia Romanæ sedis abscinderent, pronuciās eos peccare dānabiliter quicūq; papæ non obtemporent. Nunc in idē quod tum detestabatur, incidit.

Audi p̄ter hæc & quartū. Quin istud q̄q; similis est cōstātiæ, q̄ quū in cōcōne quadā ad populū, excōmunicatiōē doceat eē medicinā, & obediēter patiēterq; ferendā, paulo post excōmunicatus ipse, idq; meritisimo iure, sententiā tamē tā impotentē tulit, ut rabie quadā furibundus in cōtumelias, cōuicia blasphemias, supra q̄ ullæ possint aures ferre proruperit. En audisti lector quatuor exēpla simul uno loco prolata, quū tñ Lutherus mēdaciter asserat, nec unū quidē exemplū Regem

III

Exēpla regis
de incōstancia
Lutheri.
Primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Episcopus

Contra captiuitatem Baby. Cap. II.

protulisse. Sed neq; tā breuibus eū rex taxauit, atq; Lutherus recensuit. Sic em̄ regia celsitudo. Quid attinet cū eo pugnare qui pugnat ipse secum? Quid argumentis promoueā, si cū eo agā, ut donet quod ante negauit, qui nunc id ipsum negat, qđ ante donauerat. Hęc ipse rex. Vides ergo lector bis hoc uno loco mendacē esse Lutheꝝ, semel, qđ negauerit regē exēplum aliquod incōstantiæ suæ protulisse: atq; iteꝝ, qđ falso recensu erit, ac uim argumētationis regiæ fraudulenter subticuerit, af firmans regem nihil aliud dixisse, qđ hoc modo, Lutherus sibi pugnat, quis ei credat? Et subdit, Sic dixisse satis fuit nouo defensori ecclesiæ. O perfrictæ frontis hominē, quē nihil pudet tā aperte mentiri. Ex hoc etiā collige lector quot ipse totus libellus mendacijs scateat, quū hoc uno loco bis mēdax eē deprehendat. Patet insup nō uno solū exēplo, sed pluribus p ipsum regē productis Lutheꝝ sibi contrarium esse.

Regis uerba

Episcopus

Bis Lutherus in eodē mendax est.

Corollarium primum,

Secundum

III
Lut. absq; cōtrouersia secū pugnat.

Quare Lutherus rejiciat epistolā B. Iacobi

¶ Hic optarim, p̄ lectores ad memoriā reducerēt, qđ constanter Lutherus olim, quū sua dogmata cœperat publicare, protestatus esset.

« Protestor (inquit) me nihil dicere, aut tenere uelle, nisi quod in, & ex sacris literis primo, deinde ecclesiasticis patribus ab ecclesia Romana receptis huc usq; seruatis, & ex canonibus, ac decretalibus pontificijs habet, & haberi potest.

Sic em̄ olim protestabatur, Nunc autem quid?

« Contestatos (inquit) esse uos uolo, me prorsus nullius quantumlibet sancti patris autoritate cogi uelle.

Hoc quantum ad patres, De canonibus uero & decretalibus epistolis quid sentit, apertissimū est uel inde, qđ eas igni tradiderit. Sed neq; sacras literas admittit, nisi tantū eas, quas pro sua uafricie perperā inuertere queat. Nā epistolā Iacobi, quā nullo modo potest in suā hæresim adaptare, recipiendā haudquam ducit. O dementiā intolerabilē. Ep̄la Iacobi, quā ecclia tot annos ut uere catholicā uenerata est, non fuit e cœlo? At pestifera Lutheri dogmata tot mendacijs referta certū est e cœlo manasse? Ecce uides lector optime, Lutheꝝ tā a seipso qđ a scripturis dissidere. A seipso, quia quod protestatus est, minime seruat. A scripturis, quā epistolā diuī Iacobi suis hæresibꝝ

palam repugnantem neutiquam admittit.

Rex ergo uehementer Lutheræ perstrinxit dicēs. Quid attinet cū eo pugnare qui pugnat ipse secū? Quid argumētis pro moueā, si cū eo agā, qui nunc idipsum negat quod ante donauerat? Nūc nō indulgentias aliquousq; ualidas fuisse primum fatebat, quod postea negauit? Et Leonē decimū, an non multis antea laudib⁹ extulit, mox postea uocat impostorē, & mille malis nominibus, denigrare molit? Antea se, patres oēs ab ecclesia Romana receptos, admissurū protestabat, nunc prorsus rejicit. Pridē se canonibus & decretalibus eplīs pariturū pollicebat, nūc omnino recusat. An nō hęc omnia inter se repugnāt? Veracissimus itaq; rex repertus est, qui Lutherū ut suis proprijs decretis cōtrariū coarguit. At Lutherus e regio ne bis etiā & hoc loco mēdax erit. Semel q; in altero cōtradi-
 ctorioq; q̄ uicissim docuit ac spopōdit, nō potuit nō eē mēdax
 Atq; rursum, q; negarit seipsum, in ullo fuisse mendacem.

Regis uerba.

Episcopus.
Hic Luther⁹
cōuincit bis
mēdax

¶ Sed habet hęc uulpes multa latibula, diuerticulaq; multa
 Vide quo iā diuerticulo subterfugiū parauit sibi. Metuit ne forte lector mendacē illū esset deprehensurus, aut putaret ex hoc se sibi contrariū esse, atq; ideo duo rerū genera distinguit de quibus ipse se scripsisse memorat. Alterū de ijs quę in sacris literis continent, nēpe de fide, de charitate, de spe, de operib⁹, de passionibus, de cœlo, de inferno, de pœnitētia, de cœna dominica, de peccatis, de lege, de morte, de Christo, de deo, de libero arbitrio, de gratia, de baptismo, & ijs similibus. Alterū de ijs quę extra scripturā habent, utpote de papatu, de doctorib⁹, de purgatorio, de academijs, de eplīs idolis, de cultu sanctorū, de cōciliorū decretis, de indulgentijs, atq; cæteris id genus. At hic aduerte quā technā struat? Quid em̄ attinet hoc loco tot cōmemorasse titulos, quū de illo tantū obijciat quod postremo positū est? Quid em̄, si in cæteris omnibus constet secū Lutherus, modo fuerit in hoc postremo deprehensus a se dissidere? Nunquid nō istud satis est, ut sibi cōtrarius esse cōuincat? Omnino, Sed dolos meditat uulpes ista. Sperat enim hac rerū uniuersitate sic obruere lectoris mentē, ut ad rē de q̄ disceptatio fit, nequaquam attendatur.

V

Distinctio eorū
q̄bus Lutherus scribit

De indulgentijs solū disceptatio est.

C

VI

De indulgentijs
cōtradictoria
asseruit
Lutherus

A Satana deceptus
Luth

Lutherus ab
hoib⁹ didicit.

Lutherus

Episcopus

¶ De indulgentijs (ut audisti lector) rex Lutherū taxauit, utpote sibi ipsi repugnantē. atq; id quidē propterea, q̄ eas, q̄ tū ad pœnas, quas, uel priores patres p̄fixerāt, uel proprius cuiq; sacerdos iniunxerat, prius fatebatur aliquouſq; ualere; nunc autē asserat esse penitus inualidas. An non ista plane cōtradiciunt? Quæ (precor) magis e diametro pugnāt, q̄ ualere, & non ualere. Certum est utrunq; dogma nequaq; e cœlo manasse. Et tamen impudenter affirmat Lutherus omnia sua dogmata se habere de cœlo. Sed neq; tergiuersari potest, quin & hoc & illud affirmarit aliquādo, atq; id citra q̄ a maligno spū cœpisset afflari, hoc est citra q̄ hæresim instituisset suam. Quāobrē si spūs suus eū in priori fefellit, cur non potuit idem in posteriori fallere? potuit haud dubie. Neq; em̄ super hoc posteriori maiorē e cœlo certitudinem, q̄ super priori suscepit. In utroq; sane fallacissimam sui sp̄itus coniecturam secutus est. Nā quicquid sibi uisum fuerit nec argumentis, nec scripturis improbari posse, tamen si falsissimum sit, hoc tamen sibi persuadet e cœlo dilapsum esse. Quapropter neq; potest constare secum, neq; non læpius asserere mendacia, quum humana cōiectura mutari creberrime solet, ut quod hodie uerū esse censeat, cras diiudicet esse falsum. Cæterum ut intelligas hunc morem Lutherum fuisse secutum, nunc euidentiā eius rei clarissimam accipe. Fateſ em̄ in exordio Babylonicæ captiuitatis, quā ipse cōmētus est, se beneficio Syluestri nouū de indulgentijs intellectū cōcepisse. Sic em̄ ait. Velim nolim cogor indies eruditior fieri, tot tantisq; magistris me certatim urgentibus & exercentibus. De indulgentijs ante scripsi, sed sic ut me nūc mirū in modū pœniteat editi libelli. Nā postea beneficio Syluestri ac fratru adiutus qui strenue illas tutati sunt, intellexi eas aliud non esse q̄ meras adulatorū Romanorū imposturas. Hæc Luther⁹ An non his uerbis palā indicat eo se de indulgētis opinionē mutasse, q̄ Syluester eas tā frigide tutabatur? Ita quicquid Lutherus, uel conuitijs, uel ingenij prauitate, aut scripturis per uim contortis possit a modestioribus ingenijs euincere, hoc sibi pro cœlesti dogmate firmum habet, Cæterum an e cœlo

profluxerint ea dogmata uiderint alij. Ego certe, uel ab humano, uel a maligno spiritu profecta potius esse non dubito. Tales enim e corde suo non e caelo prophetant ad quos Ezechiel dicit. Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum & nihil uident. Quasi uulpes in deserto prophetæ tui Israel erant. Iudicent igitur alij num non recte Lutherum qui uel suum uel malignum spiritum sequitur, uulpem appellauerimus: quum hic Ezechiel eiusmodi prophetas uulpes uocet. Mihi uero iam satis est monstrasse, parum sibi congruere duo ista dogmata, hoc est indulgentias aliquousq; prodesse, & easdem nihil omnino prodesse. Similiter & eū quisquis ista docuerit nequaquā sibi constare, sed plane contrarium esse: ac proinde non habere cuncta sua dogmata e caelo.

Ezech. 13.

Luther⁹ recte uulpis nuncupatur

Epi. ogus

¶ Sed aliā adhuc astutiā habet dolosa uulpes ista. Cōtendit eū contraria nō esse dogmata, nisi q̄ quis eodē tēpore simul asseruerit, neutrumq; reuocauerit penitus. Sed neq; sinemus eā in hoc latibulo delitescere. Nā etsi reuocarit opinionem quā pridem asseruit, num ob id non falsa est quam reuocauit, & prorsus ei contraria quā iam tenet? Neq; enim si quis ista quæ de indulgentijs diximus, non eodem tempore protulerit, eo minus erant contraria, quādoquidem in ipsis indulgentijs nulla sit interim facta mutatio, sed in eius cerebro dūtaxat, quem certe constat in alterutro palā aberrasse. Necessè est eū ut in altero falsum & errorem docuerit. At quod falsum & error est, e caelo palā est non fuisse.

VII.

Cōtraritas dogmatū quæ cōferatur

Sed adhuc uulpes ista non cessat noua subterfugia querere.

Paulus (inquit) mutauit sententiā suā, nimirum quando stercora uocauit ea, quæ pridem sibi lucra uisa fuerant. Quare & damnabimus ita Pauli epistolas uniuersas. Hoc Lutherus &

hac defensione se tutum opinatur, quo posset uicissim contradictoria dicere, sine cōtrarietate & quibus incōstātia. Sed istinc facile beluā hanc extrudemus hac ratione. Si Paulus alicubi

Paulus nō cōtrariat sibi ipsi.

in eplis suis approbasset ea stercora, & eadem postea reprobasset, nemini dubium est, quin fuisset sibi ipsi contrarius, suspectaq; reddidisset ceteras oēs a se cōscriptas eplās, ne putarēt e caelo manasse. Sed hæc haud dubie quæ iā sibi stercora uideri

Contra captiuitatem Baby. Cap. II.

dixerat, nō citra id tēporis q̄ a Ch̄o fuerat uocatus, neq; citra q̄ afflatus erat a spū, censuit esse lucra. Verū Lutherus citra q̄ suā h̄eresim instituit, utrumq; scripsit æditis libellis, hoc est, tā indulgentias aliquatenus ualere, & easdē nihil omnino ualere. Quāobrē non modo conuincit sibi esse cōtrarius, uerū etiā proinde cætera quæ scripsit, manifestat e cælo nequaq; eē
“ At habet adhuc Lutherus & aliud diuerticulū. Damnabim⁹
“ (inquit) & Augustinū qui singulari libro multa retractauit,
“ & longe cōtraria primis docuit, Sed neq; istud Lutheri pro
pugnat errorem.

Augustin⁹ ea retractauit, q̄ male docuerat. Nemo negat quin licuerit Augustino, sua quæ pridē haud re tractauit, q̄ cōtra docuisset posse reuocare. Licebit itē Luthero, si uoluerit, omnes h̄ereses reuocare, quas hactenus docuerat. Sed ut Augustini reuocatio nō effecit, quin ea quæ pridē asseruit plane repugnabant his quæ postea affirmabat, ita nec Lutheri reuocatio poterit eū a cōtrarietate & incōstantia penitus excusare. Sed neq; Augustinus unq; usq; adeo fuerat impudēs aut arro-

Aug. nō excusauit sua dogmata contrarietate. gans, ut uel assereret se cūcta sua dogmata e cælo suscepisse, uel cōtenderet non esse cōtraria, quæ uarijs ipse tēporibus fuisset opinatus. Ecce nihil egit uulpes ista strophis suis, prorsus media tenet, neq; quoq; effugiet. Non elabet nisi prius cōcesserit se quædā docuisse, quæ sibi pugnantia planeq; contraria sint, & proinde nō oīa dogmata se habere e cælo, quū necesse fuerit alterū eorū esse falsum: cuiusmodi nihil e cælo pmanat

VIII ¶ Sed attende quo iā uulpes callida subterfugere molitur Subdole conat̄ disputationē in aliud genus causæ transferre. Negat em̄ se sibi cōtrariū fuisse in his, quæ ad sacras literas p̄tineant, hoc est in illis quæ spectant ad primū genus reꝝ, de quibus ante longū catalogū cōtexuit. At istud rex ei nequaq; obiecit. Neq; em̄ hoc loco dixit eū quantū ad fidē, aut spem, aut charitatē fuisse cōtrariū sibi, sed indulgentias nominatim expressit, nimirū q̄ eas pridē approbans, postea penitus reprobauit. Neq; iā in questione est, an Lutherus in his quæ ad sacras literas pertinet, fuerit sibi cōtrarius, sed an in quibuslibet indiscriminatim scripserit cōtraria: Scripsisse autē cōtraria Lutherū rex euicit. Atq; id satis est, quantū ad præsentē dispu-

tationē attinet. Sed & dogma de indulgentijs, tāetsi falsa Lutheri opinōne nō spectat ad sacras literas, nostra tñ & cōmuni totius ecclesiae snia plane scripturis nitit. Nos em̄ nihil ambigimus indulgentias ex Christi pollicitatione suam uim habere. Certū est em̄ haud frustra Petro dixisse Christū. Quodcūq; solueris super terrā erit solutū & in cœlis. Quae uerba tā aperta sunt pro totius ecclesiae sentētia, ut nulla possit in ijs fieri tergiversatio. Si mōstrare Luther⁹ ex alijs queat scripturis, Christū aut hoc non dixisse, aut si dixerit, non tñ ita sensisse, tū aliq; quanto iustius asseret nihil prodesse indulgentias. Sed neutrumq; faciet, usq; adeo sunt huius pollicitationis clarissima uerba, ut nulla prorsus in aliquo ŷbulo, uel obscuritas sit, uel ambiguitas. Neq; dubitamus quin eadē potestas quae tunc collata Petro fuerat, iā successori Petri sit integre cōseruata, quādo non pro illis dūtaxat, qui tū fuerāt istud promiserit Christus, sed pro tota christianorū successione. At Lutherus cōtendit hāc pollicitationē omnibus apostolis & toti prorsus ecclesiae fuisse factā. Sed hoc Lutheri propriū dogma est, nō Christi. Ego istud nusq; in euāgeliis reperio. Lego palā in ijs dictū fuisse Petro, Quodcūq; ligaueris super terrā erit ligatū & in cœlis, & quodcūq; solueris super terrā erit solutū et in cœlis. Quasi negat Lutherus istud Petro fuisse dictū, probet quod negat atq; id ex scripturis, quēadmodū urget, ut nos probemus nra. Turpe nimirū erit ei, toties obijcere nobis, q; absq; probatione multa frequenter asserimus, quū eodē ipse laboret uicio. Afferit ubiq; scripturas apertissimas eē, & easdē iuxta meram grāmaticā intelligi debere. Quāobrem, quū nullus grāmaticus alio quouis pacto scripturā hāc torquere possit, nisi q; Petrus pro suo potuisset arbitrio quicquid sibi uisum esset soluere, & quicquid ipse sic soluisset, idē & in cœlis foret solutū. Nō uideo cur istud nō debeat ab omnibus uere credi. Nec inficiamus quin similia uerba cæteris fuissent apostolis a Chro pronuntiata, uerūtamen ea nō mediocrē ab ijs discrepantiā, ut alibi docuimus, præ se ferunt.

¶ At Lutherus adhuc cōtendit nihil prorsus in peccatore relinqui, post cuiuslibet sacerdotis absolutionē, qd pontifex

Indulgētiā nuntū diuinis literis.

Mat. 16.

Potestatem concessor. b⁹ Petri.

Chrs nō dedit passim oibus ligandi facultatē.

Mat. 18

IX

Contra captiuitatem Baby. Cap. II.

Post absoluti-
onē remanet
reatus pœnæ
tēporalis

Cōsultissimū
est indulgētias
querere,

Vetere autho-
ritate cōpro-
batā q̄ppiam
pctū post abso-
lutionem res
manere.

deleat. Sed istud eū identidem oportet probare. Nos utique nō nihil relinqui credimus, quod nisi fuerit in hac uita prius uel deletū uel expurgatū, id purgatorijs ignibus tandē expiā-
dū est. Et profecto nimisq̄ stultus erit, qui p̄termisus indulgē-
tiarū salutaribus remedijs uelit, in re tā seria, Lutheri nudis af-
sertionibus credere. Nā si iuxta fidē ecclesiæ receperit quispi-
am indulgentias, inde nullū sibi periculum imminet, neq̄ dā-
ni quicq̄ ex ea re patiet̄. At si p̄termisus illis quidpiā in eo
ius animo purgandum remanserit, istud saltem incommodū
sustinebit, q̄ igniū illorum cruciatus ab introitu in cœlū tam
diu remorabitur, quoadusq̄ plena, consummataq̄ facta fue-
rit expiatio. Quāobrem, & p̄ter obstinatam animi duriciē,
etiam aperta stultitia est indulgentias omnino contemnere.
Nā esto fuerint indulgentiæ prorsus inutiles, nemo tamē eos
in altera uita ridebit, qui iam Christi uerbis digne crediderint.
Q̄ si contra reperiēnt̄ utiles, an non eorū exploros tū meri-
to ridebunt, simul & contemptus sui pœnas luent? Q̄ etiam
aliquid peccati relinquat, absolutione iā facta, Lutherus nega-
re non potest, sed dicet omnem pœnā peccato debitam pro-
sus condonari, ut nihil postea sit opus ullis indulgentijs. At
istud neq̄ ullis probare scripturis potest. Neq̄ id ullus patrū
ante Lutherū ausus fuit unq̄ asserere, p̄sertim ex his q̄ pur-
gatoriū affirmarint. Quæ sola res auertere debet omniū ani-
mos, ne Luthero fidant.
Sed & nos p̄ter sententias patrum, ex ipsis scripturis mul-
ta citauimus, quibus dilucidum est, absolutos a culpa manere
adhuc pœnæ cuidam obnoxios. At esto, uerum sit quod Lu-
therus pollicetur, per sacerdotis cuiuslibet absolutionem si-
mul & pœnæ debitum esse deletū penit̄. An non tutius est
peccatori, propter sententias patrum, qui negant oēm pœnā
tolli, indulgētias suscipere, q̄ eas usq̄ adeo temere cōtēnere cū
LUTHERO: Si Lutherus contenderet nonnihil pœnæ
debitæ manere post absolutionem sacerdotis, & id ipsum per
indulgentias deleri non posse, tum certe rectius potuisset asse-
rere pontificem studio fallendæ plæbis indulgentias excogi-
tasse. At nunc, quum singulo cuiq̄ sacerdoti tantum tribuat

potestatis, ut omnem penitus delere pœnam possit, id quod ex scripturis probare nunquam poterit, quid habet in quo pontificem accuset? qui (quum non solum ex priorum patrū sententijs, uerumetiam ex scripturis credat, post deletam culpam non nihil pœnæ debitæ manere) per eiusmodi uenias pollicetur, & pœnæ istius debitæ solutionem? Tantundem enim ex unica **L V T H E R V** Absolutione pollicetur, at q̄ id sine scripturis & patrum testimonijs, quantum pontifex ex duabus, neque solis patrum testimonijs, uerumetiam scripturis innixus apertissimis. Sed iam reuertamur unde sumus digressi.

Papa innixus
scripturæ sas
cræ, largit in
dulgentias

¶ Lutherus citra q̄ hæresim erigere suam aduersus ecclesiam est conatus, indulgentias aliquousq; profuturas docuit, & easdem postea docuit nihil profuturas, Ergo & in hoc dogmate sibi contrarius & inconstans habendus est: nec utrunq; credi potest e cœlo manasse. Hunc laqueum non rescindet uulpes. Cæterum quia tam perfricta fronte negat in prioris generis rebus sua dogmata pugnare, q̄ aperte mentiatur iam ostendere conabimur.

X

Intentio
authoris.

Sed primum in summa, quis non uidet illum, in hac re, latissimum disputandi campum nobis obtulisse. Nam quum sua dogmata (quantum ad has res attinet) nihil aliud esse fateatur q̄ **C H R I S T I** dogmata, iam quoties illum ostendemus a Christi dogmatibus dissidere protinus consequetur & illum sibi toties contrarium esse. At illud fere fit in omnibus eius articulis, per Leonem decimum condemnatis, qd̄ & ei perspicuum fore non dubitamus, qui nostrā super eisdem confutationem aliquando sit lecturus. Cæterum & speciatim in aliquot illius dogmatibus age iam ostendamus.

Primum, an non ista palā pugnancia sunt? nempe, uix unus quispiam Christianus fidē habet, & omnes Christiani fidē habent. At ista plane sequuntur ex dogmatibus **L V T H E R I** de fide. Sic enim in libello de fide & operibus docet. Fides esse nullo modo potest, nisi sit uiuax quædam & indubitata opinio, qua homo certus est, super omnem certitudinē se placere deo. At quis hoīm certus est sup omnē certitudinē

Quinq; rōnis
bus probatur
uix unū repes
riri q̄ fidē has
beat secūdum
Lutherum
Prima rō.

se se placere deo. Et maxime quū alibi Lutherus affirmet ne-
minē certū esse se non peccare mortaliter, propter occultissi-
mū superbix uitiū. At quisquis dubitat, an peccet mortaliter
non est certus, super omnē certitudinē se placere deo. Nā qui
peccat mortaliter is grā caret. At qui gratia caret, non placet
deo. Nemo ergo qui dubitat an peccet mortaliter, certus esse
potest, super omnē certitudinē, se placere deo. Quare si fides,
ut Lutherus affirmat, nullo mō esse potest, nisi sit uiuax & in-
dubitata opinio, qua homo certus est super omnē certitudinē
se placere deo, nemo fidē habet, nisi forte cuipiā reuelatū fue-
rit, se grām habere, & carere mortali peccato, seq̄ ita deo pla-
cere. Quod opinor nō nisi paucissimis contigit.

Ratio secūda. Similiter in libello de christiana libertate docet, q̄ qui fidē ha-
bet, per eā liber est ab omni lege, & ex mera libertate omnia
gratuito facit quacūq̄ facit, nihil querens aut cōmodi, aut sa-
lutis (quū iā satur & saluus sit grā dei ex fide sua) sed solum be-
neplacitum dei. Hęc ille.

Quot mihi dabit Lutherus ex toto christianorū cœtu qui fa-
ciunt omnia gratuito, & qui solū dei beneplacitū sibi propo-
nunt, nihil præter ipsum querentes, aut commodi, aut salutis?
Quare si soli tales fidem habeant, iam rarissimus est qui fide
potiatur.

Ratio tertia Rursum in eodē libello tradit, q̄ qui fidē habet, is in omnib⁹
operibus suis, ea debet esse formatus opinione, & huc solum
spectare, ut alijs seruiat, & prosit in omnibus quacūq̄ fecerit
nihil ante oculos habens nisi necessitatē & cōmoditatē proximi.
Profecto si uerū istud sit, paucissimi sunt qui fidē habent.
Vix em̄ quisq̄ reperit, qui in omnibus operibus suis eo solū
spectat, ut in cunctis quæ facit, seruiat & prosit alijs, nihil an-
te oculos hñs, p̄ter necessitatē & cōmoditatē proximi.

Ratio quarta. In resolutionibus itē aduersus Eckiū sic asserit. Quū fides sit
recta & bona opinio de deo; opinio autē quælibet per se solam
trahit in opera, nō est dubitādū quin omnia opera faciat, qui
fidē habuerit. Si em̄ opinio & amor mulieris non sinit esse oc-
ciosum, sed sine lege & magistro facit plura q̄ postulet, quo-
modo non fides multo magis idē præstet? Hęc Lutherus.

Et ex hoc uides lector, q̄ uix aliquis est, qui fidē habeat, quū uix quisq̄ sit qui tanto ardore (quæ deo placitura sint) opera omnia faciat, quanto uir quispiā amore captus mulierculę.

Præter hæc, inter articulos, articulo duodecimo sic ait Lutherus. Dixi per impossibile, quia satis supra dictū est fidē sine cōtritione esse non posse, quum gratia non infundatur nisi cum magna concussione animæ. Quinta ratio.

Intelligis ex hoc lector non infundi gratiā absq̄ magna animi concussione, neq̄ fidē sine contritione esse posse. Quāobrem ubi nō est magna animi concussio, & uera contritio, nec gratia poterit esse neq̄ fides. At quot quæso christianorū magnā istā animi concussionē sentiunt, aut si pridē senserint nō post id peccarint mortaliter, nec citra id tēporis nouā aliā senserint concussionē. Quāobrem & rarissimus erit qui fidē habet. Ex his ergo dilucidū (opinor) est, q̄ iuxta Lutheri dogmata uix unus aut alter sit qui fidem habeat.

¶ Quare iā ex dogmatibus eius, etiā alterū ostendamus, nē XI.
pe, q̄ uix quisq̄ sit nominis christiani qui nō habuerit fidē. In Hic quicq̄ rōi
ter acta sua sic diffinit fidē. Fides aut nihil aliud est q̄ illud cre b^o pbat, uix
dere quod deus promittit aut dicit. Ecce lector, si fides nō sit quęq̄ reperiri
aliud q̄ dei promissa dictaq̄ credere, quis christianorū (qui cre scd̄s Lutheri,
dit uerū esse quicquid in utroq̄ testamento continet) nō habe q̄ nō habeat fi
bit fidē, quantūuis alioqui pessimus fuerit & sceleratus? dem.

Adde, q̄ ubiq̄ clamat, opera nec ad fidē nec ad iustificationē Secūda ratio.
exigi debere. Quāobrem si neutiq̄ ad iustificationē exigātur
opera, quēadmodū asserit Lutherus, quid facilius erit q̄ cre
dere? Nā in opere ferme tota difficultas est. Audit ista miser
populus, & facile credunt Luthero, se fidē habere tametsi ni
hil operentur.

Ad hæc sub articulo. 14. fidē affirmat in corde certissime sen Tertia ratio.
tiri posse, si quis eā habeat. Quis istud audiēs ex populo nō p
suadet sibi se fidē habere, protinus ut in suo corde cōpererit se
credendis assentire. Nam quis aliter deprehēdet in corde suo
se fidem habere, nisi per assensum mentis, quem illic dum seip
sum examinat, experitur.

His accedit, q̄ articulo. 15. dicit, nihil oportere eos qui ad eu Quarta ratio.

charistiæ sacramentū accedūt, orationes & præparatoria præmittere, sed satis esse si credant se grām ibi cōsecuturos, quæ sola fides eos (ut ait) dignos & puros facit. Quis iā ex ijs uerbis non sufficere sibi putabit, ut eucharistiā recipiat, modo grām credat ex ea se consequi posse.

Quinta rō

Rursum in captiuitate Babylonica tale producit exemplum. Si cuiquam mendico, aut etiam indigno & malo seruo, legaret ditissimus dominus mille aureos, certe cum fiducia eos postulareret & acciperet, nec indignitatis suæ, nec magnitudinis testamenti habita ratione, Quod si quis ei resistens, obijceret indignitatem suam & magnitudinem testamenti, quid putas dicturus est? Scilicet, quid ad te? non ego merito meo, nec iure ullo proprio accipio, quod accipio. Scio me indignum, & maiora accipere q̄ merui, imo contraria merui, sed iure testamenti & alienæ bonitatis peto, quod peto. Si illi non fuit indignum, tanta, & tam indigno legare, cur ego propter indignitatem meam contemnam accipere. Hactenus ipse Lutherus.

I. Cor. II.

instruat hanc sufficere fidem, quā tamen ipse Paulus doceat oportere accedentem prius probare seipsum, ac deinde probatum accedere, quin & plectendum affirmet indigne accedentem. Lutherus contra contendit audaciter sufficere fidem, simul & eum, quisquis credit, asserit satis idoneum esse, qui sumat Eucharistiā.

Fidei rō duplex secundū Lutherum

Credit autē quisq̄, quā Lutherus uelit, & rursus quā nolit Lutherus, nemo credit. Hæc nimirum est eius plus q̄ uulpina fraudulentia, qua fit ut quicquid opposueris teneri nequeat, sed aliquo semper effugiat diuerticulo. Propter quod uti uides lector duplicē Lutherus excogitauit fidei rationē. Alteram qua rudem populū sibi dolose conciliet, nempe, q̄ fides nihil est aliud, q̄ illud credere quod deus promittit & dicit: quā fidem uix quisq̄ e christianis est, qui se nō putet habere.

re. Alterā qua se tueat a doctoribus, hanc uidelicet qua dicit, q̄ fides esse nullo modo potest, nisi sit uiuax quēdā & indubitata opinio, qua homo certus est super omnē certitudinē sese placere deo. Et iuxta hāc uerissimū est, q̄ hāc sola sufficit ad eucharistiā sumptionē absq̄ alia quāuis animi p̄paratione. Nā qui certus est sup omnē certitudinē sese placere deo, qd prohibet hunc quoties uelit Eucharistiā sumere? Sed iā populus Luth. decipit misere fallit qui longissime remotus est ab hac fide, nisi forte uulgus, cui piā ex ijs fuerit ita persuasum, q̄ tanta sit benignitas dei, ut nemo ch̄rianus uel in flagitijs suis possit displicere deo, qd & impiissimū est credere. Cæterū, ut ita sit institutus quispiā, q̄ p̄ uiuacē quandā & indubitata opinionē certus sit super omnē certitudinē se placere deo, rarissimū est, nec citra reuelationem uix fieri potest. Secundū aliā tamen fidei rationē, quiuis christianorum facile opinabitur, se uerā habere fidē, quū sentiat se credere cuncta uera esse quæ promiserit & dixerit deus. Atq̄ ita citra quamuis aliā p̄parationē, uidebit sibi satis idoneus, qui ad sacrosanctū Christi corpus accedat. Perspicuum igitur esse cunctis opinor, q̄ lubricus, q̄ inconstans, q̄ deniq̄ sibi cōtrarius sit Lutherus in his dogmatibus quę de fide sunt. Nā si non sit aliud fides, q̄ credere quicquid promittit & dicit deus, quisquis ita credit, fidē habet. Et idē, si non sit certus supra omnem certitudinem se deo placere, non habet fidē, quū iuxta Lutherum, nullo modo fides sit nisi fuerit uiuax quēdā et indubitata opinio, qua quis certus est super omnem certitudinem sese placere deo. At habere fidem, & non habere manifestissime sibi contradicunt.

Cōcludit in
cōstātia & res
pugnātia Lu.

¶ Sed adhuc aliud excutiamus ad eandem rem pertinens. XII
Pugnātia asse
rit Lutherus.
Affirmat Lutherus nōnullis locis fidē esse motū aliquē, non qualitātē in anima residentē. Affirmat & fidē mereri gratiā. Affirmat denique & quicquid antecedit gratiam in homine, hoc est omnem animi conatum, omnem mentis p̄parationem, omnēq̄ actū interiorē ante gratiā, esse peccatū. An non ista male coherēt? Nā si fides meret grām, antecedit in anima gratiā oportet. Et quū sit motus quidā (ut Luthe. placet) erit

Contra captiuitatem Baby. Cap. II.

In pl'mis sibi
ip'si cōtradicit
Luth. rus.

motus mentis interior, prior gratia. Quāobrē & ante gratiā peccatū erit. Prolixū foret, de spe, de operibus, de peccato, de libero arbitrio, deq; cæteris id genus ante memoratis similes inconstantias & cōtrarietates adducere. Sed hæc quæ de fide produximus sufficiunt, ut agnoscat uulpes ista, quibus dolis, & artibus sua dogmata tradat. Quare iam ad reliq; trāseamus

XIII.

De mordacitate Lutheri.

In Luthe. Regis uerba.

¶ Ad alterū nepe uitiū, de quo se purgat, nepe mordacitatis, ubi primū quid ei rex obiecerit in mediū afferemus. Postq; itaq; rex Lutherū inconstantia simul & cōtrarietatis coarguisset, q; indulgentias, quas ante probasset, nunc meras uocet imposturas, ilico subdit. Qua in re q; non scelerate modo, uerū etiā furiose bacchat, nemo est qui non uidet. Nā si nihil omnino ualent indulgentiæ, sed meræ sunt (ut Lutherus ait) imposturæ; tunc necesse est impostores fuerint, nō hic trā pōtiffex Leo decimus (cuius innocens & inculpata uita, moresq; sanctissimi ab ineunte ætate per orbē totū satis explorati sunt quemadmodū in epl'a quadā ad pontificē Lutherus etiā ipse fatef) uerū etiā tot retro seculis omnes Romani pontifices. Hactenus regia maiestas.

At nihil horū Lutherus diluit, sed nec diluere potest, tantum exempla quædam attulit, quibus uelit sibi licere, quos uis mordere pro libidine sua.

“ Cur (inquit) alioqui Chrūs ipse Matth. 23. tanta uehementia
“ scribas & pharisæos mordet & hypocritas cæcos, stultos, ple
“ nos immundicia, hypocristi, homicidas criminat? Et Paulus q;
“ ties uehemens est in cōcisiones (ut uocat ipse) suas, & pseudo
“ ap'los quos adulterantes & cauponantes uerbū dei canes do
“ losos operarios, ap'los Satanæ, filios diaboli, plenos dolo &
“ malitia, deceptores, uaniloquos, fascinores & circulatores
“ uocat. Hæc Lutherus.

Cōstitutio Vides hic lector omnia concessisse Lutheræ quæ uel in Pau
responsionis lo, uel in euangelijs corradere potuit, quæ notā aliquā reprehensionis præ se ferrent, uel a Christo in pharisæos dicta, uel a Paulo in peccatores & inimicos crucis Christi. Et tamē ille sexcenties plura nihil est ueritus aduersus unū pontificē totius Christianæ religionis principem euomere.

Cæterę, non admodũ cõgrue Lutherus ex istis exēpla desump-
 psit, quorũ longe dissimilimus est. Sumpsisse exēplũ potius a
 Chore, qui aduersus Mosen & Aaron populũ concitauit, & Nũc .16.
 cristas erexit, dicēs. Sufficiat uobis quia omnis multitudo san-
 ctorũ est, & in his est dñs. Cur eleuamini super populũ dñi?
 Similiter & nunc Lutherus æquare populũ pontifici studet,
 atq; id quidẽ longe atrociori contumelia q̃ Chore tũ fecerat
 erga Mosen. Sed in hoc a uestigijs patrũ suorũ discedit nihil. Oēs hæretici
 Id em̃ fere cūctis hereticis i morẽ fuit, nẽpe pōtificẽ criminari
 Propter qđ & Iudas ap̃tus in ep̃la sua quũ de illis loqueret̃. In
 contradictione (inquit) Chore perierunt. Et paulo superius, *
 Dominationẽ aut̃ sp̃runt, maiestãtẽ aut̃ blasphemant, uel,
 ut maiori luce traduxit Erasmus, Dños uero sp̃runt, in po-
 testate præditos maledicta congerunt. Sic em̃ Lutherus iam Nemi parcit
 facere non ueret̃. Nullius em̃ ipse reueret̃ autoritatẽ, sed ma-
 ledicentissime linguæ frena laxauit in omnes. Chore igif̃ ex-
 emplũ protulisse, qđ & ei multo fuisset accõmodatius, q̃ aut
 Pauli, aut Christi. Ille magis pharisæorũ personã refert, q̃ con-
 tra Christũ oblatrarunt, aut pseudoapostolorũ qui resistebant
 Paulo. Recteq; nos erudit illis exēplis, q̃ citarat, quẽ in modũ
 illũ incessamus, qui uel pharisæis ipsius uel pseudoap̃tis multo
 meret̃ acerbius reprehēdi. Parũ igif̃ apte Lutherus pro se uel
 Christi, uel Pauli, producit exemplum.
 Deinde quis nõ uidet Arriũ, Nouatũ, Nestoriũ, Donatum
 & cæteros horũ similes, calumnijs, cõuicijs, cõtumelijs, qbus
 illi sui tẽporis pontifices insectabant̃, eadẽ exēpla (quæ nunc
 Lutherus affert) suis improbationibus p̃texere potuisse? Vex
 quis approbaret ea? Nemo certe, nisi qui sectis illorũ fuisset ad-
 dictus. Nã cæteri protinus explosissent & exhibissent ea pe-
 nitus.
 Tertio, nec Chrũs, neq; Paulus illis increpationibus fuissent
 usi, nisi prius autoritatẽ suã plane miraculis uterq; cõfirmas-
 set, quæ sane tanta fuerunt, ut merito fuisset obiurgãdus quis
 quis eorũ doctrinis repugnasset. Nã Paulus ita Romanis scri- Rom. 15.
 psit. Nõ em̃ audeo aliquid loqui eorũ quæ per me non efficit
 Chrũs in obedientiã gentiũ, uerbo, & factis, in uirtute signorũ

2. Cor. 12 rum, & prodigiorū, in uirtute spūs sancti. Et Corinthiis item ita. Nulla in re inferior sui cæteris apostolis tæetsi nihil sum. Signa quidē apostoli peracta fuerunt inter uos cū omni patientia, & signis, & prodigijs, & potentibus factis. Aduerte lector, q̄ dicit in omni patientia, & se nihil esse. Paulus qui tot signa, prodigia, potentia, facta, gessit in omni patientia, se nihil esse reputauit: & Lutherus qui quū miraculis careat, impatientissime tamen loquit̄, se magni æstimat, & neminem non afficit contumelijs.

XIII

¶ De Christo quoq; notū est, eū priusq̄ pharisæos reprehēderit, operibus, quisnā esset, indicasse Iohan. 7. Ipsa opera quę ego facio testant̄ de me, q̄ pater miserit me. Et. 10. Opera quę ego facio noīe patris mei, hęc testimoniū reddūt de me. Et eodē. Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: Et rursum. Si mihi nō credatis, operibus credite. Et. 14. Propter ipsa facta credite. Et. 15. Si opa nō fecissem inter eos q̄ nemo aliq̄ fecit, pct̄m nō haberēt. Ecce primū. Luthero nō licet hęc maledicētiā astruere Chri exēplo, nisi prius autoritatē suā claris miraculis cōprobauerit, quemadmodū nec ipse Chrus antea quicq̄ ipsis pharisæis exprobrarit, q̄ ostenderit miracula, quibus par fuit fidē adhiberēt. Deinde, nisi Lutheri malitia prorsus eū excæcauerit, p̄spicere potest, nos, quātūuis eius dogmata uera fuerint, a pct̄o liberos eē, nisi prius ea nouis miraculis corroborarit. Nā ea q̄ nos credimus abūde cōprobata sunt, nō modo Chri uerbis & factis, uerūetiā ap̄loꝝ & sanctoꝝ patrū apertissimis æditis miraculis, ut si iā fallamur, ausim asserere, deum ipsum nos, data opera, fefellisse.

Noua doctrina nō sine miraculis suscipitur.

Doctrina Lutheri longe diuersa est a doctrina euāgelica. Verba Chri sensu hereticorū hereses sunt

At Lutherus dicit. Mea dogmata nequaquā alia sunt q̄ q̄ Christi & apostoli docuerunt. At istud falsissimū est. Nam sic & Arius cauillabat̄, se uidelicet nihil dicere, præter uerba Christi, quū tamen uerba Christi pro suo spū deprauabat in suam partē: quēadmodū & nunc facit Lutherus. Verba certe Christi, iuxta Christi mentē intellecta, pro Christi dogmate accipienda sunt. Cæterę iuxta mentē hæretici concepta, non dogma Chri sunt, sed hæresis potius appellari merent̄. Nā ista uerba, quibus Arius nitēbat̄, nēpe, pater maior me est, iuxta

e b

sensum Christi ueri Christi dogma sunt, & nō ad sensum ipsius Arrii, hoc est eo modo qua Arrius interpretabat ea. Ad sensum em̄ quē de eis Arrius cōceperat, nō Christi dogma, sed Arrianū dogma prorsus expresserant. Et quia patres sensum Christi secuti sunt, iccirco quod patres, & nō quod Arrius docuit, ecclesia cōprobauit. Sed & identidē ipsa fecit, quies inter patres & hæreticos fuerat cōtrouersia. Nā semp hæretici cōtendebant, uerā apud se notitiā scripturaz esse. Sed ecclesia semp Christi spū sufficienter instructa repulsis hæreticorū interpretationibus, patrū sententijs cōstanter adhærebat. Nō est ergo qd Lutherus iactitet. Mea dogmata nō sunt alia q̄ Christi dogmata, quādoquidē ipse dissentiat a patrib⁹. Nā Lutherana dogmata nihil aliud sunt q̄ cōtra uerū sensum Christi pueris scripturaz interpretationes. Quāobrē quū adhuc Lutheri dogmata nullis corroborata sint miraculis: haudquā q̄ chriani tenent fidē illis adhibere: nec piculū inde cuiq̄ imminet, si nō crediderit eis, præsertim quū de seipso Chrūs dicat. Si nō fecissem inter eos opera quæ nemo alius fecit, peccatum nō haberent. Verū quisquis nolit his, quæ ab ecclesia catholica docent, credere, certissimū animæ suæ discrimen incurrit, quū ea sint tā Christi q̄ apostolorum, atq; sanctorum patrum miraculis apertissime comprobata.

¶ Vt ergo ueniamus ad rem. Christo licuit tā asperè pharisæos incescere, quia suam doctrinam a deo processisse, per miracula manifestissime comprobauit. Licuit & Paulo pseudoapostolos & male Christianos redarguere, quoniam sui dogmatis ueritatē, signis & mirificis operibus abunde testatus est. At non idem Lutheri licet, qui uere pseudoapostolus est & Satanæ mancipiū, ac plane præcursor Antichristi: necdū suas hæreses & pestilentissimas scripturarum inuersiones, ullis confirmauit miraculis, nisi forte miraculum sit, hominem tot irarum & æstuum furij distentum non euestigio rumpi. Non alio certe miraculo suam perniciosam doctrinam hætenus confirmauit. Quare nihil aut Christus, aut Paulus in hac parte Lutheri suffragatur, imo Pauli exemplum, qd ex actis ante retulimus, plane cōdemnat Lutherum, quando

Iohā. 15.

XV

Nō licuit Lutheri pseudoapostolos & male Christianos redarguere, quoniam sui dogmatis ueritatē, signis & mirificis operibus abunde testatus est. At non idem Lutheri licet, qui uere pseudoapostolus est & Satanæ mancipiū, ac plane præcursor Antichristi: necdū suas hæreses & pestilentissimas scripturarum inuersiones, ullis confirmauit miraculis, nisi forte miraculum sit, hominem tot irarum & æstuum furij distentum non euestigio rumpi. Non alio certe miraculo suam perniciosam doctrinam hætenus confirmauit. Quare nihil aut Christus, aut Paulus in hac parte Lutheri suffragatur, imo Pauli exemplum, qd ex actis ante retulimus, plane cōdemnat Lutherum, quando

Contra captiuitatem Baby. Cap. II.

Acto. 23 sacerdotij tū antiquati pontificē Paulus agnouit, & reuerentia ei detulit, scriptū esse recensens, principē populi tui ne maledicas. Lutherus tñ haudquaquē noui sacerdotij principē dignatur agnoscere, sed maledicis contumelijs infectat. Hoc Pauli exemplū quod imitati debuisset, simul & cætera, quæ rex illusterrimus obiecit ei, reuocare merito potuissent eū ab hac amētia, nisi plane Satanę mācipium esset & filius perditionis. Rex em̄ opposuit multos optimos fuisse pontifices, quorū alij qui remissionē annuā, alij triennē, alij quadragesimas aliquot, quidam totius pœnitentiæ partē aliquā, nonnulli plenariā tā a pœna q̄ a culpa remissionē indulerunt, quibus & tantā fidē adhibendā esse merito iudicauit, ut potius unū fraterculū ouē fuisse morbidā, esset crediturus, q̄ tot olim pontifices perfidos fuisse pastores. Verū ad hoc Lutherus nihil respondet.

Pontificibus
potius q̄ Lu-
thero fidēdū.

Verba regis

Leuit. 19

Subinde rex multis rationibus euidentissime docet, q̄ nihil omnino charitatis Lutherus habeat, quū non uereat tot summis & eisdē sanctis pontificibus tantū crimen impingere, nēq̄ pe, q̄ essent impostores. Si deus (inquit) in Leuitico dicit omnibus, Non eris criminator, nec susurro in populis, qd de Lutherō censendū est, qui tā immane crimen, nō in unū aliquē hominē, sed in tā multos, tā uenerandos spargit antistites, idē q̄ non una quapiā urbe susurrat, sed per totū buccinat orbē. Et hic omnino Lutherus silet.

Deute. 27

Ad hæc rex adiecit. Si maledictus in Deuteronomio dicit q̄ clā percusserit proximū, quanta maledictione pcutit, qui palā tantis opprobrijs insultat in præpositos. Et hic omnino tacet Lutherus.

I. Iohan. 3

Postremo rex adiungit. Si homicida est (ut ait Euangelista) nec uitā habet æternā, qui odit fratrem, an nō hic æterna digna morte parricida est, qui odio persequit patrē. At has omnes rationes Lutherus aure surda pertransiit, uitiū suū extenuans uocabulo mordacitatis, quū caninā potius iracundiā & beluam rabiem uocare debuisset.

Mira est huius urfæ furentis impudentia, q̄ quum nihil apud Paulū damnat crebrius q̄ arrogantia, contentio, fraternæq̄ charitatis uiolatio; nihilq̄ contra sæpius extollit, q̄ quod ipsa

contrariū est, illā tñ haud pudet e Paulo suæ patrociniū improbitatis & impietatis arripe. Paulus ait. Benedicite & nolite maledicere. At Lutherus docet nō solū esse maledicēdū, uerū etiam rixādū & opprobriādū, cōuiciādū, cōtumacijsq; & cōtume lijs quēq; nobis aduersariū impetendum: atq; id exemplo Pauli & Christi.

Hoc dogma si e cœlo defluerit, alij dijudicēt. Sat scio doctrina Christi nequaq; est. Et tamē audacter asserit Lutherus. Nō mea doctrina (inqt) sibi ulla ex parte pugnat, nec pugnare potest, quū sit Christi. Sic mētiri nō erubescit os impudētissimū quū ferme nihil habeat cū doctrina Christi cōfine. Opinor, pfecto neminē hacten° hereticorū fuisse, q nō in multo pluribus cū doctrina Christi conuenerit q Lutherus. Sed nec doctrina Christi est, qcqd Chrūs dixerit, nisi p Chri mēte & spiritu fueris interpretatus. Quā igitur Lutherus sapenūero uerba Christi cōtra sensum & mentē Christi interpretatur, palā est eius doctrinā nequaq; esse doctrinā Christi, sed cū ea pugnare magis.

Cæterū attende lector, qd adhuc p sua defensiōe Lutherus asserat. Sic em̄ de Rege loqitur. Abūde (inqt) cognouit papatū apud me pro Antichri regno haberi, cui etiā Iob maledicimā dat, per eos q parati sunt suscitare Leuiatan, & ubiq; spūs præcipit mundū arguere de pctō impietatis & oīnino sanctā & iustā hanc mordacitatē tū laudat tū exigit. Hactenus ille. Nos ad singula rñdebimus. Cognouit utiq; Rex uere catholicus, hæreticū esse Lutherū, & male sensisse de summi Pōtificis autoritate. Quid ergo? nū ppterea nō debuit maledicā Lutheri linguā castigare, quē sic insaniebat in potestatē, quā oīnes orthodoxi, nihil ambigūt a deo constitutam esse?

Deiñ q subdit Lutherus, Iob mādasse maledici papatui per eos qui parati sunt suscitare Leuiathan. Pergit semp Lutherus sui simmiliis esse, hoc est pro suo cerebro scripturas puerse con- torquere. Sic em̄ hñt uerba Iob, ubi diei suę maledicit. Maledicāt, inqt, ei, qui maledicūt diei q parati sunt suscitare Leuiathā. Quis ex ijs uerbis colligere potest Iob mādasse qtenus papatui meledicatur p eos, q parati sunt suscitare Leuiathā? nisi uelit ad hūc modū Lutherus argumētari. Mandat Iob ut hi diei suę

Hic rursus cō-
torquet scrip-
turas Luth.
Iob. 3.

Luther⁹ susci-
tat Leuiathan

maledicant qui maledicunt diei, nepe, qui parati sunt suscitare Leuiathan. Ergo mandat Iob ut hi papatui maledicant. Sic iste q' se magistrum totius orbis facit, scripturas interpretatur, ut p die papatum intelligat. Nam qui potest alioqui sensum priorum ex his uerbis colligere? Sed quis potius iam paratus est suscitare Leuiathan quam Lutherus ipse? Nemini dubium est, quin ab haereticorum uexatione multo iam tempore quieuerit ecclesia, ita ut quantum ad hoc negotium attinet, iam diu dormiant Leuiathan. Lutherus igitur, quoniam ex his est qui dormitantem Leuiathan excitare conantur, quos forte sanctus Iob spiritu prauidit esse maledicentissimos, optauit, ut hi diei suae maledicerent; nimirum

Expositio
Hebraeorum

qui uix ad aliud quicquam nati uidentur quam ad maledicendum. Certe rursus Hebraei locum istum aliter intelligunt. Sic enim ad uerbum reddi potest. Maledicant ei maledicentes diei, attendentes uigilare societatem suam. Per maledicentes diei, magistri Iudaeorum intelligunt lamentatrices, quae ad luctum & planctum pro mortuis deputatae sunt, & Leuiathan interpretantur societatem earum: ut ita sanctum hunc uirum optate sentiamus. Maledicant diei, quia natus sum, haec quae deputatae sunt ad lugendum & plangendum mortuos, quarum officium est, tam sodales quam alios ad luctum & planctum excitare. Sed esto per Leuiathan (ut Lutherus placet) diabolus intelligamus. Profecto nemo magis idoneus ad hoc officium inueniri queat, quam Lutherus. Neque enim Satanas quam soluet facile maiorem in ecclesia tumultum concitabit, quam modo per Lutherum excitat. Verum utcumque fuerit, nullo modo torqueri poterit haec scriptura contra papatum quemadmodum Lutherus facit. Et tamen quam scripturas ita torqueat, & corrumpat, nihil pudet eum toties iactitare, uenisse e caelo sua dogmata.

XVII

Mordacitas
prohibetur

Gala. 1.

¶ Sed iam ad illud, quod dicit spiritus ubique precipere ut mundus arguatur de peccato iniquitatis, & omnino sanctam & iustam hanc mordacitatem, tum laudare, tum exigere. Hic profecto scripturae nihil huic magistro nostro suffragantur. Nunquam enim in scripturis memini laudata, aut exacta a quibus mordacitatem quin magis prohibita inuenio. Sic enim Paulus quam ad Galatas dixisset. Tota lex in uno uerbo complectitur, nepe hoc, diliges proximum tuum sicut teipsum. Illico subdit, Quod si alius alium uicissim mordetis & deuoratis, uidete

ne uicissim ali^o ab alio cōsummamini. Hic spūs in Paulo mordacitatē, nec laudat, nec exigit, ut oīno sanctā & iustā, sed plane dānat ut uitiosam & iniquā. Falsum igit^r est, q̄ ubiq; spūs laudat & exigit hāc mordacitatē ut oīno sanctā & iustā.

Aduerte q̄so lector, hūc totius orbis magistrū, q̄ sua dogmata se iactat habere de cœlo, iā de scripturis plane mentiri. At hoc tories facit, & ita prorsus mēdacis assuevit, ut quū mētīat nō intelligat se mētiri. Sed Luther^o dicet Chrm apud Iohānē de spū p̄dixisse, q̄ ille mūdū arguet de pctō. Certe q̄ arguet p̄ dixit Chrs, sed nō q̄ mordebit, aut morderē faciet, quū in scripturis (q̄ad memini) semp hoc uerbū in malā partē accipiatur. Ceterū, ut illic ipse Chrs locū illū interpretat. De pctō (inqt) arguet, q̄ nō crediderint in me. Neq; sic discipulos suos Chrūs instituit, ut morderēt, sed ut mites eēt & patietes potius. Sed & Paulū hac de re loquētē audiamus. Timotheū hortat, ut arguat, obsecret, increpet; at euestigio subiūgit, in omni patientia. Et alibi dicit. Seruū dei nō oportet litigare, sed mansuetū esse ad oēs, & cū modestia corripiētē eos q̄ resistūt ueritati. Et iterū iubet ut sectet̄ inter cætera patiētā & mansuetudinē. At magister noster Lutherus nihil erubescit cōfiteri, se patientiā amisisse, planeq; profitetur, neutiq; sibi iā habendā esse patientiæ rationem. Hæc nisi dixerit in libello suo maledicentissimō contra regem ego mentior. Sin dixerit, æquū est ut habeantur eius dogmata qualia uere sunt, nō uelut e cœlo, sed magis a Satana promanasse. Christi spūs ubiq; laudat & exigit leuitatem, mansuetudinē, modestiam, atq; id genus cætera. Quamobrē quū aduersus Samaritas apostoli cōmouerentur, Chrūs eis dixit. Nescitis cuius spiritus estis.

Intelligis itaq; lector, q̄ citra nebulā aliquā aperte Lutherus, & docet, & facit aduersus Christi dogmata, neq; tñ erubescit, regē Angliæ ceu læsæ diuinæ maiestatis reū accusare, q̄ illū de rebus hisce reprehēderit. Aduersus diuinā (inqt) maiestatem mentitur, & regē meū, qui est rex gloriæ blasphemis suis conspurcauit. Hæc Lutherus. Et cur ista dixerit? Nimirum ob id, q̄ eū rex ostenderit, quū de indulgentiis loqueret̄, fuisse sibi contrariū. Sic Luthero deblaterare, mētiri, cōtraria

dicere, scripturas perperā interpretari licebit, & qcqd uelit face
re, nec audebit ei quisq̄ hęc obijcere, nisi protinus fiat diuinæ
maiestatis reus, Luthero cūctos pro sua libidine mordere, lace
rare, uorare, cōterere libez erit. At qui uicissim quicq̄ horz Lu
thero facit, iam Lutheri Regem blasphemis conspurcat.

XVIII.

Iob. 41. Verū quis nam est iste Rex Lutheri? Profecto nō alius q̄ is
de quo Iob loq̄tur, inquiens, Et ip̄e est Rex super om̄s filios su
perbiæ. Nec tñ idē Rex gloriæ dici potest, nisi q̄tenus olim in
cœlo seditiōe facta, gloriā illā per ambitū inuadere sit conatus,
Iam nihil a me prætermisum est, opinor, quātū ad hanc partē
attinet, in quo non respōderim Luthero, præter unū locum u
bi docere nititur orthodoxos asserere repugnātia dogmata. Pa
pistaz, inquit, insaniæ pugnāt, ubi Matth. 16, petrā faciūt Chri
stū & Papā, quū Christus sit sc̄tus, Papa aut̄ impius; & sanctitu
dini cū impietate conueniat, ceu luci cū tenebris, & Christo cū
Belial. Sic em̄ papatus non nisi incōstantibus, pugnantissimis,
mēdacissimis cōstat (seu potius corrui dogmatibus, quę utraq;
simul docet, asserit & tuetur. Videat itaq; lector ex uno hoc ar
gumēto, q̄ asinina ruditas sit Thomistaz, uel puerilis animi im
potētia, quæ non sinat eos sua ipsorz uerba intelligere, & audēt
tñ assertiones sacramētoz scribere, & magnificas ampullas suę
incredibilis inscitix testes iactare. In hoc em̄ hūc libellū Regis
scriptū arbitror, ne stupor & inscitia sophistaz, præsertim por
celloz istorū (Thomistas dico) falso a me traduci crederet mū
dus, fuit em̄ meū iudiciū tali ipsorum opere & sigillo cōpro
bandū & confirmandum. Hęc Lutherus.

Thomistas in
secta malicio
se Luthe.

Primū hic perpende lector, quanta iaculetur in Thomistas
opprobria, quibus & illius diui gloriā denigrare studet, cui⁹ no
mē & doctissimis & eruditissimis uiris magna semp̄ hactenus
habitū fuit ueneratiōe, qppe quē Theologiæ florē passim ap
pellarūt. Sed & expende simul q̄ friuola ratiōe fecerit istud, ut
de mēdacio nihil dicā. Ego nusq̄ legi diuū Thomā, aut Tho
mistas, papam aliquē præter unū Petrum uocasse petrā. Porro
petrā fuisse Petrum, nō solū Thomas, uerum etiā Hieronymus
& nōnunq̄ etiā Augustinus palā asserūt. Et qd istud prohibet,
Iohan. 1. qm̄ Chrsillum ita cognoīandū prædixit in Iohāne dicēs, Tu uo

caberis Cæphas. Quod si interpres, lapis aut saxū dicitur, ut illic euangelista testatur. Et qd quæso discriminis est inter saxū & petrā? Quid ergo uetat Petrū, petrā dici, qñ & idē saxū aut lapis dicitur? Et tamen idē ipse Petrus, se peccatorem agnouit, quū Christo dixerit, Exi a me dñe q̄a peccator ego sum. Nihil ergo uetat Petrū q̄ peccator alioq̄ fuit, petrā ob id dici, q̄ Christus dicit̄ sit petra. Sed quid? Num, p̄pterea nō erit lapis Christus q̄ quis ch̄ianus itē dicit̄ sit, lapis aut uicissim nēo ch̄ian⁹ uocari lapis p̄t, eo q̄ ch̄s lapis dicit̄ sit? An Petrus pugnātia dixerit, quū in epistola priori sic scribebat? Ad quē accedētes lapidē uiuū ab hoībus quidē reprobātū, a deo autē electum et honorificatū, & ipsi tāq̄ lapides uiui sup̄ædificamini domus sp̄ialis. At consequetur hac Lutherana ratione Petrum hic pugnātia dixisse. Lapidē eī uocat quēlibet ch̄ianū simul & Ch̄m, quū tamē Ch̄s sit sct̄s, at cōtra christiani cōplures sint peccatores. Et sanctitudini cum pctō non magis conueniat q̄ luci cum tenebris & Christo cum Belial. Quāobrē si ch̄ianus q̄ pctōr est dici potest lapis, quēadmodū & Christus dicit̄ est lapis, quid prohibet Petrū eadē appellatiōe cum Christo petrā dici? An nō Christ⁹ seipsum uocat lucem? Ego, inqt, lux mundi sum. & apostolos itē suos lucē mundi nominat. Vos, inqt, estis lux mūdi. Num Christus ob hęc pugnātia dixerit?

Lucæ. 5.

I. Petri. 2.

Ch̄ian⁹ uocatur lapis.

Iohā. 8.

Matth. 5.

Hic perspicis optime lector, q̄ friuola sit Lutheri dialectica, simul & q̄ iuste cōtumeliosus fuerit in Thomā & Thomistas quum illi tantū de Petro dixerint eū petrā fuisse. Et uelit nolit Lutherus, sup̄ hęc petrā, hoc est, sup̄ Petrum Ch̄s ædificauit ecclesiā suā. Nunquid non dicit Paulus ad Ephesios de christianis, q̄ superædificati sint sup̄ fundamētum apostolorū & prophetarū summo angulari lapide Ch̄o Iesu? Quis hic nō uidet summū & sup̄mū lapidē Ch̄m Iesum; deinde prophetas & apostolos tāq̄ lapides etiā in fundamēto locatos; postremo christianos cæteros ceu uiuos etiam lapides huic fundamēto sup̄ædificatos? Propter qd & diuus Augustin⁹ prophetas & apostolos Ecclesiæ fūdamēta uocat, iuxta id quod Dauid cecinit. Fundamēta eius in mōtibus sanctis, q̄q̄ & unū præcipuū non neget esse fundamētum, nempe Iesum Christum, quē & fun-

Ephē. 2.

Apostoli fundamēta.

Psal. 86.

I. Cor. 3.

Contra captiuitatem Baby. Cap. III

Hebr. 13.

Epylogus,
primo.

Secundo.

Tercio
Quarto.

damētū sūdāmētōꝝ appellat, sicut & eūdē sc̄m̄ sc̄tōꝝ ac pa-
storem pastorū alibi uocatū affirmat. Haftenus dilucidū opi-
nor euasit, Lutherū nec de Satana triumphasse, neq; illius om-
nia dogmata promanasse de caelo, quin potius eū & diaboliz-
cam habere sapientiā. Subinde monstrauius & in pluribus
sibi ipsi contrarium esse, nec solū in his de quibus (ut conten-
dit) scripturæ nihil agunt, uerum etiā in alijs de quibus eēdem
apertissime loquunt. Tertio liquet, q; Lutheri mordacitas nul-
lis fucis, nullisue rationibus excusabilis est. Postremo, q; apd
orthodoxos, quibus tamen id ipsum Lutherus impingit, nul-
la repugnantia est, nomenclaturam petræ tam Petro q̄ Chri-
sto fuisse communem.

De cōmunicatiōe plæbis, ecclesie cōsuetudinē
obseruari debere. Caput. III.

.I.

Intētio autho-
ris.

Vnc ad ipsa capita reꝝ, de qbus præcipua cōtro-
uersia est, calamū dirigam⁹. Quæ sane plima sūt
De qbus & agem⁹ singulatim. Iā igit̄ tertio loco
de cōicatione sub utraq; sp̄e differem⁹. Principio
tñ refellenda sunt ea de qbus in gn̄e se Lutherus
disputaturū promisit.

Rex Angliæ
nititur aucto-
ritatib⁹ firmis

Nam hic Lutherus primū opponit Regi, q; nulla auctoritate
scripturæ, neq; ratione quauis urgenti, probat ea quæ dicit, sed
usum tātum allegat & consuetudinem, & Thomisticam, ut ait
disputandi formam imitatur, nempe, mihi sic uidetur. Ego sic
sentio, sic credo, oportet sic esse. Quasi diuus Thomas nullis
solidioribus argumentis fuisset innixus, quod est mendacium
apud cunctos euidentissimum. Sed mendacijs ita Lutherus af-
sueuit, ut mentiri se nihil omnino pudeat. An non & hoc quo-
q; mendacium apertissimum est, q; Rex nullam urgentem at-
tulerit rationem? Id qd plane falsissimū esse mox ostēdemus.

Nō pudet Lu-
ther⁹ mentiri.

Consuetudo
bōa p̄legeha-
betur.

Ap̄li non oīa
scripturis pro-
babant.

Cæterum illa oppositio Lutheri nihil est. Nam ubi scripturæ
defuerint ad ostendendam aliquam ueritatem, magni semper,
apud omnes maiores nostros, momenti fuit usus & consuetu-
do. Neq; semper scripturas attulerūt Apostoli, quibus proba-
rent sua, quod tamen alibi, sed falso, Lutherus affirmat. Liqueat

em̄ ex Actis apostolicis, eos tantum dixisse. Ita spiritui sancto
uisum est & nobis. Et hoc illis persuasum fuit a spiritu sancto

Acto. 15

profectum esse, quicquid ab illis unanimiter esset approbatum
Sed & Paulus, quum de uelendis mulieribus Corinthios doce
at, nullis eam rem scripturis probat, sed ratione simul & cōsue
tudine. Nos, inquit, eiusmodi consuetudinem non habemus,
nec ecclesiæ dei. Sed & multas, nō est dubium, a spiritu sancto

I. Cor. 11

consuetudines intrōductas in ecclesiam fuisse citra quam scrip
turæ nobis traditæ fuerunt, de quibus in scripturis nulla fit
mentio. Sed & per apostolos, ex ipsis scripturis apertum est,
multa fuisse tradita, de quibus nihil in scripturis explicatur.
Quamobrem & manifestum est, ubi scripturæ desunt, illic
rationem aut consuetudinem attulisse sufficiet. Neq; rationes
Lutheri, quas tamen in contrarium plures adducit, tanti sunt
roboris, ut uim consuetudinis eneruent, quod mox aperte
docebimus.

Deficiēte scri
ptura recurrit
ad consuetu
dinem.

Verum istud interea considerandum est, quod inter consuetu
dines plurimum interest. Nam quædam bonæ sunt & sanctæ,

Cōsuetudinū
discrimen.

Quædam contra malæ prauæq;. Sed inter has nihil difficile est
cuius internoscere discrimē. Si praua sit, iam credibile est eam
a maligno spiritu fuisse intrōductam. Sin contra, sancta, saluta
risq; fuerit, & generatim ab omnibus approbata Christianis,
hanc ego nihil ambigo, quin a spiritu sancto fuisset inspirata.

Consuetudo
bona pro les
ge seruat.

Neque talem consuetudinem quisquam, nisi qui pertinax suæ
positionis defensor fuerit, audebit inficiari, quin ualidam esse,
& a Christianis omnibus obseruandam. At eiusmodi satis di
lucidum est hanc ecclesiæ consuetudinem esse, de qua iam lo
quimur, nempe, qua laici sub sola panis specie cōmunicantur.
Hæc utiq; consuetudo, tot probis cōditionibus & rationi tam
consentaneis ædita est, ut nemo, qui non omnino fuerit impro
bus, eam quouis modo censebit abrogandam.

¶ Decem enim eiusmodi cōditiones habet, quarum prima est,
q̄ eius primæua intrōductio, tam ex parte cleri, q̄ plæbis omni
careat omni corruptionis suspitione. Neq; enim suspicari quis
quam potest, aliquam sinistram intentionem, uel in clero, uel
in populo fuisse, cuius gratia, uel clerus alteram sacramenti

II

partē laicis auferre moliret, uel ipsi laici non prorsus facto re-
clamarent, quū certū sit nihil inde questus aut lucri tēporarij
uel his, uel illis obuēnisse penitus.

III
Pericula sub
specie uini cō
municandi
sunt diuersa.

Primum

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum

Sextum.

¶ Secunda cōditio est, q̄ manifesta periculorū & magnitu-
do, & multitudo tam clerū q̄ populū ad istā cōsuetudinē pau-
latim induxit. Fuit eīm periculum in ministracione, ne sanguis
uidelicet effunderet, quod & s̄pius accidit, pr̄sertim quum
ingens multitudo fuisset cōmunicanda. Periculū item in con-
seruatione, ne uini species i acetū uerteret, quū perochi tene-
rentur eā ob egrotos semper habere paratā. Periculū etiā quū
ad morituros apportaret, siue quis eques aut pedes eū ferret.
Periculū quoq̄ sumpturis, maxime his qui nauseam (ut nōnul-
li solent) ex gustato uino facile paterent. Periculū ob inopiā
uini, cuius in plerisq̄ christianitatis partibus magna penuria
est, ne si cui defuisset uini species, is minime crederet, se totū
Christū accepisse. Periculū demū infidelitatis, ne uidelicet nō
sub utraq̄ specie totus crederet Chrūs, si nunq̄ non utraq̄ spe-
cies cunctis christianis exhiberet. Ecce quantus & quot peri-
culorum antea metus erat, quæ iam per istam consuetudinem
prorsus euitantur.

III
Nō repugnat
legi diuine cō
municatio
sub una sp̄e
Matth. 26

Lucæ. 22

Solis ap̄st̄is d̄i-
ctū est, Bibite
ex hoc omnes

¶ Tertia consuetudinis huius conditio est, q̄ nulli totius le-
gis pr̄cepto repugnat. Lutherus eīm ipse nullū habet scrip-
turæ pr̄ceptū, quod pr̄texat, pr̄ter hoc unū, Bibite ex eo
omnes. At hoc nihil obstat. Nā solis duodecim tū locutus est
Christus. Neq̄ eīm alijs tū loquebat, q̄ ijs, quibus ante porre-
xerat poculum, dicens. Accipite hoc, & diuidite inter uos. Et
hi duodecim erant, ut plane scribit Lucas. Accubuit (inquit)
& duodecim apostolicū eo. Neq̄ eīm si plures q̄ duodecim
fuissent, unū poculū tot conuiuis suffecisset. Quare tā rationi,
q̄ scripturæ consentaneū est, q̄ solis apostolis illud dictū fue-
rat, nempe, Bibite ex eo omnes. Male ergo scripturā hoc loco
deprauat Lutherus, qui contendit istud omnibus christianis
fuisse dictū, quod solis dictū fuerat apostolis. Neq̄ aliā pro
hac re scripturā afferre poterit, seu rationē quamuis, nisi quā
aduersarijs opprobriari solet, nempe, sic oportet, ita necesse est.
Non potest aliter fieri. Renunciauit eīm sexto capiti Iohānis

quod & plane fateſ nihil Bohœmis suffragari poſſe. Et ſane gratiſſimū orthodoxis iſtud ſpectaculū eſſe poteſt, uidere mu-
tuas horū hæreticorū pugnas inter ſe, quū unus dicat ſcriptu-
ras hunc ſenſum habere, alius contendit habere contrarium.
Sed nos rem noſtrā proſequamur. Clarū ex his eſt, quantum
ad noſtrā diſputationē ſpectat, hanc ſacræ cōmunionis cōſue-
tudinē ſub altera ſpecie, nulli ſcripturarū p̄cepto repugnare.

¶ Quarta cōſuetudinis huius conditio eſt, q̄ ei, nouæ legi
exēpla plurimū faueant. Fauet em̄ huic quod poſtremo Lu-
cæ ſcriptū eſt, de duobus illis diſcipulis, cū quibus dñs Ieſus in
trauit in caſtellū Emaus. Et factū eſt (inquit) dū accūberet cū
eis, accepit panē, & benedixit ac fregit & porrigebat illis, &
aperti ſunt oculi eorū, & agnouerunt eū. Et ipſe euauit a cō-
ſpectu eorū. Ecce hic habes, q̄ ad eſum huius benedicti panis
quē pro more ſcripturarū, panē uocamus, protinus eorū ocu-
li fuerunt aperti. Quo nimirū iudicio Chryſoſtomus, Theo-
philus, Auguſtinus, colligunt idiſm fuiſſe uerū corpus Chri-
ſti. Sed & ex uerbis ipſis patet, quū & ſimili prorsus modo ſit
uſus in ſui corporis cōſecratione. Accepit (inquit) panem &
benedixit ac fregit & porrigebat illis. Cæterū ex eo q̄ oculis
eorū eueſtigio ſe ſubtraxerit ſatis perſpicuū eſt, ſolā hāc ſacra-
menti partē eos accepiffe, hoc eſt ſub ſpecie panis, non itē ſub
uini ſpecie.

¶ Quinta conſuetudinis huius conditio eſt, q̄ ei ueteris le-
gis figura probe quadrat. Nā quod ſub ea lege liquidū offere-
batur, quod & libamen uocabant, haudquāq; a laicis, ſed a ſo-
lis ſacerdotibus recipiebatur. Obuenerat em̄ id in partē ſacer-
dotū, quē admodū & nunc ea ſacramenti pars quæ liquida eſt
ſolis eſt reſeruata ſacerdotibus, nō item laicis exhibita.

Sexta cōſuetudinis huius conditio eſt, q̄ neminē ullo prorsus
afficit diſpendio. Nā quantū ſub ſpecie panis continet, tantū
dem eſt & ſub uini ſpecie. Corpus em̄ & ſanguis, & animus,
& deitas Chriſti ſub utraq; ſpecie pleniffime cōprehendūtur.
Quocirca non minus ille ſumit qui ſub altera ſpecie cōmuni-
cat, q̄ qui ſub utraq; quantū ad Chriſtū attinet. Neq; em̄ ſpe-
cies quicq; adijciunt uirtutis, quū ſigna tantū ſint, nec operent

V

Lucæ. 24.

VI

Leuit. 6. 9. 14
& i alijs locis.Tm̄ una ſpes
cie cōtinet q̄
tū ſub utraq;.

f

VII. quicquam in humanum animum.
 ¶ Septima conditio est, q̄ nulla p̄ceptorū ui, sed cōsensu q̄
 Cōi consensu dā tacito, tā poplī, q̄ cleri sensim irrepsit dicta cōsuetudo. Nā
 introducta est uists tot piculis, q̄ toties pridē acciderūt p̄ ecclesias oīm chri
 cōsuetudo cō stianorū, ea res, quasi tacitis oīm suffragiis recepta fuit, priusq̄
 municandi ullo cōciliorū decreto legimus eā fuisse firmatā. Istud, quoniā
 euidenter patet in cōpluribus diuersorū authorū libris, longe
 ante conciliū Constantiense aut Basiliense conscriptis & ædi
 tis, nulla penitus indiget probatione.

Cōsuetudocō Octaua conditio quæ neq̄ minimi ponderis est. Apud eū po
 municandi a pulū hæc consuetudo nata est, quæ spiritu sancto regitur. Ne
 sp̄s sancto est. m̄ini enim dubiū est, ecclesiā spiritu sancto regi, nisi quis for
 Iohā. 14. te Christi non crediderit euangelio. Nam in eo promissus est
 Iohā. 16. spiritus ipse sanctus, sp̄s in quā ueritatis, ut in ecclesia mane
 at in perpetuū, & ut eam doceat, & ducat in omnē ueritatem,
 annuncietq̄ quod Christi est, & quod audierit a Christo, ac
 demū ut suggerat omnia, quæcūq̄ Chr̄s pridē dixisset apl̄s
 S. suggerere qd Hæc aptissime Iohānes ex ore Chr̄i. 14. & 16. tradit. At qd
 lic. est aliud suggerere, q̄ insinuare siue subministrare mēti quic
 quid est ueritatis christianæ. Certū est ergo q̄ spiritus ipse san
 ctus, quē & spiritū ueritatis Chr̄s appellat, in ecclesia perpe
 tuo maneat, Ecclesiā instruens, & ecclesiā ducens in omnē ue
 ritatē, eiq̄ annuncians, & suggerens, ac subministrans, & de
 mum insinuans quicquid est Christi simul & illustrās ea, quæ
 pridem obscure Christus protulisset.

Nona cōditio quæ & plurimū cōducit, nimirū, q̄ ea consue
 tudo talē rem cōcernit, ex qua nō minima pendet salus anima
 rū. Nam corporis & sanguinis Christi cōmunicatio ualde per
 tinet & spectat ad salutē animarū, quod Lutherus negare nō
 potest, quū asserat huius rei fide, remissionē peccatorū, simul
 & cœlestem hæreditatem conquiri.

VIII ¶ Decima conditio, q̄ uidelicet per totius ecclesiæ proce
 Consuetudo res, & p̄ cōcilia duo generalia fuit prorsus approbata. Quoti
 cōicādi ab ec es enim uero de scripturis, quis orit̄ cōtrouersia, quēadmodū
 clesia appba p̄ hæreticos notissimū est sæpenūero cōtigisse, oportet aliquē
 ta est. uel aliquos hic in terris haberi iudices, quorū interpretationi

stabit, alioqui nunq̄ eius cōtrouersia dirimēdæ spes ulla fue-
 rit. Nā cōtendet hæreticus hāc scripturā hūc sensum habere.
 Orthodoxus cōtra, negabit. Quādo igit̄ erit cōtendēdi finis,
 nisi iudices quidā huiusce rei constituantur. Et horum item iu-
 dicio, nisi spiritu sancto regi credat, hæreticus facillime sub-
 terfugiet. Quāobrē omnino credendum est Christū in eius-
 modi fluctuationis periculo, nō deserturū ecclesiam suā, pro
 qua sanguinē fundere non est dedignatus. Quis ergo dubita-
 re potest, quū ex omni totius chrīanæ ditionis loco p̄s con-
 gregati fuerint ad sp̄m Ch̄i cōsulendū, qd sup ea lite facturi
 sint, quin aderit Chr̄s & sp̄s eius? Et maxime quando sic af-
 futurū ante promiserit dicens, Vbicunq; duo uel tres cōgre-
 gati fuerint in nomine meo, illic sum in medio eorū. Et rur-
 sum, Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus usq; ad cōsum-
 mationē sæculi. Quando igitur nequeunt omnes Christiani
 simul in unū aliquem conuenire locū, & patres semper existi-
 mati sunt ceu potior totius christianitatis pars, par est, ut quic-
 quid illi in spiritu sancto cōgregati decreuerint, id ab omnib⁹
 christianis uerū esse credatur. Cuius rei plurima sunt in actis
 apostolicis exempla. Nam ad ea cōcilia, de quibus ibi tradit̄,
 non omnes accersebantur christiani, sed apostoli & seniores,
 qui quasi mediastri fuerant inter deū & plæbē, ut qd illi spiri-
 tu sancto congregati decreuerint, id nō tanq̄ humanū decre-
 tū, sed ut diuinū reliqua susciperet multitudo. Sic em̄ plane fa-
 ctū fuit in cōcilio, quod ob controuersia de cæremonijs anti-
 quæ legis dirimēdā, cōgregabat. Nā quod ab apl̄s & seniori-
 bus illic decretū fuit, ad cæteros christianos qui tū cōplures e-
 rant, tã Antiochiæ q̄ in Syria, simul & Cilicia mittebat. Ne-
 q; eius decreti rationē aliam assignarant, nisi, q̄ ita spiritui san-
 cto, sibiq; uisum fuisset unanimiter cōgregatis. Hic uidere li-
 cet ecclesiæ primæuæ ritū, quem essent & posteri seruaturi.
 Quāq; em̄ tunc haud tantus fuisset Christianorū numerus,
 quin potuissent omnes ad unū aliquem locum uocari, non sic
 tamen factū est, sed seniores quid sibi uisum fuerat diffinierūt,
 suamq; diffinitionē ceu legē cæteris obseruandā, tradiderunt
 pullo sacrarū literarū allato testimonio, nullis ue rationibus in-

Mat. 18

Mat. 28

Actorū. 15.

mediū productis, compertissimū habentes, id a spiritu sancto profectū quicquid unanimes ipsi decreuissent.

Epilogus

At ita factū est ob huius ueritatis habendā certitudinē, tā in concilio Constantiensi, q̄ in Basiliensi. Per utrūq; sane conciliū sic dicta consuetudo fuit approbata, ut patres unanimiter adiudicarent eā a nemine uiolare debere. Quā igit̄ ea nulli^o occasione corruptiois ortū accepit, & a multis discriminib⁹ liberat nulliq; repugnat euāgelico p̄cepto, qm̄ magis cōgruat ei, tā nouæ legis exēplū q̄ ueteris instrumenti figura, neminē afficit dispendio, nulla ui, sed tacitis omniū suffragiis irrepit, et in ea re publica quæ sancto spū gubernat, atq; in eo negotio quod salutē animarū cōcernit, sitq; demū per tot ecclesiæ proceres bis approbata, quis tā insanit, ut nō putet eā a spū sancto fuisse profectā? Sed haecenus pro cōsuetudine statuenda.

X

Lutheri inas
nes cauilli cō
futantur

Bona cōsue
tudo nō ad
uersat̄ euan
gelio.

Lucæ. x.

¶ Nam uestigemus q̄ sint nullius momenti Lutheranæ rationes, quas ad hāc cōsuetudinē abrogandā attulerat. Primū, adducit testimoniū ex Matthæo. Sine causā colunt me doctrinis & mendacijs hominū. Ex qua scriptura colligere molitur qd̄ cōsuetudo per hoies introducta infirma sit & inualida. Sed Chrūs hanc scripturā dissoluit ipse. Nā ad eos illā attinere dicit, qui dei præceptū irritū faciunt propter traditiones hoim. Verū nihil eiusmodi fit per hanc cōsuetudinē, quā ipsa nulli diuino præcepto repugnet, ut superius ostendimus. Protulit hāc scripturā Christus e lege ueteri, quæ populū obedire uoluit mandatis hominū, ut liquet Num. 11. & Deute. 17. Erāt eim̄ sub ea lege septuaginta seniores, quorū præceptis & institutis, populus obtēperare sub mortis pœna tenebat. De quibus & Chrūs ait Matth. 23. Super cathedrā Moſi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia ergo quæcunq; dixerint uobis, facite. Quod si Chrūs iusserit ut illis obtēperaret̄ in omnibus quæcunq; dixerint, multo magis hanc obedientiā apostolis suis et eorū successoribus exhiberi uoluit, ut ijs uidelicet pareret̄ cū et̄. De quibus & dixit, Qui uos spernit, me spernit. Non dānat itaq; Chrūs hominū mandata, neq; uetat̄ quenq; his obtēperare, quin iubet potius in omnibus, quæ dei præceptis haud quaq; repugnant, obtēperent penitus. Quamobrē quā ista

consuetudo nullis dei praeceptis aduerset, nihil prorsus Lutherus cōfert dictū testimoniū, & tamen hic mirū est ut insultat Lutherus, quasi uel hac una scriptura penitus triūphasset.

¶ Cætera uero, quæ subinde producit, irrisionē exigunt potius quā responsionē aliquā. Nā quod de diuturnitate fidei Turcarū in mediū affert, quis non rideat, quū nihil habeat huic nostræ consuetudini simile, præter solā diuturnitatē. Et tamen Lutherū haud pudet hanc pro sua defensione citare.

Qua ratione (inquit) probabimus Turcarū fidē esse erroneā, quæ iā ad millesimū fere annū durat, ante orta quā Germania ad fidē conuersa est. Hæc Lutherus.

Quasi nos propter solā diuturnitatē, consuetudinē istā approbassemus, quod falsum est, sed plures alias bonas & iustas conditiones habere docuimus, nepe, quæ a periculis pluribus eripiatur, neque praeceptis ullis diuinæ legis obuiet, sitque iustas ob causas introducta, in eo populo quæ lege cœlitus data spiritus sancto regit, & demū a præpositis & præsidibus illius populi cōmunibus suffragiis approbata. Cæterū Turcarū fidē quantumuis diuturna fuerit cæteris tamen carere conditionibus apertissimū est. Certū est enim eā, & impiā esse, & contra legē dei, neque gentē ipsam spū sancto gubernari, quēadmodū de Christianis apertissima Christi promissione cōpertissimū est. Proinde nec ualet quicquid quod de Iudæis tertio loco producit.

Sic & Iudæos (inquit) quis non merito iustificet huius inuicti Thomistæ exēplo, quū tāta nos superēt lōgitudine temporis.

Cui respondemus, quod nec fidei nec legis Iudaicæ diuturnitas quicquid eisdē suffragat, quū plane constet eos infidelitatis, auctore Christo, conuictos fuisse, fidemque illorū esse reprobatā, & legem iam olim antiquatam esse.

Rursum de gentibus sic obiicit. Et cur gentes per orbē nouā Christi fidē non dicentur, auctore Henrico Angliæ, merito fuisse persecutas, cū idololatria eorū, hoc pulcherrimo & Thomisticissimo argumento, recta & sana fides censeretur debuerit, quod tot millibus annorū, tot regionibus populorū, tā constanter usu firmabatur.

Et hic respondemus, quod nec idololatriæ quantumuis longa cōsue-

X
Luthe. delirac
mēta respon
so indigna.
Ad secundum
cauillum

Crimina non
excusant con
suetudie lōga
Ad tertium
cauillum.

4. Cauillus.

Confutatio

tudo saluare gentes, quum aduersus deum non solum impia sit, uerum etiam per eius leges damnatissima. Veruntamen ipsa (de qua iam sermo est) consuetudo, nec in deum impia est, neque legibus eius contraria.

Cauillus. 5 Quinto suum errorem communibus hominum erroribus stabilire molitur, sic inquit.

» Atque eodem Henrico magistro etiam nunc asseramus, impiorum hominum errores esse sanam fidem, quod ab initio mundi illorum » superarit multitudo & diuturnitas & potentia, piorum paucitatem & ignobilitatem.

Confutatio Cui respondemus, quod errores hominum, quos ab initio mundi Lutherus durasse contendit, nihil tueri potest tanta diuturnitas, quam non alium habeant authorem, quam Satanam, eundem uide licet quem habent Lutheri dogmata.

XI ¶ Vides ex istis responsionibus nostris lector, quam solida scilicet is nouus totius orbis magister argumenta produxerit, qui se certum iactat sua omnia dogmata se habere de caelo, quique de Satana se triumphasse gloriatur. Vides quae iam spolia reportarit ex tam glorioso triumpho.

Sed non praetereundum est quam Herculeam rationem, & inuincibilem postremo loco producit.

Cauillus. 6 Summa (inquit) Si hominum dicta ualent articulos fidei, cur non & mea uerba faciunt articulos fidei? An non sum homo?

Confutatio Respondeo, Me sane putare quiduis aliud te esse praeter hominem. An non tibi credam, qui te ipsum ursam & leonem appellasti? Quando igitur ursam aut leonem nemo recte uocauerit hominem, sed beluam, non mihi plane uideris homo, sed belua. Nam si homo esses, aliquod in te foret humanitatis indicium. Non tot mendaciarum libelli tui scaterent. Non tot concubinarum abundares. Non tot insaniarum & amentiarum futeres. At istis missis, ad caetera pergamus.

Cauillus. 7 Subinde cauillatur, Turcam risurum, si nostram consuetudinem esse spiritus sancto manasse diceremus, nec proinde plurimum a Turcarum consuetudine differre, quam eam sine scripturis asseramus. Primum, istud

Confutatio absque scripturis non asserimus, imo scripturas ob id ipsum astruendum ante produximus. Deinde nec scripturis nostris Turca fit

dē haberet, tāetsi ualidissimas producerem⁹. Tertio, neq; Turca Luthero crederet, quātūuis affirmet se certū eē oīa dogmata sua se habere de cœlo, uel si scripturis idip̄m cōfirmit, qd' nunq̄ facit. Præter hæc & uerboseitate multa gannit & garrit nos aliud fundamentū præter Christū ponere, qui paremus hominibus, quod etiā falsissimū est. Nam supremū fidei n̄æ fundamentū Chrūs est, deinde apostoli, quos & Paulus ipse (quanq̄ homines erāt) fundamentū etiā appellat, quod supra Christū summū angularē lapidē stabilitū est, Post hos etiam apostolici uiri ceu uiui lapides superædificant, quibus omnibus tandem innituntur & christiani cæteri.

Cauillus 8

Confutatio
Ephc. 2.

Post hæc, Paulū affirmat magna autoritate sancire, fidē nostram oportere niti uerbis dei. I. Corin. 2. Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spūs & uirtutis fuit, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute dei.

Cauillus 9

Verū hæc scriptura multo magis contra Lutherum facit q̄ contra nos. Docuit enim sua Paulus, ostensione spiritus & uirtutis, hoc est clara miraculoꝝ operatione. Docuerunt & sua patres, qui Paulo successerunt simili modo, hoc est mirificis operibus e cœlo contestata. Quare nostra quæ credimus, ex ostensione spūs & uirtutis abunde sunt confirmata. Nam ut suo tēpore Paulus ea quæ docuit claris miraculis confirmauit omnia, ita reliqui patres suam doctrinā sequentibus temporibus magnæ uitæ sanctimoniam, multaq; miraculoꝝ luce comprobabāt. Quare si iā Lutherus uelit alia superinducere q̄ hæc tenus ecclesia crediderit, & plane diuersa ijs quæ adhuc credit, oportet eū ostensione spūs & uirtutis, hoc est signis & miraculis istud cōprobare, potius q̄ deprauata scripturaꝝ interpretatione, contra sensum Christi simul & tot sanctissimorū, atq; eruditissimorū patrū concordēs sententias, qui per multa sæcula nos præcesserunt. Optarim potius ut humanæ sapientiæ uerba Lutherus proferret, q̄ tot mendacia diabolica, maledictaq; & conuicia congereret, quibus ferme quicquid scribit refertissimū est. Nam ubiq; plus mendaciorum & conuicioꝝ q̄ efficacium argumentorum inueniet lector

Confutatio

Cauillus. x.

“ Post multa igitur conuitia, tandem dicit Christum ecclesiam suam
 “ edificasse non super longitudinem temporis, neque super multi-
 “ tudinem hominum, neque super oportet sic esse, neque super usum
 “ & dictum sanctorum, denique neque super Iohannem baptistam, nec super
 “ Elyam, nec super Hieremiam, aut ullum ex prophetis, sed super
 solam & solidam petram, super Christum filium dei.

Confutatio

Ephes. 2.

Nos etiam & hoc ipsum asserimus ecclesiam precipuum fundamen-
 tum esse, cui tamen fundamento propinquius innituntur tam apo-
 stoli quam prophetae, quos & constat homines fuisse. Deinde nos
 item superaedificamur, quemadmodum Paulus ait, Superaedificati
 super fundamentum apostolorum & prophetarum ipso summo angula-
 ri lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio crescit in tem-
 plum sanctum in domino. Sed contendit Lutherus nihil aliud pro hoc
 fundamentum intelligi debere quam Christum. Ego uero uicissim
 istud negabo. Quare iudice quodam opus erit, qui litteram hanc in-
 ter nos dirimat. Augustinus igitur hunc locum explicans psalmum,
 I. Petri. 5. 86. uocat apostolos & prophetas fundamenta ciuitatis huius, hoc
 Danie 2. est ecclesiam Christi, & Christum uocat fundamentum fundamen-
 torum, quemadmodum & idem pastor pastorum atque sanctus sanctorum
 nonnunquam dicitur. Vides ergo lector apostolos & prophetas eccle-
 siae fundamenta dici, nec esse de horum ueritate metuendum
 quam homines fuerint, quam & ipsi fundati sint in ipso sum-
 mo angulari lapide Christo Iesu. Et rursum ex eodem consequitur
 per petram in prioribus Christi uerbis, Petrum debere intelligi.
 Nam cur alioqui Christus eum alibi saxum appellauit, nepe, quum
 dixit. Tu uocaberis Caphas, quod si interpreteris (ut Iohannes
 ait) lapis aut saxum interpretatur. Et quid est lapis aut saxum aliud,
 quam petra. Quod si neget Lutherus hunc locum sic accipiendum esse,
 iudices oportet habeamus, quos neque paucos aduersus illum
 produximus articulo. 25. confutatae assertionum.

Apli sunt fun-
damēta ecclieI. Petri. 5.
Danie 2.

Iohan. x

Vndecimi ca-
uilli confutatio

Sed aduerte lector quem in modum probat non super ipsius funda-
 mentis ecclesiam Christi fundari, sed super solum Christum.
 “ Quum (inquit) hic metiri & fallere non potest. At ois homo mendax.
 Nescio quid hic sibi uelit, nisi forte moliat hoc uerbo sua men-
 dacia tegere, nepe, quod non sit pudendum Luthero si mentiatur,
 quandoquidem scriptura dicit omnem hominem esse mendacem.

Nec opinor illum sentire q̄ Paulus fuerat mendax, aut Petr^o aut alius quispiam apostolorum in ijs quæ tradiderunt ecclesie. Nam ita quicquid scripserint, id totū in suspicionē adducetur. Quod si de illis id nolis accipi, quid prohibet eos dici fundamenta, quibus ecclesia post Christū fulciatur.

¶ Producit adhuc & alias duas scripturas, quæ nihil infer^{unt} XIII uiunt eius instituto, quin officiūt magis. Nā hæc, Si quis loquitur, quasi sermones dei, manifeste Luther^o damnat, qui nihil habet in ore frequentius q̄ conuitia, probra, maledicta, quæ magis diaboli sermones sunt q̄ dei, Sed ne dixerit Lutherus, nos huius rei nulla exempla produxisse, non grauabimur u^{num} aut alterum in medium proferre. An nō diabolica sunt Diabolica Lutheri, cōuitia . . . cōuitia quæ paulo ante in fautores diuī Thomæ iaculatus est? Hæc sunt arma (inquit) quibus hæretici uincuntur hodie, ignis & furor insulsissimorum asinorum & Thomisticorum porcorum. Sed pergant porci illi, & si audent, exurant me, hic sum, & expectabo eos, cineribus solis post mortem, etiam in mille matia proiectis, persequar & fatigabo hoc abominabile uulgus. Summa, Viuens papatus hostis ero, exustus, bis hostis ero, facite porci Thomistæ, quod potestis, Lutherū habebitis ursam in uia, & leonem in semita, undiq; uobis occurret & pacem habere non sinet, donec ferreas uestras ceruices & æreas frontes contriuerit, uel in salutem uel in perditionē. Hactenus satis fuerit patientiam perdidisse, deinceps, cū per gatis indurati & occæcati cornua erigere, & sponte facti sitis incorrigibiles & indomiti, nemo a me expectet quicquā dici, in uos deplorata portenta, suaue aut blandum. Irritados em̄ uolo magis ac magis, donec effusis omnibus uiribus & furoribus, concidatis in uobisipsis. Qui primus alterum conpescuerit, sit ipse uictor: sicut uultis, sic fiat uobis. En tibi lector sermones Lutheri. Num tibi uidentur dei sermones esse, an diaboli potius? Et rursus de summi pontificis cultoribus ad hunc modum ait. Tacens eos contemnam, uel si agendum est cum illis, quanto possim impetu in eos ferar irritaturus satis, imo prouocaturus, tam stupidos truncos, tam rudes asinos, tam crassos porcos, . . .

Contra captiuitatem Baby. Cap. III

“cum digni alio officio non sint, nisi ut prouocent in pœnã suã
“Idq; faciam in gloriam Henricianæ ecclesiæ & ipsius Henri-
“ci egregij defensoris Thomistæ, ne frustra meã mordacitatẽ
“facerrima sua maledicentia damnasse quæri possit.

I. Petri. + Hi scilicet sunt sermones dei quos tam crebro Lutherus ha-
bet in ore, imo plane diabolicos esse quis non dijudicat. Cæte-
rum ut ad institutũ nostrum reuertamur. Docet Petrus supe-
rioribus illis uerbis, christianos quæcunq; loquantur ea mo-
destia sobrietateq; loqui, ac si loquerentur eloquia dei. Quare
nihil hæc scriptura Luthero confert, sed multo minus q̃ ni-
hil, altera, quam subinde producit.

Afferret enim alteram, sed e suo cerebro confictã, quippe quæ
nusquam scripta sit.

“Et omnis (inquit) prophetia sit analogia fidei.

Roma 12. Non hoc dixit Paulus, sed ita, Siue prophetiam secundũ pro-
portionem fidei, hoc est, q̃ prophetiæ donum in hominibus
uel maius, uel minus est pro magnitudine fidei. Quid hoc ad
rem attinet, q̃ nobis nihil sine scripturis licebit loqui. Cæte-
rum quanquã hoc non probent hæc scripturæ per Lutherum addu-
ctæ, nemo tamen negat, quin prophetantibus id sit loquendũ
quod scripturis consentaneũ fuerit, nihilq; omnino proferri
ab his debere, quod scripturis quouis pacto cõtrarium sit.

Consentanea
scripturis do-
ctæ, nemo tamen
negat, quin
prophetantibus
id sit loquendũ
quod scripturis
consentaneũ
fuerit, nihilq;
omnino proferri
ab his debere,
quod scripturis
quouis pacto
cõtrarium sit.

XIII

Inanis iactan-
tia Luth.

¶ Et quanquã nec scripturis nec ratione Lutherus ista pro-
bauerit, audi tamen lector q̃ iactabunde loquitur.
Hæc sunt (inquit) robora nostra aduersus quæ obmutescere
coguntur Hærici Thomistæ, papistæ, & quicq; est fecis, sen-
tinæ, & latrinæ impiorũ & sacrilegorũ eiusmodi, neq; hñt qd̃
possunt hic respondere, sed confusi & prostrati iacent a facie
uerborũ istius tonitruũ: & expectamus quoque quid aduersus
hæc mutire audeat Rex cum omnibus suis sophistis. ¶ An nõ
uides lector beluam istam prorsus insanire, qui quum ipse ni-
hil præter meras nugas effutiat & deblateret, alios tamen ap-
pellat nugigerulos, & putat oris sui fetorem pestilentissimum
adeo formidabilem esse, ut omnes obmutescere cogat.
“Subdit Lutherus, Stat enim fixa sententia, fidem non deberi,

nisi certo uerbo dei, sicut dicit, Roma. x. Fides ex auditu, au-
ditus autem per uerbum Christi

Et istud sane plurimum nostrę parti suffragatur. Nam ea que <sup>Fides ecclīe
Ro. a Christo
& apostolis</sup> nos credimus, ab orthodoxis accepimus, & hi ab alijs audie-
runt similiter orthodoxis atq; hi uicissim ab alijs, idq; conti-
nua serie donec ad ipsos priscos apostolor; auditores peruene-
rimus. At si Lutherum petas quo nam audito fidem accepe-
rit suam, non potest alium indicare, q̄, aut Wiclefistam, aut
Hussitam quempiam.

Lutherus enim uero quicquid libet, ex quauis scriptura collis-
gere nouit. At certe parum dialectice consequitur, Fides ha-
benda est uerbo dei, ergo soli uerbo dei.

Cæterū iam donemus istud Luthero. Solis dei uerbis, & his
quę sequitur ex dei uerbis fides adhibeatur. Neq; enim dubi-
tamus quin eiusmodi negotium istud sit, de quo iam agimus.
Nam hæc sunt uerba Christi. Et rogabo patrem & aliū con- ^{Iohan. 14}
solatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum spiri-
tum ueritatis. Et rursum. Quū uenerit ille, qui est spiritus ue- ^{Iohan. 16}
ritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Atq; iterū de eodē spi-
ritu loquens ait, De meo accipiet & annunciabit uobis

Ad hæc. Paracletus autem ille qui est spiritus sanctus, quem
mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret ^{Iohan. 14}
uobis omnia, quęcunq; dixi uobis. Quis iam has scripturas
exacte pensitans dubitare secū potest de spiritus huius cōsola-
tione? maxime quū apostolici uiri & seniores in unū locū ex
toto Christianorū orbe confluxerint eius consulendi gratia,
nempe, quid essent in causa fidei facturi, & ea certe causa, que
plurimum concernit animarum salutem. Nā si spiritus uerita-
tis sit, & maneat nobiscum in æternū, ociosus esse nō potest in
monstranda ueritate. Et si ducturus est in omnem ueritatem,
cur & istam adeo suppliciter imploratus non iudicabit? Et si
docebit uos omnia & suggeret quęcunq; Christus ante dixit,
cur & hunc scrupū in Christi uerbis iam requisitus nō ex-
plicabit? Hic profecto liceret nobis in beluā istā insultare &
in caput eius omnia sua conuitia regerere, & maxime quum
præter illas scripturas, exemplum etiam habemus ex facto.

Contra captiuitatem Baby. Cap. III

Lucæ, 24 Christi, qui sub una specie, nempe panis, hoc sacramentum duobus e discipulis suis porrexit, neq; Christi modo uerum, etiam apostolorum eius, quos non semel id ipsum fecisse literis proditum est. Cæterū hac de re pluribus in articuloꝝ confutatione diximus.

Cauillus At adhuc blaterare Lutherus haudquaꝫ desinit. Colligere molit̃ ex his, quæ superius adduxit. Quicquid ultra uerbum dei producit, hoc nostri arbitrii esse, ceu dominorū, credere nō credere, damnare, probare sicut scriptū est. Omnia uestra sunt, siue Apollo, siue Cæphas, siue Paulus. Vos aut̃ Christi Nec istud certe probat id quod Lutherus molitur. Neq; em̃ ita Paulus intellexit christianos esse Christi, ut non debeant præpositis suis obedire. Nam istud ad Hebræos ultimo præcipit. Obedite (inquit) præpositis uestris, & subiaceate eis, & rationem subnectit dicens. Ipsi em̃ peruigilant quasi rationē pro animabus uestris reddituri. Ecce Paulus Christianos obedire uult & subijci præsidibus suis, qui deo rationē pro animabus eorum reddituri sunt. Et Christus item iussit, Omnia que eunq; dixerint uobis, facite.

Mat. 23 XV ¶ Postremo docet nostrū esse iudicare pontificē & non iudicari a pontifice. Quia spiritualis (inquit) a nemine iudicatur. & ipse iudicat omnes.

Cuius sit iudicare alium Sed hæc consecutio plane stolidā est, ni Lutherus prius doceat plæbē esse spiritalem. Nam de præsidibus hoc Paulus dixit, & non de plæbe, quod illic apertissimū est. Mox em̃ subdit. Nos autem sensum Christi habemus, hoc de præsidibus.

I. Cor. 2 Et de plæbe quid? Adhuc em̃ carnales estis. Et quare carnales eos appellat, ostendit. Quū em̃ sint inter uos zelus & cōtentio, nonne carnales estis? Ecce lector, hic prorsus euanescit Lutherani iudicij autoritas, quū tam aperte factiosus & contentiosus fuerit, nec proinde carnalis. Si carnis opera, que

I. Cor. 3 Paulus ad Galatas enumerat, carnalem efficiunt quempiam, Lutherus utiq; totus carnalis est. Nā & totus conflatus est ex inimicitijs, contentionibus, emulationibus, iris, rixis, dissentionibus, sectisq; & inuidijs. Quamobrē nec ipse, neq; sectatores eius idonei iudices esse queunt.

Gala. 5.
Lut, carnalis.

Quod de Augustino deniq; producit, nempe, q̄ eius senten-
tia, solis canonicis libris is debeat honor, ut firmissime cre-
dat nihil erroris in illis esse, cæteros quantalibet sanctitate do-
ctrinaq; præpolleant, non æquo honore dignos, nihil contra
nos militat. Neq; em̄ ob id uult Augustinus, ut nihil omnino
credat, nisi quod in scripturis positū fuerit, quū ipse cōtra Do-
natistas multa docet esse credenda, quæ nequaquā in sacris lite-
ris cōtinent, de quibus & inter cōfutandū articulos Luther-
anos ipsi meminimus. Sed & generalium synodorum decretis Au-
gustinus deferendū censet haud aliter q̄ a sacro profectis spū.
Nihil haecenus omisimus lector quod erat aliqua responsio. Modestia au-
ne dignū. Coniuncta tamen innumera præteriuimus ne te ni-
mio prolixitatis oneraremus tædio. Multis autē uerbis post
hæc Lutherus subterfugere conatur, ne uideat in laudādo Le-
one pontifice, & eodē rursus impostore uocādo fuisse sibi cō-
trarius. Sed nihil agit. Si impostor fuit Leo decimus, ut eum
Lutherus uocat, uir bonus haudquaquā fuit, & idē a Luthe-
ro ceu uir bonus laudatur. Luthero certe bonus & non bo-
nus erit, nisi forte adulandi gratia fateatur se (dum istud scrip-
serit) fuisse mentitum.

Modestia au-
thoris

Lut. uel mētis
tus est uel sibi
contrariatur.

XVI.

¶ De papatu subinde Lutherus ogganniens illustrissimū
regē insinuat ad scripturas quas attulit magis mutum fuisse,
q̄ piscem, quū tamen omnino nullas quibus papatum conuel-
leret in tota Babylonicæ captiuitatis libello produxisset. Cæ-
terum quia nos inter confutandum articulos, satis abūde Lu-
thero papatū impugnantem respondimus, iam paucioribus ar-
gendum est. Neminem opinor dubitaturū, hæc de re, qui uer-
ba Christi cum ipso rerum euentu digne conferat. Quis em̄ Ecclia Ro. ex
tam cæcus est, ut non uideat eam quam hodie uocamus eccle-
siam, ex Petro demanasse. Nec inficior quin a cæteris aposto-
lis, ecclesiæ complures institutæ fuissent, nimirū a Paulo, Io-
hanne, Iacobo, Matthæo, Barnabā, reliquisq; quos olim ad to-
tum orbem conuertendum Christus ipse miserat. At succes-
siones eorum uel penitus interierunt, uel ita schismatibus &
hæresibus ab ecclesia recesserunt, ut ad eam haudquaquā per-
tinere credantur. Quum em̄ ecclesia non segregatio, sed con-

Ecclia Ro. ex
Petro diman-
auit.

Contra captiuitatem Baby. Cap. III

Mat. 16.
Iohan. I.

gregatio dicatur, qui non cum cæteris membris adunati sunt, merito censentur non esse de ecclesia. Retinet igitur sola illa Christianorū successio, quæ a Petro defluxit, ecclesiæ nomē & claturā. Quamobrē quū & illi Christus dixit, Tu es Petrus & super hanc petrā ædificabo ecclesiam meā, & eundē alibi promiserit uocandū esse saxum aut lapidem, quis non dilucide prospicit Petrū illis uerbis petram fuisse uocatum? Nam quū alibi nusquā per totū euangelium inuenies Petrū saxum uocari, quūq; certissimū sit, Christi uerba, frustrari non posse, quibus Petro dixit, & tu uocaberis saxum, reliquū est, ut Petrus, hoc loco, iure petra sit uocatus, supra quā ipse totā ecclesię suę successionē ædificauit: aduersus quā successionem hæctenus inferorū portę, nec præualuerūt, nec præualebūt unq̄. Manet em̄ ad hunc usq; diem hæc interrupta successio & manebit haud dubito q̄ diu mundus iste durabit. Quid ad nos si Bohæmi & Indi nolint hanc petrā ceu catholicæ ecclesiæ fundamentum agnoscere, sed ultro se separauerint? Vnica nihilomin⁹ est colūba Chri a qua se faciunt exteros, q̄ ab ea sponte recesserint.

Cant. 6

“ De Hieronymo q̄ ais eū Romanā ecclesiam, suā dumtaxat, non orbis matrē appellare, argumentū istud nihil effecit quū sit mere negatiuū. Sed & quia Hieronymus nequaquā sub dio cœli Romana, sed Hierosolymitana tū degebat nō uocasset Romanā ecclesiā, suā matrē nisi quatenus & ipsa totius orbis fuisset mater. Cæterę de Romana quid senserit Hieronymus ecclesia, iā audi quū ad Damasum ecclesiæ Romanæ pontificem scribat, Quoniā uetusto oriens inter se populorū furore collisus indiscissam dñi tunicā & desuper textā minutatim discerpfit, ideo mihi cathedrā & fidem apostolico ore laudatam censui cōsulendā. Et rursus ad eūdē. Beatitudini (inquit) tuæ id est cathedræ Petri cōmunionē consocior, super illam petrā ædificatam ecclesiam scio. Ecce quid Hieronymus de Petro dixerit. Super illam petram ædificatam ecclesiam scio.

Hiero. de ec-
clesia Roma.

Ad hæc. Si quis (inquit) cathedræ Petri iungitur, meus est. Quamobrē & ingenue fatetur se uitalem nō nosse, Miletū respuere. Paulinū ignorare, nimirū qui sedis huius & cathedræ fuerant aduersarij. Sed & demū cunctos affirmat sparge

re, hoc est schismaticos eē & extra ecclesiā q cū successore Pe-
tri nō colligūt. Quis ex his nō intelligit q̄tū Hieronym⁹ ec-
clesiæ Romanæ cēsuerit deferendū? Nō est igit, cur Luther⁹
garrat, Regē Angliæ rudē, & indoctū esse laicū, quem uti-
nam ipsi qui sacerdotes sumus non essemus illo tam eruditio-
ne q̄ eloquentia longe inferiores.

¶ Sed iam tandē ueniamus ad rem propositā quæ hacten⁹ XVII
per multam Lutheri uerbositatē dilata est. Nam & ad singu-
la respondendum fuit, & ordo quem ille secutus est, a nobis
teneri debuit, quo lectoribus omnia promptius occurrerent.
Hic primum scripturas & rationes diluemus, quas Lutherus
sua robora uocat, & a Rege præteritas falso conqueritur, quū
tamen ipse transfiliat multa quæ non mediocriter eum præ-
munt quibusq; respondit nihil. Et hæc est una, neq; rara, uul-
pis huius fraudulentia, qua suum aduersariū in eo maxime re-
prehendit, quo maxime delinquat ipse. Sed nos eius quæ uo-
cat robora, iam recensēbimus. Septem ea fuisse dicit.

XVII
Ad institutū
reuertitur.

Primū erat autoritas euangelistarū narrantiū cōstāti & uno
sermone, Christū instituisse utrāq; speciē, ihs qui memoriā sui
essent facturi, & signāter ad calicē, adiecit, bibite ex eo omnes
Hic respondemus uerum esse, q̄ hoc sacramentum sub utra-
q; specie Christus instituit. Sed negamus q̄ omnibus his qui
memoriam eius essent facturi præceperit ipsum sub utraque
specie dari. Nec probat id quod sequitur, Bibite ex eo omnes
q̄ solis duodecim apostolis, non item omnibus christianis, fu-
isse dictum, paulo ante monstrauius.

Cōfutatio se-
ptē roborum
Lutheri.

Inuvalidatio

Mat. 26.

Secūdū robur

Secundum erat. Si solis presbyteris dedisset Christus in cœ-
na sacramentum, non licere ullam partem laicis dare, cum nō
liceat institutum & exemplum Christi mutare.

Huic respondemus, q̄ Christus ipse duobus ex discipulis su-
is nondū sacerdotibus factis hoc sacramentū sub specie panis
dumtaxat ministravit. Quocirca nec ob id mutatum est Chri-
sti institutum, q̄ laicis idem sacramentum sub altera tantū spe-
cie, nempe panis datur, quū hoc ipsum ipse Christus prius fe-
cerit, laicos cōmunicans in Emaus, quemadmodum ante dix-
imus, quod & ultimo Lucæ manifestum est.

Inuvalidatio.

Lucæ. 24

XVIII

Instituta Chri
pnt immutari.
Acto. 2. 9. 10.
Math. 23.

¶ Dicimus præterea, licere cuipiã generali concilio non
nihil e Christi institutis ob urgentes causas immutare, quẽ ad
modũ & primis ipsis licuit ecclesiã proceribus qui baptismi
formã immutarunt, longe aliter q̃ instituerat eã Christus.

Dicimus tertio, q̃ huius sacramenti ministrandi modus arbi
trio apostolorũ relictus fuit. Quod & Augustinus ad Ianauã
apli sac̃m eu trio apostolorũ relictus fuit. Quod & Augustinus ad Ianauã
charistiã pro riũ docet inquit. Saluator quo uehemẽtius cõmendaret my
suo arbitrio sterij illius altitudinẽ, ultimũ hoc uoluit infigere cordibus &
ministrabant memoriã discipuloꝝ, a quibus ad passionẽ digressurus erat: et
ideo nõ præcepit quo deinceps ordine sumeret, ut aplis (per
qs ecclesias dispositurus erat) seruaret hunc locũ. Hęc Aug.
Quã rem & Paulus. 1. ad Corin. 11. insinuat, nonnulla uideli
cet circa hoc sacramentũ aliter ordinãda. Propter qd̃, & quũ
de eodẽ loqueret, subiunxit, Cætera quũ uenero disponã.

Tertiu robur.

“ Tertium, Si potest una pars huius sacramenti laicis tolli, po
“ terit & pars baptismi & pœnitentiã eadem authoritate tolli.
“ Et quicquid Christus unquã statuit, potest partim tolli. Si nõ
“ potest, nec illa pars tolli potest.

Inuvalidatio
Discrimen in
ter eucharistiã
sac̃m & alia.

Respondemus, q̃ de baptismo & pœnitentiã nequaquã simi
le est, quũ neutrum horũ partes duas habeat, in quarum utra
q̃ tota res sacramenti contineatur. At qui sacramentum Eu
charistiã sumit, uel sub specie panis, uel sub specie uini, totum
Christum sumit utrobicq̃. Nam qui speciem alteram sumit, tã
tum accipit commodi quantũ sub utraq̃ specie cõprehendit,
nihilq̃ maius sub utraq̃ specie suscipit, quam sub altera tan
tum. Species enim signa dumtaxat sunt & non res: Neq̃ uir
tutis quicquã adijciunt quod non in re signata, nempe, Chri
stus contineatur. Adde, q̃ baptismi uerba, contra, q̃ aperte
Christus præcepit, apostoli per aliquod tempus in ecclesia
primitiua mutarunt, ut & alia nonnulla ubi iustas sibi causas
occurrisse conspexerint. Quamobrem & idem a patribus &

Quartũ robur

spiritu sancto iam fieri posse non est dubium.

“ Quartum, q̃ CHRISTVS dicit sanguinem suum fundi
“ pro remissione peccatorum nostrorum, ideo quibus remissio
“ datur peccatorum, eis nõ posse negari signum remissionis, qd̃
“ illis Christus dederit.

Concedimus in hoc sacramēto cōtinari sanguinem, qui fusus erat in remissionē q̄ctōr; sed negamus q̄ hoc est sacramētū remissionis peccator; sed est sacramētum potius unionis fideiū, cum Christo & cum deo patre per Christū. Neq; enim sequitur. Hic est sanguis meus qui multis fundit̄ in remissionē peccator; ergo eucharistia est sacramētum remissionis peccatorum. Quintum, si potuit uinum tollere, poterit & panem, ac per hoc totum sacramentum tollere, & institutū Christi penitus euacuare, si totum non potest, nec partem potest.

Inuvalidatio,

Quintum Robur.

Respondemus, q̄ in ministrādo hoc sacramēto sub specie panis, non ea pericula occurrunt, quæ uitari ualeant si ministratur etiam sub specie uini. Atq; ideo non consequitur, ut si Cōcilio uisum fuisset ob iustas causas, laicis hāc partem subtrahi debere, pars identidem altera præter omnē rationē & causam subtraheretur. Sed & ob causam interdum pars utraq; subducitur, nimirum ipsis morituris, quādo uidelicet ex uomitu laborant, & infantibus qui non semper deglutiunt quod in os ingeritur, sed ingestum plærūq; respuunt.

Inuvalidatio.

Quibusdā iure subtrahitur sacramentum

¶ Sextum Robur aufugit, nec aufum est cōparere. Metuit forte ne quod sodalibus contigit, idem eueniret sibi.

XIX. Sextū robur.

Septimum est. Paulus omnino obstruens ora, qui. I. Corint. II. non præbyteris, sed ecclesiæ & omnibus fidelibus, tradit totum sacramentum.

Septimum Robur.

Respondemus. Paulum recensere tantum Corinthiis quid ipse de hoc sacramento prius acceperat a Christo, nimirum ut ita maiorem eis erga cibum istum reuerentiam incuteret, simulq; tolleretur abusus, qui iam apud eos aliquātulū inoleuit. Nec inficiamur aliquādiu sacramentum istud sub utraq; specie cunctis fidelibus administratum fuisse, & maxime se uientis persecutionis tempore, quo scilicet ipsi fideles ex crebra sumptione sanguinis Christi, quem ipse pro eis olim fudisset, quēq; sub specie uini coram cernerent, magis ad martyrium pro Christino mine subeundum animarentur. Cæterum quū iam cessasset ea persecutio multaq; inconuenientia cotidie magis ac magis insurgerent, cuiusmodi superius memorauimus, quibus horrere ceperunt fidelium animi, sensim consensu quodam tacito per-

Inuvalidatio.

Cōicabā olī sub utraq; spē

Rōnabiliter mutatur est modus cōicandi.

omnes ecclesias altera species adēpta fuerat, atq; ita populus ob-
euitanda crebra pericula, tacitis omnium suffragijs, ut ante di-
ximus, assensum prębuit quatenus laicis sub una tantum specie
sacramentum istud exhiberetur.

I. Cor. II.

Adde, q; Paulus in epistola sua generalitatem illam, cui potif-
simum Lutherus innititur, nimirum, Bibite ex eo omnes, pe-
nitus omisit, ne quauis inde fortassis ansa credendi caperetur
a posteris, sibi uidelicet fore necessarium ut sanguinem e calice
potarent, quemadmodum & sacerdotes iam faciunt. Pręuidit
forte Paulus hunc morem aliquādo tandem inualiturū, quem
iam prorsus inoleuisse conspiciamus.

Cōiicia In Lu-
theri rege redā

Iam dilucidum esse cunctis opinor, quam prorsus omni robo-
re careant Lutherana robora, quibus iam pridem arrogancia
plusquam gigantea supercilium extulit, ut meritissime rege-
mus in eum, quicquid in illusterrimum ipse Regem prius euo-
muerit immeritissime. Nos uerba tantum immutabimus qui-
bus Regis facta est mentio.

A pessimo Lu-
thero diligen-
tissime cauē-
dum.

Intelligis lector ex his Lutheri nequitiam. Vide nunc an ulla
fit in tali corpore gutta christiani sanguinis, aut in eius animo
scintilla quępiam boni uiri. Quem rogo non urat hæc plusq̃
sophistica malitia, simul & impudentia, quę ex animo & de in-
dustria sic aduersus agnitam ueritatem insanit, ut non modo su-
is auditoribus, sed & orbi toti uelit tam rationabilem & saluta-
rem consuetudinem extinctam & sepultam esse. Plane uas ele-
ctionis is est Satanę, & dignissimus impugnator ecclesię ca-
tholicę. Eo studio & plęraq; alia molitur in omnibus quę scri-
bit. Sed pius lector hoc signo discat eum cauere, ceu sentinam
mortis; & suspectum habeat per singulos apices. Nulla uenia
dignus est, quia nullus error hic est, sed mera nequitia, & indu-
rata malitia ad mentiendum & blasphemandum intenta. Ha-
ctenus in Lutheri caput, eius propria uerba regeimus, quę re-
ctius in alium neminem competunt q̃ in Lutherum ipsum.

XX

Rex anglie cor-
rupit fūdamē-
ta Lutheri.

¶ Sed iam ostēdamus Regem abunde satisfacisse cūctis Lu-
theri scripturis & rationibus. Lutherū contra præterisse mul-
ta, quę sibi per Regem obiecta fuerant. Primum quantū ad
scripturas, Lutherus ut supra diximus, nullam attulit quę præ-

cipiat hoc sacramentum sub utraq; specie cunctis accipiendā esse, præter hanc unam, nempe, Bibite ex eo omnes. At hanc ipse Lutherus negatur gere laicos ut sub utraq; specie recipiāt. Quare factum est ut etiam ob id Rex Lutherum inconstantie damnarit. Sunt enim hæc quæ sequuntur uerba Regis ad lectorem. At uide quæso quam uacillat ac sibi repugnat Lutherus. Vno loco dicit, Christum in cœna omnibus omnino fidelibus, non permittendo, sed præcipiendo dixisse, Bibite ex eo omnes: Postea uero timens ne laicos, quibus in sacerdotum odium adulatur, offenderet, hæc uerba subiungit. Non quod peccent in Christum, qui una specie utuntur, quum Christus non præceperit ulla uti, sed arbitrio cuiuslibet reliquerit dicens.

Quotienscunq; hæc feceritis in mei memoriam facietis. Hæc tenus ipse Rex. Annon perspicis lector utrunq; Lutherum affirmasse, nempe quod præceperit, Christus, & non præceperit, quæ manifeste pugnant. Propter quod & Rex adiecit. Quid opus est ergo nos illi cōtradecere, qui sibi toties cōtradicit ipse? Palam est igitur ex Lutheri uerbis, non esse cunctis præceptum, Bibite ex eo omnes. Quãobrem quum ipse nullum aliud e scripturis præceptum afferre queat. Regi ac situdo satis hoc primum Lutheri robur euertit. Et tñ ad inconstantiam de qua tam aperte conuincitur, silet penitus.

Secundum etiam robur Lutheri, quod in eo consistit, quod non liceat Christi institutum mutare, satis efficaciter ipse Rex eneruauit, docens Christi institutum ob iustas causas mutari potuisse, quæ admodum aperte constat in plerisque fuisse mutatum tam ex parte temporis, nempe quod Christus post cœnam ipsum instituisse, quum ecclesia sumendum iubeat a ieiuniis. Quãquã aquã etiã uino cōmiscendã ecclesia præcipit, quod tamen neq; per Paulum neq; per euangeliistas (ut quisquã faceret) erat expressum. Protulit & ex Augustini uerbis euidentis testimoniũ, quo non est ueritus Augustinus asserere mutationem illam a spiritu sc̄to processisse. Sed & idem Augustinus paulo post in eodem loco testatur, Christum apostolis reliquisse totius ipsius sacramenti dispositionem & ordinem. Quãrẽ ex Pauli uerbis colligit, quũ is de sacramẽto hoc locutus dixerit, Cetera cũ uenero disponã. Quã igitur

Primi destruo
atio.

Regis uerba.

Luca. 22.

Episcopus

Destructio se-
cundi.

Ecclesia muta
uit instituta
Christi.

I. Cor. 11.

perspicuum est q̄ Christus neutram partem omnibus ch̄ianis dari iussit, sed hoc ipsum arbitrio ecclesie reliquit ordinandum quis dubitare potest, quin ecclesia, sancti sp̄s (quo iā regitur) instinctu, sic ordinauerit, ut sub altera specie dūtaxat hoc sacramentum laicis conferatur.

Destructio ter
cij.
Matth. 28.

Tertium item robur infirmatur, ex eo, q̄ docetur aliter mandari Baptismum q̄ Eucharistiam. Baptismus enim palam præcipitur, dicente Christo apostolis, Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & spirit⁹ sancti. Verum nusq̄ ita præcipitur de sacramento Eucharistie, quā rem euicit Rex ex ipsius Lutheri uerbis. Lutherus em̄ asseruit non esse præceptum laicis, ut ex calice biberent. Quare nō est simile de Baptismo & Eucharistia.

XXI.
Destruct. q̄rti

¶ Soluitur & quartum robur, quia non est Eucharistia signum remissionis peccatorum. Nec ualet consecutio. Christus dicit suum sanguinem fundi in remissionem peccatorum, ergo hoc sacramentum signum est remissionis peccatorum. Hæc sequela, si bona foret, multū Boemis suffragaretur, & recte concitaret laicorum odium in sacerdotes, in quare uehemēter ip̄e Rex Lutherum pungit inquiring.

Verba Regis.

Interim uero libet excutere q̄ fraudulēter per speciē fauoris in laicos conetur eorū odium concitare in sacerdotes. Nā quū decreuisset ecclesie fidem suspectam reddere, ne quid ponderis eius haberet autoritas, atq; ita facta uia, præcipua quæque christianæ religionis euertere, ab ea re sumpsit initium, cui populum sperabat alacriter applausurū. Tetigit em̄ uetus ulcus, quo pridē ulcerata est Bohæmia, q̄ laici sub utraq; specie non recipiant Eucharistiam. Eam rem, quum prius ita tractasset, ut dumtaxat diceret, recte facturum Pontificem, si curaret cōmuni concilio statuendū, ut sub utraq; specie laici cōmunicarent; post ubi, nescio quis, illud ei negauit, non contentus in eo manere quod dixerat, sic profecit in peius, ut totum clerū condemnet impietatis, q̄ istud non faciant non expectato Concilio. Hactenus ip̄e Rex.

Destructio. r.

Diluitur & quintum robur, ex eo q̄ per ecclesiam infantibus adempta sit utraq; species, qui tamen aliquādiu soliti sint cōmu-

nicare. Neq; negat iuste sublatam, quādoquidē in Captiuitate Babylonica recenset ex Augustino, citra sacramentū eos māducare carnem & bibere sanguinem Christi. Sed hic Regem ipsū iterum audiamus.

At istud miror, tam uehementer indignari Lutherū, laicis ad Verba Regis, emptam alteram, quum nihil eū permoueat q; utraq; species adimatur infantibus, nā illos olim cōmunicasse, nec ipse negare potest. Qui mos si recte fuit omisus, q̄q̄ Christus dicat, bibi *Math. 26.* te ex hoc omnes, nec quisq; dubitat quin causę fuerint magnę etiam si nunc earum nemo meminisset; cur non etiā cogitemus bonis iustisq; rationibus, quātūuis nunc ignoratis, abolitā esse consuetudinē, qua laici olim, nec id fortasse diu, sub utraq; specie solebant recipere sacramentum. Hactenus ipse Rex. Hic aduertis lector q; tametsi dixisset Christ⁹, Bibite ex eo omnes, Infantibus tñ utraq; species adimit, atq; ita q̄ties occurrerit idoneę causę, uel altera uel utraq; per eccliam tolli poterit. *Math. 26.*

¶ Sextum robur nūsq̄a comparuit, quo factum est ut Rex *XXII.* non potuit illud infirmare.

Septimū robur, etiam Rex e Lutheri manibus eripuit: q̄q̄ sup *Destructio. 70* bissime gloriatur, hoc argumentū assertori sacramentorum dixisse. Noli me tangere. Tetigit & contriuit penitus, quod & facile fuit, quū omni robore careat. Nihil em̄ magis efficit, quā q; tempore Pauli, mos erat fidelibus sub utraq; specie cōmunicare, quod nemo negat. Atq; iccirco Rex affirmauit hunc morē ob iustas causas desisse, dicens, Ceterum, etiam si causas nō uiderem, cur non decernat ecclesia, ut utraq; species ministretur laicis, tamē dubitare non possem, quin sint idoneę, quę & olim fecerunt, ut id omitteretur, & nunc quoq; faciant, ne redintegretur. Sed & subinde robustissima quadam cōiectura docet, clerum nō sine iustissimis causis id fecisse, Nec plane assentior, inquit, totum clerum per tot sæcula fuisse tam stolidū, ut se obstrinxerit aeterno supplicio propter eam rem, unde nihil reportaret commodi temporalis.

Postremo rationem adiicit efficacem dicens. Imo uero q̄ nihil sit talis periculi, uel hoc euidenter ostendit, q; eos, qui nō tantū istud fecerunt, uerū etiam qui scripserunt esse faciendum deus

Laus scti Tho
mae de Agno.

non modo suscepit in caelum, uerum etiam uoluit esse uenerandus in terris, & ab hominibus honorari, a quibus honoratur ipse. Inter quos fuit (ut de alijs interim taceam) uir eruditissimus & idem sanctissimus diuus Thomas Aquinas, quem ideo libentius commemoro, quoniam eius uiri sanctitatem Lutheri ferre non potest impietas, sed quem omnes christiani uenerantur, pollutis labijs ubiq; blasphemant. Quamquam sunt permulti, qui etiam si pro sanctis recepti non sunt: tamen siue doctrina, siue pietate spectentur, tales sunt, ut Lutherus eis comparari non possit, qui hac in re contrarium Luthero sentiunt. Inter quos sunt Magister sententiarum, & Nicolaus de Lyra, & complures alij quorum cuilibet magis expedit christianos omnes quam Luthero credere.

Ecce lector quam ualidissime Rex illustrissimus robur istud Lutherorum penitus redegit in nihilum, & plane docuit cuncta robora Lutheri perinde esse atq; sagittas paruulorum quae nihil penitus laedant.

XXIII

¶ At ediuerso Lutherus, fortia Regis iacula declinauit penitus. Nihil enim respondet ad illam contradictionem quam ei Rex obiecit, nempe qd Christus praeeperit & non praeeperit cunctis e sanguine suo bibere. Et ne subterfugiat Lutherus hanc contradictionem, locos ipsos memorabimus. Sic enim ait in prima captiuitate sua. Ego fateor ista me ratione mihi inuicta superatum, nec legisse, nec audiuisse, nec inuenisse quid contadicam, quum hic Christi uerbum & exemplum stet firmissime, ubi non permittendo sed praecipiendo dicit, Bibite ex eo omnes. Rursum in principio secundae Captiuitatis sic ait. Non qd peccent in Christum, qui una specie utunt, quum Christus non praeeperit ulla uti: sed arbitrio cuiuslibet reliquit dicere Quotiescunq; haec feceritis in mei memoriam facietis. Ecce in priori praeeperit Christum affirmat, & in posteriori non praeeperit. Sed & quum Rex nullam in sacerdotibus culpam esse dicit, quos tamen Lutherus ceu reos arguit, nihil is respondet. Et profecto nullam in pingere sacerdotibus culpam in hac re Lutherus iure potest, quum nusquam eis praecipiat ut dent sub utraq; specie. Nam si sit alicubi praecipitum, locum ipse proferat. Si nequeat,

Cōuincit palā
sibi cōtradixit
se Lutherus.

Sacerdotes n̄
culpantur de
alteri⁹ sp̄i s̄b
ractione.

cur absq; scripturis istud asserit, q nihil sine scripturis admitti ue
 rit. Et quum Rex plane doceat hanc consuetudinem haud q̄
 quā inuitis laicis inoleuisse, hic omnino Luthe^o tacet. Sed Re
 gem ipsum audiamus. Hic igit si quis eum percontetur, qui sci
 at, istum ritum inoleuisse, renitente populo: nō potest, opinor,
 docere. Cur ergo totū condēnat clerum q; laicis inuitis, ad me
 rit suum ius, quū id inuitis esse factū nullo possit documēto pro
 bare? Quanto fuit equius, si nisi uolentibus illis, recte nequiuit
 institui, pronunciare pro tot seculorum cōsuetudine plebis in
 teruenisse cōsensum? Ego certe, qui uideo, quas res a plebe cle
 rus obtinere non potest, ne tantum quidē, quin ferme, sub ipso
 altari suorum condant cadauera: non facile credo, populū fu
 isse passurū, ut inuiti per contumeliā, in tanta re ab ulla iuris sui
 parte pellerentur, sed causis aliquot idoneis e laicorū q̄q; uolū
 tate constitutum. Nihil ad ista Lutherus respondet.

XXIII

¶ Et quū Luthero Romanos asserenti potius hæreticos &
 impios atq; schismaticos esse q̄ Bohæmos aut Græcos, q̄ illi
 solo figmento suo (quē admodū ait Lutherus) contra euiden
 tes dei scripturas p̄sumunt. Rex ad hunc modū opposuisset. Si
 Lutherus nihil admittit aliud, quā euidentes dei scripturas: cur
 non iubet Eucharistiam, uti dixi, sumi a cœnātibus. Nam sic fa
 ctuma Christo scriptura cōmemorat. Quāto melius crederet
 Lutherus, nō humauo figmento, sed eodem authore deo, fa
 ctum in ecclīa ne laici sub utraq; specie reciperēt Eucharistiā q̄
 authore, factū est, ut reciperetur a ieiunis: placuit em̄, ut ait be
 atus Augustin^o spiritui sc̄to, ut corpus dñi, quod post alios ci
 bos ab apostolis in cœna receptū est: añ alios cibos, a ieiunis re
 ciperetur in ecclesia: uidet ergo uerisimile, q; spūs sc̄tus, q; Chri
 sti regit ecclesiam, sicut eucharistię sacramentū mutauit a cœ
 nātibus ad ieiunos: ita laicos, ab utraq; specie deduxit in alterā.
 Nam qui alterū mutare potuit, cur nō alterare potuerit & alte
 rum. Et hic Lutherus obmutuit prorsus.

Corp^o Chri^a
 ieiunis sumen
 dum.

Cæterum ne sectatoribus suis nihil fecisse uideat, duas tantum
 particulas furibundus aggreditur: quas & molitur pedib^o om
 nino conculcare. Sed nequicq; agit. Neq; enim Regis argumē
 tū iuste recensuit, sed uulpino suo more meliorem eius partem

Luther^o detru
 cat uerba Res
 gis.

subticuit. Nam ita Lutherus. Ecclesia (inquit Rex) mane cōmunicat sacramento, quod Christus fecit uesperī, deinde nos aquam uino miscemus; de quo tamē nihil meminit scriptura. Quare si ecclesia hic potuit aliud facere aut īstituere, potuit & aliam partem sacramēti tollere. Sic Lutherus Regē recenset, atq; ita magnis roboribus duas regias argumētationes mutilauit. Sed audi lector, quibus uerbis Rex ipse priorē extulit rationē. Postq̄ em̄ infantibus utranq; speciē ademptā Rex in medium attulisset; & id bonis iustisq; rationibus factum, se nihil dubitare testatus esset; collegit æquali iure fieri potuisse; ut adultis altera species, ob iustas causas adimeretur. Iam alteram rationem prioribus adiūgit his uerbis.

Verba Regis. Præterea, si eam rem ad exactam euangelicæ narrationis formā reuocat Lutherus, neq; quicq̄ prorsus permittit ecclesiæ; cur Eucharistiā nō iubet semper in cœna recipi, imo uero post cœnam? Hic lector aduerte quid Rex molitur, nimirū q̄ si potuisset ecclesia, quam ipse persuasissimū ex scripturis habet spū sancto regi, quippiam ordinationis euangelicæ uariare; potuit etiam immutare plus uel minus pro ut congruentia causarū postulauerit. Neq; em̄ cæterorū quoduīs districtius præcipit, q̄ tēpus ipsum. Nam ut Christus ipse carnem & sanguinē sub specie panis & uini dedit, ita & uespi post cœnā dedit. Quāobrem si propter bonas & iustas rationes, ecclesiæ licuit hanc tēporis circumstantiam uariare; idq; non absq; sancti spiritus instinctu fecisse creditur; cur non potuit etiam cæterorū nonnihil, ubi æque iustæ causæ fuerint similiter immutare?

XXV
Verba Regis. ¶ Sed & post hanc argumentationē Rex alteram subiecit in hac formā. Deniq; non minus incōmodi fuerit, in hoc sacramento facere, si quid fecisse non debeas, q̄ si quid nō facias q̄d fecisse debueras. Ergo si totius ecclesiæ cōsuetudo rectū nō facit, ut in laicis omittatur species uini; qua ratione aquā in uinū audet Lutherus infundere? Neq; em̄ tam audacem puto, ut si ne aqua consecret, quā tamē ut admisceret, neq; exemplum habet ex cœna dominica, neq; ex apostoli traditione comperum, sed sola ecclesiæ cōsuetudine didicit, cui si putat hac in parte parendum, cur eam in altera tam arroganter oppugnat?

**Aquam nō in
fudit Christus
in cœna.**

Vides hic lector longe aliā Regis esse rationē q̄ Lutherus iā recensuit. Sic em̄ quoduis argumentū facillime diluet: si liceat aduersario quicquid opponitur, ad modū istū pro suo arbitrio mutilare. Rex non aliud molit̄, q̄ q̄ huius sacramenti dispositio relicta sit iudicio procerū ecclesiæ. Quā rem pluribus argumentis in unū collectis aperte docet. Nunq̄ em̄ (ut ait) uiri tanta sanctitate tantaq; eruditione simulq; miraculis conspicui, rem tā angustā ausi fuissent aliquo pacto mutare nec in ulla quidē circūstantia. Nunq̄ certe ueruisent post cōenā & cibos Eucharistiā sumi: nunq̄ præcepissent admiscendā aquā, nisi plane persuasissimū habuissent id omnino licere sibi: sed neq; laici tā unanimiter unq̄ consensissent, uel alterā speciē sibi, uel utraq; suis infantibus adimendā. At Lutherus ista seorsum & uillicatim aggredit̄. Et detractis cuiq; argumēto suis uiribus, iā ubi mutilatū est cōfodere studet: & sua, nō regis argumenta, iugulare conat̄. Nullū em̄ regis argumentū hanc particularū meminit, extra scripturā, & cōtra scripturā. Et tamen haud pudet Lutherū asserere regē ita fuisse argumentatū. Aliquid sit extra scripturā, ergo cōtra scripturā est sentiendū. Nusq̄ in toto libello suo rex ita est argumentatus. Sed neq; ad eū modū, quē Lutherus proxime subdit. Vinū miscetur aqua ex testimonio scripturæ. Ergo scriptura alterā partē statuens dānanda. Sic belua perfrictissimæ frontis nunq̄ nō mēditur. Neq; solū falsum est, q̄ ijs argumentis Rex fuisset usus, uerū etiā, quod Lutherus molit̄, tā in eo quod antecedit, q̄ in eo quod consequit̄ in hac posteriori collectione, falsissimū est. Molitur em̄ hoc Lutherus, q̄ in scripturis, ubi tradit̄ cōena dominica, statuat̄ utraq; species cunctis accipiendā: atq; ex eo pendet, quicquid multa loquacitate posteablaterat. Sed aduerte lector q̄ fraudulēter uulpes ista loquit̄. Scriptura (ingit) alterā partē statuens. Verū quidē est scripturā utraq; partem statuisse. At non est uerū q̄ utraq; partem statuerit cūctis accipiendā, q̄ tñ his uerbis uideri uult Lutherus, imo neutram partē scriptura cunctis instituit. Quod si scriptura neutram partē cunctis accipiendā instituerit: quomodo cōtra scripturā erit: q̄ uel altera uel utraq; pars adimat̄: aut quomodo scripturas

Dispō eucharistiæ relinqt̄ sacerdotibus. Verba regis.

Episcopus

Lu. corūpit regis argumēta.

Scriptura nō statuit, sub utraq; sp̄e cōmunicandū

damnant, qui bonis & iustis causis moti, nunc alteram, nunc utramq; subtrahant partem?

Sed & rursus id quod in antecedenti Lutherus conatur, nēpe, q̄ extra scripturæ testimoniū aqua uino misceatur, nō est usquequaq; uerū. Nam licet id in scriptura cœnæ dominicæ nequaquā sit traditū, ex alijs tamen scripturis colligere licet. Neq; solū ex scripturis, uerum etiā ex reuelatione, simul & apostolica traditione, quemadmodū ex sententijs ueterū postea referemus, ut exploratissimū sit Lutherū frustra suum sensum opponere contra tot & tā solida testimonia. Perspicuum em̄ erit nō esse figmentū humanū, neq; significationē habere pestimā, ut Lutherus impie contendit. Sed nūc argumentationi regis finē imponamus, quā ille sic concludit. Quia de re, quicquid Lutherus obgannit, ego certe tutius opinor credere, laicos recte sub altera tantū specie cōmunicatos, q̄ per tot sæcula, totū clerū (quod iste disputat) hac una de causa fuisse dānatū. Nā omnes appellat impios, & tales ut in crimen læsæ maiestatis euangelicæ. Haftenus ipse rex.

Conclusio
regis

Laici recte cōmunicāi sub una sp̄e tm̄

XXVI. Et sane longe tutius erit creditu laicos recte sub altera tantum specie coicatos, q̄ totū clerū hac una de causa fuisse dānatum:

Intentio
authoris cum certo constet ecclesiā (ut sæpe diximus) sancto spū regi, iam igit̄ ad id quod sumus polliciti, reuertamur, ut ostendam⁹ uidelicet aquam uino recte miscendam esse.

Cyprianus primū, & ex scripturis, & ex dominica reuelatione se testat̄ id ipsum accepisse. Sed de reuelatione prius uideamus. Sic em̄ in eplā quadā ad Ceciliū, quā de miscenda aqua in calice scripsit, se fatetur a domino fuisse admonitū, ut ita faceret, hoc est ut aquā uino misceret. Nec hoc putes (inqt) frater charissime, nostra & humana mente conscribere, aut ultro nea uolūate hoc nobis audaciter assumere, quū mediocritatē nostrā semp humili & uerecunda moderatione teneam⁹. Sed qñ aliquid, deo inspirante & mandāte, præcipit̄, necesse est domino seruus fidelis obtēperet, excusatus apud omnes, q̄ nihil sibi arrogāter assumat, q̄ offensam, dñi timere cōpellit̄, nisi faciat quod iubet̄. Admonitos aut̄ nos scias, ut in calice offerendo dominica traditio seruet̄, neq; aliud fiat a nobis q̄ quod pro

nobis dominus prior fecit, ut calix qui in cōmemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur. Hæc Cyprianus. Ecce lector, primū hic sanctissimus & doctissimus martyr a deo sibi inspirante & mandāte fuisse præceptū affirmat, ut calicem non aqua sola, nec uino solo, sed uino mixtū offeramus. Dein de Christū asserit id ipsum in cena fecisse, quod & postea scripturis cōfirmat; & potissimū ex Solomone. Per Solomonem (inquit) spūs sanctus typū dñici sacrificij præmonstrat dicens Sapien,
Sapiētia ædificauit sibi domū & subdidit colūnas septē, mactauit suas hostias, miscuit in cratere uinū suū & parauit mensam suā. Et misit seruos cōuocās cū excelsa prædicatione ad craterem suū dicens. Venite & edite de meis panibus, & bibite uinū quod miscui uobis. Et subdit Cyprianus. Vinū mixtū declarat, id est calicē domini uino & aqua mixtū prophetica uoce denunciat. Hæc Cyprianus.

Christus miscuit uinum at
qua in cena.

Sapient.

Adde q̄ sanguini uitulorū & hircorū quo Moses uetus testamentū cōfirmavit, aqua admiscebat; quemadmodū & Paulus ad Hebræos testat. Lecto (inquit) omni mandato legis a Mo
se uniuerso populo, accipiens sanguinem uitulorum & hircorum cum aqua, ipsum librum & omnem populum respersit. At ille sanguis erat huius figura. Nam ut illo uetus, ita & isto nouum testamentum confirmabatur. Intelligis itaque lector Cyprianum non modo reuelatione, uerumetiam scriptura cōfirmasse, uino aquam admisceri debere. Lutherus tamen & scripturarum & mysteriorum impudentissimus temerator suum spiritū, & sensum sequens, contendit melius & tutius fore ut non misceat aqua uino: quū id (ut ait) sit mere figmentum humanum; & sinistram, imo pessimam habeat significationē. Sed vā prophetis, qui suum spiritum sequuntur. Et maxime
uā illi, qui suo sensui contra tot orthodoxorum patrum sententias non ueretur inniti. Neq; enim Cyprianus hoc solum asseruit, uerumetiam Hieronymus aperte subscribit, inquiēs, Dominici sanguinis uinum aqua esse miscendū, non solū traditione, sed ipso etiā genere mortis & passionis dominus nos
ter ostendit, ex cuius sacro latere sanguis & aqua lanceæ illi
sione effluxit. Hæc Hieronymus.

Hebr. 9.

Ezech. 13

Iohan. 19.

Ecce hic & præter apostolicã traditionẽ scripturã itẽ alteram Hieronym⁹ adducit, nẽpe de sanguine simul & aqua quẽ fluxerunt e latere Christi, quũ esset perfossus lancea.

Iohan. 12 Accedit huic Chrysofomus. Ad hæc (inquit) & arcanũ mysteriũ consummatũ est. Exiuit em̃ sanguis & aqua, nõ casu & simpliciter hi fontes scaturierunt, sed quoniã ex ambobus eccl̃esia constituta est. Sciunt hoc iniciati, per aquã em̃ regenerati, sanguine & carne nutriti sunt. Hinc mysteria ortum habent, ut quoties ad admirandũ calicẽ accedis tanq̃ ab ipso latere hauriens accedas. Hæc Chrysofomus.

Mat. 26 Astipulat his & Damascenus, affirmans in cœna Christũ in calicẽ uinũ aqua mixtũ habuisse. Similiter (inquit) accipiens calicẽ ex uino & aqua tradidit illis dicens. Bibite ex eo om̃es. Hæc Damascenus.

Consentit & Ambrosius dicens. Ante uerba Christi calix fuit uinũ & aquæ plenus, ubi uerba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plæbem redemit. Hæc ille.

Iohan. 12 Accedit & his Augustinus illud euangelicũ explicãs. Et cõtinuo exiuit sanguis & aqua. Ille sanguis (inquit) in remissionẽ fusus est peccatorũ. Aqua illa, salutare tẽperat poculũ. Et rursus alibi. In eucharistia (inquit) non debet pura aqua offerri: ut quidã sobrietatis fallũt imagine; sed uinũ cũ aqua mixtũ.

Epylogus. Intelligis ex his lector aquã uino misceri debere: quũ ex reuelatione, quã Cyprianus accepisse se testat, tũ ex scripturis & patrũ testimonijs, quæ rẽ ipsam prorsus asseuerant. Iam ex eis dẽ ostendemus non omnino pessimã (ut Lutherus temere dicit) esse mixtionis huius significationem.

XXVII ¶ Cyprianus ipse primũ suã dicat sententiã. Aquas (inquit) Nõ est praua populos significare in Apocalypsi scriptura diuina declarat, mixtionis significatione Apoca. 17. dicens. Aquæ quas uidisti, super quas sedet meretrix illa populi, & turbæ, & gentes Ethniconũ, & lingue. Quod scilicet perspicimus & in sacramento dominici calicis cõtineri. Nam quia nos omnes portabat. Christus, qui & peccata nostra portabat, uidemus in aqua populũ intelligi in uino ostendĩ sanguinem Christi. Quando aut̃ in calice uino aqua miscet, Christo populus adunat, & credentiũ plæbs ei in quẽ credidit, co-

pulat & iungit. Quæ copulatio & cōiunctio aquæ & uini sic misceat in calice dñi: ut cōmixtio illa non possit ab inuicē separari. Vnde ecclesiā, id est, plæbē in ecclesia constitutā fideliter & firmiter in eo quod credidit perseuerantē, nulla res separare poterit a Ch̄so q̄ minus hereat semp & maneat in diuina dilectione. Si aut̄ in sc̄tificādo calice dñi offerri aqua sola nō p̄t q̄o nec uinū solū p̄t. Nā si uinū tr̄n̄ q̄s offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si uero aqua sit sola, plæbs incipit eē sine Christo. Quando aut̄ utrūq; misceat, & adunatione cōfusa sibi inuicē copulat, tunc sacramentū spiritale & cœleste perficitur. Hæc Cyprianus.

Concors huic est Hieronymus. Aduertim⁹ (inquit) in aquis figuras gentiū designat: dicente Iohāne in Apocalypsi. Aquæ quas uidisti populi multi sunt. In uino aut̄ sanguinē dñicæ passionis ostendi. Ac sic quū in huius sacramenti oblatione uino aqua misceat, eo ipso designat, q̄ Christo fidelis populus incorporat, iungitq; & quadā ei copula perfectæ charitatis unitur. Hæc Hieronymus.

Apoca. 17.

¶ Sed & alij mysticā huius mixtionis significantiā intelligunt ex redemptione populi quæ fiebat mediāte sanguine q̄ pro eis fundebat. Cuius sententiæ uidet̄ & Ambrosius fuisse quū dixit prius in calice fuisse uinum cum aqua: postea sanguinem qui redemit plebem.

XXVIII.

Aquæ & uini
mixtio redēp
tionē humani
gñis significat

Augustinus aquā uino misceri putat, ad significandū aquam quæ cū sanguine pariter effluxit de latere Ch̄ri. Deniq; Palschalius idē sensisse uidet̄, inquit, inquit. Cur in calice aqua miscetur, illa permaxime causa est, quia de latere Christi, ubi passio

Iohan. 19

Iohan. 19

completur, sanguis pariter & aqua manauit. Beda significationē duplicē eius rei tradit: alterā qua Cypriano, Hieronymoq; subscribit, nimirū istā. Verū quia & nos in Christo & in nobis Christū manere oportet, uino dominici calicis aqua misceat. Attestante em̄ Iohāne, aquæ populi sunt

Mixtio calicis

Primum

Apoca. 17

Hæc una quidē significatio est. Postea uero subiungit alterā Et uel Christū (inquit) sine nostræ redēptionis amore pati potuisse, uel nos sine illius passionis saluari, ac patri offerri posse, cō-

Secundum

tingat. Perinde ac si dixisset misceat aqua uino, quatenus aqua

Contra captiuitatem Baby. Cap. III

plabē, uinū autem sanguinem in passione fufum referat: ut intelligamus nos abfcp Chri passione minime redimi potuiffe

Lut. ortho-
doxis reluctatur

Cæterū tanta eft Lutheri temeritas ut nihil uereatur contra tot patrum ſententias pro prium ſenſum opponere.

Et meo (inquit) ſenſu melius & tutius foret aquam non miſce-
ri uino: quum ſit mere figmentum humanum, & ſiniſtrā, imo
peſſimam habeat ſignificationem, non enim ſignificat noſtrā
in Chriſto incorporationem: quum ſimile ſignum non habeat
at ſcriptura. Hæc Lutherus, qui certus eſt ſua dogmata ſe ha-
bere de cælo: quum tamen & hic plane mentiatur. Nam &
in ſacrificijs, in quibus uinum offerabatur, idem aqua mixtum
fuerat. Quod & Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis du-
xit annotandum. Notandum (inquit) q̄ uinum quod deo in
ſacrificium offerebatur aqua mixtum erat. Quod ſi in ſacrifi-
cijs quæ offerebantur deo, uinum erat aqua mixtum: ea mix-
tio non potuit non myſticam aliquā habere ſignificationem:
quæ nec erat (ut Lutherus affirmat) omnino peſſima. Sed quæ
ſemel in ſcripturis in malam partem uſurpatur hæc mixtio:
id Luthero ſcilicet eſt ſatis, ut colligat ita ſemper & ubiq; fieri
oportere, quaſi non ſint eiufmodi plæraq; quæ nunc ob u-
nam rationem in malam partem, nunc ob aliam in bonā par-
tem accipi ſoleant. Ex his itaq; patet aquam debere uino in
calice miſceri, tam ex ſcripturis q̄ ex reuelatione ſimul & pa-
trum testimonijs: neq; mixtionem illam peſſimam habere ſig-
nificationem. Sed hic forte quiſpiam dicet, me iam ſubruiſ-
ſe rationem regiam, quæ propterea collegit licere non nihil
aliter in hoc ſacramento mutare, q̄ Chriſtus ipſum tradiderit
q̄ nos aquam calici miſcemus, aliter q̄ feciſſet Chriſtus. Reſ-
pondeo q̄ aduerſus Lutherum ratio regis adhuc omnino ua-
lida eſt, quippe q̄ Lutherus neget aquam oportere miſceri,
eo q̄ in ſcripturis, quæ ad cœnā dominicā ſpectāt, nulla pro-
fus aquæ fit mentio. Idem igitur eſt Luthero, non illic eſſe, &
non debere fieri. Id quod Rex omnino conuulſit. Et nos an-
tea nec ſemel oſtendimus multa per apoſtolos eccleſiæ fuiſſe
tradita quæ nuſq; in ſcripturis inueniuntur. Sed hæcenus ad-
uerſus primā Lutheri captiuitatem.

Epylogus

Antipophora

¶ Non manere substantiam panis cum sacrosan-
cto Christi corpore.

Varto loco cōtendit Lutherus, post consecratā
Eucharistiā manere panē, & eundē esse corpus
Chri. Et hic principio Regē incessit, perinde ac
si p̄ter Ambrosii uerbū, Et oportet sic esse, nihil
attulisset, q̄d Lutheri sententiā refelleret. Q̄ si
uerū fuerit, nō est mentitus Luutherus. Sin contra, falsissimū
sit, ut iā plane deprehēdes lector, q̄s illū tuebit a mēdacio? Ex
hoc itēz disce q̄ta sit hoīs huius impudētia: qui quū ubiq; tam
apertis scateat mēdacijs: audet tñ asserere se certū esse, sua do-
gmata se habere de cœlo. Perspicias lector nihil hic noui Lu-
therz adduxisse p̄ter cōuitia, q̄z se p̄bet mixz artificē: quibusq;
multo magis q̄ solidis argumētis cōfidit. Illis, auditores ita se
fascinatuz sperat, & eoz aures occupatur, ut errores aduertē
di nullū p̄terea sit ociū. Sed tu cādide lector aurē alterā illuz
strissimo regi serua: cōperiesq; nihil eoz q̄bus Luther⁹ nitit so-
lidū eē, sed cūcta funditus euerla. Cōtra panis trāssubstātiatio
nē in Babylonica sua captiuitate rationē hāc primū attulit.

Est (inqt) meę sniā rō magna, in primis illa q̄d uerbis diuinis,
nō est ulla faciendā uis, neq; per hominē, neq; per angelū, sed
quātū fieri potest, in simplicissima significatione seruāda sunt
& nisi manifesta circūstātia cogat, extragrāmaticā & propriā
significātiā accipiendā nō sunt, ut detur aduersarijs occasio,
uniuersam scripturā eludendi. Cū igit̄ Euāgelistæ clare scri-
bāt Christū accepisse panē ac bñdixisse: & actūū liber et Pau.
apost. panē deinceps appellēt, uerū oportet intelligi panē, ue-
rūq; uinū, sicut uerū calicē, non em̄ calicē trāssubstātiari etiā
ipsi dicunt. Hactenus Lutherus.

Hic profecto rex illustrissimus ita neruos oēs intēdit Lutherz
q̄ sic p̄sternit ut nemo q̄tūuis i scholis exercitatissim⁹ id ul' a-
cumine, uel ipetu queat efficere ualidiori. Sed ipm regē audi-
am⁹. Hęc ē ergo magna, & (quēadmodū ait ip̄e) primaria Lu-
theri rō, quā ego me spero facturuz, ut oēs q̄ primū intelligāt ni-
hil magni habere momēti. Nā primum id q̄d ait, Euāgelistas
clare dicere, quātūuis clare dicāt, Pro Lutherotñ nihil clare

.I.

Rōnes Lu. de
nō trāssubstā-
tiatione cons-
futantur.
Prima rō Lu.

Confutatio.

Regis uerba.

Euāgeliste nō dicūt remāsisse pane in euācharistia post Christi consecrationem. **Mat. 16.** probat: contra uero quod pro illo probaret, hoc nusq̄ dicunt An non scribunt (inquit) accepisse panē & benedixisse? Quid tū postea? Accepisse & benedixisse, etiā nos fatemur. Panem uero dedisse discipulis post q̄ inde suū corpus confecerat: hoc & nos instanter negamus, & Euangelistæ nō dicūt. Quæ res quo fiat apertior, & tergiuersandi minus pateat locus, Euangelistas ipsos audiamus. Mattheus ergo sic narrat. Cœnanti bus aut̄ eis: accepit Iesus panē, & benedixit, ac fregit, deditq̄ discipulis suis, & ait, accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicē gratias egit, & dedit illis, dicens. Bibe te ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamēti qui pro multis effundet̄ in remissionē peccatorū. **Marci, 14** Marcii uerba sunt ista. Et manducantibus illis: accepit Iesus panē, & benedicens fregit & dedit eis, & ait. Sumite, hoc est corpus meū. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberūt ex illo omnes & ait illis, Hic est sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundet̄. **Lucæ, 22** Lucas deniq̄ narrat hoc pacto. Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis dicens, hoc est corpus meū, quod pro uobis dat̄. Hoc facite in meā cōmemorationē. Similiter & calicē post q̄ cœnauit dicēs, hic est calix nouū testamē tū in sanguine meo, qui pro uobis fundetur. Ex omnibus his euāgelistarū uerbis, nullū uideo locū, in quo post consecrationē, sacramentū uocet̄ panis aut uinū, sed tantū corpus & sanguis. Dicunt in manus Christū sumpsisse panē, id quod etiā, nunc fatemur omnes, at quū reciperent apostoli, non panis nominat̄, sed corpus. At Lutherus Euangelistæ uerba, in suā partē conatur interpretatione torquere. Accipite, Manducate, hoc, id est, hic panis (inquit is) quē acceperat & fregerat est corpus meū. Sed hæc est interpretatio Lutheri, non uerba Christi, neq̄ uerborū sensus. Si panē quē accepit, quēadmodū accepit, sic tradidisset discipulis: nec ante cōuertisset in carnē, ac porrigendo dixisset, Accipite & manducate, recte diceret̄ porrexisset quod in manus acceperat, nihil em̄ fuisset aliud quod porrigeret̄, At quū, priusq̄ daret apostolis māducādū, panē conuertit in carnē, non iā accipiūt panem, quem ille susceperat, sed corpus eius in quod panē con

uerterat. Hactenus ipse rex.

¶ Lector beniuole quisquis hæc legeris, te per eruditionē tuā precor, hic toto ad sis animo, diligenterq; pensites q̄ uere scopū attigerit, & q̄ ineuitabile telū hic in Lutherū uibrauerit. Aduerte primū q̄ efficaciter diluat, id quod iusta argumentatione subsumere Lutheri oportuit, nēpe, q̄ ab Euāgelistis Christi corpus uere panis, hoc est triticeus panis, uocet, id q̄d ipse tā ex Euāgelistis q̄ ex ap̄lorū actis atq; etiā ex Paulo monstrare conabat. Rex igit, recensitis tribus Euangelistis Matthæo, Marco, Luca, palā docet, ab eorū nemine corpus Christi uocari panē, neq; simul fuisse panē & corpus Christi. Sed tunc panē fuisse, quū illū Christus accepit in manus, at quum apostolis dedisset non fuisse panem, sed uere corpus Christi. Quāobrē & dixit, hoc est corpus meū, nō hic panis ut Lutherus interpretat. Nā interea postq̄ acceperat panē, & anteaq̄ apostolis ad edendū portexerat, cōuertit ipsum in suū corpus, ut iā non panē acceperint apostoli, sed Christi corpus in q̄d fuerat panis ante conuersus. Si panis iste mansisset panis nec mutatus fuisset in Christi corpus, dixisset Christus hic est corpus meū, ut esset pronomen eiusdē generis cuius erat & panis demonstratus, de quo iā facta fuerat mētio, nēpe generis masculini. Nā huius generis panem esse constat non minus apud Græcos, q̄ apud Latinos. Sed ut quod dixerat fiat cunctis dilucidū, exemplū hoc attulit. Quēadmodū (inquit) si quis quū semen accepisset, mox inde natū florē alteri daret, aliud accepit, aliud dedit. Sic Chrūs (inquit) panē accepit, & panē non dedit, sed corpus propriū, in quod panis ante mutatus fuerat. Ut igit istā conuersionem factā Christus palā faceret, noluit dicere, hic panis est corpus meū, sed hoc est corpus meū, nempe, corpus propriū ostendens in quod erat uersus panis. Quādo igit nullus Euangelistarū affirmat Christū apostolis dedisse panē, sed accepisse dūtaxat, dedisseq; suū corpus, nihil pro Lutheri parte quod iam intelligis lector Euangelistarum testimonia ualent.

Ratio igit Lutheri, quā tamen ipse magnā fuisse iactabat, iam nulla est, quantū ad Euāgelistarū attinet testimonia. Quin ma

II
Episcopus

Panis apud
græcos est ge-
neris mascul.

Exēplū regis.

Argumentū
Lut. reflectit.

gis cōtra seipsum aperte pugnat. Nā si grāmaticā sequi debeamus, quis non uidet articulo neutri generis, id quod neutri generis est mōstrādū esse, potius q̄ quod est ḡnis masculini. Sed neq̄ negat Lutherus Christi corpus fuisse realiter p̄sens in eō q̄d apl̄s suis ipse porrexerat, & anteq̄ porrexerit. Quid ergo prohibet quin Chr̄s ostēdere potuit corpus suū, quū idīm apl̄s porrexit dicens, hoc est corpus meū. Quæ uiolentia iam Chr̄i uerbis inferit̄. Nulla profecto. Quū t̄n si sic interpreteris hoc, id est hic panis, manifestissime uim inferas. Quā rē ex ipsius Lutheri uerbis aperte docebimus. Nā is affirmat cuiq̄ lib̄erū esse quid malit ex his uerbis credere, uel panē esse, uel nō panē. At si sic accipienda sint, hoc, id est hic panis, iā non est liberū. Ergo qui sic interpretatur uim omnino Christi uerbis infert. Istud opinor tā est perspicuū ut nemo nisi pertinax opinionis Lutheranae, defensor non plane perspiciat. Et tamē ita conat̄ elabi Lutherus in hoc posteriori libello, ut dicat regem petisse principiū, quū rex eius rationi respondeat & plane conuincat illum, sua non probasse.

III
Exēplū regis.
Exodi. 4

Obiectio

¶ Sed & istud obserua cādidiſſime lector q̄ dilucido rex ea q̄ dixerat exēplo cōprobet e scripturis petito. Vt ei Aaronis uirga, quū eēt in colubrū uersa & quū uicissim ex colubro rediit in uirgā, nūq̄ simul fuit & coluber & uirga, ita nec panis in corpus Chr̄i uersus simul fuit panis ac corpus Christi. Nā si cū colubro uirga restare non potuit, ut idem simul esset & coluber & uirga, quanto minus restare potest panis cum carne Christi tam incomparabili substantia, ut idem simul dicat̄ & panis & corpus Christi. Sed pro Lutheri parte quispiā obiectabit contendens haud aliter fieri posse, quin panem uerū dederit apostolis. Nam sic Matthæus aperte scribit. Vescens tibus autē eis accepit Iesus panem, & quū egisset gratias, fregit, deditq̄ discipulis. Hæc uox, panē, tria uerba respicit, hoc est accepit, fregit, dedit. Panis ergo fuit acceptus, fractus, datus. Nā & Lutherus hoc ipsum iā obiecit. Textus (inquit) sic habet. Accepit panē, benedixit, fregit, & dixit, hoc est &c. Vides hic ut om̄ia illa uerba, accepit, benedixit, fregit, de pane dicant̄, Et eundem demonstrat pronomen, hoc, quia illud

De substantia panis in Eucharistia. Fo. XXXVIII

ipsum, quod accepit, benedixit, fregit, hoc (inquā) acceptū & benedictū & fractū significat, cū dicit, hoc est corpus meum, non prædicatū, sed subiectum demonstratur. Non enim corpus suū accepit, benedixit, & fregit, sed panē, ideo non demonstrat corpus, sed panē. At istud nihil cogit. Nam similiter apud Lucam de calice scriptum est. Et accepto calice gratias egit & dixit. Accipite & diuidite inter uos. Hic tametsi calicem accepisse scribitur & gratias egisse & dixisse, diuidite inter uos, palā est non intellexisse diuidendū esse calicē. Sed nos obiectionem Lutherana apertiori conabimur exemplo diluere

Tradunt historiæ Iuliam Octauiani Cæsaris filiam ouum in gremio suo tam diu fouisse quoad substantia tota quæ intra testam continebatur, uersa fuisset in pullū. Nunc si dixeris Iuliā ouum accepisse & posteaquē diu fouisset, fregisse, dedissetque nutritrici uerū dices. Neque tamen uerum est quod ouum ipsa dederit, sed pullū sub testa quæ pridem fuerat oui. Sic nimirū & hic, quū refert Mattheus de Christo, quod panē acceperit, & gratias actis fregit, ac dederit discipulis suis, nihil ego dubito, quin sic interea Christus hunc panē tractauerit, ut priusquē eum accepissent discipuli, uersus esset in uerā Christi carnem. Propter quod & Christus non panem ostendit, quum dixisset, hoc est corpus meū, sed suū ipsius corpus sub specie panis qui iam conuersus in carnem fuerat, indicauit.

Similiter & quū ex aqua uinū in nuptijs per Christū fieret, uerum est quod sex illis hydrijs aquam infuderint ministri. Et rursum hauserint ac demū obtulerint architriclino. Sed plane falsum est, quod hauserint & obtulerint aquam, licet aquam infuderint, quū interea fuisset in uinum aqua uersa. Sed & Christus ut quū infunderetur in hydrias dixisset, hæc est aqua, ita quū effunderet & propinaret architriclino pronūciasset, hoc esse uinū, non iam aquā, quæ non remanserat, sed uinū prorsus indicans. His itaque duobus exemplis dilucidū esse puto, quod Christus non panē, sed suū corpus, in quod panis erat conuersus, demonstrasset. Nam haud dubie si panem demonstrasset, non articulo neutri generis usus fuisset, sed masculini, quæadmodum & regiū acumen superius annotauit, Facit pro nobis magnope

Contra captiuitatem Baby. Cap. III.

mos loquendi scripturæ. Nā articulus demonstrandi passim
 cū re demonstrata cōuenit id quod apertissime liquet p totam
 Iohan. 5. Euangelij seriē. Christus em̄ quū apud Iohannē, de baptista
 loqueret̄, dixit. Ille erat lucernā ardens & lucens, articulus cō
 Matth. 21. gruit cū re demonstrata. Et rursus quū dicit apud Mattheū
 Lapidē quē reprobauerunt ædificātes hic factus est in caput
 anguli. Quoniā de lapide prius erat sermo, pronomen eiusdē
 generis est cuius & lapis. Quāobrem quū in hoc loco quem
 tractauim⁹ plane uariatū sit de genere, tā ubi de corpe loquit̄,
 q̄ ubi de sanguine, manifestū est, q̄ uoluit intelligi, mutatio
 nē utrobicq; fuisse factā, & illud demonstratū esse, in quod fa
 cta fuisset mutatio, hoc est non panē; sed corpus, nec uinū, sed
 sanguinē, quibus & aptissime respondent articuli, quū de san
 guine dixisset, hic est sanguis meus, & de corpore, hoc ē cor
 pus meū. Suffragat̄ itaq; responsioni regis tā grāmatica q̄ etiā
 Lutherus ig
 norantia des
 ceptus
 scripturæ loquendi modus.

III ¶ Cæterū illud Lutherū fefellit quod apud Cardinālē Ca
 meracēsem, se quū theologiā scholasticā hauriret, legisse glo
 riat̄, nēpe multo probabilius esse & minus superfluorū mira
 culorū poni, si in altari uerus panis uerūq; uinū, non aut̄ acci
 dentia sola esse astruerent̄, nā ex hac opinione non satis intelle
 cta Lutherus in has tenebras decidit, ut opinet̄ eos (qui cū Ca
 meracensi sentiunt) eundē omnino panem facta conuersione
 manere. Quod sane falsum est. Nā etsi possibilitatē illi doce
 ant quomodo substātia panis maneat, nō hoc tamen uoluit es
 se possibile, ut idē ipse panis restet, qui prior ante fuit, hoc est,
 idē suppositū panis quemadmodū ipsi loquunt̄. Sic em̄ nulla
 prorsus esset facta mutatio, neq; Christus esset illic sacramen
 taliter, sed localiter dūtaxat. Neq; uerū esset dicere, hic panis,
 quē acceperat Iesus, est hoc corpus Christi. Hæc omnia per
 Iohan. 20 tis & exercitatis disceptatoribus clara sunt. Nā si non aliter
 esset Christi corpus in pane, q̄ idē fuerat in ianua, uel in mu
 ro, quādo ad discipulos ianuis clausis intrauit, q̄d & citra mu
 tationē omnē, uel ianuarū, uel muri contigit, nihilo uerius erit
 dicere, hic panis est corpus Chri, q̄ hic murus est corpus Chri
 sti. At neminē opinor adeo rudē esse, ut credat, ob solā Chri

præsentia in muro, murum ipsum fuisse corpus Christi. Neque enim sola coniunctio quantumvis intima fuerit, efficit, ut res una uere posset de altera affirmari. Nam etsi forma sit ita materię suę coniunctissima, ut uere cõpositum unum constituat, nemo tamen asserit, hanc materiã esse formã istã, aut e diuerso, formã istã esse materiã hanc, sed ex his unum conflari cõpositum. Sed & quid intimius animæ nostræ cogitari posset, quã sit deus: & tamẽ ab sit, ut affirmemus animã esse deũ, quã nec anima Christi, quæ tamẽ in eodẽ supposito sit quod est deus, possit dici deus. Nõ est ergo uerũ, quod idẽ ipse panis quẽ accepit Christus, & fregit, ita remãlit cũ corpore, & uere unquã hic panis dici potuisset hoc corpus. Nam si prorsus idẽ panis remansit, nulla fuisset in pane facta mutatio.

¶ Quæ res ut aptior fiat, tria, quã ad præsens negotium attinet, in pane consideremus. Primum ipsam substantiã panis in quã singuli panes conueniunt. Deinde id quod dicitur hic panis subsistere suppositoque (ut aiunt) esse diuersum, nõ solũ ab alio quousque pane, uerũ etiã ab alia quouis re, quã non est ipse panis. Tertiũ, accidentia quæ cõsequuntur hunc panem. Iam si restent hæc omnia, quæ prius fuerant in pane, quæ (precor) mutatio facta est circa panem, quo iam dici possit corpus Christi, magis quã murus, per quẽ intrauit ad discipulos Christus, aut saxum per quod exiit e consignato sepulchro, aut demum uterus uirginis, per quem illesum natus est in mundum. Hæc eadem exempla memorat & adducit ipse Lutherus, ut mirum sit eum usque adeo cæcutire, ut nõ cernat seipsum suo iugulari gladio. Quid facient inquit Christus ex utero matris natus credit illeso. Dicat & hic carnem illã uirginis fuisse annihilatã, seu ut aptius dici uolunt transsubstantiatã, ut Christus in accidentibus eius inuolutus tandem per accidentia prodiret. Idẽ dicendum erit de ianua clausa, & ostio monumenti clauso, per quæ illesa intrauit & exiuit. Hæc Lutherus.

At nos Lutherus, ut non dicimus carnem uteri uirginis annihilatã, aut transsubstantiatã, ita nec affirmamus eãdem fuisse prorsus ipsius uteri carnem, & carnem Christi, sed aliã & aliud oino corpus utriusque. Neque enim uterum uirginis Christum dicimus, tãetsi fuisset in eo Christus, neque ianuã domus illius per quã ad apostolum

V
Post cõsecratõnem nõ remansit panis.

Iohan 20
Math. 27.
Lucæ. 2.

Assertio Lutheri
cõtra eum ipsum.

Confutatio

Contra captiuitatem Baby. Cap. III.

los introijt Chrūs, sed nec ostiū deniq; monumēti, p qđ resur-
gens Chrūs exiuit, Christū audemus appellare. Absit a nobis
tāta temeritas. Et tñ si non aliter esset in sacramento Chrūs q̄
fuiſſet in ianua seu in ostio, nihilo uerius esset hoc sacramentū
Chrūs, q̄ fuiſſet ipsum ostiū aut illa ianua. Vides ergo q̄ dilu-
cide propria tua exempla teipsum confodiunt.

VI
Ad alia Lu-
theri exēpla

Suba ignis n̄
mutat̄ iferrū.

Mat. 26
Luca. 22
Marci. 14

¶ Quid referā illud de ferro & igne, quo moliris ostendere
corpus gloriosum simul esse posse cū pane id cui nemo relu-
ctat. Neq; eñ inficiamur corpus Chri simul eē posse cū pane
absq; omni penitus mutatione panis, sed negamus ex hoc pa-
ne prorsus immutato factū esse corpus Christi. Nisi eñ im-
mutet̄ panis quantū ad aliquod triū de quibus supra differui-
mus, nunq̄ fiet panis ipse corpus Christi. Sed neq; sufficit ac-
cidentiū pmutatio, sicut fit in pmixtione ignis & ferri, cui⁹ ex-
empli Lutherus q̄q; meminit. Sic eñ (inquit) in cādenti fer-
ro pmiscet̄ inuicē ignis & ferrū, ut qlibet eius pars sit simul
ignis & ferrū. At istud plane falsum est. Nā etsi nulla sit por-
tio ferri quātumuis exigua, in qua nō simul reperiat̄ & ignis,
tamen ob hanc permixtionem & unionem, nondum uerū est
q̄ hic ignis sit hoc ferrum, quū hęc naturæ quantum ad sub-
stantias suas penitus immutatae sint, & omnino diuersae rema-
neant. Multo igitur minus in hoc sacramento, panis est cor-
pus Christi, si, quod Lutherus affirmat, nulla prorsus facta sit
huius panis mutatio. Quando igitur, ut cernimus, accidentia
panis manent, necessario consequitur, ut nisi uel depereat ip-
sa panis substantia, uel id saltem quo subsistere panis dicebat̄,
uel utrumq; nunquā recte diceat̄ id esse corpus Christi. Errat
igitur apertissime Lutherus, quū sic interpreteſ Christi uerba
dicentis, hoc est corpus meū, id est, hic panis quē acceperat &
fregerat est corpus meum.

Ad hęc anima Christi beatissima, q̄q; in uno supposito & eo
dē infinito, sic unita sanctissimo suo corpori fuerit, ut tōta sit
in qualibet illius corporis parte, nec tñ ista satis cōficiunt, ut
hęc anima uere sit hoc corpus, aut retrorsum hoc corpus ue-
re sit hęc anima. Quāobrem q̄ diu mansit idem panis qui pri-
us fuerat nihil immutatus, nunquā ob solam Christi realem

præsentia uere dici possit, q̄ hic panis, quem acceperat & fregerat Chr̄s, erat ipsius corpus. Vides ergo lector nondū ex euangelijs Lutheri probasse panē fuisse datū apl̄is sed corpus Christi, in q̄d añ mutat⁹ erat panis. Et propterea dixisse Christi, hoc est corpus meū, nō hic panis, ut falso Lutherus interpretat. Tantā sibi licentiā Lutherus in scripturis arrogat, ut pro mera sui capitis insania torqueat, addat, imminuat, inuertat, & qcquid libet faciat, sed & quicq̄d ita fecerit ratū haberi uult, nulla reddita rōne sed tm̄ sic optet intelligi, q̄d tm̄ in regis illustrissimi libro nō semel damnare præsumperit.

¶ Quod si, quæsito subterfugio, Lutherus dixerit, panem ita uisse Christi uerbis immutatum, ut esset assumptus in unitatem suppositi cum Christo, quemadmodum & his placet, qui cum Cameracensi sentiunt. At hi nec affirmāt nec defendere p̄nt, q̄ hic panis, quem Christus acceperat, sit corpus Christi quomodo Lutherus temere interpretatur.

VII

Opinio Cameracensis nō usq̄quaq̄ tua.

Sed & eorū opinioni reclamant scripturæ, si, quod Lutherus uult, secundum grammaticā & simplicissimā significationem accipiendæ sint. Nā quū isti dicant, panis est corpus Ch̄i, de corpore nolūt intelligi quod est altera pars compositi, sed de corpore q̄d est genus. At manifestū est tres Euāgelistas Matthæū, Marcū, & Lucā, quū recensent uerba Christi dicentis, hoc est corpus meū, de corpore q̄d est altera pars cōpositi, nō de corpore quod est genus, intellexisse. Nā si de corpore q̄d est genus, intellexissent, scripsissent poti⁹ dixisse Christū, hoc est corpus quod sum ego, non hoc est corpus meum. Quare nec istud subterfugiū tutari potest errorem Lutheri.

Mat. 26

Marci. 14

Lucæ. 22

Adde, q̄ psalmo. 15. Dauid ait. Nec dabis sanctū tuū uidere corruptionē. Quē locū omnes exponūt de corpe Ch̄i. Sed et in actis Petrus actor. 2. Paulus item tertio decimo testimonio affirmat de corpore Christi. Nam Petrus ita. Dauid em̄ dicit. Prouidebā dominū in conspectu meo semper, quoniā a dextris est mihi ne cōmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meā in inferno, nec dabis sanctū tuū uidere corruptionem, Et Paulus ita. Quæ autem

Psal. 15.

Pfal. 15

fuscitauit eū a mortuis iā non amplius reuerſurū in corruptio-
nē ita dixit. Dabo uobis ſctā Dauid fidelia. Ideo & alias dicit
Non permittes ut ſanctus tuus uideat corruptionē. Nā Da-
uid quidē quū ſuæ ætati inſeruiſſet, conſilio dei dormiuit, &
appoſitus eſt ad patres ſuos uidentē corruptionē, nēpe ſecun-
dū carnē. At is quē deus ſuſcitauit non uidit corruptionē. Ec-
ce benigne lector, caro Chriſti non potuit uidere corruptio-
nē, Quomodo ergo fieri poteſt, ut hic panis, qui (ſi maneat)
corruptioni obnoxius eſt, ſic hæc caro Chriſti, quum ut iam
audis, caro Chriſti non poteſt uidere corruptionē. Neq; eī
ſemel uiſum eſt, ex reliquijs panis in hoc ſacramēto per ſacer-
dotū incuriā, uermes & putredinē naſci. Quocirca tutius fue-
rit cuius æquo cenſori cū eccleſia credere, q̄ caro Chriſti nō
ſit ille panis triticeus qui ſane putredini obnoxius eſt, quan-
tū ſacerdos pridem illum benedixit, neq; q̄ uere dici poſſit hic pa-
nis eſt hoc corpus.

Spēs panis in
ſacramēto cor-
rumpitur

VIII

Iohan. 14

determinatio
cōcilij ſup. res
manentia pas-
nis.

Concilio fidē
dum eſt.

¶ Accedit huc id quod ſuperius de ſpiritu ſancto diſſerui-
mus, nimirū q̄ ipſe, quū iuxta Chriſti pollicitationē, ſit perpe-
tuus eccleſiæ cuſtos, ſuggeret & inſinuabit mentibus fideliū,
& maxime patribus, ob eā rem in unū congregatis ueritatem
uerborū Chriſti ſi quādo quæpiā ex eis obſcuritas oriet̄. Quā-
do igitur in concilio Lateranenſi mille trecentiquindecim pa-
tres, ob huius ueritatis declarationē, ex toto orbe Chriſtiano
conuenerāt, iſdēq; ipſi Chriſti uerba ſic duxerāt explicāda, ut
crederemus panē nequaquā reſtare cū corpore; neq; ulla omni-
no ſuſpicio fuit patres ipſos intuitū ſuū alio deflexiſſe, q̄ ad ip-
ſam ueritatē conquirendā. Quū inquā hæc ita ſe habeāt, ſi nō
frustra Chriſtus diuini ſpūs opem in his dubijs elucidādiſpol-
licitus fuiſſet, ſi non feſelliſſet tot orthodoxos patres ſpūs ip-
ſe ueritatis, tā ſuppliciter ab eiſdē inuocatus, non eſt ambigu-
um quin ei decreto (quod ipſa ſynodus tot ſanctorū patrū, La-
terani tulerit) multo certior a quouis Chriſtiano fides adhibē-
da ſit, q̄ ullis Martini Lutheti cōmentis, quātauis arte ſtudio
ue politis. Cæterū ſi quis ipſius concilij uerba forte requirat,
ſic hac de re fidelibus credendū tradidit. Vna eſt (inquit) fide-
liū uniuerſalis eccleſia, extra quā nullus omnino ſaluatur. In

qua idem ipse sacerdos est, & sacrificiū Iesus Chrūs, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur transsubstantiatis pane in corpus & uino in sanguinē diuina potestate. Hactenus ex concilio. Non ergo recte Lutherus nobis referat Christi uerba, quum dicat, hoc, id est hic panis est corpus meū, quū tot patrū synodus affirmat panē & uinū, diuina potestate in corpus & sanguinem Christi transsubstantiari.

Sed aiet quispiā, Lutherus pro nihilo conciliū istud habet. *E, Cauilli cōfutatio.* Et nos Lutheri expositionē tātidē facimus. Ceterū nemo sanæ mentis est, qui non Christi pollicitationibus fidat, quas de spiritu sancto traditas, toties recensuimus. Chrūs nequaquā fallere potest. Quare uerissimū est, quod ipse fuerat pollicit⁹, nēpe spiritū ueritatis nobis omnia suggesturū, quæ pridem ap̄lis Chrūs ipse dixisset.

Adde, q̄ quū Lutherus cuiq; liberū arbitriū esse contendat, quid malit credere, cur non potius tot patribus fidē adhibebimus q̄ uni Luthero? Nā Luthero non credere nullū omnino periculū sit. At patres ipsos cōtemnere nemo potest citra manifestum animæ suæ discrimen.

¶ Sed adhuc quanto ingenio rex illustrissimus alterā argutiā Lutheri cōuellit aduertamus. Argutat ita Lutherus. Nōne Chrūs uidet huic curiositati pulchræ occurrisse, quū nō de uino dixerit, hoc est sanguis meus, sed hic est sanguis meus. Respondit rex. Quod argutat, imo nugat Lutherus, hoc pro suæ fidei simplicitate facere, quū de uino dicat Christus: non, hoc est sanguis meus, sed hic est sanguis meus, miror quid homini uenerit in mentē quū istud scriberet. Quis em̄ non uidet q̄ nihil omnino faciat pro eo, imo contra uidere magis pro eo fecisse, si dixisset Chrūs, hoc est sanguis meus, habuisset em̄ ansam saltē Lutherus qua demonstrandi articulū referret ad uinū. Nunc uero quū uinū sit neutri generis Christus ait non hoc, sed hic est sanguis meus. Et quū panis sit generis masculi ait tamen hoc est corpus meū, non hic, ut uterq; ostendat articulus Christū neq; panem propinare, neq; uinū, sed suū ipsius corpus & sanguinem. Hactenus ipse rex,

IX

Secūda Lutheri ratio.

Confutatio Regem

Episcopus, Videre licet hic mirā ingenij regij uiuacitatem qui tam acute deprehendit hallucinare Lutherum, & id pro sua defensione Lutherū iam in mediū attulisse, quod eū potius impugnat & euertit, q̄ ei quicquam opituletur.

Plus enim haud dubie pro Lutheri instituto fecisset, si dixisset Chrūs, hoc est sanguis meus, q̄ dicens hic est sanguis meus. Nā sic quū uinum sit neutri generis, debuisset pronomē hoc, ad uinum referri, nec facile potuisset demonstrare sanguinē.

Mat. 26 Quoniam itaq; Chrūs dixit, hic est sanguis meus, non hoc est sanguis meus, apertissimū est eū, non uinum quod neutri generis est, sed sanguinem, quod est masculi demonstrasse. Et rursum quū dixerit, non, hic est corpus meū, sed hoc est corpus meū, aperte docuit se non panē quod masculi generis est, sed corpus q̄d est neutri generis indicasse. Quāobrē omnino contra Lutherū facit hæc propria, quā attulit, argutatio. Sed adhuc alteram audiamus. Sic enim pergit nugari Lutherus.

X. Lutherus ¶ Q̄ autē in græco & latino, pronomē hoc, ad corpus referri, facit similitudo generis. Sed in hebræo, ubi neutrum genus nō est, referri ad panē, ut sic liceat dicere, hic est corpus meum. Quod & ipse uisus loquendi, & sensus cōmunis probat subiectū scilicet esse monstratiuū panis & non corporis, dū dicit, hoc est corpus meū. Hæc Lutherus, cui rex ita respondit.

Rex. Q̄ uideri uult Lutherus pronomē hoc ad corpus referri, nō Christi proposito, sed occasione linguarū, nēpe latinæ & græcæ, ac proinde nos remittit ad Hebraicā, an nō ridiculum est? Nā hebræa lingua, si neutrum genus nō habet, nō potest tā aperte declarare, ad utrū Chrūs rettulit articulum, q̄ latina uel græca. Nā in hebræa lingua, si articulus fuisset masculus, tanq̄ diceret, hic est corpus meū, tamen res relinqueretur ambigua. Quia potuisset ea locutio uideri coacta, necessitate linguæ nō habenti neutrum. Sed quū apud Latinos panis & corpus sint diuersi generis, is qui transtulit e græca articulum coniunxisset cū pane, nisi apud Euangelistā reperisset demonstrationē factam de corpore. Hactenus ipse Rex.

Lingua Hebræa caret neutro genere.

Epif. 6. rōnib⁹ corroborat regis asserta Prima.

Et hic plane cernis lector Regē apertissime prodidisse Lutheri nugas. Et primū q̄ miserit nos Lutherus ad linguā hebræā

quæ quū neutrū genus nō habeat, nō potest nō ob id ipsum in certa nobis esse, utrū panē in corpus uoluerit demonstrari.

Adde, q̄ nihil ad hoc negocij spectans habemus in ea lingua scriptum, & ideo magis nugatur, quum id quæri iubeat, quod inueniri non possit. Secunda

Ad hæc, certū est, Marcum & Lucā scripsisse græce, & quū uterq; recensitis Chri uerbis, panē exprimat uoce ḡn̄is masculi, corpus aut̄ uoce generis neutri, demonstrādi tamē articulū eiusdē generis adhibent cuius est & corpus, an nō certissimū est eos corpus uoluisse demonstrari? Tertia.

Præterea, quū sit omnibus receptissimū, Marcū uelut abbreviatorē fuisse Matthæi, idē apud utrūq; necesse ē demonstrē Quāobré quū in Marco demonstrandi articulus, cū corpore nō cū pane conueniat, sic etiā oportuit apud Matthæum hebraice scribentem fieri. Quarta.

Accedit his, q̄ in uerbis ad sanguinē spectantibus, perspicuū est articulū ad sanguinē referri debere. Quū em̄ duorum tantum meminisset Chr̄s, nempe calicis & sanguinis, neq; de uino fecisset ullam mentionem, alterum istorum, hoc ē, aut calicem, aut sanguinem oportuit demonstrari. Sed nemo tā insanus ē, ut calicem dixerit fuisse demonstratum, quū calix non sit sanguis Chri. Ergo uere fuit demonstratus sanguis. Quāobré & de corpore nec dissimiliter sentiendum ē, nēpe corpus non panem fuisse demonstratum. Quinta.

Postremo quū apud græcos tā calix, q̄ sanguis, generis neutri sint, & uinū generis masculi, debuissent Euangelistæ uinū demonstrantes, pronomen apposuisse generis masculi. Istud igit̄, quū palā sit eos neutiq; fecisse, dilucidū itē erit, nec uinū eos uoluisse demonstrare. Quāobré quū neq; calicē indicare licuit (ut ostendimus) reliquum ē, ut solū sanguinē Chr̄s ipse demonstrauerit. Quod similiter & de corpore fecisse, nō ē dubium. Cæterū illustrissimus adhuc alia ratione refellit priores Lutheri nugas, nimirum hac. Sexta.

Præterea quū Lutherus fateatur idem generis discrimen esse & græcis, facile potuisset cognoscere Euangelistas, qui scripserunt græce, articulum fuisse posituros, qui referretur ad Regis sc̄da rō XI

panē, nisi q̄ conscij̄ mentis dominicæ, uoluerunt admonere christianos, articulo corporis, Christū, non panē cōmunicasse discipulis, sed corpus. Quāobrem, q̄ Lutherus interpretat̄ in suā partem uerba Christi, accipite & māducaate, hoc est corpus meū, id est hic panis, quē acceperat. Nō ego, sed ipse Christus contra docet sua uerba intelligi, nēpe, hoc quod eis porrigebat, non esse, quod ipsis uidebat panē, sed suū ipsius corpus si recte Christi uerba recensent Euangelistæ. Nā alioqui poterat dicere, non hoc (quod exponeret, id est hic) sed aperte potius, hic panis est corpus meū, quo sermone docerent discipuli, id quod nunc Lutherus docet ecclesiā, nēpe in Eucharistia pariter, & Christi esse corpus, & panē. Nunc uero, sic loquutus est ut ostenderet manifeste, corpus dūtaxat esse, non panē Huc usq; Rex.

Episcopus.

Hic etiā regia cellitudo plane prosternit Lutherū. Nā quum omnes qui græce latineq; quicq; sciunt, intelligūt idē in ijs uoculis, nēpe panis & corporis esse discrimen, tā apud græcos q̄ apud nos. Quando igit̄ Euangelistæ qui græce scripserunt, demonstrandi articulū cōuenire fecerint non cū pane, sed cū corpore, manifestū est, q̄ id ipsum dominicæ mentis conscij̄ fecerint, ita uolentes ipso pronomine demonstratiuo cunctos admonere, non panē, sed corpus fuisse cōmunicatū apostolis. Et similiter corpus, nō panē fuisse demonstratū. Sed & Christus, si uoluisset panē intelligi, potuisset æqua facilitate dixisse hic panis est corpus meū, atq; ita per unius adiectionē uoculæ prorsus hanc litē diremisisset. Quū igit̄ ita nequaq; dixit, & tamen uoluit (ut Lutherus contendit) panē remanere, & eundē esse corpus suū, consequens esse uidet̄, ut aut nō præuiderit hanc tantā in ecclesia sua futurā hac pro re controuersiam, aut si præuiderit, uoluerit tamen ultro suā ecclesiam errare, q̄rum utrunq; falsissimū est. Et hoc ut dilucidius intelligas, hęc te quæso lector paucula quædam expende.

Chrūs ex rōnibus noluit panē remanere post consecrationem

Primū, quanta charitate Chrūs dilexerit ecclesiā, pro qua mortem horrendam subire non recusauit.

Deinde, quanto studio concordiam inter nos expetiuerit, relictā nobis & donata sua pace.

Tertiū, q̄ amanter promiserit, nō modo se ip̄m nobiscū ad finē usq; seculi futurū, uerum etiā consolatore m̄ alium se mis̄ surū, quem & ueritatis appellauit spiritum.

Quartū, q̄ is spiritus duceret nos in omnē ueritatem, & aperiret ea nobis, quæ pridem ille dixisset breuius.

Quintū, si quid obscurū uideretur id petentibus, quærentibus, pulsantibus pollicitus est fore dilucidum.

Sextum, grauissimas, huius rei gratia, lites & digladiationes per hæreticos excitas ecclesiam crebro fuisse passam cūctis notissimum est.

Septimū, ecclesiā ip̄am quatenus fieret certior, quid in hac re creditura foret, mille trecentos quindecim patres Laterani coegisse diuini sp̄s consulendi gratia.

Octauum, exploratissimum item esse nullā in illis patribus corruptionem fuisse, qua permouerentur negotium istud tractare non synceriter.

Nonum, si substantia panis in Christi corpus conuertatur quemadmodū illi diffinierunt, non debuit aliter dixisse Christus q̄ dixerit.

Decimū, si maneat substantia panis, q̄q̄ tunc aliter dixisse Chr̄s debuerat, tñ per unius a dictionē uoculæ potuisset totā hanc discordiā sustulisse. Nā si dixisset hic panis est corpus meū, hoc uinū est sanguis meus, omnis omnino sublata fuisset controuersia. Quis igitur exactius ista secum pensitans, persuadere sibi potest, Christiū, si mansisset substantia panis, uoluisse tam obscure loqui, unde tot animabus periculū tantū immineret, neq; tamen postea mille trecentis patribus ob idip̄m congregatis, huiusce rei ueritatem aperire fuisse dignatus, presertim quum ante pollicitus esset petentibus, quærentibus, pulsantibus, q̄ acciperent, inuenirent, aperiretur eis. Cui iam credibile fuerit, noluisse Christum, apostolos idipsum apertius docuisse, præuisa tanta tragœdia futura, si tamen sensisset mansisse panem: haud dubie, uel tunc apostolos idipsum apertius docuisset, uel nunc, saltem quū a patribus tam obnixe rogaretur, per spiritū ueritatis indicasset ueritatē? Nihil profecto dissimilius uero est, q̄ q̄ Chr̄s hoc negotiū Lutherō reli-

Si remaneret panis id a christo fuisset reuelatum

Lucæ. 11.

Contra captiuitatem Baby. Cap. IIII

quisset, qui iam docendæ ecclesiæ sibi magisteriū arrogat, suū spiritū secutus, & Christi uerbū contorquens in suā hæresim contemptis patribus, contemptaq; diuini spūs intra ecclesiā residentis præsentia. Quū Chrūs itaq; tā aperte loquutus sit, ut articulo manifesto sanguinē, non uinū, & corpus, non panem indicarit: falsissimū id esse conuincitur, quod Lutherus interpretatur quū dicat, hoc, id est hic panis quem acceperat Chrūs, est corpus Christi, nisi pariter adiungere uoluerit, hic id est hoc uinū est sanguis meus, quod nemini non uidef, opi nor, error apertissimus.

Falso interpretat
Luthe. ue ba
euangelij

XII

Altera duo
Lut. argu
menta,

¶ Cæterū ne quicq; quod alicuius fuerit momenti Rex in tactū relinquat, redit iā ad alias argutias Lutheri de calice conuellendas, quas ante prætermisit. Sic em̄ eas Luther⁹ protulit
“ Et multo clari⁹ (inquit) quum calicis miscet nom̄en dicens,
“ Hic calix noui testamenti in meo sanguine, nonne uidef nos
“ uoluisse in simplici fide continere tantū ut crederemus sangui
“ nem suū esse in calice? Et in fine primæ rationis Lutheranae,
“ sic habetur. Verum oportet intelligi panem, uerumq; uinum
“ sicut uerum calicem, non enim calicem tan substantiari etiam
” ipsi dicunt. Hæc Lutherus.

Cōfutatō u
triusq; argu
menti.
Verba regis
Lucæ, 22

Has duas argutiolas regiū acumen pariter uno confodit iclu, sic inquit, iam q; tam magnifice transfert ad se Lutherus, q; Christus etiam loquitur de calice: quem nemo dicat esse trans substantiatum, miror hominem non pudere tam intemperantis ineptiæ. Quum dicit Christus, hic calix noui testamenti in meo sanguine, quid facit pro Lutero? Quid enim significat aliud, q; id, quod discipulis propinabat in calice suum esse sanguinem. An ex his Christi uerbis ostendet nobis Lutherus, manere uini substantiam, quia Christus loquitur de sanguine; aut uinum in sanguinem non posse mutari, quia adhuc restat calix.

Episcopus.

Ecce lector & hic nihil omnino lucratus est Lutherus, Neq; enim oportet, si calix ipse manserit prorsus immutatus, quod idem intelligamus de pane, seu de uino fieri. Nam calicis ad pixidem, in quo Christi corpus reponitur, iustior erit conferētia, q; si contuleris ad panem. Quādoquidē & tria tribus apte

respondeant, nempe calix, uinum, sanguis, pixidi, pani, corpori. In illis utiq; calix manet immutatus ac uinum in sanguinē uertitur. Et similiter in istis pixis manet immutatus, sed panis in corpus permutatur. Et quoniam regia sublimitas iam aperte conuicerit Lutherum haud minus impie, q̄ pertinaciter errasse, subdit.

Vtinam præludiū delegisset sibi Lutherus ex alia materia, in qua minore periculo potuisset ludere. Nam quū Bohæmos & Græcos sic excuset ab hæresi, ut hæreticos clamet, omnes esse Romanos, multo magis ostendit se Lutherus hæreticū, qui non solū fidē abnegat, quā tota credit ecclesia, sed etiā de teriora credi suadet: q̄ aut crediderunt Græci aut unquā credidit Bohæmi. Hucusq; Rex, & acute profecto.

Nā Bohæmi nunq̄ hactenus ausi sunt, asserere panē esse corpus Chri, id q̄d Lutherana temeritas affirmare nihil uereī. Et quoniā hactenus copiose rex ostenderit, nō posse a quoq̄ euāgelistarū necessario colligi manere panē in Eucharistia simul cum corpore Christi, nunc id ipsum facit quantum ad Pauli uerba. Nam ea prius Lutherus obiecit.

Et Paulus (inquit) ait. Nōne panis quē frangimus participatio corporis Christi est? Nō dicit in pane est, sed ipse panis est participatio corporis Christi. Hæc ille.

Regia celsitudo respōdet. Ap̄lus panē nō semel appellat, uel scripturæ sequutus in sermone morem, quæ solet interdū uocare quippiam, non id quod est, sed quod ante fuerat, ut quū uirga Aaron deuorat uirgas magorum quæ tamen tunc uirgæ non erant, sed serpentes, uel contentus fortasse uocaret quod specie præ se ferebat, quum satis haberet, rudem ad hūc in fide populum, lacte pascere, nec primum, aliud exigere, q̄ ut quocunq; modo crederent, in sacramento esse corpus Chri postea paulatim, solidiore cibo pastur⁹ postq̄ adoleuissent in domino. Perspicias & hic lector duplici telo superatū Lutherum, altero ex ueteribus deprōpto scripturis, altero ex nouis. Ex ueteribus primū, quando in libro Exodi serpens in quē cōuersa uirga fuerat, adhuc uirga uocabat̄. Neq; tñ simul uirga fuerat & serpens, uti Rex ipse superius meminit. Sic pariter,

Verba regis

Hæretica credi suadet

Episcopus

Lutherus

Rex.

Paulus corp⁹ Chri appellat ut panem Exodi. 7

Episcopus. Prima ratio ex uet. test.

I. Cor. 10.
Ponit panis
pro specie pa-
nis. S. Th.

& in hoc sacramento, Christi corpus, eo q̄ in ip̄m conuersus sit panis. panis itē Paulo dictū est, uerum non ita q̄ ibi maneat panis, magis q̄ cum serpente manserit uirga. Et sane multo durius serpens, in quem uirga fuerat conuersa, uirga uocatur q̄ Christi corpus in quod mutatus est panis, uocet panis, quū serpens nullum omnino prioris uirgæ retinuerit indicium, præter solam fortassis longitudinem. At in Eucharistiæ sacramento prorsus omnia panis accidentia remanent. Quādo igitur scriptura, propter priorem nomenclaturā, serpentem uirgam uocet, quæ tum non erat uirga, quid mirum si iam corpus Christi panem appellet, ob conuersionem panis in ip̄m. Hoc exemplum nec adhuc suis dentibus, in hac responsione sua contra Regem, Lutherus contere potuit, quanq̄ in hac re multis uerbis nugeretur.

« Sit uerū (inquit) q̄ uirga dicat̄ draco, qui fuit uirga. Qua con-
« sequentia sequitur, & hic panem dici, qui panis non sit, sed fu-
« erit? An hoc est sine scriptura omnibus locis scripturæ aptā-
« dum, quod uno loco reperitur? Hæc Lutherus.

Nō q̄ q̄ loc⁹
scripturæ cui⁹
q̄ quadrat

Cui respondemus, non id moliri Regem, ut quod uno scrip-
turæ loco dictū sit, id cæteris omnibus indiscriminatim aptetur, sed potius, ut quemadmodum ibi serpens in quē conuersa uirga fuerat, uirgæ retinuit nomen, quū tamen uirga nō erat, sed uere serpens, ita similiter & hoc loco, corpus in quod panis mutatus fuerat, panis retinet uocabulum, q̄q̄ substantia panis omnino deserit. Quis non uidet istud consequi p̄ locum similitudinis aptissime.

XIII
z. rō ex no. te.
Rex.
I. Cor. 3.

Hebræ. 5

¶ Cæterū ex noua lege Rex telū aliud itē deprompsit. Paulus (inquit) Corinthios ad hunc modū alloquit̄. Et ego fratres nō potui loqui uobis ut spiritualibus, sed loquendū fuit ut carnalibus, ut infantibus in Ch̄o lactis potu uos alui & nō cibo. Nondū em̄ poteratis, imo ne nūc quidē adhuc potestis. Et rursum ad Hebræos facti estis quibus lacte opus sit nō solido cibo. Omnis em̄ qui lactis ē particeps rudis ē sermo iustitiæ. Hæc Paulus. Ex quibus p̄spiciū esse p̄t, non omnia satis apte dixisse Paulum, non q̄ non fuerint dicenda, sed q̄ plæbs ad huc in fide rudis mysteria carpere non ualuerit.

Et hac etiam ratione Rex docet, Paulum potuisse moueri, ut **Episcopus.** sacramentum hoc nomine panis appellaret, quoniam specie, panem adhuc præ se ferebat. Satis enim habuit Paulus, rudè adhuc in fide populum lacte pascere, nec hoc initio quicquid aliud ab eis exigere studuit magis, quàm ut quocumque modo crederet, in hoc sacramento contineri corpus Christi. De substantia uero panis an manifestaretur necne, nihil adhuc aperte docuit, tamen panem uocauit, propter ipsius panis similitudinem. Nam aliquo nomine uocari debuit. Neque aliud quod uis quo uocaretur erat commodius: tum quia uerum panem celestem in se continebat, tum quia panis etiam ante fuerat, & eiusdem adhuc forinsecus referebat speciem.

Eucharistia dicitur panis ratio nabiliter.

Sed & scripturæ, Christi corpus panem uocant, neque triticeum sane sed spiritalem, quò Hieremias dicit in persona Iudæorum. Venite mittamus lignum in panem eius. Per lignum crux, per panem corpus eius intelligitur. Ad quem certe modum & Tertullianus & Lactantius atque alij complures hunc locum interpretantur. Lignum (inquit Lactantius) crucem significat, & panem corpus eius. Quia ipse est cibus & uita hominum, qui credunt in carnem, quam portauit, & in crucem in qua pependit.

Corpus Christi uocatur panis in anti. test. Hier. II.

Adde, quod in scripturis panis uocabulo dici solet, quicquid esibile fuerit. Nam ut scribitur. I. Reg. 14. Quum Saulis ædicto maledicebatur, quisquis citra uesperam panem ederet. In hoc maledictum incidisse Ionathan, fortium iudicio daclaratum fuit, quum is tamen non communem panem, sed mel gustauit duntaxat. Similiter & 4. Reg. 6. quum panem Helizeus apponi iusserit, quum ille de solo pane loqueretur, magna ciborum præparatio fuit apposita. Et Matth. v. quum pharisei discipulis Christi calumniarentur, quod non ante lauissent manus, quum ipsi panem essent manducaturi, palam est ibi panem indiscriminatum intelligi pro quouis cibo. Perspicuum est ergo quod nomine panis omnis cibus accipi solet. Sed & Eucharistiam panem posse uocari, communis usus loquendi manifestat. Nam quum ouum de quo supra differuimus appellari panis in carnem & substantiam pulli uersum fuerit, nunquid non adhuc pro communi loquendi more uocatur ouum & tamen haudquaquam ouum est sed uere pullus? At propterea priorem oui nomenclaturam retinet, quia specie tenus referat ouum. Atque ita pariter

Panis nomen, omnis cibus designat.

Eucharistia fere appellari panis supra. III. ibi traditum historice

& hoc sacramentum pro cōmuni usu loquendi potest adhuc panis dici, panisq; uocabulum adhuc retinet in scripturis, quā quā omnino desierit ipsa panis substantia.

XV.

¶ Sed adhuc Luther^o hac duplici solutiōe nequaquā cōtētus, pertinaciter insistit, asserēs uere panē adhuc esse. Paulus (inqt) ait. Nōne panis quē frāgim^o cōmunicatio corporis Christi est? nec dicit in pane est, sed ipse panis est participatio corpis Chri. Hic se Pauli uerbis munit haud alit^r q̄ ipenetrabili quodā scuto quo mox quodq; iaculū reñciat. Cæterū si Pauli uerba pēsicu^s latius excusserimus, nequaquā usq; adeo efficacia uidebūtur pro Lutheri parte, atq; Lutherus ipse putat. Nā similia quēdā de calice nō multo añ dixisse Paulū constat. Calix, inquit, benedicti onis, cui benedicim^o, nōne cōmunicatio sanguinis Christi est? Et ilico sequitur. Et panis quē frāgimus nōne participatio corp^o poris Christi est? Profecto nihil ex posteriore pte colliget Lu^o therus, quantū ad panem attinet, quod ipsi nō identidē ex supe riori colligemus, quantū pertinet & ad calicem. At in propatu lo cunctis est calicē non esse sanguinē. Quare neq; panis ex his uerbis monstrat esse corpus Christi. Cernis itaq; lector quum hāc unicā Lutherus habeat scripturam cui nitat, iam plane col lapsum esse, qñqdē ista Pauli uerba non magis conficiūt panē esse corpus Christi, q̄ calicem esse sanguinē. Quāobrem quū sit omnibus apertissimū, calicē nullo modo posse dici sanguinē nec panis credendus est esse corpus Christi.

Episcopus.

I. Cor. 10.

Quēadmodū calix nō est sā guis, ita nec panis ē corp^o

XVI.

Verba regis.

Episcopus.

¶ Cæterū quia mentionē Lutherus fecerat de gestis itē apo stolicis, q̄ uidelicet in eis hoc sacramētum panis uocaretur, & istud item Rex, eadē qua priorem argutiam abluuit, deleuit, spō gia. Sic em̄ subiñcit ipse Rex. Idē potuit, & in apostolorū actis contingere, ubi nec beat^o Petrus alloquēs populū: & illis Chri sti fidem insinuans, ausus est adhuc aperte quicq; de eius diuini tate dicere. Ita abdita, & populis dubia mysteria, nō temere proferebant, Hactenus ipse Rex.

Ecce quā uarie monstrat, quō non omnes in primæua ecclesia protinus ad solidiorem cibum admittebantur, & ad ipsā myste riorum penetralia, sed prius alebantur aliquamdiu lacte, ita ut nec Petrus quum ad plæbem de Iesu seruatore nostro loque

retur, quicquam ausus fuerit de diuinitate eius loqui sed uirum
 eum appellauit approbatum a deo in omnibus uirtutibus, pro
 dignis, & signis, perq; deum ad uitam a morte resuscitatum. Sic
 pariter & quantum ad hoc sacramentum attinet, factum fuisse
 dicit, nempe non apud plæbem, alio quam panis uocabulo so
 litum appellari, propter ipsam panis, ut diximus, similitudinē.
 Cæterum quum ad Apostolos, quorum erat nosse mysteria
 simul & solidiori cibo pasci, sermonem CHRISTVS ha
 buisset, ipsis articulis perspicue docuit, non amplius remanere
 panis aut uini substantiam, sed utriusq; specie salua, panem in
 carnem, & uinum in sanguinem omnino fuisse conuersum.
 Quare neq; panem, quippe qui tunc non fuerat, Christus indi
 cauit, quum dixit, Hoc est corpus meum. Neq; uinū ostendit
 quum dixit, Hic est sanguis meus. Fuit em̄ uinum iam in san
 guinem uersum, ut sepius ante diximus.

Act. 2.

Marci. 4.

Luca. 2.

Matth. 26.

Marci. 14. &

Luca. 22.

XVII

¶ Confirmat demum Rex illustrissimus ea quæ dixit etiam
 uerbo Christi qui seipsum uocauit panem, quū tamen triticeus
 panis intelligi nequeat. Et quemadmodū ipse dictus est panis
 ita potuit & hoc sacramentum propter speciem panis quam re
 fert, panis uocari, tametsi triticeus haudquaquam fuerit. Sed
 Regem ipsum audiamus.

Iohan. 6.

Circumstantia, inquit, ipsa scripturæ declarat euidenter uoca
 bulum panis, quum panis mutatur in carnem, absq; ulla uiolē
 tia facta uerbo diuino, panis significare speciem non substan
 tiam, nisi Lutherus adeo inhæreat proprietati uerborum, ut
 Christum credat in cœlis quoq; fuisse panem triticeū aut orde
 aceū, propterea q; ipse dicit de se. Ego sum panis, qui de cœlo
 descendi. Hucusq; Rex ipse.

Iohan. 6.

Cæterum hoc diluere Lutherus molitur, distinguens panem
 in spiritualem & triticeum. De illo Christum, de hoc Paulū af
 serit fuisse locutum. Ipsa, inquit, consequentia uerborum, ab
 surditas rerum, pugnantia intelligentiarum, tum ipsiusmet in
 terpretatio cogunt Christum de pane spirituali loqui, sicut di
 cit. Verba mea spiritus & uita sunt. Quorū nihil est in uerbo
 Pauli de pane loquentis: imo omnia urgent Paulum de pane
 triticeo loqui. Hæc Lutherus.

Episcopus.

Quæ quantū habeant solidæ ueritatis, iam excutiamus. Primū illud quod dicit Christū de solo spūali pane loqui, pro nobis facit. Nā ibi quoq; de sacramēto isto loquit, qd & ueteres abūde testantur, sed & ipsa quoq; uerba Christi palā docēt. Dicit em̄,

Ioan. 6.

Chrs multifa
riā dat semet
ipsum,

panis quem ego dabo, caro mea est; quā dabo pro mundi uita. Hic lector aduerte dixisse Christū bis dabo, semel p pane quē esset daturus in sacramētum; quēq; carnē affirmauit esse suam.

Atq; iterum pro carne, quam esset daturus pro mūdi uita. Datus utiq; fuit pridem illis a patre ad quos tum locutus est, dedit & ipse seipsum illis ministrum & magistrum cui crederent. Superfuerūt adhuc alij duo modi quib⁹ daret seipsum. Alter quidem ut seipsum adhuc sub sacramēto daret, alter uero ut carnem suam daret crucifigendam. Pro quibus dixit. Panis quem ego dabo, nimirum sub sacramēto, caro mea est; quam in mortem dabo pro mundi uita. Hic te, quæso, lector tecum dispicias an ipsa consequentia uerborum aut rerum absurditas, aut pugnantia quæuis intelligentiarum, aliud urgeant, q̄ hic de sacramento Christum fuisse loquutum. Sed neq; uerbum Christi,

Ioan. 6.

quum dicit uerba mea spiritus & uita sunt. Illis em̄ uerba Christi non sunt spiritus & uita, qui Christum panem faciunt triticeum, nimirum qui in uentrem uadit, & per secessum emittitur.

At nobis, qui Christum eiusmodi panē esse credimus, qui nos in se conuertit potius, q̄ qui nostrā in carnem conuertatur, panis uere spiritualis est Christ⁹, eiusq; uerba uere spiritualia sunt. Si panis triticeus Christus fuerit, profecto digeritur in carnem nostram, & permutatur in uentre nostro: quod est absurdissimum. Et qui sic dicunt, haudquaq; uerba Christi spiritualiter,

Chrs Iohā. 6.
fecit mētionē
de sacramēto.

sed plane carnaliter intelligunt. Nos igitur ut non inficiamur Christum illic de pane spirituali fuisse locutum: ita prorsus affirmamus de sacramēto nōnullam fecisse mentionem.

I. Cor. 10.

Similiter & falsum est Paulum de solo triticeo panē fuisse locutum. Sunt em̄ hæc Pauli uerba. Vnus panis & unum corpus multi sumus; nā omnes ex uno pane participam⁹. Si de triticeo pane Paulus hoc dixerit, quis præcor triticeus panis tantæ molis unq; repertus fuerat, unde cuncti participarent christiani? Quamobrem & hic de Christo, pane spirituali, Paulus loquitur

& non de triticeo pane. Tu iam lector iudiciū feras, uter potius immobilis truncus censerī debeat. Rex ne, qui Christi, Pauliq; uerba spiritualiter intelligit, an Lutherus magis, qui tam crasse, tamq; carnaliter eadem interpretatur, ut Christum panē faci- at qui per secessum emittitur? Quis unq̄ credat, eiusmodi panē aeternā uitam præstare posse, & non illum potius uel solū, qui postq̄ fuerit comestus, nos rapit, uertit, & transformat in sese: neq; poterit unq̄ in nos deformari.

¶ Persistit tamē adhuc Lutherus in pertinacia sua, ganniēs in hunc modū. Stat ergo me^o Paulus, inq̄t, aduersus transsub- stantiatōres istos futiles inuictus & dicit. Panis quē frangimus & duplici cornu illos ferit. Primū q̄ sua asserere nulla ratione, neq; autoritate possunt. Deinde, q̄ frigidis suis solutiōib⁹ ali- ud non faciunt, q̄ q̄ principium uitiosissime petūt; ac summū quod efficiunt; est, q̄ possit sic esse sicut fingunt; quū probare debuerint, & factū, & ius q̄ ita sit, & q̄ oporteat sic esse. Hæc Lutherus, quibus per ordinem respondebimus.

XVIII.

Primū illud Pauli, Panis quē frangimus nōne participatio cor- poris domini est; non probat panem esse corpus domini: sicut nec illud quod proxime antedixit, nempe calix benedictionis, cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est, haud comprobat calicem esse sanguinem Christi. Sed & di- cam audacius. Ex nullis unq̄ scripturæ uerbis cōprobabit Lu- therus, panem triticeum esse corpus Christi.

I. Cor. 10.

Deide testamur illud mēdacissimū esse: q̄ asserere nostra, nec ratione, nec autoritate possumus. Nā omni rationi penitus ad- uersatur q̄ Christus sit ille panis qui digeritur in stercus, aut q̄ panis qui Christi caro est, uiderit corruptionē. Habem⁹ etiam & præter Euangelistarū testimonia quæ superius allata sunt, patrū etiam astipulationes pro nostra sententiā; habem⁹ & Cō- ciliij generalis decretum; q̄d & ex sacri spiritus pendet autori- tate. Hæc aperte docent Lutherū non solū in isto mēdacē esse, quū affirmat nos nostra asserere, neq; ratione, neq; autoritate posse; uerū etiam in hoc mēdacissimum, q̄ Christi uerbum sic interpretetur. Hoc, id est, hic panis est corpus meum.

¶ Ad tertiū q̄d adducit, nos uidelicet frigidis solutionibus

XIX.

principiū uitiosissime petere, dicimus q̄ argumentantis hoc uitium est, nempe principium petere non soluētis.

Postremo, quū adijciat summū qd̄ efficimus esse: q̄ docemus ita fieri posse, quemadmodum asserimus. Et istud sane nō parū ui momenti cuius christiano debet existimari, nempe docere possibilitatem credendorum. Sunt em̄ usq̄ adeo difficilia creditu, ut multo facilius impugnari queant q̄ comprobari.

“ Opponit adhuc Lutherus inquiring. Et miror sapientissimum
 “ hunc Thomistam, cur non & accidentia transsubstantiet, cū
 “ uerba ista transsubstantiationis iuxta suū cerebrū, solū corpus
 “ Christi sonent, Hoc est corpus meum. Ergo nihil ibi nisi cor-
 “ pus Christi erit, teste suo Ambrosio, quare nec albedo ibi erit,
 “ cum alijs accidentibus: aut cur non differit, quid nā obstet, ne
 “ panis ibi maneat, quomodo accidentia manent? Quæ necessi-
 “ tas perimendæ substantiæ & seruandorum accidentium?”

Episcopus. Hic primū aduerte lector, q̄ ex om̄ibus authoribus quos Rex illustrissimus attulit, neminem Lutherus persequitur, præter unum Ambrosium, & uide quonam id faciat sophismate. Sic em̄ Ambrosium dixisse Rex recensuit. Licet figura panis & uini uideatur, nihil tamē aliud q̄ caro Christi & sanguis post cō-

Lutherus fals
 so sophisma
 te isectat Am
 brosius.

secrationē credendum est. Iam sic argutatur Lutherus. Si nihil aliud, ergo nec albedo cum alijs accidentibus. Quasi pueri nō intelligant, istud esse mere sophisma: quum Ambrosij uerba, solum id aliud, quod quid est excludant, hoc est, substantiam aliam, non autem qualitatem, neq; cætera accidentia. Et tamē ex hoc impudentissime Luther⁹ in principio Captiuitatis, huius errorē inpingit Ambrosio. Vt Ambrosium, inquit, hic errasse palam palpemus etiā. Ita Luthero nihil est mendaci⁹, sed neq; impudentius quicq̄. Ambrosius palam fatetur accidētia manere quū dicit. Licet figura panis & uini uideat, sed negat aliam manere substantiam. Nihil, inquit, aliud præter carnem & sanguinē Christi: hoc est plane nulla substantia alia manet.

Panis substan
 tia cedit cor
 pori uententi

Ambrosio certe, qui fuit uetustus author, & ante annos plus mille, cæterisq; patribus ita uisum est, adueniēti corpori Chri substantiam panis euestigio cedere. Sic illi suis tēporib⁹ ecclesi porū uententi am erudierunt, quorum uestigia recētiore secuti, cessionē hęc

uocabulo transsubstantiationis appellarūt. At nūc Lutherus exortus omnia perturbans, querit, cur non & accidētia quoq; transsubstantientur? quasi rationi consentaneum fuerit, ut accidentia queant in substantiam aliquam uerti.

¶ Sed urget adhuc Lutherus. Quæ necessitas, inquit, perimēde substantiæ & seruādorū accidentiū? Respōdebūt ei p̄ses se metuisse talem aliquñ exorturum, qualis, uel Wiclefus fuerat: qui negaret illic esse substantiam corporis Christi: eo q̄ maneat tibi substantia panis: uel qualis iam Lutherus est, qui dicit, hanc substantiam esse illam: hoc est, substantiam panis, esse carnem Christi: quod illis non modo falsum uerumetiam absurdissimum uidebat. Patres ergo instinctu sancti spiritus, qui moderatur ecclesiam, errorem utrunq; præuidentes, scriptum posteris tradiderunt, non manere substantiam panis. Neq; em̄ de accidētibus cuiquam oriri dubitatio potuit, essent ne illa corpus Christi, neq; metus ob hæc ullus patribus fuit: ne quis unquam adeo crassus hæreticus oriretur, ut ea contenderet esse carnem Christi.

Subiungit Lutherus. Prætereo hic rhetoricissimū illum con- temptum, dum duas urgentissimas similitudines apposui, de ferro ignito, & deo incarnato: ubi neq; igni ferrum neq; diuinitati hominem necesse est cedere. Mihi em̄ etiam si nō necesse sit, mea asserere, tamen satis negotij fecero assertori, si suum figmentum, aliter se posse habere demonstrauero. Itaq; possum dicere, Corp⁹ Christi sic saluo pane in sacramēto esse, sicut est ignis in ferro, salua ferri substātia: & de⁹ in hoīe, salua hūanitate utrobicq; sic mixtis substātijs, ut sua cuiq; opatio, & natura propria maneat: & tñ unū aliquod cōstituāt. Sic dicere, inq; potero, donec papistæ, hāc similitudinē, non contēptu Thomistico sed assertionē fidei sustulerit. Ipsorū est em̄ affirmatiuā probare, quā ego una particulari possum labefactare. Nō enim est hoc assertionē sacramētō: scribere aduersarij argumēta trāsili re & contemnere, ut hic facit insulsus Thomista: sed demonstrare ea esse nulla & inania, alioqui ea pro inuictis haberi cogit ipse assertor, sua ridicula dissimulatiōe, & meticulosa fuga. Dixi pridem, & ita sane uerissimū est, lōge facilius est oppug-

XX

Substātia panis transeunte remanēt accidentia.

Episcopus.

nare nostra q̄ eadē statuere, quādoquidem ex fide magis q̄ ex humana ratione pendeant. Satis nobis fuerit ea sequi quæ patres tam eruditione, q̄ uitæ sanctimonia probatissimi nobis reliquerunt. Quibus, si quis hæreticus nolit credere, hūc oportet rationē efficacē reddere: cur ita credere minime teneat. Alioq̄,

Asserta aduersus fidē nihil efficiūt sine de mōstratione. neutiq̄ audiendus est. Neq̄ em̄ satis est, ut reiiciat nostra, si dīe ce clariore attulerit, cur nō debeāt ea credi, qualē nullā hētenus

Lutherus attulit. Et nūc post tam graues tumultus excitatos, ita subterfugere molitur, quasi nō icūbat ei suarū opinionū probatio. Mihi, inq̄t, etiā si non necesse sit mea asserere, tñ satis negotij fecero assertori, si suū aliter se posse habere demonstraero. Et paulo post, Ipsorū, inq̄t, est affirmatiuam probare, quam ego una particulari possim labefactare.

Et ego quidem in hoc assentior Luthero: q̄ facile cuiuis assertori negotium facessere possit, & sophismatib⁹ suis nō nihil impedire quæ statuatur assertor. Nā facilius est (ut aiūt) demoliri q̄ extruere: sed q̄ ad oppugnatorem nō ptineat uel asserere sua, uel ab incepto desistere, modis omnibus dissentio. Quid uero per affirmatiuā, sibi uelit nō intelligo. Nā quātū ad hoc negotij um attinet, nostra est negatiua. Panem uidelicet nō esse corpus Christi, & nō manere substantiā panis ex quibus colligit transubstantiationem panis factam esse. Cæterum ut iam ad similitudines quas attulit ueniamus.

XXI.

¶ Nil hic miror, si mentiat Lutherus, qui nusq̄ fere nō mentitur. Dicit hic Regem contēptu Thomistico similitudines suas, nēpe de ferro, & igne, & de deo incarnato, transiisse, quod falsum esse deprehēdes lector, si Regis librū euolueris. Sic em̄ de priori exemplo scripsit: haud longe ante finē huius captiuitatis. Nec ego certe, inquit, ueterum fere sanctorū patrū quēq̄ puto fuisse probaturū cōcinnā istam Lutheri similitudinē ferri cū igne coniuncti. Nā nemo unq̄ dixit sic ferrum in ignem conuerti, ut tantū ferri species relinquat, substantia ferri in ignis mutata substantiam, quod de pane & Christi carne ueteres senserunt omnes. Hactenus ipse Rex.

Verba regis

Quibus uerbis abunde confutauit Lutheri sententiā qua con-

tendit i pse panē esse corpus Christi. Q si dixerit Lutherus hoc saltē exemplo patere, quomodo manere possit panis una cū corpore Christi. Respondet ei Rex, se iam de re & non de rei possibilitate disputare. Neq; em̄ quid possibile, sed quid factum sit disquisit.

Adde, q; a posse ad esse consequentia nullius roboris est. Sed & Paulo superius rationes reddidimus cur uetustis patribus spiritu sancto plenis uisum fuisset, nō manere substantiā panis quorū patrū, & non minimo certe numero, sententias ipse rex recensuit. Et quæ est ista dogmatū constantia, ut Lutherus nunc asserat panē esse corpus Christi, nunc subterfugiens dicat panē non esse corpus, sed manere cū corpore, Vtrūq; certe non est hominis habentis oia sua dogmata de cœlo. Quantum igitur ad exemplū attinet de ferro ignito satis cōstat, nec ignem ferrū esse, nec e diuerso ferrū ignē. Quare nec hoc exemplo conficit, ut panis uere dicat caro Christi, quod Lutherus tamen per errorē asserit. Sed neq; substantia ferri permutatur in substantiā ignis, quemadmodū de pane fieri in carnem Christi patres tradiderunt. Hoc respondisse Luthero, regi factis fuit, quantū ad exemplū igniti ferri.

¶ Cæterū quia Lutherus contendit hoc exemplo, manere posse substantiā panis una cū corpore Christi, Rex ex feruore fidei, quā habet erga sacratissimū Christi corpus, non nihil adiecit. Quisquis (inquit) beatissimū Christi corpus, sic ut debet, existimat, facilius assentietur, quascunq; duas substantias simul manere coniunctas, q̄ ullū corpus aliud manere cōiunctum cū uenerando corpore Christi. Neq; em̄ ulla substantia digna est, quæ cū ea misceat substantia, quæ substantias omnes condidit. Nec hic per creatricem substantiā, Rex carnem Christi uult intelligi, quēadmodū Lutherus multis uerbis postea blaterat: sed ipsum christū qui cūcta creauit. Neq; enim negat Rex possibilitatem talis unionis (modo sic uisum fuisset deo) sed fateat indignitatē, ut panis corrupendus incorruptibili Christo sic misceat. Et quis non intelligit etiā humanā naturā indignā fuisse, quæ uerbo misceret: q̄q; & ea præseruata fuerit a corruptione, ne uidelicet id, quod uerbū olim assumy

XXII

Creatrix substantia.

Accidētia pa-
nis nō pmiscē-
tur corpori
Christi.

Panis non di-
stat cū carne si
cut hūanitas
cū diuinitate.

XXIII

Panis nō sup-
positatur in
Christo.

psit, corruptionē pateret. At panis si maneat, sepe de fctō cor-
rūpit, & sæpe reuera dimittet. Quāobrē & rex eā ceu rē indig-
nā censet, q̄ cū incorruptibili Chr̄o cōmisceat. Nec uerū est,
ut gannit Lutherus, q̄ accidētia pmiscēt corpori Chr̄i, quē
admodū accidētia ignis ferro. Nā sic & Chr̄s eēt albedine pa-
nis alb⁹, sicut & calore ignis, ferrū calet. Sed hacten⁹ pro prio-
ri exēplo, nunc alterius exempli mentionem rex continenter
subijcit dicens.

Præterea olim patribus opinor multo adhuc minus fuisse pla-
citurā illā Lutheri collationē, q̄ sic uult panē simul restare cū
carne, sicut restabat in una Christi persona deus cū hoīe. Nā
ut passim ueterū quisq; patrū doctissim⁹, atq; sanctissimus fate-
panē mutari in carnē, ita nemo tam impius erat, aut inscius, ut
humanitatē cōuerti senserit in diuinitatē, nisi forte nouā nobis
personā, fingat Luther⁹, ut quo modo deus assumpsit hoīem,
ita deus & homo assumāt panē & uinū, quo si credat, habebit
(opinor) hæreticus apud omnes, qui nō sunt hæretici. Ecce le-
ctor neutrā similitudinē rex transilijt, & falso Lutherus men-
tit⁹: neq; negat quin panis a Christo suppositari possit: modo
Chr̄s ita uoluisset. Sed quoniā patres contrariū communiter
asserant: non dubitat rex eū, qui contra tot sanctos & tā erudi-
tos patres in re tam augusta sentiat, hæreticum habendū apd'
omnes qui non sunt hæretici. Cæterum hoc secundum exem-
plum longe diuersum est a priori.

Vniuntur em̄ ibi duæ naturæ, diuina scilicet & humana sub
uno supposito uerbi. Sed quoniam eiusmodi suppositatio su-
pra naturæ uires est æque ut substantiam panis in carnē Chri-
sti mutare, multasq; præterea secū habet absurditates, & hanc
præsertim, q̄ Christus sæpe dimissurus sit quod in unitatem
suppositi prius admiserat: ideo censet eam rex non admittendā:
& maxime quia nemo patrum eam tradidisse legitur.
Cæterum si talem suppositionem panis in CHRISTO
Lutherus de facto, non de possibili probauerit, nos etiam con-
tra patres cum eo sentiemus & manus ei dabimus. At istud
(scio) faciet nunq̄. Interea nobis æquus est patrum sequi ue-
stigia: simulq; quod spiritui sancto uisum fuit per illos tradere.

nobis, æquius est amplecti, q̄ L V T H E R I tortuosos am-
bages, quum sub colore libertatis nihil aliud q̄ nodos quærat
quibus irretiantur imbecillium animi quos tandē ad summā
ita ducat perniciem.

Multos utiq; patres, tam eruditione, q̄ sanctitate claros, Rex
pro sua parte produxit, nimirum Eusebium, Emiffenum, Au-
gustinum, Gregorium, Niffenum, Theophilum, Cytillum,
& Ambrosium atq; alios qui fatentur unanimiter, panis mu-
tari substantiam, & non manere facta consecratione. Atque
ideo Rex istos introduxit, q̄ Lutherus contendit, ecclesiam
mille ducentos annos credidisse, manere panem, nec usquam
ante trecentos hos nouissimos annos patres de panis mutati-
one meminisse, quod apertissime falsum esse, Rex tot patrum
testimonijs comprobauit, istud etiam adiungens, quod post
quam ecclesia uerum istud esse decreuerit; etiam si nunc pri-
mum decerneret, tamen si ueteres non credidere contrarium,
quanquā ea de re nunquā ante quisquam cogitasset, cur non
obtemperaret totius ecclesiæ præsentis decreto, persuasus id
nunc tandem reuelatum ecclesiæ, quod ante latuisset? Spiri-
tus ibi enim, sicut ubi uult spirat, ita spirat & quando uult. Ha-
ctenus ipse Rex.

Verum hæc aure surda Lutherus sicut & pleraq; alia trāsiliit
fortiter. Solū ex omnibus, Ambrosium carpit, atq; id quidē
sophismate nimisq; futili, de quo supra disseruimus.

Multa prætereo ne sim alioqui nunquā finem facturum & ma-
xime si Lutheri cōuitijs respondere uellem, quæ sunt innume-
ra. Nihil tñ omisisse me memini q̄d ulla dignū eēt respōsione,
ut nihil dubitem quin æquus lector dñudicaturus sit. Regena-
solidis & rationibus & scripturis innixum fuisse, Lutheri con-
tra, maxime friuolis, & quanq̄ ita res uere se habeat, audio tñ
in huius quarti calce Lutheri ouantē, perinde ac si peruicisset
Ne sim ingratus (inquit) magisterio domini Henrici, nūc mu-
ro & trāssubstantiare uolo meā sententiā & dico. Antea posui
nihil referre, sic siue sic sentias de trāssubstantiatione, nūc autē
uisis rōnib⁹ & argumētis assertoris sacramētōꝝ pulcherrimis
decerno, Impiū eē & blasphemū, si qs dicat, panē transsub-

Multorū auto-
ritate probat
panis trāssub-
stantiari.

De panis mu-
tatione nō est
noua opinio.

stantiari, catholicū aut̄ & pium, si quis cū Paulo dicat panis quē frangimus est corpus Christi. Anathema sit, qui aliter dixerit, & iota aut apicē unū mutarit, etiā si sit dñs Henricus nouus & eximius Thomista. Hæc Lutherus.

Episcopus

Hic primū attende lector hominis inconstantia qui tamē gloriatur se certū esse habere se omnia sua dogmata e cælo. Si prius illud dogma de cælo suscepisset, qui fieri possit, ut istud item quod contrariū est, fuisset e cælo. Nā certū est e cælo nō iam uenire pugnantia dogmata. At ista manifeste pugnant, licet, & non licet. Prius aut̄ docuit licere nec referre quicq̄, sic, siue aliter sentiat quisuis, nunc aut̄ impiū decernit sic sentire.

Lutherus se
cū pugnat

Mēdaciū Lu.
I. Cor. x

Deinde consideres & istud, nepe quod affirmat catholicū & piū esse, si quis cū Paulo dicat, panis quē frangimus est corpus Christi. At Paulus istud nunq̄ dixit. Sic non pudet magistrū istū e cælo nobis datū de Paulo mentiri. Paulus utiq̄ dixit, panis quē frangimus, nōne participatio corporis dñi est? At ex eo non colligit̄ q̄ panis quē frangimus sit corpus dñi. Quoniam & idē ipse Paulus superius dixit, Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cōmunicatio sanguinis est Christi? Sed ex hoc haudquaq̄ colligit̄, q̄ calix iste sit sanguis Chri. Quare nec ex altero colligi potest, quod panis fuerit corpus Chri. Postremo uidebis lector si Lutherū obserues q̄ aperto seipm feriat anathemate. Anathema (inquit) sit qui aliter, q̄ Paulus dixerit, & iota aut apicē unū mutarit. Quamobrē quū Lutherus longe aliter Paulū recenseat, q̄ uel ipse dixerit uel ex eius uerbis possit colligi, an non plane seipsum anathemate ligat? Et hic finis esto quarti.

Lut. excōicat
seipsum,

¶ Missam haudquaq̄ testamentum esse.

.I.

Intentio
authoris

Ed iam quinto loco nobis excutiendum est, an missa recte nouū dicat testamentū. Astruere conatur Lutherus missam testamentū esse, atq̄ id ceu fundamentū immobile, super quo diabolicā suā structurā erigat, constabilire modis omnib⁹ nititur. Nos uero non ambigimus ostendere nō solū hoc fundamentū non esse immobile, uerū etiā ea, quæ super hoc ædificare molitus est, nulla prorsus niti soliditate. Nam & ex eo

dem fundamento colligit missam non esse sacrificiū. Quæ res non solū authoribus omnibus tã recentibus q̄ uetustis, uerū etiã ipsis scripturis aduersat, uti postea suo loco docebimus. Cæterū, causa totius erroris est, q̄ Lutherus Eucharistiã arbi- trat sacramentū esse remissionis peccatorū, quū sit reuera non remissionis, sed magis unionis cuiusdã sacramentū. Nostram em̄ unionē cū Christo significat, & eandē cū deo patre nō minus efficaciter præstat. Quã rem, nō modo testimonijs patrū, uerumetiam scripturis ipsis firmabimus.

Eucharistia n̄
est sac̄m res
missiōis pctō-
rū, s; unionis.

Dionysius primū cap. 3. Ecclesiasticæ hierarchiæ sacramentū istud ideo synaxim & cōmunionē appellat, q̄ nostram cū deo perficiat unitatem.

Et Damascenus itē cōmunionē uocat, quia per ipsum Chrō cōmunicamus, & participamus eius carne & diuinitate, & q̄a cōmunicamus & unimur inuicem per idipsum

Sed & Chrysostom⁹ in epistolā ad Corinthios priorē de hoc sacramento loquens. Quare (inquit) non dixit Paulus participatio? Quia amplius quiddã significare uoluit, & multã inter hæc cōuenientiã ostendere. Non em̄ participatione tantū, & acceptione, sed unitate cōmunicamus. Quẽadmodū em̄ corpus illud unitū est Christo, ita & nos per hunc panem unionē coniungimur.

Accedit his Hilarius octauo libro de trinitate, sic dicēs. Si uere corporis nostri carnē assumpsit Chrūs, & uere homo ille, qui ex Maria natus fuit, Ch̄s est, nosq; uere sub misterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc, unū erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis, quomodo uoluntatis unitas asseritur quū naturalis per sacramentū proprietates perfecte sit sacramentum unitatis.

Subscribit Augustinus in hunc modū. Sicut, ut sit species uisibilis panis, multa grana in unū conspergunt, tanq̄ illud fiat, quod de fidelibus ait scriptura sancta. Erat illis anima & cor unū in deū. Sic & de uino fratres recolite unde sit unū. Grana multa pendent ad botrū, sed liquor granorū in unitatē cōfunditur. Ita dñs Iesus Chrūs nos significauit, nos ad se pertinere uoluit. Mysteriū pacis & unitatis nostræ in sua mensa conse-

Actoz. 4

Contra captiuitatem Baby. Cap. V.

Eucharistia ē
sacram uniois.

I. Cor. x.

I. Cor. x

II

Nō licet nisi pu-
ra cōscia ad
eucharistiam
accedere

crauit. Et alibi. Quō (inquit) uidetis unū esse qđ factū est? Sic unū estote uos, diligendo uos, tenendo unā fidē, unā spem, in diuiduam charitatē. Heretici quādo hoc accipiūt, testimoniū contra se accipiūt, quia illi quærunt diuisionē, quū panis iste indicet unitatē. Ex his itaq; liquet, hoc mysteriū unitatis & cōmunionis esse symbolū atq; sacramētū. At quid tot authoribus opus est, quū Paulus hāc rē abūde testet? Poculū (inquit) benedictionis cui benedicimus, nōne cōmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nōne cōmunicatio corporis Christi est? Quid sibi uult his uerbis aliud Paulus, q̄ q̄ hęc sint cōmunionis & unitatis sacramēta? Et ob id sequenti capite postea q̄ dissidiōꝝ inter Corinthios meminerit, subiūgit. Iam nō licet dominicā cōenā māducare, perinde ac si dixerit, Dominica cōenā cōcordiæ symbolū est, nec dissidētes admittit animos, at uos dissidetis inuicē, & nō cōmunē cōenam, sed priuatā quisq; suā edere parat. Adde, q̄ Paulus nec uerbulum quidem facit de remissione peccatorū, quū tamen integre totū ipsius mysterij recenseat ordinem, secundum quod a Christo pridem fuerat edoctus.

¶ Quis iā ex dictis, & authoribus, & scripturis nō luculenter intelligit Eucharistiā unionis esse sacramētū, & nō remissionis peccatorū. Nā peccata quantū ad culpā, per sacramētum absolutionis añ deleant oportet. Nā & hoc absolutus (ut Lutherus affirmat) oīno credere tenet. Q, si uere deleta sint peccata, qđ opus fuerit iā aliud sacramētū pro culpis redimendis accipe, quū sint p sacramētū absolutionis antea remisse? Ceterū ob id Lutherus cōtēdit eā esse sacramētū remissionis pccōꝝ, q̄ de remissione pccōꝝ in cōsecratione sanguinis facta sit mētio. Verū istud q̄ nihil instituto suo cōducat, mox docebim⁹. Ex hac tñ basi struere molit, & p̄tinacissime quidē, ut credam⁹ remissionē pccōꝝ per istud sacramētū nobis esse promissam; atq; ut fere fit, uno quopiā errore semel admissō, procliuiter ad cōplures alios dilabimur. Ita Lutherus hoc errore posito seipsum in alios absurdissimos scēde p̄cipitauit. E qbus hic unus & pestilētissimus oīm est, q̄ sceleratissimis et ingnatissimis hominibus ad hoc sacm tuto licebit accedere. Quā opinionē ha

Ten^o tota prorsus orthodoxæ ecclia, ceu maxime detestadã
 abhorruit, Paulo ipso prorsus reclamãte, quũ dicat, q̄ q̄ indig
 ne accedit, iudiciũ sibi mãducat & bibit, nõ dijudicã corpus
 dñi. Quãobrẽ, & primũ optet a pctis respiscere, simul & ab
 solutionẽ a sacerdote quopiã accipere, q̄ ad hoc sacm accede
 re q̄s p̄sumat. Postq̄ aut hęc digne fecerit, nõ inficior quin ad
 delendas peccatorũ reliquias, Eucharistia plurimũ coferat, &
 maxime quatenus uelut sacrificiũ deo pro peccatis offertur.
 Nã quatenus sacrificiũ est, representat illud summũ Christi
 sacrificiũ, quo patri seipm obtulit in cruce, ubi & sanguinem
 suũ sudit in remissionẽ peccatorũ. Id em̄ pridem in cœna pol
 licebat̄ dicens. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro
 uobis & pro multis effundẽt in remissionem peccatorũ. Ecce
 pro sanguinis effusione remissio peccatorũ promittit̄, non pro
 calicis potatione. Neq; em̄ dixit. Hic est sanguis qui a mul
 tis bibet̄ in remissionem peccatorũ, sed hic est sanguis qui pro
 multis effundẽt in remissionẽ pctõũ. Nõ igit̄ pro potatione
 calicis in cœna, sed pro effusione sanguinis in cruce, remissio
 peccatorũ fuerat promissa. Quãobrẽ nec Eucharistia sacramẽ
 tũ est remissionis peccatorũ, quandoquidẽ & solis illis (quibus
 antea sint remissa pctã) cõferri debeat. Nã tales idonei sunt q̄
 deo per Eucharistiã uniantur, non autem illi, qui nondũ ablu
 ti sunt, neq; peccatis adhuc omnino renunciarũt. Porro cer
 tũ est, q̄ effusio sanguinis in cruce ualuit ad peccatorum om
 nium abolitionẽ. Atq; ideo quũ sacrificium corporis & san
 guinis oblatũ in missa referat ipsum crucis sacrificium, fit ut
 quoties in missa corpus & sanguinẽ Christi sub panis & uini
 speciebus offeramus: toties nõ nihil ex rubigine pctõũ adima
 tur, & ipsæ reliquię pctõũ his pro quibus hoc sacrificiũ of
 fertur, haud dubie remissiores euadant. Neq; tamen ob istud
 consequit̄, q̄ sordidis & sceleratis qui nõ se prius expiauerint
 hęc sancta cõferenda sint, quũ id ipsum olim fieri Chrũs aper
 te uerit dicens. Ne detis q̄d sanctũ est canibus, ne proiece
 ritis margaritas vras añ porcos. Non est igit̄ hoc sanctissimũ
 sacramẽtũ cuius exhibedũ, q̄ sibi cõsciũ alicuius mortalis cri
 minis non seipsum ab eodem antea diligenter expurgauerit.

I. Cor. 11.

Digne cõican
ti delent pctã

Mat. 26.

Impoenitẽtes
nõ poterũt dis
gñe commu
nicare.

Mat. 7.

Sed his solis qui prius excusserint sese, & quoad fieri potest ab omni sorde letaliter inficiente diligentius expiauerint. His (in quā) cibis iste sacer ministrandus est, nō aut canibus aut porcis. Nā hi nequaquā antea seiplos probarunt neq; dijudicarunt, corpus dñi, sed illotis pedibus in hūc sacerrimū cibū irruunt.

III

¶ Duo igit sunt quæ per ordinē refellemus. Alterū q; missa testamentū sit, alterū, q; ipsa non sit opus et sacrificiū. Nam utrumq; Lutherus & sane pluribus astruere conat. Sed de testamento dicemus prius quandoquidē & hoc uelut immobile fundamentum totius structuræ suæ Lutherus posuerit. Sic enim scribit in captiuitate sua Babylonica.

“ Stet ergo primū & infallibiliter missam ceu sacramentū altar
 “ ris, esse testamentū Christi, quod moriens post se reliquit di
 “ stribuendū suis fidelibus. Sic em̄ habent eius uerba. Hic calix
 “ nouū testamentū in meo sanguine. Stet inquā ista ueritas ut
 “ fundamentū immobile, super quod omnia struemus quæ di
 “ cenda sunt, hoc em̄ uidebis, ut subuertemus omnes hominū
 “ impietates in hoc dulcissimū sacramentū inuectas. Verax er
 “ go Chrūs, uere dicit hoc esse nouū testamētū in sanguine suo
 “ pro nobis falso. Huc usq; Lutherus.

Hic primū aduerte lector q; uasre suū dogma profiteat inuoluens hæc omnia simul missam & sacramentū altaris & testamentū Christi, atq; ita ex his tribus unū faciens. Stet (inquit) primū & infallibiliter missam seu sacramentū altaris esse testamentū Christi. Veruntamen postea nec semel tantū inuenies missam ab eo dici promissionē, & sacramentū altaris esse rem annexā promissioni. Satis utiq; constat sacramentū altaris nō eē promissionē, tãetsi p̄ eius sumptionē bona plurima promittant, sed de hac re mox pluribus dicturi sumus. Porro qd' subdit. Qd' moriēs pro se reliq; distribuendū suis fidelibus. Quis unq; au diuit testamētū eē distribuendū? Annōea potius distribuenda sit de qb' testamētū cōficiū. Sed hæc est hoīs uasfricis es ut omnia confundat, intricet, inuoluat. Nimirū ut quoties in arcto constitutus premit, inuolucro quo piā e manibus elaboratur protinus. Sed & uerba Chrī quæ producit, nihil ad hanc rem conferunt. Neq; em̄ Chrūs his uerbis distribui quicquā

iussit, præter corpus & sanguinẽ. Quid si quicquid hic legatum sit, id oportet aut corpus aut sanguinẽ esse Christi. Nam remissio peccatorum hic neutiquam legatur. Neque enim pro sanguinis potatione remissio peccatorum (ut diximus) promittitur, sed ob effusionẽ ipsius in cruce. Quod uero iam testamenti Christus meminerit, ideo sit ut ipsum effusione sui sanguinis in cruce confirmatum ostendat, nõ ut sanguinẽ aut calicẽ testamentum faciat, quemadmodum Lutherus fallaciter insinuat, sed magis ut nouum testamentum, hoc est legem nouam a me latam, pariter & cuncta quæ in ea promissa sunt, suo sanguine doceat esse corroborata

¶ Cæterum quod sit hoc Lutheranum fundamentum immobile, & quod firmam inde structuram erigat, paulo post uidebimus. Quod autem potestremo loco dicit ueracem esse Christum. Profecto uerax, imo ueracissimus Christus est. At Lutero nihil est mendacius, quam Christo id quod is nunquam protulit, ceu uere prolatum ascribere nõ ueret. III
Calix nõ est testamentum nouum
 Falsissimum enim est quod Christus, ad Lutheri sensum, usquam asseruit calicẽ esse testamentum nouum, quod & inferius ostendemus. Interim uideamus, quibus uerbis Rex illustrissimus hunc errorem taxauit.

Non contendam (inquit) cum eo de testamento, & promissione, & tota illa diffinitione, & applicatione testamenti ad sacramentum. Non ero tam molestus ei quam alios fortassis inueniet, si qui bonam ei partem istius fundamenti subruerint, qui & testamentum nouum dicant promissionem esse legis Euangelicæ, quemadmodum uetus fuit Mosaicæ, & testamentum istud negent a Lutero satis scite tractari, neque enim testatori nuncupandum esse nominatim quid relinquat hæredi quem ex asse instituat, neque remissionem peccatorum, quam pro hæreditate nuncupatam Lutherus ait idem esse quod regnum cælorum, sed uiam potius ad cælum. Quas res atque alias item aliquot quisquis urgere uelit ac premere posset fundamenti Lutherani structuram machinis alicunde concutere, uerum istud eis permittam qui uolent. Hactenus illustrissimus Rex.
Verba regis.
 Ecce quod apertissimis uerbis regia celsitudo breuiter subindicauit, quibus modis is error conuelli possit. Et quantum nos id fufius ostenderimus inter confutandam assertionem articuloꝝ Lutheri articulo. 15. nunc tamen plusculum aliquid adijciemus.

Episcopus

Contra captiuitatem Baby. Cap. V.

**Vnicū est tes-
tamētū nouū** Euoluat quisquis uolet uniuersam scripturā sacrā, nō plura (q̄
testamenta noua dicant) inueniet, q̄ unū. Vnicum em̄ est Pau-
lo testamentū nouum, quemadmodū ad Hebræos octauo no-
noq; capite manifestū est, & nos inferius ostendemus. Neq;
opinor, Lutherū posse subterfugere quin de testamēto nouo
loquat̄. Nā id eius probationes manifestāt. Probat em̄ ex eo
missam eē testamētū, q̄ dixerit Chr̄s, Hic calix nouū testa-
mētū est in meo sanguine. Et postea subdit, Verax ergo Chr̄s
uere dicit hoc esse nouū testamētū in sanguine suo. Quāob̄re
nec potest Lutherus hic de alio q̄ de nouo testamento loqui.
**Testamētū qd
sit sc̄dm Luth** Cæterū, ut est ingenio satis uastro uersutoq; diffinitionē testa-
menti quandā introducitur, quā & missæ conat̄ accommodare, q̄
qualis fuerit, primū audiamus. Testamētū (inquit) absq; dubio
est promissio morituri qua nuncupat hæreditatē suā & insti-
tuit hæredes. Neq; nos istā testamēti diffinitionē respuemus.
Sed & eā docebimus legi nouæ, quæ & Paulo testamentū no-
uū dicit̄, aptissime conuadare. Nā in ea Chr̄s, qui pro pec-
catoribus erat moriturus, & sanguinē ad illius corroboratio-
nem fusurus, hæreditatē suā, nempe cœleste regnū promisit.
Math. 5 Hæredes uero pauperes spū, mites, lugentes, auidos iustitiæ,
miseriordes, mundo corde, pacificos, & deniq; propter iusti-
tiā persecutionē passos instituit. Beati (inquit) pauperes spiti-
tu, quoniā ipsorū est regnū cœlorū & c̄. Ecce diffinitio dicta,
non inepte quadrat in legē nouam, quū & huic singula illius
membra conueniant. Cæterū quod Lutherus conatur eā ac-
commodare missæ, tam inuitū est, ac si per capillos repugnan-
tem uelit pertrahere. Quam rem facile perspicies optime lec-
tor, si diligenter expendas cuncta Lutheri uerba, quibus mis-
sæ conatur hanc suā diffinitionem adaptare. Sic em̄ ait.
Verba Luth. Inuoluit itaq; testamētū primo mortē testatoris, deinde hæ-
reditatis promissionem, & hæreditatis nuncupationem.
Episcopus Attende lector q̄ inuolute sua tradit. Inuoluit (inquit) testa-
mentum primo mortem testatoris. Profecto testamētū, ut
certo constabiliatur, testatoris mortem exigit. Et huic Pau-
lus astipulatur dicens, Testamētū in mortuis confirmatum
Hebræ. 9. est. Cæterum quod morte confirmatum est, aliud ab ipsa mor-

te sit oportet, mortēq; ipsam antecedit necesse est. Quā ab
rem neq; testamentum sic inuoluit testatoris mortem, ceu rē
legatam, sed tanquam legatorum confirmatricem. Lutherus
tamen nō ita Christi mortē inuolui contendit, ceu rem lega
tam. Nam subdit. In uerbis istis clare uidemus. Mortem su
am Christus testatur, dum dicit, hoc est corpus meum quod
tra detur. hic sanguis meus qui effundetur

Ecce lector, Hic Lutherus Christum facit testari suam mor
tem, non autem sua morte corroborare testamentum. Plane
contra Paulum, qui clamat Christum sua morte testamētum
suū corroborasse. Sed neq; quicq; adminiculantur ea capita, q̄
citauit ex Paulo, quū Paulus tam aperte cap. 9. ad Hebræos,
uetus testamētū a nouo discriminet, inquit. Ob id noui te
stamenti conciliator est Chrūs, ut (morte intercedente ad re
demptionē earū preuaricationū, quæ fuerant sub priori testa
mento) ij qui uocati sunt, promissionē accipiant æternæ hære
ditatis. En lector, apertissime Paulus explicuit ijs uerbis, pri
us quoddā testamētū antecessisse, nēpe legē ueterē, quę mul
tarū præuaricationū occasio fuit. Post quod, subsecutū est al
terū nouū, utiq; lex noua, cuius conciliator erat Chrūs, quam
sua morte sic intercedente cōstabiliiuit, ut etiā omnes illas præ
uaricationes aboleret penitus. Hoc nouo testamento cœleste
regnū, uelut æterna hæreditas, promissam fuit, hæredes autē
instituantur ij, qui a deo uocati sunt.

¶ Cernis itaq; lector optime, discrimē ueteris & noui testa
mēti. Cernis & mortē Chri, nō ipm testamētū esse, sed ipsius
testamenti ratificatricem. Cernis identidem qui sint hæredes
nempe, qui uocati sunt. Cernis postremo quæ sit hæreditas.
Non utiq; remissio peccatorum, quæ per Christi mortem ab
olentur, sed æterna magis in cœlis beatitudo, ad quam nisi re
missis ante peccatis, nemo conscensurus est. Ceterum, ut mor
tem a testamento diuersam nemo non intelligat, Paulus idip
sum eodem loco manifeste docet. Vbi (inquit) testamētū est
mors intercedat necesse est testatoris. Nā testamētū in mor
tuis ratū est, quandoquidē nondū ualet, quū uiuit testator.

Heb. 9.

V
Eylogus.Discrimē iter
mortem & tes
tamentum
Heb. 9

Quis hic nō uidet testamentū preire testatoris mortē quanq̄
 citra mortē omnino sit inualidū. Nōdū (inquit) ualet q̄ diu ui-
 uit testator. Quibus uerbis, etiā plane conuincit, sacramenta
 corporis & sanguinis Christi nō fuisse testamentū nouū, quā
 doquidē & ipsa nō inualida fuerāt ipso testatore nondū mor-
 tuo, Dilucidū igit̄ ex his est, ineptissime Lutherum collegisse
 quum paulo post subdat.

“ Vides ergo, q̄ missa, quā uocamus, sit promissio remissionis
 “ peccatorū a deo nobis facta, & talis promissio quæ per mortē
 “ filij dei firmata sit.

Hic nisi Lutherus existimet, cunctos qui sint ista lecturi pla-
 ne cæcos eē, miror q̄ talē unq̄ collectionē effutire non pudue-
 rit, quū nihil adhuc añcesserit probatū, vñ posset eiusmodi col-
 lectionē efferre. Insanit profecto, si credat hoies talibus inep-
 tijs posse fascinari. Recte nimirū istud Euāgelio cōgruit, quo
 nobis & remissio peccatorū & cœleste regnū promittunt̄, at
 missæ nequaq̄, quū non ob eā, sed ob sanguinis effusionē, sit
 promissa peccatorū remissio, ut iā ante dixi mus, & mox dice-
 mus apertius.

VI

Testamēti no-
 ui diffinitio

¶ Testamentū itaq; nouū, si quis apte iuxta scripturas diffi-
 nire cupiat, recte dixerit eē legē nouā a Christo latam, & eius
 ob signatā sanguine, cuius professores, hēredes instituunt̄ cœ-
 lestis regni. Ecce diffinitionē hic habes ex omnibus caulis in-
 tegratā. Materiali primū, quū dicit̄, Lex, formali, quū subiun-
 git̄ noua. Efficienti, quū adiicit̄ a Christo lata. Instrumentali,
 quū adiungit̄ eius ob signata sanguine. Finali demū, quū ap-
 ponit̄, cuius professores instituunt̄ hēredes cœlestis regni. Cē-
 terū, & huius diffinitionis mēbra singula, scripturarū testimo-
 nijs abunde roborabimus.

Testamētū no-
 uū ē lex noua

Principio, q̄ testamentū nouū sit noua lex. Paulus, nō solū ex
 ijs quæ superius ex ep̄la ad Hebræos nono capite produxim⁹
 uerū etiā ex octauo manifestius declarat, ubi docet Christū ex-
 cellentius fuisse sortitū sacerdotiū, q̄ sacerdotes ueteris testa-
 menti præstātoris intercessorē esse, nimirū ipsius, de quo ci-
 tat prædixisse Hieremiā. Ecce dies uenient dicit̄ dñs, & con-
 summabo super domū Israel & super domū Iuda testamentū.

Hieremij. 31.

nouū, non iuxta testamentū quod feci patribus illorum in die quū apprehenderē manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto, quoniā ipsi nō perstiterūt in testamento meo, & ego neglectui eos habui dicit dñs. Hoc inquā uaticiniū Paulus ibi citat & pergit ex eodē propheta docere, quid sit testamentū nouū. Nā hoc est (inquit) testamentū quod disponā domui Israel, post dies illos dicit dñs deus dans leges meas in mentē illorū, & in corde illoꝝ inscribā illas.

¶ Ecce iā hic habes lector, quid sit testamentū nouū, nēpe, VII
leges nouæ cordibus hominū inscriptæ. Has Chrūs ipse tulit ac promulgauit, nequaquā cartis & atramento, sed cordibus auiditorū inscribens. Porro quod easdē & sanguine ratificauerit suo ne Chrī confirmatum Paulus haud multo post, nēpe capite nono palā astruit, ubi & docet hoc testamentū nouū eximio Christi sanguine ratū fieri, quēadmodū & uetus illud, antea pecudū sanguine cōfirmabat. Quū (inquit) Moses omne præceptū iuxta legē exposuisset omni populo, sumpto sanguine uituloꝝ & hircorū cum aqua & lana coccinea & hysopo, simul & ipsum librū, & rotū populū aspersit dicens, hic est sanguis testamenti quod mandauit uobis deus. Hæc Paulus.

Et hic aduerte lector optime, quod similibus Moses usus erat uerbis in testamēti ueteris cōfirmatione, his, quibus euāgelistæ referunt usum fuisse Christū in confirmatione noui. Sic em̄ dixit Moses, Hic est sanguis testamenti quod mādauit uobis deus, Hoc pro testamento ueteri Moses dixit. Matthæus autem & Marcus Christū similia protulisse uerba testant, quū sui sanguinis poculū sub cenā discipulis porrexisset. Nā Marcus ita scripsit, Hic est sanguis meus noui testamēti, qui pro multis effundet in remissionē peccatoꝝ. Fundebat enim uero prius in lege ueteri uituloꝝ & hircorū sanguis, tām pro peccato, quā ob ueteris testamenti cōfirmationē, sed ille sanguis nimisquā inualidus fuit, non solū ad peccati deletionē uerū etiā ad perfectionē illius testamenti cōstabiliendā. Fuit em̄ impotens ad delendū peccatū, quēadmodū & Paulus testat dicens. Non potuit sanguis tauroꝝ & hircorū auferre peccata. Sanguis uero Christi (quo & nouū testamentū ratificatū est) sicut in remissionē

Comparatio pulchra.

Exodi. 24.

Marci. 14.

Heb. 9.

peccatorꝝ effundebat, ita uere talē præstitit remissionē. Quis hic nō perspicit singula singulis ul' admissim rīdere? Mosē in quā Christo, calicē calici, sanguinē sanguini, testamētū testamento. Nā ut Moses accepto calice, in q̄ sanguis pecudū fuit, eodē stabilire uetus testamētū est molitus, ita & Chrūs accepto calice, q̄ proprius ipsius sanguis cōtinebat, eodē prorsus nouum confirmauit testamētum.

Nō est ergo sanguis testamētū nouū, quandoquidē sanguine testamētū nouū cōfirmat. Quis em̄ nō p̄spicit, diuersa esse oportere duo hæc, nimiz id, quo quicq̄ ceu quodā instrumēto confirmat, & illud, quod ita cōfirmat. Quamobrē quū calix sanguinis Christi, sit id, quo testamētū nouū corroboratur, ut ex Paulo iam ostēdimus. Nā sicut uetus illud sanguine pecudum confirmabatur, ita & nouū sanguine Ch̄i. Quum inquam ista sic se habent, plane suā inscitiam prodit Lutherus, qui uel Christi sanguinem, ul' sanguinis eius calicem, nouum appellat testamētum. Non est ergo sanguis testamētum nouū temetli sanguine testamētū ipsum fuerat solidissime roboratū. Cui sententiæ patres omnes astipulantur, quicūq; putantur & sunt orthodoxi.

Hebr. 9.

Sanguis Ch̄i
nō est testamētum

VIII

Verba Christi
supplenda

Luca. 22

¶ Sed & istud annotādū est, quēadmodū id q̄d Moses protulit, nēpe hic ē sanguis testamēti, suppleri debet, p̄ uoculam aliquā, quæ ratificationē significat, ut dicamus, Hic ē sanguis cōfirmatiuus seu cōstabilitiuus eius testamēti, quod mandauit uobis deus. Sic & sermo Ch̄i supplendus ē, mimirū ut intelligamus dixisse Ch̄m, Hic ē sanguis meus confirmatiuus, noui testamēti. Dilucidū igitur ē, neq; Ch̄i sanguinem posse nouum testamētum dici, sicut neq; uitulorum & hircorū sanguis testamētum uetus dicebatur.

Adde, q̄ istud quoq; satis apertū ē, ex ipsius Lucæ v̄bis. Neq; em̄ dixit apud Lucā Chrūs, Hic sanguis meus ē testamētum nouū, sed hoc p̄ oculū testamētū nouū in meo sanguine seu p̄ meū sanguinē, ut alius traduxit. Non ē ergo sanguis testamētū nouū. Et multo minus calix, aut poculum ita dici meretur. Quis em̄ ita insaniat, ut Moseos poculū aut crateram, quam ipse plenam sanguine manu tenuit, uetus fuisse testamētum

Opinetur. Quod si neque poculum, neque sanguis in poculo sit testamentum nouum, palam est sermonem hunc eclipsim pati, uerboque carere, quod ratificationem exprimat. At quem sensum hactenus cuncti patres, tam Pauli quam Lucae uerba duxerunt intelligenda. Neque ante Lutherum repertus est quisquam, qui uel poculum uel sanguinem ausus est testamentum interpretari. Tantum igitur hoc loco Christus, ob id noui testamenti facit mentionem, quod istud sanguine Christi ratum habebatur, non ideo, quod missa testamentum sit, quemadmodum Lutherus pestifere machinatus est. Arrogat enim sibi Lutherus libertatem, imo licentiam quandam interpretandi scripturas quaslibet, pro sui cerebri somnijs insanamque phrenesi. Sic enim superius Christi uerba, quum dixit, hoc est corpus meum, hoc, id est hic panis interpretabatur. Nunc uero dicit. Calix, id est missa, est nouum testamentum. Sed neque calix est missa, neque horum alterutrum est testamentum nouum, quae res uel cunctis dilucida est, qui quid sit testamentum nouum haudquam ignorant.

Ad haec, Quum de corpore suo locutus esset Christus, nihil omnino testamenti, siue noui, seu ueteris meminit, quod tamen ad missam nihilominus pertinere quam sanguinem quis dubitat? Quod & ideo fecisse clarissimum est, quod sanguinis effusio, mortis indicium sit. Quonia igitur testamentum (ut inquit Paulus, in mortuis ratum habetur, & mortis non inefficax symbolum est plena sanguinis effusio, sanguine decuit testamentum constabili. Quod si uoluisset Christus, his uerbis, intelligi missam esse se testamentum nouum, testamenti non minus meminisset, quum de corpore suo, quam quum de sanguine fuisset locutus, quum ad missam aequae pertineat corporis atque sanguinis sui sacramentum. Liquet igitur ex his, testamentum nouum esse legem nouam a CHRISTO latam, & eius ob signatam sanguine.

¶ Illam uero quantum ad postremam attinet particulam, nimirum hanc, cuius professores haeredes instituunt coelestis regni, adeo palam est ex scripturis, ob hunc finem, caetera fuisse facta, nimirum, ut homines huius legis obseruatores, coeleste regnum, uelut haereditarium, adipiscerentur, ut omnino superuacaneum sit

Luth. distorte interpretatur scripturas.

Chrs non meminit testamenti cum de corpore suo loqueretur.

IX

Contra captiuitatem Baby. Cap. V.

Antipho-
phora.

Euāgeliste nō
dissidēt de cō-
na ultimā.

Doctrina Lu-
perniciosa.

Apostrophæ.

Exclamatio.

ullas in hanc partē afferre probationes. Manifestū est igit̃ hāc quā attulimus, esse noui testamenti diffinitionē. Quod si cōtēderit Lutherus aliū huius uocis usum apud Lucā esse, quā apud cæteros Euangelistas, id nemini persuadebit opinor. Nā etsi uerbis alijs Euangeliste dominicā cœnā enarrauerint, sensu tamen oportet fateamur omnes penitus cōuenire. Quāobrē & apud Lucā nihil aliud hęc uox testamentū significat, quā quod apud Matthæum & Marcum.

Quoniā igit̃ apud istos, uti superius ostendimus, nouū testamētū nihil aliud est, quā lex noua, cōficiē & apud Lucā nec aliud quicquid significare posse, quā legē nouā. Quāobrē & funditus corruit uniuersa Lutheri structura, quā super hoc fundamento conatus est erigere. Quē ergo iā Lutherū, aut quo dignū epitheto censebimus, qui tā fallū fundamentū, & ex euāgelio subornare molitus sit? Veracē hūc prophetā appellabimus, qui tantū & tā insigne mēdaciū ex Christi uerbis cōmentus est? Aut pastorē bonū christiani gregis, qui tā perniciose tot seduxit animas? Aut sacrorū denique bibliorū correctorē qui sic euāgelium corrūpere nihil est ueritus? Quod tibi Lutherē iā subter ugiū esse poterit? quæ tergiuersatio? quibus technis? quibusue strophis iā effugies? An non hęc scripsisti? Stet ergo primū & infallibiliter missam seu sacramētū altaris esse testamētū Christi. Et istud probare moliris, ex his uerbis quæ dixit Chrūs, Hic calix nouū testamētū in meo sanguine. Et ingeminas. Stet in quā ista ueritas, ut fundamentum immobile. At iā Luthere cernis, opinor, ea Christi uerba, nihil instituto tuo conducere posse. Neque enim ipse per testamētū nouū, missam uoluit intelligi, sed legē nouā, legē uidelicet euāgelicā, quæ præcepta simul & promissa, necnon & sacramenta cōplectit̃ omnia. O nobilis olim Germania, quæ nullis hactenus Bohemorū hæresibus fœdari potueras, quoad usque patieris hanc Lutherā pestē in tua uiscera grassari? Et uos Lutherani uiri alioqui doctissimi pariter & eximij, nisi quod de magistro tā pestifero gloriamini, pudeat uos tandē usque deo turpiter fuisse delusos. Nā ut hic fœde simul & perniciosē lapsus est, ita potuisse & in alijs (quibus ecclesiæ catholicæ

contradicit) labi, nemo dubitare potest.

¶ Et quanq̄ sit usq̄ adeo fœde perniciosq̄ lapsus, nō erubescit tñ illustrissimus Rex insultare, q̄ is intactum reliquerit hoc negociū. Protestat̄ (inquit) se relicturū intactū id, q̄d maxime omniū ei confutandū fuerat, nēpe robur meū principale, & argumentū capitale, ubi ex uerbis Ch̄i probaui missam esse testamentū & promissionē, ideo nō posse opus aut sacrificiū dici. Hæc Lutherus.

At rex nusq̄ protestatus est se relicturū intactū, quanq̄ dixerit se nolle multis in hac re contendere. Breuiter em̄ & paucis indicauit, q̄bus rationibus error ille possit reuelli, & ex eo potissimū q̄ testamentū nouū sit, promissio quædā, per legē euāgelicā facta, quēadmodū uetus fuit p̄ Mosaicā. Nā ut in Mosaicā lege, terrena promittebantur, ita & in euangelica lege, cœlestia.

Quando igit̄ unicū est nouū testamentū, uti supra docuimus, palā est non posse Missam testamentū nouū dici. Conuincit insuper ipse Rex peccatorū remissionē (quam pro hæreditate nuncupatā Lutherus aiebat) non idē esse quod cœlorū regnū rñ nō est regnū quū sit uia potius ad regnū, & adiumentū quoddā, quo paulo post ipsam hæreditatē consequemur, modo p̄sistamus in ipsa puritate. Neq̄ em̄ omnis cui remissio peccatorū obtigit, cœlestē hæreditatē assecutus est. Quāobré ut nemo recte dixerit uia esse terminū, aut mediū ad finē ipsum finē, ita nec remissio peccatorū cœlestis hæreditas dici poterit. His paucis, regia celsitudo plane subruebat Lutheranū fundamētū, q̄ statuerē molitus est missam esse testamentū nouū. Quocirca quū hoc ip̄m Luther⁹ principale suū robur appellet, & argumentū capitale, q̄s nō perspicit q̄ caduco sit innixus fundamento.

¶ Cæterū ut hic elabat, multa (scio) diuerticula quæret, ac aliquando missam uocat sacramentū altaris, aliquando testamentū, nōnunq̄ testamentū Ch̄i sacramēto corporis & sanguinis sui cōmendatū, sæpissime promissionē, & nihil aliud q̄ promissionē. Istudq̄ nimirū ideo facit, ut quū in horū quouis durius urgeat, mox ad aliud cōfugiat. Quāobré & singula refellamus, necesse est,

p.

X

Lutherus

Episcopus

Remissio peccatorū
nū cœlorum.

XI

Varię acceptis
ones missæ se;
cundū Luche.

Contra captiuitatem Baby. Cap. V.

Sacram altaris
nō ē pmissio

Missā non est
pmissio.

Missā non est
testamentum.

Roma. 6.

Principio male cohæret, missam eē sacram altaris, & nihil aliud
q̄ pmissionē. Nā apertissimū est, sacramentū altaris aliud eē
q̄ pmissionē. Quandoquidē sacramentū altaris nusquā est,
nisi sub panis & uini speciebus, quæ si nusquā extarant, mane
ret nihilominus ipsa Chri' pmissio. Adde, q̄ ante panis &
uini consecrationē, pmissio firma stat. At ante cōsecratio
nē ipsam, nemo tā impudens est ut dixerit missam esse. Non
est ergo missa pmissio sola. Ad hæc, Si post cōsecrationē, sa
cramentū corporis, ut in multis ecclesiis fit, in pixide repositū
seruet, adhuc manet sacramētū altaris, manet & ipsa pmissio
Nemo tñ sic insanit, ut dicat missam durare q̄ diu sacram in pix
ide sit repositū, aut q̄ diu pmissio Chri' firma pseuerauerit.
Quāobrē neq; sacram altaris, neq; sola pmissio, missa dici po
terit. Sed nec proinde missa pmissio ē, sacro corpis & sang
uinis Chri' cōmēdata. Manet eī pmissio illa sacro cōmēda
ta, q̄ diu sacram illud reseruatū fuerit. Nā utrūq; manet & sacra
mētū & pmissio, nec tñ extare tā diu missam, nisi quisq; insa
niat, audebit asserere. Nō est ergo missa pmissio, q̄ sacro cor
poris et sanguinis Chri' cōmēdat. Neq; proinde missa testamē
tū est eodē sacro cōmēdatū. Nā Luthero testamētū promiss
io q̄dā est. Missa uero nō est pmissio. Nā si missa promiss
io fuerit, dicat uelim cōstāter cuius rei pmissio sit. Nā & in
hoc se mirifice uersipellē agit. Nōnunq; eī scribit missam eē
pmissionē mortis Chri', aliqñ ꝑo missam eē pmissionē re
missionis p̄ctōz. Illud ꝑo firmare molit, ex eo q̄ dixerit Chrs
hoc ē corpus meū qd pro uobis tradet, & hic est sanguis q̄ pro
uobis effundet, his (inquit) uerbis Chrūs mortem suā testatur
Proinde quū is, q̄ testat, promittat, pmissionē mortis Chri',
missam eē contendit. At istud stare nō p̄t. Nā ipsa mors Chri'
præterijt. Chrūs (inquit Paulus) iā non morit, mors illi ultra
non dominabit, Pmissio uero futuri ē, & non eius qd p̄terijt
Quare missa, q̄ iam sit, non est pmissio mortis Christi
Sed dicet Lutherus in missa recēseri pmissionē mortis Chri'
Fateor. Et ob id, missam quisq; dixerit eē rēpresentationē mor
tis Chri' p sacramentū corporis & sanguinis eius, meo iudicio
recte dixerit, Vez ex hoc nō sequit, missam eē pmissionem

mortis Chri. Aliqñ uero scribit missam eẽ promissionẽ remissionis peccatorũ, & ob id, qđ dixerit Chrus, hic est sanguis qui pro uobis effundet in remissionẽ peccatorũ. Sed neq; magis ualidũ istud est. Nã si Chrus (uti Lutherus ait) mortẽ suã testatus ẽ, quũ dixerit, hic ẽ sanguis qđ pro uobis effundet. Et ex hoc pendeat adiuncta particula. In remissionẽ peccatorũ, Palã est ob effusionẽ sanguinis, & nõ ob eius potationẽ, pmissã eẽ remissionẽ peccatorũ. Non ẽ igit missa promissio remissionis peccatorũ, qñ non ob sumptionẽ corporis & sanguinis in missa, sed ob eius effusionẽ, quã iã olim in cruce facta fuit, remissio peccatorũ promittebatur. Et hæc opinio sufficient, ne missa nouum testamentum credatur.

Missã non est
promissio res
missionis pec
catorum

¶ Missam recte sacrificium & opus ab orthodoxis uocari.

Cap. VI.

Vando igit abunde satis cõstitit, missam haudquaẽ testamentũ eẽ, iam sexto loco disquirem, nõ queat ipsa, sacrificiũ & opus dici. Nã istud et pertinacissimẽ quidẽ Lutherus negat, inuincibili (si quis homini credat) argumẽtatione ductus, nimis hac. Probauit (inquit) ex uerbis Chri missam eẽ testamentũ & promissionem, ideo nõ posse opus & sacrificiũ dici. In hoc ariete Lutherus ita spem oẽm reposuit, ut ipm, robur suum principale, simul & argumentũ capitale iactitare non uereatur. At quam imbecillum sit hoc argumentum capitale, qđ mutabundum fuerit hoc principale robur, nemo non percipit, opinor, qui superiora nequaquam somniculose perlegerit. Nam ex illis apertissimum est, nondum ex uerbis Christi constare, missam testamentum eẽ. Nusquã enim Chrus missam, testamentũ uocat. Nec istud haftenus ostendit Lutherus ex ullis uerbis Chri, quã id plane doceant. Falsum est ergo, qđ probauerit ex uerbis Chri, missam esse testamentũ & promissionẽ. Quãobrem, quũ nos hoc fundamentũ radicitus euulserimus, par est, ut reliquã structurã penitus corruisse neutiquã ambigamus, adeo ut iã nihil opus erit pluribus hoc negociũ persequi, quũ id ipsum (de quo Lutherus unice confidebat, ita

.I.

Lu. nõ probauit missam eẽ testamentum.

Contra captiuitatem Baby. Cap. VI

Ab ecclesia ap-
probata nō or-
portet rursū
rōnib⁹ fulcire

Intentio au-
thoris.

Argumētū a
sola cōsuetu-
dine

sustulerimus, ut cunctis (opinor) perspicuū sit, id iā nihil habe-
re solidæ ueritatis. Quocirca nihil deinceps a nobis iure quis
q̄ exigere potest, quū aperte satis euersum sit Lutheri funda-
mentū. Sed neq; tenemur aduersus hæreticū, argumētis ea sta-
tuere, q̄ cōmunis ecclesię cōsuetudo tot annoꝝ cētenarios ap-
probauerit, quin hæretico potius incūbit, aut pro sua parte ra-
tiones usq; adeo ualidas in mediū adducere, q̄ prorsus a nemi-
ne reuinci queant, aut euestigio dare manus orthodoxis. No-
bis ergo plus q̄ satis fuerit, si docuerimus ab initio nascētis ec-
clesiæ missam pro sacrificio fuisse receptā, atq; ab antiquissi-
mis illis p̄tib⁹ nimis sanctissimis, & illuminatissimis uiris, uti
supremū ecclesiæ sacrificiū usurpatā. Quod (opinor) abūde
præstabimus. Neq; tñ istud solū faciemus, uerū etiā id ipsum
oñdemus esse scripturis & rōnibus maxime consentaneum.

Certe si nihil aliud pro nra parte staret, q̄ longæua cōsuetudo
& ea quidē a primis ecclesiæ incunabilis, ipsa sufficeret, quum
nō sit uerisimile sp̄m sanctū qui ppetuus ecclesiæ datus est in-
structor, tādū fuisse passum totā ipsam ecclesiā errare in re tā
necessaria cū tanto suarū animarū discrimine. Quantā aut uim
habeat antiqua cōsuetudo, nō solū ex his q̄ aduersus articulos
Lutheri disseruimus constare p̄t, uerū etiā ex authore uetustis-
simo, nēpe Tertuliano, q̄ libro de corona militis multa colle-
git, q̄ nulla scriptura, s; cōsuetudine, suū robur obtinēt. Quā-
titidē cōsuetudinē idē affirmat ex aplicā traditiōe manasse. Sed
age nunc oñdamus, q̄ ab antiquissimis ecclesiæ temporibus,
missa pro sacrificio sit habita.

II.

Clemens ille, q̄ fuit & discipulus & successor Petri, in eplā ad
cunctos orthodoxos ita scribit. In alijs locis sacrificare & mis-
sas celebrare nō licet, nisi in his in q̄bus ep̄s proprius iusserit.
Ecce & missæ & sacrificij mentionē facit Clemēs. Et rursū
in altera eplā ad Iacobū. Præcipimus (inquit) ne unq̄ extero
ecclesiæ sine laico de fragmentis oblationū dñi ponant ad men-
sam. Et itē Clemens hoc sacramentū oblationē uocat.

Dionysius itē Pauli discipulus cap. 3. ecclesiasticæ hierarc hie-
sic ait. Oportet igit nos, ut reor, nudata primi ac p̄cipui intelli-
gētia signi; intra sacrosancta transire, diuināq; principalis huius

signi speciē intueri: ac pontificē Augustius cernere, a diuino altari usq; ad phani nouissima cū odoris suauitate pergentē, ac rursus ad altare ipm consumandi sacrificij causa remeantē. Et huic, ut uidere licet, missa sacrificium est.

Ignatius quoq; qui & cōtemporaneus aplis fuerat, in ep̄la ad Smyrnenses dicit. Firma Eucharistia reputet, q̄ ab ep̄o cōcesa fuerit. Vbi ep̄s præsens fuerit: illic & plebs cōgreget, sicuti & ubi Ch̄s est: omnis cœlestis militia adest, tanq̄ principi militiæ uirtutis dñi. Et ipse ē dispensator totius intelligibilis naturæ. Propterea nō licet sine ep̄o: neq; offerre neq; sacrificiū imolare neq; missas celebrare. Et is missam intelligit sacrificiū. Hos subsecutus Origenes, unus itē ex priscis ecclesiæ patrib⁹ in cōmentarijs sup Iob ita scribit. Hanc itaq; pietatis ac religiositatis formā nobis omnibus demonstrans Iob: surgebat mane: & mundabat filios, offerens pro eis hostiā secundū numerū illoꝝ. Primo mundabat: purificabat: sanctificabat & ita demū pro eis hostiā offerebat, ut cūctis imppetuū oñderet quia mundos: & castos, atq; sanctos conderent sacrificia ut sancte atq; digne imolata, sancte atq; digne a sc̄tis accipiant. Sic nāq; & apl⁹ post hæc dicit. Probet seipsum homo, hoc ē, mundet semetipm & ita de sc̄tissimis dñi sacrificijs fruatur. Hęc Origenes, q̄ & sacramēta corpis & sanguinis dñi sacrificia uocat. Subscribit Chrysostomus omilia. 17. ad Hebræos ita dicens. Quid ergo nos? Nōne per singulos dies offerimus? Offerim⁹ quidē, sed ad recordationē faciētes mortis eius. Et una ē hæc hostia, nō multæ. Quomodo una ē & nō multæ? Et quia semel oblata ē illa, oblata ē in sancta sanctorū: hoc autē sacrificiū exēplar ē illius. id ipsum semp offerimus. Nec nunc quidē aliū agnū, crastina aliū, sed semp id ipsum. Proinde unū ē hoc sacrificiū, alioquin hac rōne, quoniā in mltis locis offerē, multi Ch̄i sunt: Nequaq; sed unus ubiq; est Chr̄s, & hic plenus existens, & illic plen⁹, unū corpus. Sicut em̄ q̄ ubiq; offerē, unū corpus ē & non multa corpora, ita etiā & unū sacrificium. Lucę 22. pontifex autē nr̄ ille ē qui hostiā mundantē nos obtulit: ipsam offerimus & nūc, q̄ tunc oblata quidē cōsumi nō p̄t. Hoc autē q̄d nos facimus, in cōmemorationē quidē fit eius q̄d factū est.

Contra captiuitatem Baby. Cap. VI

Hoc em̄ facite (inquit) in meā cōmemorationē. Nō aliud sa-
crificiū, sicut pōtifex, sed idip̄m semp facim⁹, magis aut recor-
dationē sacrificij operā. Hæc Chrysostronus.

Astipulat̄ his Damas. de orthodoxa fide li. 4. sic dicēs. Hæc
est pura scilicet hostia & incruēta, quā ab ortu usq; ad occasū
ipsi offerri p̄ prophetā dñs loquit̄: corpus uidelicet & sanguis
Ch̄i in stabilimētū animæ nr̄æ & corporis. Hæc Damascenus

III.
Latini docto-
res asserunt
missam eē sa-
crificium

Sed & sexta synodus, q̄ magnæ fuit authoritatis, testat̄ ba-
siliū adiecisse q̄dā ob missæ celebrationē. Hacten⁹ de Græcis.
Ex latinis ꝑo Tertullian⁹ q̄ & erat uicinus ap̄loꝝ tēporibus.
Is in eo libro quē de cultu scēminarū ædidit, mentionē huius
sacrificij facit, obijciens ipsis scēminis nullā esse foras progres-
sionem, utpote, aut quū quispiā e fratribus mala ualitudine la-
borat, aut quū dei uerbū pp̄lo p̄dicet, aut quū sacrificiū deo sit
in tēplis offerendū. Ecce hic sacrificij meminit Tertul. q̄d in tē-
plis offerebat̄. Cuiusmodi nullū ap̄d ch̄ianos ē p̄ter missæ sa-
crificiū. Post hūc imitator eius Cyprian⁹, in eplā q̄dā ad
Ceciliū ita scribit. Qua in parte inuenimus calicē mixtū fuisse
quē dñs obtulit, & uinū fuisse, q̄d sanguinē suū dixit, vñ appa-
ret sanguinē Ch̄i nō offerri, si desit uinū calici, nec sacrificiū
dominicū legitima sanctificatione celebrari, nisi oblatio & sa-
crificiū nostrū respōderit passioni. Ecce palā uocat sacrificiū.
Accedit his Hiero. i eplā ad Hedibiā. Dñs (inqt) Iesus ip̄e cō-
uiuia & cōuiuū, ip̄e comedēs & q̄ comedit. Illi⁹ bibim⁹ sang-
uinē, & sine ip̄o potare nō possumus, & cotidie in sacrificijs
eius de gemine uitis uere rubētia musta calcamus. Et hic pla-
ne Hiero. p̄ sacrificia missā intelligit. Ambro. itē in lib. de sa-
cramētis. 4. ca. 6. recēset ꝑba ex canone, qb⁹ plane testat̄ ap̄d
ueteres missā pro sacrificio habitā. Sacerdos (inqt) dicit. Ergo
memores gl̄iosissimę ei⁹ passiōis, & ab inferis resurrectōis, et in
cœlū ascēnsionis, offerim⁹ tibi hāc imaculatā hostiā: rōnabilē
hostiā: incruētā hostiā: hūc panē sc̄m̄ & calicē uite æternæ:
& petim⁹ & p̄camur, ut hāc oblationē suscipias i sublimi alta-
ri tuo p̄ man⁹ angelorū tuorū, sicut suscipe dignat⁹ es munera
pueri tui iusti Abel; & sacrificiū patriarchę nr̄i Abrahę; & q̄d

tibi obtulit summus sacerdos Melchisedech, Haecenus ex canone recensuit Ambrosius.

Demum August. 17. lib. de ciuitate dei ca. 2. sic inquit. Participem aut fieri mensae illius, ipsum est incipere habere uitam. Nam & in alio libro, quod uocat ecclesiastes, ubi ait. Non est bonum homini, nisi quod manducabit & bibet. Qui credibilius dicere intelligit, quam quod ad participationem mensae huius pertinet: quam & sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo. Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificiis ueteris testamenti, quae imolabantur in umbra futuri. Haec August.

Vides igitur amice lector, tam ex graecis, quam ex latinis authoribus uetustiores huic sententiae suos addidisse calculos. Et quod est quod his Lutherus queat obijcere quod fide eis abrogetur? Nihil penitus. Neque enim in eis ulla fuit, aut ambitio, aut auaricia, aut malignitatis uel minima suspitio. Omnino nihil est quod quisquam prospicit in istis criminari. Omnes enim eruditione, iuxta atque uitae sanctimonia conspicui sunt. Sed & unanimi consensu rem omnes enunciant. At quod hunc consensum eorum pectoribus inspirauit alius, quam unitatis & concordiae spiritus? Cur ergo tot patribus tam priscis, tam sanctis, tam eruditis, tantaque concordia rem hanc asseuerantibus, non erit maior fides adhibenda, quam uni Lutheri, ut nihil dicam aliud, quam heri nato, qui tam arroganter ab illis dissidet, nulla solida ratione, nullaque scriptura, nisi perperam intellecta ductus, sed suo sensui suoque spiritui prorsus innixus. Eiusmodi sane prophetis Ezechiel seuerè comminat, inquit. Vae prophetis qui sequuntur spiritum suum. Si Lutherus non suum sequitur spiritum nemo unquam secutus est, quem neminem patrum quantumuis doctissimum, quantumuis probatissimum, pro suo sensu non contemnat, imo simul reijcit & aspernat cunctos. Et quod illum ad hanc amentiam perduxit, nisi pessimus ille dissensionis & discordiae spiritus? Nam ut sanctissimos illos patres diuinus ipse spiritus concordans afflauit, ita non est dubium quin spiritu diabolico (qui semper dissensionis author est) Lutherus ad hanc agenda in ecclesia tragediam sit afflatus

¶ Quod si forte cuiuspiam ista quae produximus parum sufficiant, sed desideret adhuc ex ipsis apostolorum testimonia quaedam, is profecto non satis æquus uideri possit, quem iniuria temporum deperisse

Vnanimi pro
corum sententia
standum est.

Lut. instinctu
suarum nititur
suo sensui
Ezech. 13.

III

Contra captiuitatem Baby. Cap. VI.

credibile sit, si quid hac de re scripsissent apostoli. Tamē ex eorū actis, quę per maiorę nřorę diligentiam hactenus reseruata sunt, abunde liquet quod quærimus

Nā in actis Andreę, sic is tradit ad Egeā respondisse. Omnipotenti deo qui unus & uerus ē, ego omni die sacrifico, non thuris fumū, nec tauroř mugiētū carnes, nec hircoř sanguinē, sed immaculatū agnū cotidie in altari crucis sacrifico, cuius carnes posteaq̄ omnis pp̄lus credentiū manducauerit, & eius sanguinē biberit, agnus q̄ sacrificatus ē integer perseuerat & uiuus. In Matthæi q̄q̄ uita sic habet. Quūq̄ celebrata ab apostolo missa, unusquisq̄ ad pp̄ria remeasset, ap̄lus iuxta altare remansit. Affirmat & sexta synodus, Iacobū dñi fratrem modū quendā celebradę missę tradidisse. Sed & opinio constans ē, Petrū Antiochię primā celebrasse missam.

Modū celebrā
di tradidit Iacobus,

V.
Missā asserit
ē sacrificium
ex actis ponti
ficum

¶ Ceterę quicq̄ de ijs fuerit, in pontificū itē actis res hęc satis ē dilucida. Nā in decretis Anaclei qui Clementi proxime successit. 2. cap. sic habet. Ep̄s autē deo sacrificās, testes se cū habeat, & plures q̄ alius sacerdos. Sicut em̄ maioris honoris gradu fruit; sic maioris testimonię incrementatiōe indiget. In solēnioribus quippe diebus, aut septē, aut quinq̄, aut tres diaconos qui eius oculi dicunt, & subdiaconos, atq̄ reliq̄s ministrōs secū habeat, q̄ sacris induti uestimētis a fronte & a tergo, & presbyteri e regione dextra leuaq̄, contritoq̄ corde, & humiliato spū, ac prono stent uultu custodientes eū a maluolis hoibus, & cōsensum eius p̄beant sacrificio. Peracta autē consecratione, omnes cōmunicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic em̄ & ap̄li statuerūt & sancta Romana tenet eccl̄ia, Ecce hic affirmat ep̄iscopum deo sacrificare & missam appellat sacrificium.

Mat. 26
Marci 14
Luca. 22,

Et Alexander quoq̄ qui Anacleto proxime successit, uno dū taxat intermisso, sic scribit in decreto suo. Ipsa ueritas nos instruit, calicē aut panē in sacramento offerre qñ ait. Accipite Iesus panē & bñdixit, deditq̄ discipulis suis, dicens. Accipite & manducate, hoc est em̄ corpus meū, qd̄ pro uobis tradet. Similiter post q̄ cœnauit. Accipit calicē dedit discipulis suis dicēs. Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis

mei, qui pro uobis fundet in remissionem peccatorum. Crimina atque peccata, oblati his domino sacrificijs, delentur. Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus & sæpius recitanda atque domino offerenda. Talibus hostijs delectabitur, & placabitur dominus, & peccata dimittet in gentia. Nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi. Nec ulla oblatio, hac potior est, sed hæc omnes præcellit, quæ pura conscientia, est domino offerenda, & pura mente sumenda. Hactenus Alexander primus.

¶ Cõplures itẽ alios ex pontificibus memorare liceret, qui VI in decretis suis missam uocant sacrificiũ, sed hos dũtaxat hic Cõcilia gñas duximus inferendos, quæ ex primis erant & ipsis aploꝝ tempo lia asserunt ribus uicini. Subscribunt etiã huic ueritati cõcilia plurima, s; missam esse sacrificium unũ huc adduxisse satis fuerit, Nicenũ uidelicet, in quo fuerũt episcopi decẽ & octo supra trecentos. Verba concilij sic habent. Peruenit ad sanctũ magnũq; cõciliũ, quod in quibusdã Nicenum concilio locis & ciuitatibus: Presbyteris gram sacræ cõmunionis diaconi portigant. Quod nec regula nec consuetudo tradidit, ut ab ijs qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerũt Christi corpus accipiant. Ecce conciliũ, quod & apud omnes orthodoxos maxime semper authoritatis fuit, affirmat sacerdotes iure sacrã Eucharistiã offerre, quã potestatem diaconis aperte negat. Et ubi quæso talẽ oblationẽ faciunt sacerdotes alibi quã in missa? Quẽ ergo tot episcoporum subscriptiones (uel si nihil aliud esset) ad huius rei fidẽ non adigerent? Missam igitur ab exordio nascentis ecclesiæ, fuisse pro sacrificio semp̃ usurpatã omnibus omniũ patrũ suffragijs apertissime constat. VII

¶ Iã & scripturis consentaneũ esse monstremus, quod missa dicatur opus & sacrificiũ. Et quanquã scripturæ perparã hac de re loquantur, in his tamen paucis, non nihil lucet, quod ad hanc rem aperiendam abunde sufficiat.

Negat Lutherus, ideo missam opus & sacrificiũ dici, quod promissio quædam sit adiecta signo in pane & uino. Quorum utrumque nobis dat, nepe tam uerbũ promissionis, quam signũ in pane & uino. Quã obrem & usus utriusque (ut ipse uideri uult) nequit in offerendo aut operãdo, sed solũ in recipiendo & patiẽdo cõsi-

stere. Atqui nos ex ip̄is scripturis, hæc apertissime falsa esse, paucis docebimus.

I. Cor. II.

Mors Ch̄i re
p̄sentat̄ in sa-
cram̄to altaris.

Eph̄e. 5.

Uſus ſac̄ri cō-
ſiſtit in annun-
ciatione & re-
p̄ſentatione
mortis Ch̄i.

I. Cor. II.

Luc̄a. 22.

Principio dilucidū est ex ip̄ius Pauli uerbis, non solū dari nob̄is missam, uti Lutherus astruere conatur, uerumetiam aliud quiddam nostro officio fieri, quū dicat, Quotiescūq; manducaueritis panē hunc, & calicē biberitis, mortē domini annunciabitis donec ueniat. Ecce, dicit, annunciabitis mortē domini, donec ueniat. Nec istud Paulus de priuata sumptione uoluit intelligi, sed de ea quæ fit in publico cōuentu. præmisit em̄, quū cōuenitis in eundē locū. In conuentu igit̄ publico ubi sacrosancta ista mysteria tractant̄, ac panis & uinū in corpus & sanguinē Christi consecrantur, iam representatur & annunciat̄ur dominica mors, & eius in cruce sacrificiū. Quare nō solū donari nob̄is hoc sacramentū, uerumetiā eodem sacramento Christi mortem & sacrificiū (quod idem in cruce pendens obtulit deo patri) p̄ nos representari manifestū est. Quid em̄ est aliud, annunciare mortē domini, q̄ sacrificiū illud crucis representare? de quo Paulus alibi loquitur dicēs. Tradidit semetip̄m pro nob̄is oblationē ac uictimā deo in odorē bonæ fragrantia. Quā qdē oblationē & uictimā, ip̄e procul dubio uoluit p̄ hoc sac̄m a nob̄is rep̄sentari, ut quēadmodū ille seipsum in cruce pro nob̄is immolauit patri, ita nos pariter corpus eius & sanguinē in hoc sac̄o iugiter imolem⁹. Nō igit̄ uſus sacramēti solū in recipiēdo & patiēdo cōsistit, sed etiā in annunciano & representādo Christi mortē, & crucis sacrificium. Adde, q̄ si missa nō sit aliud q̄ promissio, neq; p̄terea quicquā operis cōplectatur, frustra Paulus ingeminasset hoc facite, Semel em̄, post panis consecrationē, ex ore Christi subiecit, hoc facite in mei memoriā. Et iterū consecrato calice subdit, hoc facite quotiescūq; biberitis in mei memoriā. Sed neq; Lucas hoc ip̄m tacuit panē cōsecrato. Mox em̄ adiecit, hoc facite in mei memoriā. Quid toties inculcant hoc uerbū, facite, nō aliter q̄ ab ip̄o Christo pronunciatum, si missa tantum sit promissio, neq; secum operis quicquā inuoluat? An ullum quēso uerbū operationē & opus magis exprimat, q̄ hæc uox facite? Nullū profecto. Quando igitur missa non sit, nisi quod

Christus mandauerit faciendū, idipm sacerdos opere compleuerit, omnino dilucidū est, non posse, nisi ab impudentissimo negari, opus aliquod nostrū ad missæ substantiam exigī. Certissimū em̄ est, si nemo post Christū hactenus consecrasset, neq̄ id fecisset quod Christus fecit post cœnam, certissimū (inquā) est, nunquā ab eo tempore missam fuisse. Quare quū aperte cōstet ad missæ cōsistētā opus nostrū exigī, palā ē missā nō esse permissionē solā. Liqueat igit̄ ex Pauli, Chriq̄ uerbis, missam citra nostrū opus haudquaquā fieri. Liqueat & missam nō eē promissionē solā, quū promissio rata maneat absq̄ nostro opere. Missa uero sine opere nostro non habeatur.

¶ Ad hæc, Paulus, quū dicat pascha nostrū immolatus est VIII
 Chrūs, An nō plane discriminat pascha nouū a ueteri, & nostrū, hoc ē christianorū a Iudaico secernit? Plane profecto doct̄ I. Cor. 5.
 cet Iudæorū pascha sic ad chrianoꝝ se habere, quēadmodū figurā se habet ad ueritatē, & ad corpus, umbra. Quāobrē ut illorū pascha legalis agni sacrificiū fuit, ita nrm̄, hoc est chrianoꝝ pascha, ueri agni sacrificium est. Et quanq̄ is uerus agnus in cruce pro nobis fuerat immolatus, nō in cruce tñ edebatur sed in altari dūtaxat. Et agnus itē ip̄e uerus, nēpe Chrūs Iesus q̄ in cruce passus fuit, in altari q̄ sit nostrū pascha. Neq̄ duo tñ paschata sunt, aut duo sacrificia, sed unū pascha, unūq̄ sacrificiū. Quādoquidē alterū alterius ē rēpresentatiuū. Nā in utroq̄ uerus & idē agnus est Chrūs Iesus, qui ut olim in cruce per mortē fuerat immolatus, ita nunc & immolat̄ cotidie, nimirū ut apud nos mortis Christi memoria cotidie renouetur. Sed & quū de mēsa dñi, & de mēsa demoniorū loquat̄ Paulus I. Cor. x.
 eādē rē satis euidenter insinuat. Sic enim scribit. Videte Israelē secundum carnem. Nonne qui edunt hostias; participes sunt altaris? Quid ergo? dico q̄ idolis immolatum sit aliquid; aut quod idolū sit aliquid? Sed quæ immolant gentes demonijs immolant & non deo. Nolo autē uos socios fieri demoniorū. Nō potestis calicē dñi bibere & calicē demoniorū. Nō potestis mēse dñi participes eē & mēse demoniorū. Est ergo rōcinatio Pauli hæc. Sicut q̄ uictimas iuxta legē ueterē imolatas edebāt, participes effecti sūt altaris et cōsortiū q̄ddā inihibebāt.

cū eo cui sacrificabā ipsæ uictimæ, ita fit & passim ubi tales uictimæ cuius offerunt, siue deo, seu dæmonibus. Nā ut in mensa dæmoniorū dæmonibus oblationes fiunt, & quisquis ex eis ederit cōsortiū habet cū dæmonibus, ita & i mensa dñi, quod immolat, immolat dño, & qui talibus oblati, uescit, cōmunionē inijt cū domino. Quamobrē omnino caute ne gustetis quicq̄ ex his quæ dæmonibus immolant. Nolim enim uos consortes esse dæmoniorū, cuiusmodi certe si fueritis, cōmunionē domini carebitis, quū nō potestis una participes eē, & mensæ dñi, & mensæ quoq; dæmoniorū. An non Paulus hic plane docet, q̄ quēadmodū in mensa dæmoniorū q̄ participes fiunt eorū quæ illic dæmonibus offerunt cōsortiū cū ip̄sis ineunt dæmonijs, ita & q̄ in mensa dei cōmunicāt oblati istic uictimis cōsociationē quandā ineunt cū deo. Q̄ si quis neget hunc esse sensum argumentationis Paulinæ, is plane nō aduertit quid hac argumentatione Paulus efficere conat. Molitur eīm his uerbis Paulus, q̄ omnes q̄ in mensa dñi sumimus Eucharistiā, eius corpori patiter ac sanguini cōmunicamus. Nam proxime superius admonuerat Corinthios, quatenus fugerent ab idolorū cultura. Et mox rationē subdit. Quoniā Christo cōmunicamus per uictimā carnis & sanguinis sui, quibus in eius mēsa uescimur. Et istud qua ratione probat. Quoniā (inquit) ut carnales Iudæos, uictima (quā offerebant) ip̄os effecit participes altaris, ita & uictima, quæ uel in mensa dñi, uel dæmoniorū offeri, aut illius aut istorū cōstituit participem. Dilucidū igit̄ est ex Paulo, corpus & sanguinē domini uictimā esse & sacrificiū oblatum in mensa domini.

IX

¶ His accedit q̄ in scripturis plerūq; de sacerdotio nouo secundū ordinē Melchisedech mētio facta sit, & q̄ Chrūs scdm ordinē illū sacerdos fuerit, sæpius asserit. Q̄ si uerū sit, oportuit aliquñ Christū in pane & uino sacrificasse, quēadmodū & Melchisedech in eisdē sacrificasse tradit. At nusq̄ id fecisse legit̄ p̄ter q̄ in cœna qñ sub specie panis & uini sacra sui corporis & sanguinis instituit. Quāobrē & in cœna uere sacrificauit, uerūq; patri suo sacrificiū obtulit. Et qm̄ apl̄s, ut idip̄m postea iugiter facerēt, mādauit, eosdē etiā uoluit ad eū ritū sacri-

ficare. Nec ab illis dūtaxat, sed ab eorū itē successoribus, q̄ diu foret ecclia duratura, sacrificiū istud silit̄ offerri uoluisse cre dēdū est, quū iā hmōi sacrificio nō minus egeat ecclia, q̄ aplo rū tēporib⁹ indigebat. Quāobrē & hodie quoq; sacrificiū istd extare dilucidū est. Sup hęc, quū Paulus ad Hebræos testet̄ Hebr. 7. uetus illd̄ sacerdotiū, q̄d secūdū ordinē Aaron fuerat, iā prorsus antiquatū eē, oportet aploꝝ successores, q̄ iā nouæ legis sacerdotes sunt sacrificiū aliquod habere, q̄d respondeat ordini Melchisedech quē ordinē & deus pater æternū fore iureiu rādo cōfirmauit. At nihil eiusmodi palā est in ecclia reperiri, p̄ter hoc augustū & in primis adorādū corporis & sanguinis Ch̄i sacrificiū, q̄d in oibus ecclesiis om̄ipotēti deo p̄ sacerdotū man⁹ iugiter offerit̄. Id em̄ aptissime, nō solū illā oblationē, quā solitus est offerre Melchisedech, uerū etiā ip̄m sacrificiū summe colendissimū, q̄d in ara crucis Chr̄s pro n̄is peccatis obtulit, representat. Quāobrē & manifeste scripturis cōsentaneū est, q̄ missa dicat̄, & opus & sacrificium.

Præterea, nulla unq̄ lex absq; sacerdotib⁹, neq; sacerdotes unq̄ absq; sacrificio fuisse legunt̄. Nā & in ueteri lege, q̄ n̄æ legis (quā nouā dicim⁹) umbra fuit, erāt sacerdotes & sacrificia, q̄bus & in hac noua lege silia q̄dā oportet, r̄ndeant. Nā iussus Exodi. 25. est Moses oīa facere secūdū exēplar, q̄d in mōte sibi mōstratū fuit. Et q̄q̄ Chr̄s, summus n̄i p̄t̄ifex, tēplū nō manufactū, nec sine sanguine, semel sit ingressus, nos t̄n q̄ sacerdotes inferiores sumus ociosos eē non decet, sed in altaribus istis, q̄ in atrio sunt, hostiā oportet aliquā immolemus, q̄ pro pct̄is, & nostris & alienis satisfaciat. Quū igit̄ nulla talis assignari possit, p̄ter hostiā & sacrificiū corpis Ch̄i, plane colligit̄, missam uel ob id maxime sacrificiū dici optere. Nā p̄ter missam nihil habemus, q̄d iuxta Lutheri rationē, a nobis queat offerri. Quic qd em̄ n̄m est, sordet, & indignū est qd offerat̄. Quicqd uero dei fuerit id a nobis accipit̄, & nobis ab ip̄o dat̄, usq; eius (si Luth. credimus) in recipiēdo & patiēdo cōsistit, nō in offerendo & operādo. Quāobrē quū oīa uel n̄a sint uel dei, nihil omnino relinquit̄ nobis quod offeramus deo. Neq; em̄ dei dona (ut Luthero uisum est) possumus offerre, sed nec opus aliqd.

In oī lege fuit

sacrificiū,

Exodi. 25.

Hebr. 7.

nostrū est, quod offeramus, quū quicquid eiusmodi fuerit, im-
mundū & sordidatū sit, authore Lutero, Deniq; nos ipsos si-
moliamur offerre, quū carere nequeamus peccati fomite (quē
& Lutherus uere peccatū esse contendit) sacrificiū nostrū nō
potest non impurū esse. At sacrificiū quo placat deus oportet
omni macula carere. Quare quū tale nihil apud nos haberi p̄t
præter ip̄m in primis uenerandū missæ sacrificiū, superest ut

Corollarium

hoc ipsum apud Christianos sacrificij loco potissimū habeat.
Quo sit ut quisq; hoc sacrificiū ab ecclesia tollere moliat, nihi-
lo minorē ei iacturā intētabit, q̄ si mūdo solē eripe studuerit.

Tacite obie-
ctiōis dilutio.

At quispiā dicet. Lutheronihil est discriminis inter plābē &
sacerdotes. Fateor. Lutherus ita dicit. At scripturæ discrimi-
nant inter utrosq;. Quid em̄ aliud Paulus cap. 3. I. ad Corint.
agit, quū dicit. Dei coopatores sum⁹, dei agricultura estis, dei
ædificatio estis. Sacerdotes, dei coopatores uocat, plēbē uero

Sacerdotes a
plābe distant

cēset agricolationē, ædificationēq; dei. Nū in his nihil cē dis-
criminis quisq; audebit asserere? Plēbs ad modū agri sacris ui-
talibus excolit, neq; minus eadē salutaribus documētis ædifi-
cat. In q̄ ope tāetsi Paulus deo primas partes tribuat, se tñ &
cæteros comystes suos, nimiq; sacerdotes, deo facit cooparios.
Quāobrē & quū sub Ch̄o pōtifice summo plures cōperiant
eē minores sacerdotes, quēadmodū in ueteri lege sub maximo
pōtifice minores erāt haud pauci q̄ plēbis curā agebāt, cōsen-
taneū est, ut & illis pariter deputatū sit quoddā sacrificij gen⁹
quo pro peccatis, tā suis, q̄ alienis deo satisfieri queat. Nam

X

Passiōis Chris-
ti p̄ sacra effi-
mur participi-
pes.

etsi redēptio illa in cruce semel facta sempiternū habeat uigo-
rē, nō tñ singulo cuiq; pctōri uirtus eius accōmodat, nisi p̄ me-
dia q̄dā. Qd nec Lutherus ip̄e negabit. Nā etsi Ch̄s pro pec-
catis oīm abolēdis mortuus sit, nemo tñ hui⁹ abolitionis parti-
ceps euadit, nisi q̄ crediderit & sacris ecclīæ mysterijs submi-
serit sese: hoc est ergo participē fieri redēptiōis illius semp stan-
tis, credere uidelicet, & sacramentis ecclīæ quēlibet rite ini-
ciari. Huius autem iniiciationis ministros quosdam oportuit
designari, quos & sacerdotes uocamus, quorū est & hoc alta-
ris offerre sacrificium, quod quoties faciunt, etiam crucis ipsi-
us & mortis referunt sacrificium.

Sacrificare
quid sit

His accedit, q̄ quum sacrificare nihil aliud sit, q̄ sacra facere,

ubi sacra fiunt, illic sacrificatio sit oportet, atq; per locū a coniugatis consequitur, & illic agi sacrificiū. At palā est, ex scripturis, mandasse Christū, ut hæc eadē, quæ ipse pridē in cœna fecerat, ipsi faceremus. Quæ certe quū nō sint prophana, sed sacra, & nos eius iussu, sacra facimus. Quāobré, & monitore Christo, quoties panē & uinū consecramus, toties & sacra facimus, ac sacrificamus, omninoq; sacrificiū agimus. Et quis hominū est, qui quū de sacerdote quopiā audierit eū fecisse sacra nō protinus eundē intelligit missæ sacrificiū obtulisse. Manifestū igit est, id tā rationibus q̄ scripturis consentaneū esse, q̄ missa dicatur opus & sacrificium.

¶ Sed ut dicere cœperamus, Lutherus missam ideo testamentū & promissionē esse contendit, quatenus inde facilius colligere queat, nec opus eā esse, nec sacrificiū. Quod si Lutherus iam primum hoc missæ uocabulū repperisset, Liceret pro suo arbitrio uocem eam interpretari. Neq; ualde reluctarer, si quid ipso uocabulo uellet intelligi, nobis aperte diffiniret. At quū non heri & nudius tertius (ut aiunt) sed ab ipsius ecclesiæ primis unguiculis, hoc uocabulū usurpatum sit, omnino temerarium & impudens fuerit, aliam ei diffinitionem adhibere, q̄ quæ menti & sensui illorum, qui primum eam uocem instituerunt, conquadret. Quando igitur priores patres omnes quotquot de missa locuti sint, ipsum missæ uocabulū pro opere & sacrificio concorditer usurparunt, improbissimū fuerit, illi diffinitionem ullam accommodare, quæ a patrum dissentiat institutis.

Ex ipsis uero patrū traditionibus apertissimū est, missam non rē unam simplicē esse, sed multas in se complecti. Complectitur enim missa, multa uerba sacra, tam ea quæ Chrūs post cœnam protulit, q̄ cætera quæ per apostolos & uiros apostolicos ad eius sacrificij decorem adiecta sunt. Complectitur & uerborū ipsorū ratiocinationē, sine qua nihil omnino fit. Per hanc em̄ de pane fit corpus Christi, simul & de uino sanguis. Quāobré & hæc recitatio nō aliter ad missæ substantiā exigitur q̄ quod maxime. Hæc etiā prolatio, si per idoneū ministrū super pane uinoq; fiat, iā corporis & sanguinis cōsecratio est

XI

Missæ uocabulū
lū oēs antiq̄
p sacrificio
usurpant

Missæ plura
cōplectitur.
Primo
Secundo

Tertio.

Quarto

Quinto.

XII

Missæ diffinitio.

Missæ unde
deriuatur

Phase transitus

I. Cor. 5.

Quāobrem & panis ac uini præsentia, ad hoc ut missa peragat, necessaria est. Cōplectitur insuper & representationē mortis Chri, atq; ita p missæ sacrificiū annūciat aliud, nimirū illud, qd in cruce Chrus pro nobis olim obtulit. Cōplectit itē preces & cōmendationes, tā uiuorū, q̄ mortuorū, quēadmodū in uetustissimis patrū traditionibus aptissimū est cernere. Cōplectit demū & mutuā incorporationē tā Chri nobis, q̄ nri Chri sto, quæ nō tā efficaciter sola fide fit, q̄ per hanc realē corporis & sanguinis Christi sumptionē. Hæc inquā omnia missa cōplectit, ut nequeat una simplex res dici, sed multiplex.

¶ Merito igit sic describi missa poterit. Missa est cæremonia seu functio sacerdotis, dū i alteri cōficiū Eucharistia, simul & Chri crucifixi sacrificiū annūciat. Sicut ei paschalis agni cæremonia seu religio q̄ sane res nō paucas exigebat, phase uocabat. i. trāsitus. Sic et Eucharistiæ cōficiēde cæremonia, missa dicta ē. Porro, q̄ tū ad Etimologiā spectat, pag. refert vñ deductā hāc missæ uocē putes, an ab emittēdo, an a demittēdo, aut a promittēdo, aut demū ut nōnullis placet a trāsmittēdo, de q̄ re postea nōnihil dicem⁹. Interim istud ad rē p̄tinet annotare, q̄ sicut phase, q̄ q̄ oēs authores trāsitiū interpretent, aliq̄ tñ alium huius trāsitus cōsiderationē faciūt. Nā quidā ideo transitū dici uolunt, q̄ tunc populus ex Aegypto uersus terrā sibi promissam trāsierit. Aliq̄ uero placet ut dicat trāsitus, q̄ tū trāsierit angelus p domos Aegyptiorū eisdē percussis. Sic & missæ uocabulū originē uariā habere p̄t. Sed quorsum ista? Nimirū ut intelligamus argutiā Lutheri q̄ missam colligit nō eē sacrificiū, eē merū sophisma. Sic em̄ argutat. Missa promissio est, sacrificiū aut res est, nō est ergo missa sacrificiū. At sic de phase quiuis pariter argutari poterit. Phase transitus est & motus q̄ dā, non aut res. At agni sacrificiū res est, Non est ergo phase sacrificiū. At qui tali sophismate uteretur, nōne protinus exhibilaret, & exploderet ab omnibus, quū in scripturis tam aperte neq; semel phase uocetur sacrificium.

Paulus utiq; dicit, Pascha nostrū immolatus est Chrus. Et qñ precor sacrificium istud ædimus potius, q̄ ubi sumim⁹ Eucharistiā. Quāobrem & Eucharistiæ cōsecratio, uere sacrificiū est,

quū illud olim in cruce factū sacrificiū, eucharistia palam referat. Merē itaq; sophisma est. Phase transit^o est & mor^o, Sacrificium res est, nō est ergo phase sacrificiū. Et eiusmodi profecto Luther^o se nūc sophistā præstat, quū sic argute, quēadmodū infra non semel facit. Missa promissio est, sacrificiū autē res est, non est ergo Missa sacrificiū, sicut neq; promissio, quæ in uerbis consistit, res esse potest. At istud sophisma nemo diluet apertius, q̄ si nouā istam cæremoniā cum illa ueteri conferat, & uocabulum huius cū illius cōponat uocabulo. Nam ut ad cæremoniā ueterem exigebant multa, nō solum agnus qui de Exodi. 12. buerat imolari, uerū etiā panes azimi, pariter & agrestes lactuæ, quæ postq̄ agnus asinus esset, una cū agni carnibus ederent. Postes itē & supliariaria domorū, agni sanguine necesse erat obliniri. Multa quinetiā uetabāt, ne uidelicet, aut crudum, aut aqua coctū ederent, ne uel caput aut pedes amputarēt a corpore. Non nihil uero promittebat, nimirū q̄ a plagis quibus affligerent Aegyptij, tuti forent ipsius agni comestores.

Quis non perspicit hanc ueterem cæremoniā, nouæ nostræ cæremoniæ (qua uerū agnū immolamus) ferme per singula rēdere, non aliter q̄ umbrā aliquam suæ rei, figurāq; clarissimæ ueritati. Propter quod & Chr̄s postq̄ in cæna ueterē illā agni typici cōpleisset; nouā aliam protinus instituit cæremoniā, qua se ipsum uerū & immaculatū agnū obtulit. Optulit inq; gratijs actis patri, simul & oblatū, una cū discipulis suis cōedit, iussitq; quatenus hanc cæremoniā exercerent, in memoriā suæ mortis, qua sanguis in remissionē peccatorū effunderetur.

¶ Etiam Lutherus & obganniat Missam esse promissionem, nec ob id sacrificiū esse posse. Nihil certe magis ipsum audiem^o, q̄ si de ueteri cæremonia sic argutare. Phase transitus est, & ob id non potest esse sacrificiū. Sicut em̄ phase uocabulū a transitu fuerat impositū illi ueteri, sic & nūc huic nouæ cæremoniæ, Missæ uocabulū inditū ē a missiōe. Fuerūt utiq; q̄ missam ab emissiōe uocatā existimarunt, q̄ tū emitterēt cathedra^o De missæ uocabulo uariæ opinioniōes. I

XIII.

II
III.

III

missione uocari, q̄ per sacerdotē, q̄ mediatoris uice fungatur inter deū & hoīes, p̄ces & uota simul & oblatōes deo transmittatur. Nōnulli uero censent a remissione missam appellari, q̄ ea finita, populus ad sua remittatur

Et quāq̄ in Etymologia uocis ita uariēt, nemo tñ repertus est qui negaret missam sacrificiū esse, quoad iam tandē exortus sit Luther⁹, q̄ ceu nouitatis author, ne uideat quēq̄ priorū imitari, Missam promissionē facit, q̄ in ea promittat remissio peccatorū. Neq̄ nos negamus promissionē remissionis p̄ctorū in missa recēsitā esse, & p̄ missam itē p̄stari, quatenus missa crucis annūciat sacrificiū, in qua sanguis effundebat in remissionē p̄ctorū. Et qd̄ prohibet, missam ita nomēclaturā suā a promissione remissionis p̄ctorū accepisse. Neq̄ em̄ istud impedit quo minus ipsa missa dicat sacrificiū, ut quūq̄ fuerit, istā haud dubie cōptissimū est, missam cōcorditer a patribus creditā & habitā fuisse pro summo sacrificio. Sed hos Lutherus arrogā-

Regis uerba.

tissime contēnit. In quare profecto Rex hominē scite simul & acute falsissima perpūxit acrimonia. Vnus (inquit) Lutherus p̄spicue uidet missam nō esse sacrificiū nec oblationē. Mirū est, ex tot sanctis patribus, ex tot oculis, quot in ecclesia, tam multis sæculis, idē legerūt euāgeliū, nullū fuisse unquā, tam p̄spicacē, ut rem tā aptā dephēderet, imo oēs etiānum tā cecos esse, ut nec adhuc qd̄ queāt, id qd̄ cernere se Lutherus iactat quāq̄ ip̄o mōstrāte p̄spicere. An nō Luther⁹ hallucinat potius & aliqd̄ se uidere putat, qd̄ nō uidet, & digito conat̄ ostēdere, qd̄ nusq̄ est, haecenus ip̄e Rex, nō minus uere q̄ elegāter, q̄b⁹

Episcopus.

uerbis aptissime docet, nō esse Lutherō contra tot sc̄tissimos, pariter & eruditissimos patres fidēdū in hac hæreſi, qua censet missam nō eē sacrificiū, nisi dogma suū scripturis usq̄ adeo manifestis cōprobauerit, ut nemo uel p̄tinacissim⁹ q̄at cōtradicere

Epilogus

¶ Vides itaq̄ lector quāto cōsensu traditū sit a patribus, missam & opus & sacrificiū eē. Ab illis (inquā) patrib⁹, q̄ tā eruditōe q̄ uite sanctimonia, ceu totidē astra, fulserūt in ecclesia dei, Sed & usu tot sæculorū ab ipsis uidelicet Ecclesie crepūdijs cōprobatū, neq̄ id solū uerū etiā scripturis & rōnibus oīno cōsentaneū. Luther⁹ uero cōtra nihil attulisse, p̄ sua hæreſi fultiēda p̄ter meras nugas & inania cōmēta. Cōtorſit em̄ scripturā illā

cænæ dñicæ tā uiolēter in partē suā, ut nemo nō intelligat, in iuriā christi uerbis illatam, atq; id temerrime.

¶ Ceterū q̄a disputatio n̄ra de uocabulo missę iā agit nō abs re fuerit huc citare qd̄ amicus n̄r Ioānes Capnion uir in oī lite ratura celebratissim⁹ hac de re scripserit. Sic em̄ in rudimētis q̄ p̄ linguæ sc̄tę noticia digessit sub dictōe **ἑὸς** tradidit **ἑὸς** (inqt) ita subdit. Inde uenit per additionē ἑ literæ in fine ἑὸς, id est oblatio quæ fit superiori dom̄io propter debitū munus personale. Deut. 16. Oblationē sp̄otaneā man⁹ tuę quā offeres iuxta bñdictiōem dei tui. Qd̄ nomē nos ch̄riani sacrificio n̄ro ipositiuū retinuimus usq; ad hoc tps ut a nobis appellet missa, quod a grecis liturgia. Nota igit q̄ missa neq; grecū neq; latinū est, sed hebraicū, sicut etiā pasha neq; grecū neq; latinū extat sed ab hebreis mutuatū. Hacten⁹ ille. Ecce lector audis hic missę uocabulū neq; grecū neq; latinū eē sed hebreū quēadmodū & pasha. Audis & hebreis idē oblationē dici, q̄ fit superiori dño propter mun⁹ debitū p̄sonale. Audis & scripturę locū ex Deut. citatū quo uocabulū ip̄m ἑὸς, hoc est missa, p̄ interptē oblatio spontanea uocat. Audis et idē uocabulū ab hebreis mutuatū, hacten⁹ apud nos ch̄rianos usurpatū eē p̄ sacrificio nouo, hoc ē, p̄ illo qd̄ antiq̄tis Mosaicæ legis sacrificijs in lege noua successit. Audis deniq; latinis hoc ip̄m dici missā, qd̄ grecis est liturgia. Et sane priscoꝝ hebreoꝝ cōplures (quēadmodū i libello quē pro sacerdotio stabiliēdo, cōtra Lutherū edidim⁹ aptū ē) affirmāt futurum Messyę t̄pib⁹, ut iuxtaritū sacerdotij Melchisedech in pane & uino sacrificet. Quāobrē & hi plurimū astipulāt Capniōi n̄ro p̄ter & scripturę, q̄ ἑὸς uocabulū interpretat oblationē. Sed & Malachias meo iudicio rē istā haud obscure pdidit. Nā haud multo posteaq; sacerdotib⁹ Iudeoꝝ op̄ pbrauit, q̄ panē pollutū obtulissēt i altari. Offertis (inqt) sup̄ altare meū panē pollutū. Nō mlto post subifert. Nō ē mihi uolūtas in uobis, & mun⁹ nō suscipiā de manu v̄ra. Ecce hic mun⁹ panis p̄ sacerdotes Iudeoꝝ oblatis, p̄sus auersat de⁹. Sed iā aduerte, quod nam aliud a gentibus oblatum, se suscepturum pollicetur. Ab ortu (inqt) solis usq; ad occasum, magnum est nomen meum in gētibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur

XIII

Missā dictio
hebraea est.
Capnion.

Episcopus.

Malach. 1.

Argumētum
ad hoiem ex
Lutheri snia.

Iohan. 6.

nomini meo oblatio munda. Que nã p̄cor est hæc oblatio munda, nisi panis ipsi⁹, q̄ de cælo descēdit, hoc est corpus Chri sub sp̄e panis in Eucharistia. Nã qcqd aliud a nobis proficiscit (si Lutherō credim⁹) impur⁹ est, & p̄ano mēstruatæ sordidius, nimir⁹ ob pct̄m (ut ille ait) qd̄ in nobis residet continuo. Quo fit ut nullū oino sit op⁹ n̄m (si Lutherō fidē habeam⁹) qd̄ pct̄o careat. Quãobrē neq; nō pollutū esse p̄t, qcqd ē opis nostri Hęc iuxta Lutheri sniam & hēresin dicim⁹. Ver⁹ cœlestis iste panis, quē sacrificam⁹ deo, nihil habet ipuritatis, sed est immaculatū sacrificiū & idē iugit̄ in om̄ib⁹ eccl̄ijs p̄ totū christianismū immolat̄. Sicut igit̄ oblatio panis, quē sup̄ altare Mosaicū sacerdotes ueteris legis offerebāt, iã plane sp̄reta est, & cōtēpta prorsus a deo, ita sacrificiū panis, qd̄ sup̄ altaria nomi Chri dicata per sacerdotes nouæ legis iugit̄ offerit̄, acceptū erit, & magnope gratū. Quis nō itaq; iã exploratissimū habet, istuc om̄ia cōquadrare, nimir⁹ ut missa uere dicat̄ sacrificiū. Verissimū est quidē est, qd̄ Ethnic⁹ quidā ait. Om̄ia uero cōsonāt, Nã huic sane ueritati cōsentiūt om̄ia. Subscribit eim̄ cū primis receptissima totius eccl̄iæ cōsuetudo. Eandē item cōprobat sc̄i issimorū iuxta & doctissimorū patrū oim̄ calculus. Scripturarū etiã authoritas eidē astipulat̄. Sed & ifensissimī chriani nois aduersarij, huic plane suffragāt, qñ qdē suis libris testent̄ palam, q̄ ceteris abrogatis ueterib⁹ sacrificijs, hoc solū (qd̄ iuxta ritū Melchisedech in pane uinoq; fit) usu p̄petuo celebrabit̄. Sed hæc in libello quē diximus fusus & apertius continentur.

Strophæ quædam & mēdacia cauilliq; Lutherani deteguntur. Cap. VII

I

Vnc igit̄ septimo loco, quibus strophis, mēdacijs, sycophantijs, argumēta Regia refellere conetur, expēdemus. Insimilat primo Regē unicam rationē attulisse, nimir⁹ hanc. Si missa nō esset opus bonū, laici nihil pro ea tribuerēt clericis tp̄alib⁹ bñficij. Nec hoc mēdacio cōtentus tandē post multa cōuicia subdit. Memento lector, ab assertore Rege, nullā aliam afferri rationē pro missa sua, q̄ istam. At utrūq; profecto mēdaciū est, & q̄ Rex hac ratione molitus fuerat probare missam

op^o esse, & q^o nullã aliã ad id probandũ attulerat, præter hanc. Prius illud facile constabit, ubi cõtextum ipsum totius Regij sermonis descripsimus.

Sic em̄ Rex, ubi ceteros Lutheri concionatores æq̄t, nisi q^o hi concinnius ac uerius quoq^o, q̄ Lutherus ad ipsum testamētũ referebãt, nõ tm̄ ea quæ Christus fecit in cæna, sed etiã q̄ passus est in cruce cõtinuo per ironiam ludit. Hoc uno tm̄, inq̄s, impares Lutheri, q^o mirabiles & hæcten^o iauditos Missæ fructus nõ inuenerunt, quibus & clerus præsentis uitæ fructum oim̄em & populus futuræ perderet. Cuius rei rationẽ Rex illis co subiecit dicẽs. Neq^o em̄ sacerdotib^o q^oq̄ laici, tẽporalis boni cõferrent ob missam, e q̄ persuaderent nihil se spiritualis boni referre. Ecce lector, hac ratione, Rex haudquaq^o molit^o fuit ostendere, Missam esse opus, sed q^o clerus oẽm fructũ emolimentis t̄p̄alis esset pditurus, si laici nullũ ex missa p̄ clerũ celebrata, spiritalem fructum se sperarent assecuturos.

Hic igitur ut uides, unũ mendaciũ est, iam audies & alterum. Secundũ Negauit Lutherus aliam a Rege rationẽ præter illã quã Lutherus falso cõmẽtus est, afferri, quod etiã falsissimũ est. Nã ex ipsis Lutheri fundamētis docet Rex, Missam & opus & sacrificiũ esse. Verũ quũ Regia ratio prolixior sit, & oratorio more fluat, nos eã in formã breuiorẽ contrahemus. Ego (inqt Rex) istud fundamentũ ei permittã. Quod immobile postulat esse non mouebo, tm̄ ostẽdã ædificiũ qd̄ superstruxit, facile per se corruere. Esto Ch̄s fuisset in cæna testat^o, par tm̄ est, ut id sit testatus, qd̄ post mortem uoluit in sui memoriã fieri. Quãobrem & p̄cipua testamēti pars fuit, ut in sui cõmemorationẽ hæc ipsa discipuli facerent. Propter quod & dixit, hoc facite in meã cõmemorationẽ. At nõ tũ cænãtis cõmemorationẽ intellexit, sed postea crucifixi. Quod & ex uerbis Pauli manifestũ est, q^o I. Cor. 11. simul atq^o dixisset. Quociẽscũq^o panẽ hunc comederitis & calicem biberitis, protinus adiecit, nõ cœnã domini, sed mortem domini annũciabitis. Hoc est ergo qd̄ in missa representatur, ipsum uidelicet crucis sacrificiũ, quod quũ ipsa Missa palam referat. eadẽ satis apposite sacrificiũ appellat. Quãobrem & sacerdotes qui mortẽ eius in missa representãt, corpus a sanguine

ne seorsum offerūt & immolāt. Iam eī exequitur quod in memoriā suā mortis fieri in cœna mādauit. Mortē etē testatoris ut Lutherus ait testamentū inuoluit, neq; añ uires & robur sumit, aut absoluta perfectōe cōsummat, q̄ sit is mortuus q̄ testatus ē. Cōcludit itaq; Rex, q̄ si qs diligēter hęc expenderit, uidebit christū sacerdotē eternū, loco sacrificiorū omniū q̄ sub Mose fuerāt, & hui⁹ sacrificij gerebāt typū, hoc unū instituisse, qd̄ & offerret deo, & in cibū itidē populo daretur. Intelligis itaq; lector qn̄quidem hęc ratio longe diuersa sit a priori, iam bis mendacem fuisse Lutherum.

II
Licet pro missa
recipere tēporalia.

¶ Cæterū ut calūnijs eius respōdeamus, quas & sacerdotib⁹ impingit q̄ tēporias opes pro missis accipiūt An nō in libro geneleos ca. xiiij. legim⁹ ubi Melchisedech deo sacrificiū panis & uini pro Abrahæ uictoria obtulerit, hunc illi uicissim oīm spoliōrū q̄ cōq̄sierat dedisse decimas? Et Paul. I. ad cor. 9. dicit Si nos uobis spiritualia seminamus magnum est si uestra carnalia metamus?

Scda Regis ratio pro missa.

Sed ad reliq̄s Regis argumētatōes trāseamus, quas quū nō ignorarit Lutherus, utpote q̄ conatus ē easdē refellere, nō pudet tñ inficiari Regē, aliā pro sua missa rōnē attulisse, p̄ter illā primā. Audi igit̄ lector adhuc & aliā p̄ ip̄m Regē introductā. Queremus (inqt) a Luthero, an nō aliqd̄ opus tū christus fecerit qn̄ panē & uinū in suū corpus & sanguinē cōsecrauit? Qd̄ si neget, mirabimur profecto, si quū is opus faciat, q̄ imaginē facit ex ligno, christus nullū prorsus opus fecerit, quū carnem suā fecerat ex pane. Hactenus ip̄e Rex. Et hęc rōnē Luther⁹ recēset peruersissime. Thomisticatus (inqt) in hūc modū Rex
“ Qui lignū cedit facit opus, ergo q̄ cōsecrat facit opus. Quare missa etiā op⁹ erit. Hic perspicis lector Lutherum haudquā q̄ ignorasse quin Rex aliam attulerit rationem (qua missam opus esse doceat) quā primam illam, quod tamen superius impudentissime negauit.

Episcopus.

Cæterū iam uideamus quanā strophā conet hęc rōnē eludere. Locatur ubiq; duplicē acceptionē Missæ faciēs. Alterā, ut eius uerbis utar, pro eo quod est consecrare seu proferre uer⁹

ba consecrationis. Alteram pro eo quod est uerbū promissionis, adiecto signo panis & uini. Iuxta priorem acceptionē, factetur Missam opus esse. Negat tamē seipsum ita uel per febrē uel per phrenesin de missa cogitare potuisse. Afirmat etiā ad hunc modū Missam posse multa alia dici. Nam (ut ait) si missa consecrare est potest etiā clamare, cantare, thurificare, cerolos incendere, calicē mundare, hostiā leuare, forte & sternutare, & excreare Missa dici.

At quis tam crassus est ut nihil inter hæc & opus consecrationis interesse iudicet? Nam sine pluribus horum missa nō in congrue celebrari potest. Neq; eī cantus & clamor & thurificatio, ut missa fiat, exiguntur. Verum consecratio sic missæ substantiam ingreditur, ut sine consecratione missa nunq̄ esse queat. Quis eī unquā usq; adeo phreneticus est, aut per febrē infaniens, ut putet se missam habere posse citra corporis & sanguinis consecrationem. Quod si panem & uinum quis habuerit & librum in quo scripta fuerint ipsa christi uerba, nisi quis eīdem prolatis panem & uinū consecrauerit, missa neutiq̄ habetur. Vnde & perspicuum est, neq; secundū posteriorem acceptionem (quam supra distinxit Lutherus) Missam diffiniri posse, quam tamen ipse uere & proprie dici missam affirmat, nempe uerbum ipsum promissionis cum signo adiecto panis & uini. Quod & paucis monstrabimus. Nam & si præsens fuerit (ut diximus) panis & uinum, simul & uerbum promissionis, uel in mente uel in libro quouis scriptum, haud dum habetur missa, nisi quispiam idoneus ipsa eadem uerba cum studio consecrandi pronunciet. Frustra ergo separat ista Lutherus, quum ad missæ subsistentiam hæc tria pariter exigantur. Neq; enim uerba sola, neq; signa sola, neq; utraq; hæc, sine uerborum aliqua prolatione (qua panis & uinum consecrantur) missam faciunt. Ipsa nimirum sacerdotis actio seu functio potissimū requiritur, quēadmodū in cęna christus iubebat inquit, hoc facite in mei memoriā.

Cōsecratio exigit ad essentiam missæ.

Prolatio uerborū cōsecrationis necessaria est.

Missæ est opus bonum.

¶ Sed iam ad cauillū, quod aduersus superiorē Regis rationē obijcit Lutherus, respōdeamus, Egit utiq; Rex ratione pri-

Verba regis

ori non solū ut missa probaret opus, uerū etiā ut esset bonum opus. Si Christus, inquit, ullū opus fecerit, quin id bonū fuerit, nemo opinor dubitabit. Nā si bonū opus fecit mulier, quę caput eius perfudit unguēto, quis potest ambigere an bonū opus fecerit Christus, quū corpus propriū & in cibū exhibuerit hominibus, & in sacrificium cōstituerit offerri deo? Quod si negari nō potest, nisi ab eo qui in re maxime seria uelit nugari, bonū opus fecisse Ch̄m, nec istud etiā negari potest, in missa bonū opus facere sacerdotē, quippe quod nō aliud facit in missa, quā Ch̄s in cæna fecit & cruce. Hactenus ipse Rex.

“ Hic Lutherus mire cauillat. Hac, inquit, ratione missa nō erit bonū opus, nisi bonus sit consecrator. Malus enim malefacit cōsecratio, id est missatio. Itaque nō licebit malo sacerdoti cōsecrare, imo neque poterit, quū missa uelint necessario bonū opus esse.

Episcopus.**Malicia ministri nō officit sacramento.**

En perspicis optime lector merū Lutheri cauillū. Sic enim cauillat, perinde quasi nihil operis boni, nisi a bono ministro prodire possit, quod plane falsum est, Nā & sacerdos malus baptizans operis boni minister est, tametsi nō bene faciat. Et malus item sacerdos, qui peccati oratione cōfessū & resipiscētē absoluit, bonū opus facit, quod nō bene facit enim uterque male, tametsi neuter in opere suo malū agat. Et de cōsecratione similiter dici potest, quod licet ipse malus fuerit, opus tamen quod facit, bonū est, nō solū pro opere operato, uerū etiā pro opere operantis. Quæ admodum cōferēs elemosynā, dū expers fuerit gratiæ, bonū opus haud dubie facit, quāquā nō omnino bene fecisse credatur.

Opus duplex

“ Lutherus itaque Regem hic stolide carpit, ceu pluribus sui regni negotijs occupatū, quod ut huius theologiæ recorderet, nepe de opere operato & operantis. In qua re plane suam incitiā Lutherus prodit, quū illa distinctio locū hic non habeat. Neque enim hic de fructu missæ quæritur, qui semper uberrimus est, quantum ad opus operatū, siue missa fiat a bono siue a malo. Verum nō ita quantum ad opus operantis, ubi malus fuerit qui sacrificat. Is enim nullū sibi fructū reportat ex opere operantis, quāquā opus bonū faciat nō bene. At bonus contra plurimū tamen sibi quā alijs fructū parit & nō modo bonū opus facit uerū etiā bene.

“ Patet scite igitur Lutherus dixit perisse magnificam illā Theolo

giã, qua diffinitũ est, missam etiã mali sacerdotis esse semp bo
 nũ opus, uirtute operis operati, licet nõ uirtute operis operan
 tis. Quod dico propter hanc secundã partẽ, quã nullus theo
 logorũ (opinor) asseret unq̃. Nã sacerdos cõsecrans, quantũ Consecratio
mali sacerdo
tis est bonum
opus
 uis ipse prauus fuerit, tñ opus eius, siue pro operato, siue pro
 operantis ope intelligas, bonũ est, licet ex ipso opere nihil me
 reatur. Nã & consecratio q̃ est opus operãtis bona est, & qd̃
 fit itẽ ipsa cõsecratione, sacramentũ uidelicet corporis & sangui
 nis Chri, qd̃ est opus operatũ, bonũ est similiter. At id fefellit
 Lutherũ, q̃ quũ theologi negent fructũ & meritũ aliqd̃ ex o
 pere mali sacerdotis ut operãtis oriri, ille putet eos etiã omnẽ
 ab eius opere bonitatẽ sustulisse, id qd̃ ipsi neutiq̃ sentiunt. Et
 tñ adhuc tanta est hominis. aut cæcitas, aut impudentia, q̃ nõ
 cõtentus hoc semel exprobrasse, uerũ inculcat id denuo Regi
 quasi uictor insultans, quũ sit nihil minus. Opprobrat em̃ Re
 gi, se sua propria ignorare, nẽpe, qd̃ intersit inter opus opera
 tũ & operantis, atq; ita seipm cõfutare, dũ impugnat Luthera
 na. Quũ tñ haud dubie Rex ipse certo sciat, eã distinctionem
 huc nihil attinere, Lutherus contra cæcutiat turpissime.

¶ Missam non esse promissionem solam.

Cap. VIII.

Aeterũ nec id intactũ p̃termitteremus q̃ Luthero
 rus probare molit̃ missam uere & proprie esse
 uerbum promissionis.

Nã si cætera (inquit) omnia desint, & credideris
 his uerbis Christi, hoc est corpus meũ quod
 pro uobis datur, uere missam integrã habes. Deinde si acce
 peris signũ eadẽ fide, usum & fructũ missæ accepisti.

Duo sunt q̃ iã audisti lector. Alterũ quid sit integra missa. Al
 terũ quo nã modo fructũ ipsius missæ cõsequi ualeas. Iã illud
 prius expendamus. Si cætera (inquit) oia desint & credideris
 his uerbis Christi, hoc est corpus meũ qd̃ pro uobis datur ue
 re missam integrã habes. Ergo si uerbis illis ubilibet, aut uisis
 aut auditis fidẽ adhibeã, erit missa iã itegra, tãetsi reliqua defu
 erint omnia. Etiã si panis & uinũ defuerint. Etiã si de uerbis
 cæteris q̃ ad sanguinẽ spectant, nemo uel neget quicq̃. Si di

.I.

Multa incõue
 nientia sequũ
 tur si solũ cre
 dere uerbis sit
 missa
 Primum.

Contra captiuitatem Baby. Cap. VIII

Secundum Etia uerba sola uel insculpta lapidi memorētur, uel a puero, seu
Tertium muliercula quauis pronuncient modo credā illis, iā erit inte-
Quartum gra missa. Et si centies in die fiat istud, toties erit missa integra
 Hæc profecto satis miranda sunt. Sed uelim dicat nobis ad-
 huc Lutherus apertius. Quid si dicta uerba nusq̄ a quō pro-
 nūciata fuerint, sed ne cogitata quidē, nū & tūc missa nō erit?
 Si dixerit, iā nō esse missam, mirū est, quū adhuc et uerba dicta
Matth. 8. maneant, quando quidē scriptū est. Verba mea nō transibunt
 fides quoq; manet in cordibus hominū, quā & Lutherus ui-
Quintum. uū quendā actū & motū esse contendit. Quando igit̄ & uer-
 bū ipsum perpetuo maneant, & actio fidei nunq̄ nō uigeat, erit
 iuxta Lutheri dogma missa quoq; semp extans oibus horis at
 q; momētis, nō diei solū, sed & noctis dormiētibus q; sacer-
 dotibus æque atq; uigilātibus aut sacra facientibus. Nā si p̄ter
 uerbū & fidē nihil ad missæ integritatē exigat, & si p̄ hæc sola
 q̄q; cætera oia defuerint, missa prorsus habeat integra, qs non
 intelligit eiusmodi missam durare semp, & indefinēter haberi
 quando fides & uerbum semper & indefinēter maneant.
 Sed uideo sic urgeri Lutherū ut præter uerbū & fidē fateatur
 aliū aliquē actū exigere ad missæ integritatē, quo cessante, cessat
 & missa. Et hūc puto dicturū actū recitationis illorū uerborū.
 Nā ad hoc ut missa fiat, oportet ipsa uerba recenseant, alioqui
 nō faciemus, aut quod in ccena Chrūs ipse fecit, aut quod ius-
Luc. 22. sit a nobis fieri. Hoc (inquit) facite in mei memoriā. Pronun-
 ciavit em̄ ipse dicta uerba super pane quē sacris acceptū mani-
 bus cōsecrauit. Quāobrem & apertū est præter fidem & uer-
 ba, simul & uerborū recitationē, etiam panis præsentiam om-
 nino necessariam esse.
 Longe igitur alienum a ueritate est, quod supra dixit Luthe-
 rus. Nēpe si cætera omnia desint, et credideris his uerbis Chri-
 hoc est corpus meū quod pro uobis datur, uere missam inte-
 gram, habes. Nunq̄ em̄ haberi missa integra potest, nisi sacer-
 dos idipm Christi uerbis fecerit qd Chrūs iussit faciendū, hoc
 est panē & uinū in Christi corpus & sanguinē cōsecrauerit.
 Is nimirū actus & circa panē itē, ita missæ essentiā ingreditur
 ut sine hac, nec missa fieri, neq; eē quouis pacto ualeat. Et hūc

actum si quispiā sacerdos exerceat, tametsi nemo circūstantiū crediderit, nihilominus erit missa. Non tamen ita, q̄ solus is actus ad missæ integritatē exigat, sed q̄ citra hūc, missa nullo pacto queat subsistere. Hactenus ergo pro priori assertiōe resellens quā Lutherus nulla scriptura seu rōne fulctā, sed propriē innixus temeritati protulit, a nobis dictum sit.

Fides circūstantiū non impedit missam

¶ Iam excutiamus & posteriorē, quā extulit in hūc modū Deinde si acceperis signū eadē fide, usum & fructū missæ accepisti. Et hac intelligi uult, q̄ ille usum & fructū missæ cōsequitur, quisq̄ Ch̄i uerbis habita fide, panem consecratū acciperit, quem & signum corporis uocat.

II

Hic primū aduerte lector, q̄ dicit eadē fide. Nā supra dixit, si credideris his uerbis Christi, hoc est corpus meū q̄d pro uobis datur, etiā si cætera oia defuerint uere missam integrā habes. Et protinus subdit. Deinde si eadē fide signū accepisti, usum & fructū missæ accepisti. Hic lector perspicis (opinor) q̄ temeraria sit hæc assertio. Nam ut panis in corpus Ch̄i consecret, non dicet opinor fidem formatam exigi, sed informē sufficere, alioquin idolatriam sæpe plæbs cōmitteret, nimirū pro corpore Christi merum panē adorans. Verum hæc eadē fides haudquaquē sufficit, ut per esum corporis, usum & fructum missæ consequaris, imo iudicium edisti potius, ut testatur Paulus & dominici corporis reum te constituisti. Nam ad hunc sacrosanctū cibum edendum accedit indigne, quisquis citra formatam fidem accesserit.

Fides formatam non exigit ad consecrationem

¶ Istud insuper obseruādū est, qua strophā, simul usum & fructū missæ cōiungit dicens. Si signū acceperis, usum & fructū missæ accepisti, q̄d plane falsum est. Nā usus missæ ipsa functio sacerdotalis est, qua finita, missa quoq̄ (quantū ad hoc negociū attinet) cessat. Atqui finita missa, fructus tamen aliquis ipsius durat in sacramento, q̄ diu sacramentū ipsum super fuerit post finitā missam. Et huius fructus particeps efficitur, quisquis deuota mente sacramentū ip̄m acceperit, quanquā nulla missa eo ipso tēpore celebret. Quare sic accipiens, iā nō utitur missa tãetsi recte credatur uti sacramento.

III

Usus missæ ab eius fructu distat

¶ Ut igitur negocium istud apertius euoluamus, nō fuerit inutile

Exemplum pulchrum,

Contra captiuitatem Baby. Cap. VIII.

quiddā exēpli grā subiicere. Sic missam existimabimus pinde atq; cuiusdā aromatharij functionē: dū is medicamen cōficiat qd añ medicus quidā nō imperitus pro restituendis ægroti cuiuspiā uiribus excogitauit. Nā sit aliq̄ties, ut posteaq̄ aromatharius arte sua functus fuerit & cōfecerit medicamen, ipsum ægrototo protinus administrat, aliq̄n tñ seruat in pixide, quoad occasio dabit̄ ministrādi cōmodius. Q; si medicamen ex pixide prolatū cuiuspiā ægrototo deferat̄, nemo uocabit hāc deportationē functionē artis aromatharij, quū illa per aliū, q̄uis (q nō sit aromatharius) æque fieri poterit. Hoc exēplo certe quiuis facile intelliget, plurimū interesse inter ministrationē Eucharistiæ, q̄ per diaconū fieri possit, & sacerdotis functionē, sacri q; medicaminis huius cōfectionē, q̄ sola proprie missa uocat̄ ab omnibus. Vides igitur lector hoc exemplo, medicum esse Christū, aromathariū: sacerdotē, ministrū: diaconū, functionē sacerdotis: & cōfectionē medicaminis: missam eē. Vtus ergo missæ nō diutius durat, q̄ ipsa functio sacerdotis. Fructus tñ plurimus in sacramento post finitā missam uiget, quemadmodū in medicamine, iam intra pixidem reposito.

Multū refert
an quis missæ
interfir.

Neq; tñ cōcesserim totū & integrū missæ fructū in sacramento manere. Nā quū in missa sacrificiū offerat̄ pro salute uiuorū & requie defunctorū: cōpluresq; sacræ preces adiungant̄, q; bus uota fidelium circūstantiū deo cōmendant̄, nō est credibile, q; is qui domi quātavis fide sacramentū istud acceperit, tñ ex eo fructū referat, quantū is qui pari fide missæ deuotus interfuit, atq; precum quæ in missa dicuntur simul & sacræ ipsius communionis ibidem factus sit particeps.

Lucæ. 22
Conclusio

Ob hæc iā latere neminē opinor, q̄ sit absurda Lutheri sententia, quū ex ea cōsequat̄, q; quoties ex pixide sacramentū proferat̄, uel cuiuspiā ægroti causa, q; morti proximus fuerit, toties missam fieri dicemus. Et q; nō p̄spicit, quātū hoc sit ueritatis expers, quū nemo tunc faciat qd ipse Chrūs in cœna fecit, & qd sacerdotibus iussit faciendū. Nemo em̄ tunc ex pane & uino corpus & sanguinē Christi facit, quod tñ ipse discipulis mandauit ut facerent. Hoc (inquit) facite in mei memoriā. Liquet igit̄ ex his missam non eē aut sumptionē signorū, aut p̄

missionē signis adiectā, atq; ideo multo minus promissionem
 ¶ Pergit tñ adhuc Lutherus ex prædictis illis duz solā. IIII
 bus assertionibus colligere, qđ sequit. Vnde (inquit) manife-
 stissimū est missam non eē aliquid nostri operis aut uerbi, sed
 solius Christi dantis tā uerbū promissionis q̄ signū in pane &
 uino, atq; usum eius nō posse in offerendo aut operando con-
 sistere, sed in recipiendo & patiēdo dūtaxat. Et unde (te que Apostrophe
 so) manifestissimū est. Tibi forsitan ex meris insanis tuis quas
 uel per febrē (ut ais) aut per phrenesim excogitasti manifestū
 est. At nobis tantū abest ut ex ulla scriptura (quā hactenus at-
 tulisti) manifestū sit, ut etiā neq; uideat in se quicq̄ habere pro-
 babilitatis. Nos em̄ aptissimā habemus scripturā ex ore Chri-
 sti prolatā, qua iussit ut hæc faceremus, hoc est ut panē & ui-
 nū in corpus & sanguinē suū cōsecrarem, id qđ citra nostrū
 opus haudquaq̄ fieri p̄t. Et quāta est ista impudētia tua, ut ue-
 lis nos absq; scripturis, imo cōtra scripturas, tuis nugis insanis
 simis credere, somnijsq; plane phreneticis adhibere fidem?
 Porro, q̄ toties inculcas uerbū promissionis, haud scio qđ uer-
 bū intelligas. In hoc em̄ & plus q̄ Protheū exhibes temetip-
 sum, nūc unū, nūc alterū faciens promissionis uerbū. Nam id
 qđ paulo superius recensuisti, uidelicet. hoc est corpus meum
 qđ pro uobis datur, nihil omnino promissionis in se cōtinet.
 Promittunt em̄ q̄ sunt futura. Sed & licet Chrūs apl̄s, qui tū
 p̄sentes erant, certiores uerbo suo reddidit, de p̄sentia corpo-
 ris sui sub illa specie panis, q̄ te precor scripturæ uerbo nobis
 promittit, q̄ quū nos cōsecramus idē sit futurū. Neq; em̄ scri-
 ptū est, q̄ quotiescūq; sup panē sacerdos mea uerba recēserit
 protinus ex pane fiet corpus meū. Hoc utiq; uerbū promissi-
 onis esset. Sic em̄ ob alia quædā sacramenta promissiones fa-
 ctas legim⁹ in euāgelijs. Nā de baptismo scriptū est. Qui cre-
 diderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Et rursus de sacramē-
 to remissionis peccatorū. Quorū remisieritis p̄ctā, remittuntur
 eis. Hæc certe uerba promissionis sunt. Cæterū in his ipsis sa-
 cramentis agendis nemo uerbis illis utit, sed alijs, quæ nō sunt
 promissionis. Nimirum, ego baptizo te. Et ego absoluo te, q̄
 neutiquam in scripturis leguntur.

Marci. 16.

Iohan. 20.

Contra captiuitatem Baby. Cap. VIII

At Luther^o dicit ex hoc vbo, uidelicet, hoc facite in mei me-
moriã, totã huius rei p̄dere certitudinẽ. Ergo hoc magis est
uerbũ promissionis q̄ illud prius allatũ. Quare si tanta uis in
uerbo promissionis est, istud inter cõsecrandũ corpus & san-
guinẽ recẽseri potius debet, q̄ cætera q̄d plane falsum esse ne-
mo nõ credit, quũ oēs asserant cõsecrationẽ añ factã, q̄ istud
uerbũ pronunciet. Sed & pariter in alijs sacramētis, utpote ba-
ptismatis, & absolutionis, promissionis uerbũ recenseri potius
debet, quod nemo tñ unquã facit, ut ante diximus. Nemo em̄
quũ absoluit, his uerbis utitur. Quorũ remiseritis peccata re-
mittunt̄ eis. Neq; quũ abluit, ait. Qui crediderit & baptisatus
fuerit, saluus erit. Sed uterq; tam abluens q̄ absoluens in per-
sona sua loquat̄ necessum est & dicat ille. Ego baptizo te. &
iste. Ego absoluo te. alioqui certe nihil fit

Cæterũ in captiuitate Babylonica Lutherus missam uocat p̄-
missionẽ remissionis peccatorũ. Sic nunq̄ secũ cõstat, sed est in
genio usq; adeo uersatili atq; uersipelli, ut promissionis uerbũ,
nunc unũ, nunc alterũ faciat. Sic em̄ in captiuitate Babylo-
nica scribit. Vides ergo q̄ missa (quã uocamus) sit promissio re-
missionis peccatorũ a deo nobis facta. Q; si quæramus ab eo,
ubi scripta sit hæc promissio, scio respondebit. In his uerbis eẽ
scriptã, hic est sanguis meus noui testamēti, q̄ pro uobis effu-
det̄ in remissionẽ peccatorũ. Hic certe non inficiamur, quin
expressa sit promissio remissionis peccatorũ. At hæc promissio
nequaq̄ sit pro sumptione sacramēti, quemadmodũ sæpe
diximus, sed pro sanguinis effusione dũ Chrũs in cruce seip-
sum immolauit. Huc accedit, q̄ iuxta Lutheri sententiã quis
q; consecrat æqualiter, siue iuxta Matthæũ, siue iuxta Marcũ
aut Lucã, aut Paulũ pronunciet. At palã est nec Marcũ, nec
Lucã, neq; Paulũ de remissione peccatorũ fuisse locutos. Quã
obrẽ ad consecrationẽ faciendã nihil opus est promissione re-
missionis peccatorum.

Adde, q̄ inferius in eodẽ impio libello testat̄ totã ipsius missæ
uirtutẽ in promissione remissionis peccatorũ cõsistere. Q; si
uerũ sit, tũ Paulus usum & uirtutẽ ipsius missæ profus igno-
r̄. I Cor. ij. rauit, quũ & ille Corinthios instruens hac de re, uerbũ istud

promissionis omnino prætermiserit. Et tamen a Christo se te-
statur accepisse quæ tū Corinthios docuit. Quāobrē si tantū
ex hoc uerbo momentū pendeat, ut tota penitus missæ uirtus
in eo consistat, profecto Paulus & eo præsertim loco ubi my-
sterium istud docet, id ipsum minime tacuisset. Non est ergo
missa promissio remissionis peccatorum.

Sed neq; usus missæ tm̄ in recipiēdo & patiēdo cōsistit, quē
admodū falso Lutherus conat̄ asserere, uerūetiā in offerendo
& operādo. Neq; eīm res unica simplex est, sed mltas (ut añ di-
ximus) in se cōplectit̄. Vt eīm Pharmacopolę functio, non in
uno solū ope cōsistit, sed nūc tūdit aromata, nūc liq̄res admis-
cet, deinde pariter coquit oīa, ita & sacerdotis functio uaria est
nūc cōsecrat, nūc offert, crebro precaſ, uiuos itē & defunctos
per ipsius uirtutē sacrificij deo commendat.

¶ Post hæc Lutherus aliud insup argumētū illustrissimi re-
gis impugnaturus, ip̄m prius omni prorsus ornatu pariter ac
robore spoliat, atq; ita spoliatū recenset ad hunc modū. Dein
de pro sacrificio missæ defendēdo. Rex (inquit) ita Thomisti-
cat̄. Esto (inquit) missa sit promissio, nō hinc sequit̄, nō eē sit
mul & sacrificiū, qm̄ in ueteri lege erāt sacrificia q̄ simul erant
et promissiones. Rex uero suā argumētationē nō tā inermem
& elumbē protulit, sed multo munitiorē. Nā argutiæ Luthe-
ranæ respondens. Obsecro (inquit) qualis est ista probatio, Verba regis
quū docere nitit̄, missam non eē sacrificiū, ex eo, q̄ sit promif-
sio, quasi promissio & sacrificiū ita sibi mutuo pugnarēt, quē
admodū frigus & calor. Quæ Luthe. rō adeo prorsus friget,
ut nec respōso digna uideat̄. Nā legis Mosaicę tā multa sacri-
ficia, q̄q̄ eēnt figuræ oīa futurarū rerū, tm̄ promissiones erant
& ipsa. Promittebant eīm ea propter quæ fiebant, non modo
futura quondam illa, quorū erāt figuræ, sed etiā liberationes,
expiationes, purgationes, purificationes populi tunc præsen-
tis, pro quo, more solenni quotannis offerebātur. Quæ res cū
tam aperta sit, ut nemo prorsus eam possit ignorare, ridicula
plane dissimulatio est ista Lutheri, quū nunc argumentatur
fieri id non posse, quod non ipse tantū, sed populus quoq; no-
uit tam sæpe factum, Hactenus ipse Rex,

V.
Lut., detrūcat
argumentum
regis.

Verba regis

Episcopus. Vides lector quē in modū Rex probat sacrificia promissiones
 Sacrificia sūt esse duplici rōne. Altera, q̄ ea certo pollicebant ueritates eue-
 promissiones turas quatū erant figuræ. Altera, q̄ liberationes, expiationes
 & purificationes populi tunc p̄sentis (pro quo quotānis offer-
 rebant) etiā promittebant. Non q̄ Rex intellexerit, nihil in-
 ter sacrificiū & promissionē interesse, sed q̄ sacrificijs ut pluri-
 Sacrificijs iun- mū promissiones adiungebant, uti mox ostendemus. Obijcit
 gebantur pro tñ huic argumento Lutherus duo. Primū, q̄ huiusce rei Rex
 missiones nullū attulit exemplū. Huius (inquit) assertionis Thomisticae
 debuit Rex uel unū exemplū producere. Verū qd si rex nul-
 lū exemplū produxisset? Nū propterea nō ualebit argumēta-
 tio regia? Rex em̄ putauit se cū eo cōgressum quē exēpla eius
 modi minime latuissent, quippe quū his exēplis abūdant scri-
 pturæ ueteris instrumenti, quas Lutherus p̄cipue callere se ia-
 ctat. Nam in scripturis, eiusmodi passim occurrūt exempla,
 quemadmodum ostendemus.

Exemplum
 primum

Primū, Leuit. 4. posteaq̄ Moses, quē in modū pro pctō igno-
 rantiae populi uitulū sacrificādū ostenderet, scriptū est. Et ro-
 gante pro eis sacerdote, propitius erit eis dñs. Ecce promissio

Secundum

nē adiunctā sacrificio. Rursum, ubi per ignorantia princeps
 peccauerit, docet hircū sacrificari debere, subdens. Rogabitq̄
 pro eo sacerdos & pro pctō eius, & dimittet ei. Ecce rursum
 peccati dimittendi promissionē annexā sacrificio. Ad hęc. Si

Tertium.

primatus quispiā per ignorantia peccauerit, docet caprā aut
 ouē offerendā, & pollicet ob utrūq̄ sacrificiū, peccati dimissi-
 onē. Prolixū esset sacrificia cætera cōmemorare, q̄ ca. 5. & 6
 sequentibus pro diluēdis alijs peccatis & delictis fieri docent
 ubi & cuilibet sacrificio remittendi delicti promissio subiicit.
 Vides itaq̄ lector, quot iā illius rei produximus testimonia, ni-
 mirū q̄ sacrificia ueteris legis peccatorū remissionē promitte-
 bant. Quāobrē & iuxta morē loquendi scripturæ promissi-
 ones dici non iniuria possunt.

VI

Neq̄ sophisma Lutheri, qd secundo loco producit, alicuius
 ponderis erit. Nā & hoc alterū est qd obiectat. Promissio (in-
 quit) est uerbū, sacrificiū res est. Quare impossibile est ut pro-
 missio sit sacrificiū. Ecce merū sophisma. Neq̄ Rex collegit,

q̄ promissio sacrificiū eēt, quū promissio minime sacrificetur. At retrorsum sacrificiū uocauit promissionē, eo q̄ p̄ ip̄m remissio peccatorū promittat. Nam propter expiationes & purificationes sacrificia fieri mandabantur in lege.

Ad hæc. Quoties Luthero placet, missa nō sola promissio dicitur, sed promissio signis adiecta, ita, q̄ missa nō modo promissionē, uerū etiā & signa pariter inuoluat. Quæ signa profecto quū res ueras, hoc est uerā Christi carnē, uerūq; sanguinē ipsius cōtineant, nō minus missa propter ipsa signa res dicet, q̄ uerbū ob ipsam promissionē. Nā uti superius, de ueteri quadā cæremonia, diximus, quā Hebræi phasē uocant, q̄ nō solum promissionē cōplectat, uerū etiā ip̄m agni sacrificiū, ita & de noua hac cæremonia nō dubitamus asserere, q̄ præter promissionē & uerba, cōsecrationē etiā Eucharistiæ cōprehēdat, & ipsius corpis Ch̄i, nimitū agni ueri & immaculati sacrificiū. Quāobrem & plus q̄ puerile fuerit sic arguari. Missa promissio est & uerbū, Quare nō p̄t res eē, quū ipse Lutherus nō semel cōfiteat, in libello aduersus regē, missam eē promissionē signis adiectā. Quod quid est aliud q̄ missam uerba pariter & rem esse.

Sed & hæc tria sæpe cōfundit, unū pro alio frequēter usurpās. Lut. nihil dīstīnēpe missā, sacramētū, & testamētū, de q̄bus ī captiuitate Babylonica sic scribit. Stet ergo primū & īfallibiliter missam seu sacramētū altaris eē testamētū. Ecce si testamētū de utroq; dicat, hoc est, & de missa, & de sacramento altaris, necessum est, ut ista quoq; alterū de altero mutuo dicāt. Atq; ita missa quū sit Luthero sacramētū, erit etiam & res.

De promissione uero multū hæsitāter loquit. Nā de ip̄a paulo post ita subdit. Vides ergo q̄ missa (quā uocamus) sit promissio remissionis peccatorū. Hic aperte promissionē remissionis peccatorū missam facit. Et plusculū inferius ubi dicit. Recte itaq; dixi rotā uirtutē missæ cōsistere in uerbis Christi, q̄bus testat remissionē donati peccatorū. Et hic iterū missam facit promissionē remissionis peccatorū. At in libello cōtra regē. Nos (inquit) in missa potissimū uocam⁹ promissionē, ipsa scilicet uerba Ch̄i sine q̄bus panis & uinū eēt neq; signum

neq; sacramentū neq; missa. Quid iā his uerbis intelligi uelit, obscurū est. Nā si promissionē aliā intelligat q̄ remissionis peccatorū, nimisquā tecte loquitur & inuolute, nedū inconstanter. At sincera ueritas his ambiguis inuolucris regi nō quaerit, lucem postulat, non tenebras.

VII ¶ Cæterū, q̄ nec tota missæ uirtus in promissione remissionis peccatorū consistat, neq; sit id sine q̄ panis & uinū uec signa sint, nec sacramēta, neq; missa, iā plenius oñdemus. Dilucidū itaq; uel ex hoc solo fuerit, totā ipsius missæ uirtutē nequaquā in promissione remissionis peccatorū consistere, q̄ Paulus de hac nihil omnino loquat, & tñ ab ipso Ch̄o doctus formulā corporis & sanguinis cōsecrandi tradidit sufficientē. Sed & de remissione peccatorū solus meminit Matthæus, ut si sine hac particula nec panis & uinū essent, neq; sacramētū, neq; missa, quē admodū Lutherus affirmat. Nō solū Paulus, sed & Marcus, & Lucas uehemēter aberrassent qd' nephas est credere. Nul lus eñ horū de remissione peccatorum uerbū ullū facit. Sed Paulus ipse præ cæteris grauissime peccasset qui magistrū hu iusce rei se pollicitus est Corinthijs, quibus & conficiendi corporis & sanguinis Christi modū tradidit, illa sublata particula de remissione peccatorū. Quāobrē si in promissione remissionis peccatorū tota uirtus missæ consistat, uti Lutherus opina tur, Paulus haud parua Corinthios affecisset iniuria, nimirum ipsos fraudans omni penitus uirtute totius missæ. Nec est cre dibile quin ipsum totū, quod ante fuerat edoctus a Ch̄o, Cor inthijs exposuerit. Quo fit ut etiā non dissimile uero sit Chri stum illā particulam omisisse, Id quod neutiquā fecisset si totius negocij uirtus in ipsa promissione uiguisset.

VIII Adde, q̄ si tota missæ uirtus in promissione remissionis pec catorū consistat, sine hac nihil omnino fieret, quod falsum es se Lutherus ipse testabitur. Nā paulo post in libello contra re gem affirmat non minus uere consecrare, si quis forma Lucæ Marci, Pauli uteretur, q̄ qui canonis istius impij & falsi utitur. Sic eñ effrons audet sacro missæ canoni conuiciari, impium, & falsum illum appellans. Atqui certum est in forma quā Lu cas, Marcus, Paulus tradunt, nec uerbum quidem esse de pro

Virtus missæ
nō consistit i re
missionis pec
catorū pmissi
one.
Prima ratio
Secunda
Matth. 26.

I. Cor. 11.

Tertia.

missione remissionis pctōꝝ. Quare nec in ea promissioe, tota missæ uirtus cōsistit, neq; missa dici p̄t sola promissio remissionis pctōꝝ. Id q̄d adhuc denuo cōfirmabim⁹ ex ipsius Lutheri uerbis. Nā si missa fuerit sola promissio neq; p̄ter eā sit res uel la, cur toties Luther⁹ missā promissionē uocat adiectā signis. Quid em̄, signis opus erit, si missa fuerit sola promissio. An ferat ergo signa penitus, q̄ plane res sunt, nēpe corpus & sanguis dñi. Nā citra hæc promissio manet promissio. Quocirca si missam appellet promissionē solā, & promissio signis absumptis nihilomin⁹ extat. Missam etiā oportet fateat̄ extare, rāetli nulla remanserint signa. Nā & añ cæremoniā, quā nos missam eē non ambigimus, & rursus postq̄ eadē sit finita, uiget ipsa promissio. Nunq̄ em̄ ipsa promissio celsat, quū uerbu domini maneat in æternū. Quare manifestum est nec missam dici posse promissionem solam. Confutatio. Psalm. 118

Et quanq̄ sophisticè contendat, sacrificia uetera nō fuisse promissiones. neq; promissionē eē rem, negare tamen haudquaq̄ potest, quin simul & promissio & res ad missæ completum exigantur, de promissione ipse confitetur, & de signis itē quæ sunt res ueræ, quin exigantur, nemini dubium eē potest ex his quæ iam diximus.

Sed & p̄ter hæc, quū ipsa res missæ, hoc est presentia corporis & sanguinis Christi nequeat haberi sine cōsecratioe panis in corpus, & uini in sanguinē, subterfugere nullo pacto licet, quin is actus pariter ad essentiā missæ prorsus requiratur. Atq; hoc est quod sæpe diximus, Missam non eē quiddā simplex, sed in se multa complecti. Neq; multū refert, unde missæ nomen fuerit inditū, modo constiterit de re ipsa. Nā ut ostendimus illā cæremoniā (q̄ phasē dicta est) nō accepisse nomen a quauis ipsius cæremoniæ parte, sed a transitu angeli, qui pertransiit Hebræos dū Aegyptij percuterent, atq; ideo phasē dicta est, id est transitus. Sic & missa dici potest ab externa quap̄iā rōne, neq; est necesse ut ipm uocabulū mox in fronte singula prodat, q̄ sub ipsa missa fiant & gerantur. XI VIII

Frustra igit̄ Lutherus in captiuitate sua Babylo. nobis impo-

nere suis argutijs molit, cū ex paupere similitudinē hāc intro-
 ducit. Nullus (inquit) audet tantū insanire, ut dicat bonū opus
 facere eū q pauper & indigens uenit accepturus de manu di-
 uitis beneficiū. Quāobrē quū sit missa beneficiū promissiōis
 diuinæ p manū sacerdotū oibus hominibus exhibitū ipsa non
 p̄t, aut opus, aut sacrificiū eē. Hac similitudine Lutherus nos
 fallere conat, quum alioqui plurimum inter sit inter paupe-
 rē munus accipientē a diuite, atq; sacerdotē q cōsecrat munus
 utiq; plæbi distribuendū. Plebs em̄ uicē pauperis gerit & sa-
 cerdos uicē diuitis agit, hoc est ipsius Chri, Chrus em̄ in cœ-
 na sacerdotis officiū usurpauit, Eucharistiā cōsecrans, eandē
 q; discipulis q tū plæbē referebāt administrās. Tunc em̄ disci-
 puli recipiendo tantū & patiēdo ut Lutheri uerbis utar ex-
 hibuerūt sese. Chrus aut̄ erat operator & cōsecrator atq; etiā
 immolator. Quid em̄ aliud sibi uolūt Euāgelistæ quū singuli
 memorēt eū gr̄as egisse qd & Paulus nō tacet. Sed & idē offi-
 ciū qd ipse tūc exercuit suis discipulis cōmēdauit agēdū. Hoc
 inquit facite in mei memoriā. Quibus uerbis & Lutherus fa-
 tet, tū apl̄is Eucharistiæ cōsecrandæ tributā fuisse potestatē.
 Facere (inquit) est, hoc totū imitari qd ipse tūc fecit. Quando
 igit̄ ipse tū fuerat operator, cōsecrator, immolator, illos etiam
 operadores, cōsecratores, & immolatores huius sacrificij cōsti-
 tuit. Sacerdos itaq; quoties panē & uinū in Eucharistiā conse-
 crat, missam facit. Plebs uero q̄ (dū agunt̄ mysteria) sacramen-
 tū accipit, nō tanq̄ negocij gestores, missę preesse, aut missam
 facere, sed interesse missæ dicunt̄. Quāobrē & plebs ad instar
 paupis est, q solū accipit. At sacerdos q uelut hierarchia myste-
 rijs p̄est, cū sit iter Christū & plæbē ipse mediator nō nihil us-
 trinq; representat. Quatenus em̄ cōsecrat ac ministrat, Chri-
 stū refert q donat. Quatenus aut̄ accipit, eatenus cū paupere
 plæbe communicat.

Matth. 26
 Marci. 14
 I. uer. 22
 I. Corin. 11.

Sacerdos fa-
 cit missam, s̄
 plebs accipit
 eam.

IX
 Multa requirūt
 ad missam,
 I. Cor. 11.

Quā igit̄ cūctis opinor dilucidū est, missam p̄ter ipsam pro-
 missione remissionis peccatorū, alia multa requirere, q̄ q̄tū ad
 ipsius missę substantiā attinet longe plus habet momēti q̄ pro-
 missio queuis. Nā Paulus ep̄la priori ad Corinti, missæ sub-
 stantiā explicuit absq; mentione qualibet remissionis peccatō-

torum. Sed & remissio peccatorum etiam ex ueteribus sacrificijs promittebat, quēadmodū & hic remissio peccatorum promittit, nō quidē ob sumptionē sacramēti, quēadmodū sæpe diximus, sed ob uirtutē sacrificij quod in missa representatur, nempe sacrificij crucis.

Species utiq; panis in missa Christi corpus refert, quod ex angue pendeat in cruce. Et species uini sanguinē, quod sicut in cruce fundebat in remissionē peccatorum. Propter quod in mysticis illis uerbis dicit, hic est sanguis meus noui testamēti quod pro multis effūdet in remissionē peccatorum. Atq; ad hūc modū ueterano uis uel ad amussim quadrat, quēadmodū & Mosi iussu fuerat, ut cuncta secundū exemplar faceret quod in monte uiderat. Nā ut illic populus res quasdam offert, subinde sacerdos eas ipsas immolat, altare sanguine cōspargens, mox igne quicquid est adipis adolet in altari, post hæc admiscet & preces atq; ita promittit remissio peccatorum. Sic & in hac noua cæremonia, panis & uinū a populo consueuit offerri, subinde per sacerdotē igne cœlitus misso quicquid est adipis, hoc est intima panis & uini substantia prorsus absument, pane uinoq; mutatis in sacrā eucharistiā. Sanguis uero seorsum a corpore representatus quod aliud quā iugulationē quandā et immolationē insinuat. Calix interea madet sanguine Christi, quo tætesi nō respersat altare, nō est dubiū tamen, quin ab illo nō nihil sanctitudinis accipiat. Admiscent demū & preces, atq; ita uirtute tã eximij sacrificij, uetera promittitur peccatorum remissio.

Quis iã nō pspicit illas figuras huic ueritati prorsus responde re, ac uicissim ueritatē istā umbris & figuris illis? Nemo tñ ex hac cōparatione credat cuiq; ad hoc sacramentū accedere lice re, quē nō añ uere pœnituerit. Nā quū ad ipsa uetera sacrificia accedebāt, cōfitebant pœtā sua dño, quēadmodū Num. 5. iubent, multo magis ad hoc sacrificiū accessuri tenent, se prius expurgare, & digne præparare, quū ob hoc ipm, institutū sit absolutionis sacramentū. Nō est ergo quod quisq; ad eucharistiā accedere psumat cū peccati mortalis cōscientia. Nā eiusmodi pœtā per sacramentū absolutionis expurgari pridē oportuit. Veturamen hic delent peccatorum reliquię simul & pœtā quæ inter

Mat. 26
Cōferunt nos:
ua ueteribus.
Exodi, 25

Eucharistię sa:
cramētū non
sumāt nisi pœ:
nitentes.

Contra captiuitatem Baby. Cap. IX

confitendū non est habita memoria. Neq; sacramentū istud, ut sæpe diximus est signū remissionis peccatorū, sed unionis est sacramentū, & incorporationis Ch̄o, nō remissionis peccatorū. Aliud est enim prestare peccatorū remissionē, & sacramentum esse talis remissionis.

¶ Quædā que Lutherus falso impingit illustri-
simo Regi, diluuntur. Cap. IX.

Iam satis abūde cōfectū ē, opinor, missam nō esse promissionē solā, neq; totā ipsius missæ uirtutē in p̄missionē remissionis peccatorū cōsistere. Quā obre & a ueritate lōge alienū est, q̄ Luth. cōmīnat, nēpe q̄ nisi missam obtinuerim⁹ eē p̄missionē seu testamētū (ut ipse falso iactitat uerba clare sonare) totū Euāgeliū & uniuersum solatiū amittim⁹. Nā & integra nihilominus erit totius euāgelij ueritas. Sed neq; solatiū quicq; est, q̄ Lutheranorum cōmentū hominibus queat afferre, quod non iuxta cōmunem totius ecclesiæ ritum & fidem idq; longe cumulatius q̄ pro Lutheri somnijs exhibeatur.

Corpus Ch̄i
fieri p̄ cōsecra-
tionē nō pro-
bat ex nudis
euāgelij uerbis
sine pia inter-
pretatione

Addā & istā, q̄ nisi ritus ecclesiæ tot seculorū usu, pariter & patrum assertionib⁹ eēt cōprobat⁹, nec Luth. neq; ali⁹ q̄sq; ex euāgelij nudis uerbis aduersus proteruiētē euinceret corpus Ch̄i p̄sentia in sacramēto fieri p̄ cuiusuis sacerdotis cōsecrationē. Et q̄tū damnū eēt nobis hoc solatiū priuari, aut in hæsitationē aliquā leuiculā hui⁹ rei uenire. At in istā inciderim⁹ hæsitationē haud dubie, si cū Luth. nihil patrum interpretationi nihilq; cōsuetudini cēserem⁹ deferendū. Veruntū ex euāgelij uerbis una cū assertionib⁹ patrum, atq; diuturna cōsuetudine, p̄sertim in re tāti ponderis, nihil dubito qn̄ euincet aduersum oēs, in missā uere carnē & sanguinē Ch̄i cōsecrari donariq; fidelib⁹. Sed de ijs reb⁹ postea copiosius dicem⁹. Interea certū habeam⁹ nullū in toto euāgelio uerbū eē, q̄ Lut. ualeat aduersus proteruiētē firmare missā eē p̄missionē, qd̄ tñ ipse toties & tā magnifice iactitat

¶ Age iā excutiamus & istud q̄ nō erubescat hō impudentissimus regi et mēdaciū et cōtradictionē impingere, q̄ is hoc loco fateat sese ad tædiū usq; de testamētis & promissionib⁹ a cōcionatorib⁹ audijsse, & tñ postea cū de sacro ordinis loquat

neget ullā ī tota cœna dñica eē pmissiōe. At ī hoc plane mē
 dacissim⁹ eē Luther⁹ dep̄hendit ab eo q̄ ŷba regis illic scripta
 uelut plegere. Sūt em̄ hec ŷba regis. Legat loc⁹ de cœna dñi
 ca non reperiet apud ullū euāgelistā; in susceptione sacramē
 ti promissam grām. Legit a Ch̄so dictū, hic ē sanguis me⁹ no
 ui testamēti q̄ promittis effundet in remissionē pctōr. Quib⁹
 uerbis significauit semeip̄m in cruce p passionē redēptur̄ ge
 nus humanū. Sed quū dixit añ. Hoc facite in meā cōmemora
 tionē, nullā hoc faciēti, id ē sacerdoti cōsecrāti, neq; eucharis
 tiā recipiēti, grām ibi promittit, nullā pctōr̄ remissionē. Ha
 ctenus ipse rex. Quibus uerbis palā est regē negare uel grām
 uel remissionē peccator̄ in missa promissam eē, uel ei qui con
 secrat, uel ei q̄ recipit eucharistiā. Et hoc sane uerissimū ē. Nō
 negat tñ quin in ipsis uerbis missæ recenseat promissio remis
 sionis pctōr̄, q̄ promissio, ut dicit, facta est propter effusionē
 sanguinis in cruce, & ppter ipsam passionē, q̄ genus redemit
 humauū, nō propter esum sacramēti. Mendaciū igit̄ apertis
 simū, q̄ rex negarit ullā eē promissionē in missa.

Sed & istud q̄q; nihilomin⁹ mēdaciū est, q̄ rex sibi ipsi cōtra
 dixerit. Quū nihil repugnet cōcedere, se ab alijs audisse de te
 stamētis & pmissionib⁹ istiusmodi, & negare tñ qd̄ ī missa fu
 erit ulla grā seu pctōr̄ remissio uel cōsecrāti uel suscipiēti eu
 charistiā apte promissa. Rex ubiq; secū cōstat, & pro his q̄ do
 cet aut scripturas aut rōnes affert efficacissimas, quas, uel aure
 surda Lutherus p̄transit, uel mēdacijs & cauillis eludere cona
 tur, quēadmodū & in hoc (qd̄ proxime sequit̄) manifestū est.
 Nā ait regē citra ullā probationē alseruisse, fieri a sacerdoti
 bus, nō modo id qd̄ Chr̄s in cœna, sed qd̄ in cruce fecit. Qd̄
 est haud dubie mendaciū apertissimū. Nā rex ad id cōproban
 dū duas affert scripturas, utranq; ex Paulo.

¶ Sed uerba regis subiiciā. Si nobis (inqt) instet Luther⁹ sa
 cerdotē offerre nō posse, quia Chr̄s in cœna nō obtulit, re
 cordet̄ eor̄ quæ dixit ipse testamētū inuoluere testatoris mor
 tē, nec añ uires & robur sumere & tota p̄fectione compleri,
 quā eo moriente qui testatus est. Quamobrem non solū per
 tinent ad testamentum quæ prius fecit in cœna, sed etiam

Verba regis

Mat. 26.

Episcopus

Lut. false im
ponit regi cō
tradictionemRex bina auto
ritate pbauit.
id a sacerdoti
bus fieri qd̄
Chr̄s fecit

III

Verba regis.

Contra captiuitatem Baby. Cap. IX.

- oblatio eius in cruce. Nā in cruce cōsummauit sacrificiū, qđ inchoauit in cœna, eoq; totius rei cōmemoratio nēpe cōsecrationis, in cœna & oblatiōis in cruce uno celebraf ac rep̄sentaf sacramētō missæ, atq; adeo uerius mors representaf q̄ cœna.
- I. Cor. ij.** Ap̄tus em̄ quū Corin. scriberet. Quotiescūq; panē hunc comederitis & calicē biberitis, adiecit, nō cœnā dñi, sed mortem dñi annunciat. Haftenus ipse Rex.
- Episcopus** In qbus uerbis lector apte uides, regē testimonio Pauli cōmunisse qđ dixerat nimirū in missa uerius mortē Ch̄i rep̄sentari q̄ dominicā cœnā. Annūciabitis (inqt) mortē dñi donec ueniat. Quā scripturā & nos añ latius tractauimus.
- Verba regis** Sed audi iā alterā scripturā ex Luca, quā rex ad idip̄m cōprobandū produxit. Verba regis sunt hæc. Negari nō p̄t sacerdotē in missa bonū opus facere, q̄ppe q nō aliud facit in missa, q̄ Chr̄s in cœna fecit & cruce, hoc em̄ declarant uerba Ch̄i
- Lucæ, 22** Hoc facite in meā cōmemorationē. Quibus uerbis qđ aliud uolebat, ut in missa representarent ac facerēt, q̄ ipse faciebat in cœna, & cruce. Hucusq; rex. Lutheri tñ tāta est improbitas ut nihil pudeat asseruisse regē id dixisse solū, & non probasse, quū tamen pro una re, duo scripturatū testimonia Rex produxerit, ut iam ostendimus.
- Cauillū Luth** Audisti mendaciū lector, accipe nūc & cauillū qđ ilico subiecit. Dico (inqt) ego cōtra, Manifestū eē sacerdotes in missa id omittēre qđ Chr̄s in cœna fecit, & id facere qđ Iudæi fecerunt in cruce Ch̄o. Nec dico hoc solū, sed probo quoque, Nā q uerbū dei puerit & extinguit, is uere crucifigit filium dei, id qđ faciunt oēs qui ex promissione opus faciūt, quū hoc uere sit ueritatē dei mutare in mendaciū. Hæc Lutherus.
- Confutatio.** Ego certe neminē haftenus audiui, q̄ promissionē opus fecerit. Neq; si quisq̄ id tutari uellet, q̄ promissio fuerit opus, non uideo quomodo ueritatē dei cōmutet in mendaciū. At unum
- Luth. Christū crucifigit** scio, q̄ si puertere & extinguere uerbū dei, sit filiū crucifigere, Lutherus Christū ita crucifigit, ut nemo magis. Nā ip̄e tā illud, Annūciabitis mortē dñi, q̄ illud, facite in mei cōmemorationē, peruertere simul & extinguere conatur penitus
- III** ¶ Subinde nō minus impudenter, & sacrū ipsius missæ ca

nonē, tot seculis a patribus nō minori eruditione q̄ uitæ san-
ctimonia præditis honorifice cultū, ipse cōtemnit ac pro nihi-
lo ducit. Canonē (inquit) ego reieci & reijcio, q̄ prorsus aper-
te cōtra euāgeliū uocat sacrificia, q̄ sunt signa dei promissio-
nis adiecta, nobis oblata, a nobis recipiēda, nō offerēda. Pri-
mū hic audis lector, q̄ sacrū reijcit canonē, q̄ nihil hacten⁹ a-
pud orthodoxos, exceptis euāgelijs, antiqui⁹ habitū est. Qui
cōtempus (si nihil aliud eēt) abūde mōstrat q̄le monstrū & q̄
horrēdū sit Lutherus. At causam subdit, nēpe, q̄ prorsus ap-
erte cōtra euāgeliū, uocat sacrificia, q̄ sunt signa dei promissio-
nis adiecta. Verū istud apertissimū est mendaciū, q̄ canon
prorsus aperte cōtra euāgeliū ipsa dei signa uocet sacrificia.
Proferat uelim ipsum euāgelijs locū, qui canoni tā aperte cō-
tradicat, id quod scio nunq̄ faciet. Nos aut̄ abunde satis pro-
duximus, cur uerus agnus Chrūs Iesus, uere sub illis panis &
uini speciebus in altari sacrificet̄. Et qd̄ prohibet signa dei uo-
cari sacrificia? Nam & in ueteri lege quæ sacrificia uocant̄,
fuerunt item & Christi, per suam passionem immolandi sig-
na, simul & promissionibus adiecta, quēadmodū superius o-
stendimus. Quid mirū igit̄ si panis & uini species, quæ nō mo-
do signa sunt carnis & sanguinis ipsius agni iā olim in cruce
pro nobis immolati, uerū etiā eundē uere præsentē annunci-
ant ob reficiendā eiusdem immolationis memoriā. Quid in-
quā mirū est, si eiusmodi signa sacrificia uocent̄? quando nus-
q̄ (quod tamen ob consequendā uerā uitā oportuit) agnus ille
comedit̄ præterq̄ ex hoc sacrificio. Geminū itaq; mendaciū,
ut fere solet, Lutherus huc inuexit, alterū, q̄ signa ipsa nō de-
beant uocari sacrificia. Alterū, q̄ affirmet id tā prorsus aper-
te facere contra Euāgelium.

Quo uero subdit ideo signa hæc non esse offerēda, q̄ nobis ob-
lata sint & a nobis recipiēda, quid stolidius dici poterit quā
nihil penitus habeamus offerendū, quod nō a deo prius acce-
perimus. Sic em̄ David deo confitet̄. J. Paral. 29. Tua sunt om-
nia, & q̄ de manu tua accepimus dedim⁹ tibi. Et Paulus idē
tidē ait. Quid habes quod non accepisti. Quare si nihil deo sit
a nobis offerendū, nisi quod non accepimus, nihil unquā offe-

Signa dei uo-
cant̄ sacrificiaSpēs panis &
uini uocant̄
sacrificiaDuplex Lut.
mendacium

I. Cor. 4

Filius patri
offerendus

Meritū passio
nis applicat
hominibus

Sola fides nō
sufficit cultu
be a dultro.

VI
Lu. mētū oīa
obata fuisse
incensa.

remus. Præcluditur em̄ ad hunc modum omnis oblatio pe-
nitus, id q̄d apertissime scripturis cōtranit̄, quippe q̄ passim
hortant̄ ut hostiā aliquā offeramus deo. Q̄ si possit quidpiā
(q̄d a deo pridē accepimus) deo rursus offerri, qd uetat, q̄ mi-
nus hūc immaculatū agnū, tā acceptabilē patri, quippe q̄ pro
peccatis olim offerebat, & ad nostrā utilitatē a deo nobis do-
natus sit, qd inquā uetat, q̄ minus eundē rursus offeramus pa-
tri, ceu iuge quoddā sacrificiū, pro peccatis (q̄ cotidie facim⁹)
cotidie redimendis. Nā & si Chrūs semel oblatus fuerit pro
peccatis oībus abolendis, tñ oblationis illius meritū & fruct⁹,
nō nisi medijs idoneis, peccatoribus omnibus applicat̄. Alio-
qui nemo pctōr nō fieret saluus, sed cuncti damnarent̄.

¶ Q̄ si Luther⁹ dixerit sufficere cuiq; suā fidē, neq; ego res-
fragor, ubi cetera defuerint. Verū ubi cætera queant obtineri
nec tñ cōquirendi sufficiens adhibeat diligētia, talē fidē ego mi-
nime suffecturā opinor, sed protinus ipsa negligētia deforma-
ri. Nā alioqui frustra nō mō baptismus, uerū etiā absolutionis
sacm̄ & Eucharistia q̄q; fuissent instituta. Per hæc ergo sacra-
mēta, passionis illius fructus pctōribus cōmunicant̄. Nihil er-
go prohibet quin sub signis Chrūs uerus agnus offerri possit
quū hac hostia nulla altera purior, nulla sanctior, nulla deniq;
patri acceptior excogitari queat.

¶ Hic multis cōuitijs, multis insanijs, multisq; deniq; pueri-
libus ineptijs p̄teritis ad illud solēne de sacris lris mēdaciū ue-
nio, q̄ Luthe. cōtēdit nullū in lege fuisse sacrificiū qd recipie-
bat & nō penitus totū incēdebat. Mihi (inqt) satis. In lege qd
quid offerebat totū incēdebat. Putat em̄ offerri nihil qd nō ig-
ne prorsus absolvebat, quū scripturæ palā asserāt, nō mō po-
pulū obtulisse sacerdotū manibus, uerū etiā & ipsos sacerdo-
tes immolasse lōge plura q̄ incēderint. Sed de pp̄lo prius exē-
plū producam⁹. Leuit. 2. sic scriptū est. Anima quū obtulerit
oblationē sacrificij dño, simila erit eius oblatio. Istud oīno de
quīs offerente quātumuis laico dabet intelligi. Porro sacerdo-
tis officij erat ex tota ipsa oblatione memoriale q̄ddā decerpe-
re, mox ignibus exurendū, ut ibidē tradit̄. Nā paulo post seq̄-
tur. Ac deferet ad filios Aaron sacerdotis. Quorū unus tollet

pugillū plenum similæ, & ponet memoriale super altare &c. Ecce uides lector priuatum illū de populo prius ad sacerdotis manū offerre, deinde sacerdotē ipsum offerre denuo. Rursum in eodē capite sequit̄ apertius. Sin de craticula fuerit sacrificiū tuū æque simila consperget oleo, quā offerens dño trades in manibus sacerdotis, Ecce traditio manibus sacerdotis oblatio dicit̄, & oblatio dño facta. Quā (inquit) offerēs dño, trades in manibus sacerdotis. Et continēter sequitur de sacerdote. Qui quū obtulerit eā, tollet memoriale de sacrificio & adolebit super altare. Ecce uides lector q̄ priusq̄ id quod pro memoria li defumitur exturendum, totum illud pridem oblatum a laico dicitur oblatio, & denuo per sacerdotem oblatum, uocatur sacrificium.

Cæterū ne in uerbo memoriale scrupulus habeat, Moses gno to Leuit. quid p hoc uelit intelligi docet apertius. Nā post q̄ pauperi (qui nō haberet quicq̄ uinū offerendū) similā offerri iussisset, ilico mandat ut sacerdos plenū ex ea pugillū hauriens cremet super altare in monumentum eius qui prius obtulerat quodq; residuum esset, sacerdos in suam partem acciperet. Ecce uides id quod incenditur in eius memoriale & monumentum fieri, qui prius obtulerat. Bis igitur oblatum fuit, semel per laicum & denuo per sacerdotem, tertio nō nihil ipsius oblati cremabatur. Sed & in eodem capite plenius aperitur, non solum id offerri quod incenditur, sed totum quod apportatur ad manus sacerdotum. Nam iubetur ibi pauper, qui pecus nō habeat, duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, alterum pro peccato, alterum in holocaustum. Offerebatur igitur uterq; sed alter tantum incendebatur. At in re nimis aperta nimis laboramus, uerū istud ideo facimus, ut nemini non dilucidum sit, q̄ sit impudens Lutheri mendacium.

¶ Et quanquā ex his quæ diximus aliquousq; constet, etiā am sacrificium aliquod in lege fuisse quod recipiebat, & nō totū incendebat, quēadmodū de altero turture aut altero pullo colūbarū apertissimū est, non grauabimur tamen & alia super hac re producere testimonia. Ego certe demiror hominē, qui

Memoriale
qd significet.

VII.

Sacrificiū nō
sē cōburebat

Contra captiuitatem B'aby. Cap. IX

tantā sibi de sacris biblijs peritiā arrogat, contrariū asserere tā impudenter, quum in biblijs occurrant eius rei tā frequenter exēpla. Nā Leuit. x. legit ita sacerdotibus dictū. Tollite sacrificiū quod remansit de oblatione dñi, & comedite illud absq; fermēto iuxta altare, quia sanctū sanctorū est. Ecce q; reliquū fuit p̄ter oblationē dñi, hoc est præter id qd̄ incendebat, sacrificiū erat, qd̄ & sacerdotibus in cibū fuit. Et quāq; aliqua pars totius exurebat in memoriale, nihilominus ip̄m totū erat deo uere sacrificatū. Nam ubi quispiam e populo sacerdotū manibus rem quāuis obtulisset, primū, si fuisset ipsa res inanimis, cuiusmodi simila est, siue cruda, siue cocta, frixave, mox eādē sacerdos in sacrificiū offerebat, ut nuper diximus, atq; ita demū portiuncula quadā eius sacrificij in altari exusta, quicquid residuum fuerat ab ip̄s edebatur sacerdotibus. Sic em̄ aperte iussit Moses, Leuit. 2. Quicquid (inquit) reliquū est, erit Aaron & filiorū eius sanctū sanctorū de oblationibus dñi. Q; si pecus offerendū esset a populo aut a principe, aut a priuato quouis, posteaq; sacerdotum manibus id semel oblatum fuisset, tū sacerdos idem pecus immolabat in altari sanguinem eius effundens, & eodem altaris basim respergens, iamq; hostia & sacrificiū appellabatur. Postremo nōnullam eius partem sacerdos exurebat in memoriā ipsius muneris, si uel pacificorū hostia fuisset, uel uictima pro peccato. Quicquid autē reliquū erat, sacerdotibus in esum uertebat. Is ordo Leuit. 3. 4. & 5. patet apertissime. Quāobrē & Num. 18. dñs ad Aaron dicit. Omnis oblatio, & sacrificiū, & quicquid pro peccato atq; delicto redditur mihi, atq; cedit in sancta sanctorū, tum erit & filiorum tuorū. In sanctuario comedes illud. Quid p̄t apertū dici? Propter qd̄ et Moses uti Leuit. x. tradit, iratus fuit aduersus Eleasar & Ithamar filios Aaron, q; hircū oblatū pro peccato nō comedissent, sed exussissent penitus. Cur (inqt) nō comedistis hostiā pro pctō in loco sancto qui sancta sanctorū est. An nō ex his uerbis palā est idipsum quod edebat oblationē & sacrificiū fuisse. Sed & Exod. 29. Panes (inquit dñs ad Mo sen) qui sunt in canistro i uestibulo tabernaculi testimoniū comedent, ut placabile sacrificiū & sanctificent offerentiū ma

nus. Ecce ipsa receptio & comestio panũ, sacrificiũ illud efficit placabile quo manus itẽ offerentiũ sanctificabant. Et Deuter. 18. scriptũ est. Non habebũt sacerdotes, & leuitæ, & omnes qui de eadẽ tribũ sunt, partẽ & hæreditatẽ cũ reliquo populo Israel, quia sacrificia dñi & oblationes eius comedẽt, talis sum est igit, q̄ nullũ in lege fuisset sacrificiũ quod recipiebatur, & non totum penitus incendebatur.

Cæterũ & ex euangelio probemus hoc ipsum. Christus em̄ apud Matthæũ cap. 12. uocat sacerdotũ opera sacrificiũ. An nõ legistis (inquit) in lege, q̄ sabbatis sacerdotes in tẽplo sabbatũ prophanat & crimine uacat? Et quõ prophanat, nisi faciendis sacrificijs. Nã & hãc eorũ operã sacrificiũ appellat quũ subdit. Misericordiã uolo & nõ sacrificiũ. At ob hæc q̄ incendebant, solius ignis opa suffecit citra sacerdotũ sudores. Sacerdotũ labor erat potissimũ in iugulandis & excoriandis pecoribus, qd̄ opus adeo sacrũ fuit, ut nemini alteri p̄ter q̄ sacerdoti licebat id facere. Quãobrẽ & palã est hoc opus a Ch̄o uocatũ sacrificiũ. Mendacissimũ igit est qd̄ Lutherus affirmat, nẽpe, q̄ in lege quicquid offerebat deo, totũ incendebatur. Nec em̄ solũ quod exurebatur, sed & quod edebatur ab ipsis sacerdotibus, erat uere sacrificium, nisi quis malit cũ Luthero scripturas omnes peruertere, q̄ assentire ueritati.

Satisfecimus igit (opinor) quæstioni Lutheranae, qua tã arroganter quæsiuit, ubi reperietur in lege sacrificiũ quod recipiebatur, & nõ penitus totum incendebatur. Palã igitur ex his est nihil omnino repugnare, q̄ Christi corpus & sanguinẽ in missã uocemus sacrificium. Et eadem identidẽ fateamur, non solũ ante nobis a deo donata fuisse, uerum etiã a nobis rursus in cibũ esse recipiendã, Sic em̄ in ipsis typis factũ legimus, nimirũ in ueteri lege res uidelicet a deo donatas, eidem rursus immolatas demũ a sacerdotibus in cibũ sumi. Ex his iã discat lector q̄ta sit, uel inscitia, uel impudentia Lutheri. Insцитia primũ, si tot scripturarũ inscius fuerit, quarũ notitiã uni sibi præcæteris uendicat. Impudentia uero, si nõ ignorauerit, & tamẽ dissimulet, imo neget, eas usquã in lege reperiri posse. Sed prolixiores q̄ oportuit in re nimis dilucida fuimus. Verũ

Corpus Ch̄i
& sanguis uocatur
sacrificiũ
a nob̄ sumens
dum.

tamen si, quæ sequunt, meras amentias quibus Lutherus haud aliter quæ furijs actus infernalibus debacchat, persequi uelimus, in uno certe lectorẽ quẽuis afficeremus tædio. Quãobrem & illis dimissis ad ea quæ sunt maioris momenti transeamus.

¶ Interpretationi quã de scripturis p̄res cõcorditer reliquerunt fidẽ adhibendam esse. Cap. X.

I.

Aud multo post hæc Lutherus cõtrouersiam quandã agit. An uidelicet p̄ter scripturas, uel la traditionibus patrũ habẽda sit fides. Quam sane cõtrouersia Rex haudquaquã (uti Lutherus fingit) sed Lutherus ipse callide mouit quo regijs argumentis, quæ fuerant ob aliud institutũ in mediũ allata, posset abuti comodius. Nam ubi Lutherus duobus potissimũ, hoc est uerbo Christi pariter & exẽplo probare cõtendit missam esse promissionẽ. Rex utrunq; pluribus rationibus atq; scripturis confutans docet, neq; uerbũ ullũ Christi, neq; exemplũ quoduis, solidã eius rei p̄stare probationẽ. E quibus argumentis Lutherus quãdam decerpit, alio cõtortues quæ Rex instituerat, ut facile quis lector iudicabit. Cæterũ quia Lutherus hanc cõtrouersiam introduxerat, ex eo iustissima nobis datur occasio iã præstãdi, quod ante pollicebamur, nimirũ ostendendi, quod intellectus Euangelij certius haberi potest ex interpretatione patrum, & usu nobis ab eisdẽ tradito, quã ex nudis ipsius Euangelij uerbis. Simulq; patebit nõ posse ex ipso euangelio probari, missam esse promissionem.

Euangelij sensus ex patrum interpretatione petendus est.

II

¶ Sed prius illud aggrediamur & doceamus, quod citra patrũ interpretationẽ, & usum nobis ab eisdẽ traditũ, nemo probabit ex ipsis nudis Euangelij uerbis, sacerdotẽ quẽpiã his tẽporibus uerã Christi carnẽ & sanguinẽ cõsecrare. Nõ quod res hæc iã ambigua sit, sed quod eius certitudo nõ tã habeat ex uerbis euangelij, quã ex patrũ (ut diximus) interpretatione, simul & usu tanti temporis quem illi posteris reliquerunt.

Iohan. wiclef negat Ch̄m cõsecrasse in cœna.

Principio si quis donauerit (quod tamen wiclefus prorsus negat) Christum in cœna uere corpus & sanguinẽ suum ex pane uinõq; cõsecisse, nequaquã ex hoc infertur, quod unusquisq;

sacerdos ita similiter panẽ in corpus, & uinum in sanguinem permutabit. Nam Chrũs pleraq; fecisse non dubitat quæ iam nemo quantumuis aut sanctus, aut sapiens fuerit, queat efficere. Quamobrẽ, nisi fuerit in dictis uerbis aperte promissum, quod quisquis siue laicus, siue sacerdos eandem rem tentauerit, idẽ effectus sequetur, nulla nobis aderit huius negocij certitudo. Sed eiusmodi nihil in Euangelijs ut patebit est promissum. *Matth. 26.* Sic em̃ refert Matthæus. Accepit Iesus panem, & quũ egisset gratias, fregit ac dixit. Accipite comedite hoc est corpus meum, & accepto poculo gratias actis dedit illis dicens. Bibite ex hoc om̃es, hic est em̃ sanguis meus qui est noui testam̃ti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorũ. Hactenus Matthæus, qui & solus testamenti noui meminit. Neq; ullum hic uerbum positum est quo probetur, in nostra missa ueram fieri carnis & sanguinis Christi præsentiam. Nã & si Christus ex pane carnem suam & ex uino sanguinem effecerit, non ob id cõsequitur, uirtute alicuius uerbi hic positi, nos (quoties id ipsum tentauerimus) idem effecturos.

Matthæus itaq; nihil facit ad huius rei probationem, ac multo minus ad Lutheri cõmentũ, q̃ cõtedit ipse missam eẽ testam̃tũ nouũ, uti sepe dixim⁹. Neq; em̃ scripsit Matth. hic sanguis est testam̃tũ nouũ, sed hic ẽ sanguis testamenti noui.

Marcus itẽ nihil cõfert, qui de remissione peccatorũ nec uerbum quidem faciens, in cæteris ferme consentit Matthæo. Quãobrẽ nec ille aut huic instituto aut Lutheri figmẽto conducit quicq;. Sed Lucas (inquit) & Paulus rem satis aperiunt. Istud iã excutiamus. Primũ, hi nil omnino de remissione peccatorũ loquuntur. Quare & dilucidũ est, quantũ ad promissam remissionem peccatorũ attinet, nihil eos iuuare Lutherũ. Quamobrẽ & clarissimũ est, non posse Lutherum ex toto Euangeliõ probare, missam esse promissionem remissionis peccatorum. Sed dicet. Ex Luca pariter & ex Paulo manifeste colligitur, sacerdotes ex pane simul & uino carnem ac sanguinem Christi conficere. Nam uterq; narrat dixisse Christum, hoc facite in mei memoriã. At istud apud eũ, qui nihil

Antipophora.

Lucæ. 22.

I. Cor. 10.

Contra captiuitatem Baby. Cap. X.

Matth. x
Marci. 3. 6.

preter scripturas admittit, neutiq̄ probabit institutū. Nam ut largiamur Christū apostolis dixisse, nō propterea cōsequitur, q̄ omnibus eorum posteris eandem tradiderit potestātē. Nā & illis data fuit potestas eijciendi dæmones, morbosq̄ curandi, quæ iam in illorū uicarios haudquaq̄ competit.

III

Matth. x

¶ Adde, q̄ in Euangelio nōnulla leguntur apostolis dicta quæ nō conueniant omnibus. Cuiusmodi & istud est. In uia gentiū ne abieritis. Quoniam igitur illud nusquā in toto legitur Euāgelio promissum, iā plane deest, quo probemus, quicquid in cœna dictum erat apostolis, id etiā cunctis eorum posteris fuisse dictum. Quod si nequeat hoc de uicarijs apostolorum cōprobari, multo minus id, de quouis alio Christiano cōuinci possit, quū & apostolis & eorū uicarijs multa fuerant tradita quæ non ad omnes pertineant Christianos. Non potest igit̄ per ullā scripturā probari, q̄ aut laicus aut sacerdos, quoties id negotij tentauerit, pari modo conficiet ex pane uinoq̄ Christi corpus & sanguinē atq̄ Chrūs ipse confecit, quū nec istud in scripturis contineatur.

Cōsecratiōis
fides ex pris-
conspendet
eruditione

Ex ijs (opinor) nemo nō intelligit, huius rei certitudinē, nōtā ex Euangelio pendere, q̄ ex usu & consuetudine, quæ per tot secula nobis ab ipsis primis patribus cōmendata est. Sic em̄ ipsis, docente spiritu sancto, uisum fuit, hanc Euāgelij partem nobis interpretari. Sicq̄ suis tēporibus utendā arbitrati sunt, ut iā quisquis aut aliū sensum, aut usum uelit introducere, is omnino repugnabit spiritui sancto, cuius instinctu priores patres hunc ritū & cæremoniā in Eucharistiæ cōsecratione tradiderunt. Nā persuasissimū esse potest ei, qui nō ignorat euāgelij, spm̄ sanctū (qui datus est ecclesiæ perpetu⁹ instructor) nunq̄ i re tanti pōderis fuisse passum, ipsam errare tanto & tā prolixo temporum successu.

III

Magis fidētū
est cōsuetudis
ni probatæ q̄
nudis euange-
lij uerbis

¶ Cæterū ut confirmetur illud quod diximus, nempe maiorem habendā esse fidē usui diuturno, quē a primis ipsis patribus ecclesia certo traditū cōfidit, q̄ nudis ipsis Euāgelij uerbis, adiiciam exemplum aliud. In uerbis Euāgelij quæ supra recensuimus, duo sunt dumtaxat, nempe factum CHRISTI & mādatum de sic faciēdo. Ego uero iam alia uerba Christi

producã in qbus præter factũ & mādātũ, adijcit & tertium nẽ
 pe promissio, nec tñ his diebus ullus ex eis effectus sequitur Pro
 ferã inquã ex Euãgelio quiddã, qd̄ olim christus ip̄e fecit, quẽ
 admodũ & illud cõsecratõis opus Euangelistæ referũt fecisse
 christũ. Deinde q̄ & idẽ opus apostolis iubebat facere, quem
 admodũ & Lucas & Paulus illic docẽt, mādasse christum ut
 ita facerẽt. Deniq; p̄ter hæc in eijsdẽ uerbis ostẽdã promississe
 christũ, ut effectus ex conamine futurorũ christianorũ palã seq̄
 ret. Id quod in cænæ dñicæ uerbis nusq̄ scribit christũ fuisse
 pollicitũ. Et quãq; hæc oia tradita sint in Euãgelio, & unius ef
 fectus gratia, nõquã tñ his diebus aut q̄rarissime talis euenit ef
 fectus. At uideo præstolaris lector, qdnã exẽpli sim productu
 rus. Accipe qd̄ id sit, docẽt Euãgelia christũ eiecisse demones
 illuminasse cecos, egrotos sanasse. Ecce factũ. Apostolis insu
 per mādasse, quatenus ipsi facerent eadẽ opera. Sic em̄ Lucas
 scribit. Cõuocatis aut̄ Iesus duodecim, dedit illis potestãtẽ &
 autoritatẽ sup̄ omnia demonia et ut morbos sanarẽt. Ecce ius
 sum. Iubeĩ em̄ apl̄is, ut similia faciãt. Datur em̄ eis potestas ea
 dem faciẽdi q̄ fecit christus. Sed aduerte simul & tertium pmis
 sionẽ uidelicet factã effectus secuturi, atq; cũctis q̄ credituri es
 sent in christũ. Signa, inq̄t christus apud Marcũ, eos q̄ credi
 derint hæc sequẽtur. In noĩe meo demonia eiiciẽt, linguis lo
 quẽtur nouis, serpẽtes tollẽt, & si mortifex qd̄ biberint nõ eis
 nocebit, super egros manus imponẽt & bene habebunt. Ecce
 tertium, promissionẽ uidelicet, quã certe nullũ his dieb⁹ effectũ
 sortiri dilucide cernimus. Nemo em̄ est qui iam aut demones
 corporaliter eiicit, aut sanat morbos, et tñ ambigimus minime
 quin hodie plurimi sint q̄ fidẽ habeãt. Q; si nullus iam effect⁹
 ex hac promissione sequat̄, ubi tã factũ q̄ iussum christi p̄ces
 sit, quã certitudinẽ habebim⁹, ex illis uerbis, in qbus nõ certo
 promiserit successuris sacerdotib⁹ consecrãdi potestatem.
 Sed aiet forte quispiã. Inanis igit̄ erit promissio christi, nequa
 q̄. Nõ em̄ uoluit christus promissionẽ hæc efficacitã habere p̄
 petuã, sed pro tẽpore nascẽtis & adolescẽtis ecclesie. Quod tñ
 ex ipsis euãgelij haudquaq; didicimus, sed ex usu & interpreta
 tione patrũ duntaxat. Comuniter em̄ in ipsis ecclesie primorũ

Mirac̄a Christi
 fecit quæ
 & apl̄is faciẽs
 da cõmisit, cũ
 certitudine ef
 fectus.

Lucæ. 22.
 I. Cor. 11.

Lucæ. 9.

Marci. 16.

Promissio mi
 raculorũ oport
 tune ipleta ẽ.

Nō sp̄ miracu-
lis opus est.

Conclusio.

V
Tēpora nostra
nō carēt mira-
culis, ob fidei
defectū.

Ad miraculoꝝ
opatiōem nō
requiritur fides
formata.

dijs a uere credētibus. hęc facta sunt ad corroborādā Euāgelij fidē. At postquā fuerat euangelica doctrina p̄ totū orbē uis que quaq; diffusa, nihil deinceps opus fuit eiusmodi miraculis. Verū si nudā euāgelij lectionē seq̄remur, certū haberemus, hodie neminem uere credere, nisi q̄ possit ea ip̄a signa facere, hoc ē & eijcere demones, & sanare morbos, quū christ⁹ tā apte sit pollicit⁹, q̄ eos q̄ credituri forent, hęc signa subseq̄rētur, hoc est ut p̄ eius nomē demones eijcerēt, morbosq; sanarēt.

Quis itaq; nō ex ijs iam plane p̄spicit, maiore usui & interpretatiōi scripturarū, nobis cōcorditer ab ipsis patribus relicte, quā nudis ipsius Euāgelij uerbis adhibendā fidem.

¶ Ceterū qd̄ hic Lutherus forte cauillet nunc p̄uideamus. Fortasse dicet, & hodie promissionē istā effectū sortituram, si nō defuerit fides. At uelim istud dicat explicati⁹. Nā deesse fidē, triphariā intelligi p̄t. aut pro ip̄a fidei substātia, hoc est quū nulla penitus fides in mūdo fuerit, aut pro fidei magnitudine, hoc ē, q̄ nō sit tāta fides in quouis hodie, quāta sufficiat ad agēda miracula, & quāta habuerāt illi p̄isci, aut deniq; pro q̄litate fidei, q̄ scilicet ob inopiā & defectū fidei uiuæ & formate res nō succedat. Nō ē opinor, dicturus primū, nisi prorsus insaniat, qn̄ palā ē multos credere cōfiteriq; christū. Neq; scdm̄ affirmari p̄t, quū nō sit credibile, qn̄ hodie tāta sit fides in uno aliquo totius ecclīe mēbro quāta fuerat tūc in singul⁹. Nā singulo cui q̄ credituro promissum erat, q̄ eū illa signa sequerētur. Neq; tertiuū dici poterit, nisi q̄squā asserere uelit christū frustra fuisse mortuū, quū ob id ille mortē obijerit, ut nos fide uiueremus.

Ceterū, quouiscūq; mō fidē acceperit Lutherus, si nequeat ip̄e miracula nobis edere, suo p̄te iudicio cōfiteat sibi deesse fidē, de q̄ tñ alioq; toties iactitat se certissimū eē q̄ eā habeat. Quā si Luther⁹ ip̄e tāta fide careat, nihil tñ ambigo qn̄ in tota prorsus ecclīa q̄sq; fuerit, cui⁹ fides eque uera, uiua grataq; sit deo, atq; fuerat aliquorū fides q̄ pridē eiusmodi miracula patrauerāt. Nā ad eiectionē demonū sufficiebat olim fides, nō formata, quē admodū ex euāgelij apte cōstat. Multi inq; christ⁹ dicēt mihi in illa die, dñe dñe nōne in noie tuo p̄phetauim⁹. & in noie tuo demonia eiecim⁹, & in noie tuo virtutes multas fecim⁹, & tūc cōfi

tebor il l. ga nūq̄ noui uos. Ecce fides horz haudq̄q̄ uiua grata
 q̄ fuit, et tñ eiecerūt demonia, cōpluresq; alias vtutes patrarūt
 Quicqd̄ igit̄ Luthē. dixerit idē piculū eueniet, ne qs iā ex pane
 uinoq; carnē et sanguinē christi cōficiat, sicut ne demōes eiicia
 mus, qñqdē & illd̄ op⁹ magis arduū sit, nimirz ex pane christū
 facere quā eiicere demonē. Quāobrē quū illa v̄ba qb⁹, i re mi
 noris momēti, chrūs adeo dilucide pmiserit effectū subsequutu
 rū, iā frustrari uideamus nec effectū fortiri mlto magis in re ma
 ioris pōderis, et ubi nulla pmissio facta sit, met⁹ eē pt, ut ob de
 fectum fidei nō eueniat, quod iubebatur dumtaxat, nō item
 promittebatur.

Colligit nihil
 certū ex uerbis
 euāgelij de cō
 secratione.

¶ Hæc iccirco dixerim, ne qs nudis ipius Euāgelij v̄bis ptina
 tius adhereat, spreta patrū interptatōe, quē admodū Lutherus
 facit, usum & iterptatōem a patrib⁹ ecclie traditā, nihili pēdēs
 & nuditati v̄borz insistēs, q̄ nō sufficiūt, ad id (qd̄ uelit) cōuin
 cēdū. Nā usus quē patres unanimiter approbarūt, plerūq; mul
 to certi⁹ docet, qd̄ sit āplectēdū, q̄ ipa euāgelij v̄ba, quē admo
 dū in ipis opinor, exēplis p nos añ productis abunde patuit

VI

Hic nōnulli re
 futātes patrū
 interptatiōes,
 blasphemant,
 Euāgelia esse
 nudas fabulas

Nā ex priori exēplo dilucidū fuit cōuinci minime posse, q̄
 ul' ap'oz successores, ul' singuli christiani, ul' soli demū sacerdo
 tes, cōficere queāt Eucharistiā, & ex pane uinoq; corp⁹ & san
 guinē christi cōsecrare. Nūq̄ em̄ hoc wiclefus ex illis v̄bis ad
 misisset, neq; alius qsquā q̄ uelit nude litere cōtētiosi⁹ iherere.
 Sed neq; ex posteriori exēplo quis effugiet, q̄ nudū uerborz
 sensum amplectit̄, qñ aut cōcedat neminē his tpibus parē cui⁹
 uis illoz (q̄ fuerāt in primitiua ecclia) fidē habere, aut plane iā
 eē frustratā christi promissionē. At p̄cipue Luther⁹ id sub
 terfugere neqt, quū is tā apte neget qcquā ul' a Paulo, ul' ab euā
 gelistis traditū, qd̄ nō ex equo ptineat ad oēs christianos. Qd̄ si
 uez sit, tū ad nos q̄ iam hac tēpestate sumus, eque spectabit ip
 sa christi promissio de miraculis faciendis, atq; ad illos qui pri
 mi fuerant in ecclesia. Quāobrē quum nemo sue fidei iam eius
 modi fructum experiatur, uel in se, uel in quouis alio, palam
 est, aut iam non uigore promissionem illam christi, aut si ui
 geat, non extare nunc in ullo homine tantam fidē, quanta pas
 sum in singulis olim fuerat christianis, qd̄ neutiq̄ est credibile.

Spūs scti in
euāgelia rece-
pta sunt & in
terpretata

Ecclesia nō er-
rat circa fidē.

¶ Manifestum est igit id quod añ polliciti sumus ostēdere, nēpe q̄ diuturnus usus, & cōcors patrū interpretatio, nemine dissidēte, solidiorē p̄bēt certitudinē, quē in modū intelligi de- beat obscurus quis Euāgelij locus, q̄ ipsa nuda uerba, quæ uar- rie p̄nt a contētiosis pro suo cuiusq̄ placito detorqueri. Neq̄ em̄ dubito quicq̄, quin is q̄ studia cōsiliaq̄ patrū adeo fulciuit ne lapsi fallerētur in discernēdis ueris Euāgelij, ab ijs q̄ fuerāt cōmēticia, eosdē etiā illustrauerit, ne totā ecclesiā, p̄ eorūdem Euāgelioꝝ usum & interptationē in tā impios errores abdu- cerēt. Nam qd̄ profuisset ecclesie, ueꝝ euāgelium a cōmenticio dis- creuisse, nisi pariter & ipsius ueri euangeliij uerus intellectus nobis innotuisset. Quāobrē ut euāgelij patrū unanimi cōsen- su receptis, indubitata fidē adhibuimus, ita par est, ut usui & interptatōi, p̄ eosdē ecclesie cōcorditer exhibitis, credamus in- hesitāter. Neq̄ minor certitudo nobis eē debet, q̄ recta sit ip̄a euāgelij interptatio, quæ p̄ patres (nemine dissentiente nobis tradita est, quā q̄ ip̄m euāgelium p̄ eosdē nobis exhibitū, pro ue- ro sit habēdū euāgelio. Nam et idē utrobicq̄ spūs, illoꝝ animis utriusq̄ suggessit ueritatē, hoc est tā euāgelij q̄ usus et interpta- tōis eiusdē. Errare qdē p̄t unus aut alter patrū, nō diffiteor, ho- mines em̄ sunt, sed ut oēs infimul aberrēt, atq̄ adeo turpiter al- lucinentur, in his q̄ sunt fidei, neq̄ benignitas spūs, q̄ p̄petuus ecclesie custos datus est, neq̄ uerax christi promissio de fide nunq̄ defectura, p̄ tot annorū cētenarios passa fuisset. Quāobrē ut p̄ ecclesiā & ecclesie patres certo nobis innotuit qd̄nā sit ueꝝ, qd̄ ue sit fictū Euāgelium, ita per eosdē haud minus inno- tescet, q̄ sit uerus usus, ueracq̄ euāgelij interptatio, quū eiusdem instrumētis, hoc est patrū linguis spūs ille facer tā in euāgelioꝝ rū discrimine q̄ in sensuū interptatōe fuisset usus. Ego sane cū Augustino libere clamo, me nec euāgelio crediturū, nisi q̄ ec- clesie, patribusq̄ credā. Sed neq̄ aut his aut illi fidē habere, si nō certo fiderē & hos & illā a spiritu gubernari. Spūs utiq̄ sic ecclesiā gubernat, ut eam prorsus uniuersam, in rebus fidei ne- cessarijs, non sinat errori diuturno subiacere. At ecclesiā spūs ip̄e nō instruit nisi p̄ linguas patrū. Quāobrē quum ab his edo- cta sit, qd̄nā præ cæteris euāgelium amplecti debeat, ab eiusdem

idētidē & eiusdē interptatōez oīno cōuenit obtēperāt accipe.

¶ Dī iudicatōem dogmatū ad patres potius q̄ ad
plēbem spectare.

Cap. XI

Vp̄erest adhuc in loco qdā error conuellendus
de quo Lutherus haud mediocriter gloriatur,
nēpe q̄ ad plæbē spectat de dogmatibus iudica
re. Sic em̄ ait. De doctrina (inqt) cognoscere &
iudicare ptinet ad oēs & singulos christianos &
ita ptinet, ut anathema sit, qui hoc ius uno pilo leserit. Ecce q̄
captet & assentes plæbi. Plæbeio certe fauori, quē stultū iudic
cē nemo unquā sapiēs nō plane cēsuit, Lutherus totus innitit.
Animaduertit em̄ callidus ueterator plæbē suis pestiferis opi
nionibus applaudere, atq; ideo iudiciū plæbis tanq̄ oraculum
qdā solidissimū extollit, & sacris ipsis literis fulcire conatur.
Sed de populari fauore satis apposite dixit Seneca. Malis arti
bus fauor popularis querit. Et certe pessimis artibus Lutherus
populū sibi cōciliauit, quū solā fidē sufficere doceat, nec satis
factōem pro scelerib⁹ quātūuis enormibus exigat, sed absolu
tione simplici (modo firmiter ei credat) nō solū culpā uerū etiā
pœnā oēm deleri, tā impudēter q̄ etiā p̄niciose cōtēdit. Et cui⁹
animū, q̄ q̄ alioq; recte sapiētē, hęc tāta flagitiorū impunitas, &
in oīne uiciū licētia p̄missa nō facile puertat alliciatq; ad seq̄lā.
At maxime plæbeiorū animos q̄ leues & incōstātes sp̄ esse cō
sueuerūt, atq; ad deteriora paratissimi. Quale fuerit iudiciū po
pulare satis cōstat ex Ethnicorū historijs. Neq; em̄ Camillus
aut Scipiōes a Romāis, necq; Lygurg⁹ a lacedemonijs, necq; ab
Atheniēsis Solon tātā iniuriā fuisset passus, si iudicio integro
& incorrupto fuissent eorū ciues. Nec de Ethnicis tm̄ loquor,
uerū etiā & de populo dei quē & deus ip̄e peculiarē sibi fece
rat. Annō legimus hebreorū populū, posteaq; eductus fuerat
a misera qua apud Pharaonem detinebātur seruitute, post tot
portēta pro eis ostēsa, post tot exhibita eis dē bñficia nihilomi
n⁹ ad idolatriā declinasse, atq; deo uero posthabito uitulū ado
rante cōflatilē. Hoc scilicet egregiū & p̄clarū eorū iudiciū fuit,
q̄ spreto uero deo, q̄ tot prodigijs eos ab Aegiptiaca seruitute
liberauerat, ficticiū uitulū, deū suū arbitrati sint. Sed ueniam⁹

Exēpla Ethni
corum.

Exēpla legis
ueteris.

Exodi. 32.

Exēpla Euāge

Math. 21. 27. ad nra. Nū nō idē populus q̄ christi sermonib⁹ pariter & mira-
culis allectus credidit, oibus honoribus illū dignū arbitrat⁹, in
tra unius ebdomade spaciū sic ab eo fuerat alienatus, ut tollen-
dū & affigēdū cruci, plusq̄ isana rabie cōclamauerit. Paulū itē
Act. 14. & Barnabā quū eēnt lycaonię (qd̄ in actis refert) pp̄ls auditis
eorū sermonibus & uisis miracul' tō p̄cio habuerūt, ut uix cō-
pesci ualuerint, qn̄ illis tanq̄ dñs imolarēt. Cæterę sequēti die
sic immutati fuerāt, ut Paulū lapidibus obrutū, uelut mortuū
Exēpla a pp̄lo reliquerūt. Sed & christianū populū q̄s ignorat p̄ hæreticorū
chūiano. dogmata se penumero delusum, & a tramite ueritatis abductū
fuisse. An nō donatistę gloriati sunt multo maiorē populi ptē
sibi q̄ orthodoxis assensum p̄buisse? Et q̄ties q̄so uel sola popu-
li multitudine Arriani cōtra orthodoxos p̄ualuerint? Tanta
certe fuit incōstātia iudicij popularis, ut nunc uera fidei dog-
mata, nūc aptissimas hæreses approbabāt. Quæ res aptior est,
q̄ ut negari q̄at. Nā Athanasius, dū uiueret, totū Alexādrinē
sem pp̄lm aduersus Arrii dogmata sibi cōiūctissimū habuit,
q̄bus & moriturus Petrū uix orthodoxū & p̄ fide catholica
plurima pp̄essum, ceu futurę Ep̄m obnixi⁹ cōmēdauit. Illi tñ
(tāta fuerat eorū incōstātia) Luciū quēdā Arrianæ ptis Ep̄m
admiserūt. Id q̄ neutiq̄ fecissent, si recto fuissent sinceroq̄ iu-
dicio. Sed eiusmodi multa cōperiet q̄sq̄ illoꝝ tēpoꝝ p̄curret
historias. Nūq̄ certe uel Arrii, uel Aeci aut Eunomij uesania
Sabelli, Photini Pauli Samosatani, aut deniq̄ Macedonię ue-
nenū a christianis receptū fuisset, si nō defuisset eis iudicij inte-

II
Iudiciū de do-
gmatibus nō
est plabi dese-
rendum.
Habr. 1.

¶ Sed & quō fieri potuit ut tā subtilia dogmata (gritas
discerneret pp̄ls, q̄ uix ab illis q̄ plurimū essent in scripturis ex-
cercitati dñjudicari ualuisent? Perfectoꝝ em̄ ē cibo solido uel
ci cuiusmodi sunt, ut ait Paul⁹, q̄ pro cōsuetudine exercitatos
hñt sensus ad discretionē boni pariter & mali. Quibus uerbis
plane manifestat Paulus, nō ad plebē sup̄ dogmatibus iudiciū
attinere, ut discernāt q̄ sana sint, et q̄ pestifera dogmata. Pauco-
rū sp̄ & p̄fectoꝝ (hoc est sp̄ualiū) id erat officij potius q̄ multi-
tudinis, quę lacte magis alēda ē, q̄ solido cibo, quēadmodū &
Paul⁹ eodē testat loco. Facti (inqt) estis q̄bus lacte opus sit nō
solido cibo. Necq̄ em̄ q̄ credūt cuncti sunt usq̄ adeo spiritales,

int de fidei dogmatibus illico iudicare queant. Nam Paulus, tam & si Corinthios laudasset, uelut in oibus diuites effectos, in omni uerbo et in omni scientia, ita ut nihil eis defuisset in ulla gratia, mox tamen eos uelut carnales arguit & quibus lacte sit opus. Ego (inquit) fratres non potui uobis loqui quam spiritualibus sed quasi carnalibus. Tanquam paruulus in christo lac uobis potum dedi non escam. Non dum enim poteratis sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim carnales estis. Ecce quos Paulus ante predicauit usque adeo ditatos ut nihil eis deesset in ulla gratia, carnales uocat, negatque adhuc uesci posse cibo solidum. Verum istud prorsus non de eisdem accipiendum est. Erant enim in eo populo spirituales aliquot, apud quos Paulus & ipse quoque spiritualis, tanquam ad perfectos dei sapientiam in mysterio loquitur quae recondita quidem est. Erant praeterea carnales quidam & crassi, & hi longe plures quam qui perfecti spiritualesque fuerunt. De spiritualibus igitur & perfectis intelligit Paulus quem dicit, quod spiritualis omnia diiudicat. De carnalibus autem & imperfectis ait. Animalis homo non accipit ea quae sunt spiritus dei, neque potest cognoscere quod spiritualiter ea diiudicantur. Palam igitur ex his est quem sit carnalium & crassorum numerus longe maior quam spiritualium & perfectorum, non ad multitudinem pertinere iudicium de dogmatibus quae spiritualiter fieri debent & a spiritualibus, utpote qui per longam assuetudinem (ut Paulus ait) exercitatos habent sensus in scripturis ad discretionem boni pariter atque mali.

Adde quod nec Lutherus ipse tantum tribuisset multitudinis iudicio nisi, quod in rem suam id plurimum facere sibi persuaserit. Nam & alibi contemnit multitudinis iudicium. In captiuitate namque Babilonica dicit. Quid mihi cum multitudine & magnitudine errantium? Fortior omnium est ueritas. Ecce hic soli confisus ei (quam opinatur) ueritati, pro nihilo ducit quod multitudo sibi aduersetur. Sed dicet de multitudine errantium hic se fuisse locutum, non de suo grege, quem neutiquam errare contendit. Sed quomodo istud probat? Non aliter certe quam Arrius & sequaces sui probant se ipsos errore uocare. Afferunt enim scripturas, sed quas ipsi pro suo sensu perperam interpretantur. Si talibus scripturis primum contortis fides adhibenda sit, iam Lutherus recte docet non errare lutheranos. Sed tolle scripturas, quae ita praeuere contorsit, & quod aliud erit Lutherus quam pestilentissimus heresiarcha? Et quod grex lutheranus, qui populus a recto

1. Cor. 7.
1. Cor. 36

1. Cor. 26

Hebr. 5.4

Lutherus per
ui contorquet
scripturas.

Hæretici aliqui
cōmēdāt mult
titudinē, & quā
q̄ damnāt.

Matth. 22.

ueritatis tramite seductus & actus in precipitiū. Cæterum in hac re Lutherus nihil a suis progenitoribus degenerat. Refert enim So crates in historia triptita, quod quum optimi principis Theodosii studio pax fuisset ecclesie reddita, & Nouatianis, relictis erroribus, ad ecclesie gremium redissent, maximaque pars Arrianorum, Ennomianorum, atque Macedonianorum ab hæresibus suis respicisset, paucis exceptis Episcopis, qui plane contumaciter in sua uesania persistenter. Et hi quique antea de multitudine sui sequacium gloriati fuissent, nunc tamen ab ipsis derelicti mutuo se consolabatur, illud christi recedentes, Multos quidem esse uocatos, paucos autem electos. Sed opere precium erit eiusdem historie uerba subscribere. Sic enim illic habet. Admiratus princeps eorum hoc est Nouacianorum concordiam circa fidem, lege precepit ut propria oratoria teneret & priuilegia suae ecclesiae atque fidei possideret. Verum aliarum religionum Antistites propter discordiam suam in reprehensionem sui populi ueniens estuabant, tristitiaque confusi discedebant, & literis consolabatur, alteri alteros, ut non cruciarentur quod plurimi deficientes ad fidem, τὸν ὁμοῦσιον accederent dicentes. Multos quidem uocatos paucos autem electos. Quod certe tum non dicebant quam multum populum per potestatem sibi ipsis aggregaret. Haec tenus ex historia. Ex quibus uerbis apte liquet Arrianorum Episcopos nunc quidem laudasse, nunc uero damnasse multitudinis iudicium.

Ad quem modum & Lutherus nunc facit. Quando libet & quoties in rem suam id faciat, multitudinis iudicium approbat, et rursus quam non libet, eorum iudicium contemnit & damnat, Sed ut ad rem ueniamus.

III
Nō est standū
iudicio ppli

¶ Si iudicio populi standum fuerit, cur populo non eque credimus dum Arrii, Ennomii, aut Macedonii dogmatibus acclamat atque dum ueram orthodoxorum patrum approbat doctrinam. Neminem enim reor usque adeo desipere, ut tum cum hæreticis populum applaudat hunc rectum habere iudicium asserat, et contra quem faueat orthodoxis iniquum. Quamobrem quem exploratissimum habeamus eundem populum, nunc pro orthodoxis, nunc pro Arrianis, nunc pro Macedonianis, nunc pro alijs hæresum autoribus iudicasse, quod unquam sapiens populi iudicio standum esse decerneret. Et maxime, quum nulla dari queat ratio, cur uno tempore fides illius calculo, magis quam alter firmiter adhibebitur.

Præterea libet hic a Luthero sciscitari quod sibi uelit per iudicium
intelligi, quum dicat populum habere ius iudicandi. Si ius intelli-
gat assentiendi uerbo dei, nihil refragor. Populus eiusmodi ius
habet ut credat & assentiat. Sin dixerit eos ite ius habere dis-
sentiendi si uelint, falsum id est, quandoquidem sic assentire tene-
ant, ut dissentire non liceat. Nam & Zacharias ob id mutus esse
ctus est, quod uerbo dei per angelum prolato non protinus assenserit. Nō licet dis-
sentire a recte
ducentibus
Et gentes in hoc laudant, quod in auditu aures obediuerint. Sed Luca. I.
Psalm. 17
& Christus in Euangelio dicit. Super cathedram Moysi sederunt scribae &
pharisæi. Omnia ergo quaecumque dixerint uobis, seruate & facite. Math. 23
Neque magis plebi Christianæ iam dissentire licet his, quod docendi ca-
thedram in ecclesia Christi legitime susceperunt, quam diu nulla hærese
eos aut falsi dogmatis laborent suspitione, sed omnino necesse est,
ut his perfidibus ita rite uocatis, fidem indubitata adhibeant. Alio-
qui quot hæsitaciones, quatas turbas, quatasque confusiones eam
re excitaturam quæ non uidetur? Non de his loquor qui se ipsos ingerunt,
non legitime uocatos, aut qui manifeste contraria docent & scriptu-
ras interpretant contra sensum antiquorum patrum. Nam de his in-
telligi potest quod Ezechiel ait. Vae prophetis insipientibus qui spiritum Ezech. 13.
sequuntur suum. Et quod apud Hieremiam dicitur. Non misi eos (ait dominus) Hierem. 27
& ipsi prophetant in nomine meo mendaciter. Nemini dubium sit,
eos, qui homini sunt, falsos esse prophetas, hoc est qui sese ad concio-
nandum populo, non legitime uocati ingerunt, quique manifeste con-
traria docent his, qui nobis unanimiter ab orthodoxis patribus
sunt tradita. Nec est quod obijciant nobis. Multa ab eis fuisse di-
cta que in scripturis nequaquam continentur. Nam & hoc Arriani pride Orthodoxi us-
tunt uocabulū
quod ab antiquis
olim reperta
sunt
orthodoxis obiecerunt, nepe, quod consubstantialitatis uocabulum
non erat in tota scriptura sacra repertum. At hi pro sua defensione
ne satis habuerunt, uti refert Athanasius apud historiam triparti-
tam ca. 7. quod priores orthodoxi qui se precesserant idem uocabulum usur-
passent. Vbi & uidere licet callidissimas Arrianorum interpreta-
tiones de scripturis factas, que a captu & iudicio populi tantum
abfuisse constat, ut nisi ab oculatissimis & perspicacissimis inge-
nijs uix potuissent deprehendi.

¶ Cæterum uideamus quod in utroque testamento patres fecerint III
an ad iudicium de dogmatibus accerserint plebem nec ne. Certum

Contra captiuitatem Baby. Cap. XI

est apud Israeliticā gentē fuisse septuaginta seniores qbus quo
 Septuaginta senioribꝫ referret cuiquā illis non obtemperare. His, ut Num. 11. tradit, im-
 uabat dubioꝝ rīū determinatio.
 ret cuiquā illis non obtemperare. His, ut Num. 11. tradit, im-
 pertitū fuit de spiritu qui in Mose fuerat, quatenus in dubijs
 omnibus dñjudicandis essent perspicatiores. His & deus effi-
 giē quandā sui Exodi. 24. luculenter ostendit, id qd nō fecit
 uniuerso populo, ut in Hebræo codice manifestius habetur.
 Quod & magistri Hebræoꝝ cōcorditer affirmāt. Ad illos qꝫ
 qꝫ p̄tinere cōfirmant qd de sacerdotibus leuitici gñis. 17. Deu-
 teronomij scriptū est, nimirū, qꝫ in cunctis ambiguis ipsi iudi-
 cij ueritatē apperirent. His tñ unus adiungebat Moseos loco
 sic qꝫ totius collegij numerus unū supra septuaginta contine-
 bat. Quāobré & quū Moses esset in montē ad deū ascensurꝫ,
 Exodi. 24. reliquit apud eos Aaron & Hur, qui uices eius tū absentis a-
 gerent. Ex qbus apertissimū est, qꝫ in ambiguis & difficilibus
 dogmatibꝫ, populi iudiciū in ueteri lege neutiqꝫ expectabat.
 In lege uero noua. Chrūs duodecim aplos & septuaginta du-
 os discipulos designauit, qbus & plæbē uoluit fidē adhibere,
 nō iudicē fieri eorū qꝫ docerent. Nā & illis dixit (ut alibi docu-
 imus), & nō singulis chřianis. Qui uos audit me audit, & qui
 uos spernit me spernit. Spreuisse autē itelligas quisqꝫ nō assen-
 sisset illoꝝ documētis. Et qꝫ Paulus idē accepisset a Christo
 Euāgeliū, qd & cæteri, tamen quia nō ut illi Christū hic in ter-
 ris fuisset secutus, ideo iussus fuit Euāgeliū suū cum aposto-
 Lucæ. x. lis conferre, ut ab ipsis idem approbaretur. Ascendi (inquit)
 Marci. 3. Hierosolymā secundum reuelationem, & Euāgeliū quod
 Lucæ. 6. 10. Galat. 2. inter gentes prædico contuli cū apostolis, sed priuatim cū his
 qui erant in precio. Ecce non iudicium populi, sed procerū.
 Ecclesiasticorum Paulus exegit.
 Adde, qꝫ quū Antiochię qdā ex fratribꝫ docuissent circūcisi-
 onē eē necessariā. Paulus & Barnabas qꝫ huic dogmati cōtra-
 dicebāt, missi fuerūt Hierosolymā ad aplos & p̄sbyteros sup
 Acto. 15. hac q̄stione cōsulēdos. Cōuenerūt igit (ut in actis tradit) apo-
 stoli & p̄sbyteri, ut dispicerent de hoc negocio, & re diffini-
 ta, scripserūt his qꝫ tū abfuerāt qd essent credituri. Et certū est
 cōplures chřianos, nō solū eos qꝫ tū Antiochię fuerāt, uerum

etiam alios in alijs orbis partibus nequaquã ad hanc synodum
 fuisse uocatos, nec eorũ sententiam in hoc negotio fuisse re-
 quisitam. Ad solos em̄ apostolos & presbyteros attinebat sus-
 per hoc negotio sententiã ferre, quemadmodũ illic scriptum **Acto. 15.**
 est. Cõuenerunt (inquit) apostoli & presbyteri ut dispicerent
 de hoc negotio. Sed dicit quispiã. Inferius itẽ est facta m̄tio **Obiectionis**
 de fratribus & de tota ecclesia, quorũ etiã nomine literæ missæ **dilutio**
 sunt Antiochiã. Nõ reluctor. At hoc fuit humilitatis aposto-
 licæ magis q̄ absolutæ necessitatis, q̄ ita scripserint. Nã quũ
 aptũ sit fratres inferiores, q̄ tũ Hierosolymis aderãt, nihilo ma-
 iorẽ autoritatẽ habuisse q̄ q̄ tũc Antiochiæ, uel in Syria, seu
 Sicilia fuerant absentes. Neq; fratrũ aut discipuloꝝ absentiuũ
 ullus petebat assensus, sed tantũ imperabat, cõsequẽs est ut &
 hi minores q̄ tũ p̄sentes fuerãt, ius nullũ habuerint dissentien- **Acto. 16.**
 di. Sed & Lucas capite sequẽti sic de illis decretis p̄didit. Cũ
 (inquit) p̄transirent ciuitates, nepe Paulus & alij fratres cum
 eo, tradebant illis seruanda decreta, quæ erant ordinata ab a-
 postolis & presbyteris qui erant Hierosolymis. Hic uides le-
 ctor, q̄ ap̄torũ & presbyteroꝝ decreta facta Hierosolymis
 rũ ligabãt absentes omnes ad ea seruãda. Similiter & cap. 21.
 scribit Iacobũ & presbyteros ad Paulũ quũ postremo ueniss-
 set Hierosolymã dixisse. De his (inquiunt) q̄ crediderunt ex
 gentibus nos scripsimus decernentes, ne qd huiusmodi obser-
 uent. Ecce testant se decreuisse, id quod ipsis incõsultis haud
 quaq; fecissent, si licuisset eis apostoloꝝ decreta contẽnere. Et
 hic itẽ aduertendũ est apostolos & presbyteros nihil fuisse ue- **Acto. 15.**
 ritos asserere suũ hoc decretũ a sancto spiritu processisse. Vi-
 sum (inquiunt) est spiritui sancto & nobis ne quid amplius im-
 poneremus uobis oneris.

Ad hæc, quũ principio recepta fuerint euãgelia, nõ est dubiũ
 qn̄ p̄ter ipsa quatuor, q̄ nũc in ecclesijs legim⁹, alia fuissent ob-
 lata, utpote Petri, Thomæ, Matthæi, Nichodemi nec nõ &
 illud qd secũdũ Hebrẽos euãgeliũ dicit, uerũ in his uel reiñci-
 edis uel approbãdis quid ualuit iudiciũ populi? Nihil peni-
 tus. Nam populus (ut par fuit) apostolorum & discipulorum
 calculis in hisce rebus credere tenebatur. Quum scriptum sit.

Contra captiuitatem Baby. Cap. XI.

Pfal. 71.

Suscipiant montes pacē pplo & colles iustitiā. Montes eodē erant, q̄ tū uelut principes in ecclia p̄eminebāt nō minori uitā sanctimonia q̄ scripturaz̄ intellectu, & hos decebat pacis euangeliū nō mō suscipere, uerū etiā pplo suscipiendū p̄bere. Porro colles inferiores intelligi debēt, quorū fuit reuerēter admittere, & ad iustitiā credere, quicquid montes ipsi credendum indicauerint.

Acto. 7.

Cæterz̄ si iudiciū plebis in hoc negocio fuisset requisitū, credibilis est, q̄ euangeliū illud q̄d secundū Hebræos inscribit̄ ceteris p̄tulissent, quū tūc maxima christianoz̄ pars fuissent Hebræi, neq̄ adhuc penit⁹ omnē humanū exuissent affectū. Alioqui nec murmur inter Græcos & Hebræos fuisset exortum propter ipsorū uidas, eo q̄ in ministerio cotidiano despicerentur, utcūq̄ fuerit dilucidū esse cuius p̄t, q̄ in approbādis aut reiiciendis Euangelijs turbæ iudiciū nō fuerit expetitū, sed eius rei uel approbatio uel repudiatio ex principibus ipsis pendebat, & nō ex rudiori turba. Q̄ si plebis iudiciū in recipiendis Euangelijs neutiq̄ exigat, multo minus in obscuris Euangeliōrum locis elucidandis illorū iudicio stabit. Quid em̄ quū olim emerferit de cōsubstantialitate quæstio, iudiciū rudis populi ualuit, q̄n multos etiā eruditos & in scripturis sacris plurimū exercitatos eius rei subtilitas hallucinari fecerit. Eusebius em̄ Cesariensem uirū optimū, pariter & eruditissimū aliosq̄ plurimos aliq̄ diu tenuit in errore, quē tñ postea clariorī scripturaz̄ luce depulerūt. Quāobrē quū tanti uiri cæcutierint in iudicandis rebus & negocijs fidei, q̄s tam insanus est ut indoctæ plebis iudicio censeat confidēdum.

In elucidatiōe euāgelij n̄ stat iudicio uulgi.

Eusebius aliq̄ diu errauit.

VI.

¶ His accedit, q̄ si iā in quæstionē uenerit, an ep̄la Iacobi sit inter catholicas ep̄las cōnumeranda, an, ut Luthero uidef, eximenda penitus. Quis iudex erit: p̄p̄us ne rudis qui gregis obtiner uicē, an eruditi potius & optimi p̄sides ecclesiaz̄, q̄ pastores in aplicis uocant l̄ris? Hos profecto longe magis cōsentaneū est iudices huiusce rei q̄ plebē fieri, & q̄d illi decreuerit absq̄ cōtradictione recipi debere a cæteris. Nā alioqui si Lutherus gregi suo psuaserit hāc ep̄istolā nō esse catholicā & hi subscripserint illius sniæ, iā uel erit manifestū schisma, uel oēs.

tenebimur pro iudicio Lutheranoꝝ ex biblijs nris diuū Iaco^{Male negat}
 bñ euellere. Et q̄q̄ Origenes, aut alius quis, si q̄s in scripturis^{Lut. ep̄l̄as Iacobi nō eē cas}
 examinādis rept⁹ fuerit eo diligētior & circūspectior, asserue^{tholicam}
 rit hanc eē uere catholicā, nō tñ audies cōtra Lutherō. Et quā
 obrē? Q̄ scilicet pplus Lutheranus ita sensit, ita iudicauit, iu
 dicio populi stabit. Quis hic nō uidet latebras Lutherō quere
 re? Sed qd si christianōꝝ cœtus longe copiosior q̄ Lutherā
 norū e diuerso censuerit, & hāc ep̄lam in biblijs reponēdā de
 creuerit, eāq; oīno catholicā asseuerauerit, utpote a sanctiss
 mis & eruditissimis patribus hoc noie sibi cōmendatā; q̄s iā in
 ter utrūq; pplm iudex erit; nō em̄ æquū est, ut nos, q̄bus legi
 tima successione fides a primis ipsis ecclīæ colūnis p̄ tot fide
 dignos intermediatores promanauerit, iā horū diligentia do
 ctināq; sp̄reta dextras iungamus eoꝝ aduersario, q̄ tā ingrate
 sil' & impie lacerat eorū uitā, doctrinā, & eruditionē. Sed nec
 ille uicissim p̄ nos, aut p̄ maiorē nostrōꝝ scripta, q̄ pro nihilo
 ducit, iudicari patit. Quid ergo dicem⁹? Existimabim⁹ Chri
 stū q̄ propter nimīā charitatē, qua dilexit nos, nō solū pro no
 bis nasci, uerum etiā emori dignatus est, & carnis & sanguinis
 sui sacramentis nos alere, sp̄m suū e cœlis promittere, q̄ nobis
 cū residens nos omnē doceret ueritatē, Hunc inquā tā arden
 tē adamatōrē existimabimus ita suū gregē, quē tāto precio re
 demit in tā horrendis errorē tenebris, atq; nobis opponit Lu
 therus, & p̄ tot annorū centenarios iacere pmisisse, neq; ullū
 reliquisse nobis iudicē, & hāꝝ tenebrā excussorē, p̄ter unum
 Lutherū; quē nemo, q̄ furias has cōtra regē illustrissimū scrip
 tas p̄legerit nō plane p̄spicit dæmone quodā actū & a diuino
 sp̄ū longe alienū eē. Præscriptū est igit aduersus Lutheri Lu
 theranorūq; iudiciū, nō solū q̄ ipse carnalē se prodiderit, cu
 iusmodi Paulus nullū oīno iudiciū de sp̄ualibus pmittit, uerū
 etiā q̄ nob̄ doctrina sp̄s integerrimo cōductu p̄ sacros cana
 les eruditissimōꝝ atq; sc̄tissi. patrū ab ipsis fōtibus diriuata sit.
 Q̄ obrē si uel cōtra ep̄l̄as Iacobi, aut aliā quāuis scripturā, seu
 scripturæ quālibet interpretationē cōcordi patrū astipulatōe
 factā. Lutherus populusue Lutheran⁹ iudiciū sibi arrogauit,
 manifestū est idipm nullius esse momēti, neq; licere nobis

Ephe. 4.

ullo pacto Lutheranā interptationē q̄tenus maiorib⁹ n̄fis aduersat̄ admittere, nisi uelimus Paulo repugnare, q̄ districtius monet, ut nō simus amplius pueri, qui fluctuemus & circūferamur quouis uento doctrinæ per uersutiam hominū, p̄ astutiam qua nos adoriuntur ut imponant nobis.

VII
Iudiciū ppli
antiq̄ contra
Luthæ.

¶ Superioribus accedit, q̄ si momēti cuiuspiā fuerit iudiciū populare, iā plurima de q̄bus hodie litigam⁹ in rē (ut aiunt) iudicatā trāsierūt. Nā exploratissimū est p̄ uniuersam totius orbis ecclesiā has ueritates quas Luther⁹ dānat a p̄sidijs ecclesiarū fuisse p̄dicatas, populūq̄ easdē citra cōtradictionē aliquā approbasse. Quid ergo sup̄ hac rē diutius cōtendimus, quādo quidē & iudicio populi iā olim in hoc negocio cōclusum sit. An nō æqualis, ut ne maioris dixerim authoritatis, erit apud q̄sq̄ bonos & æquos iudiciū populi, q̄ sc̄tis ipsis apl̄is ac martyrib⁹ uicinior erat, q̄ huius populi nūc sup̄stitis q̄ certe uix rationē fæcis habet ad purū uinū, si cū priori illo pplō conferat̄. Quāobrē si quicq̄ in hac causa ualeat iudiciū populi iā dirēptalis est, nec reuocari p̄ deterioris notæ pplm̄ licebit id qd̄ per lōge p̄stantiorē fuerat approbatū. Nisi forte uelimus pueriles imitari ludos, q̄ qd̄ heri cōstruxerāt, hodie demoliant̄. At hoc erit sp̄ discere & nūq̄ ad sciæ x̄itatē puenire. Nā q̄ rōne p̄senti pplō iā licet prioris ppli iudiciū i dubiū reuocare, eadē licebit & subsecuturo pplō p̄ntis dānare iudiciū. Atq̄ istud qd̄ aliud est, q̄ cōtra doctrinā Pauli, nūq̄ adollescere, sed sp̄ eē pueros atq̄ fluctuare & circūferri quis uēto doctrinæ p̄ astutiā & uersutiā hoīm. Et ut Eccl̄. scriptū est. Vnus ædificās & unus destrues, qd̄ prodest illis nisi labor⁹. Sed hic dicit Luth. Adēpta fuerat tū pplō sua libtas. At hoc falsissimū est. Nā Lutherani nequaq̄ hodie cōstātius Luthero, q̄ priores populi suis p̄sidijs adheserūt. Que res manifestissime cōstitit, in Athanasio Ambrosio, Chryl. alijsq̄ cōplurib⁹. Nā erāt eorū auditores etiā ad mortē subeūdā parati pot̄, q̄ eos auferri sibi paterētur. Ista iā sufficiūt, opinor, ut quis itelligat pplm̄ oino ius nullum habere dissentiedi ab eorū dogmatib⁹ q̄ legitime cōstitut⁹ sunt diuini x̄bi p̄cones & scripturæ sacræ interptes, maxie in his q̄ ad fidē p̄tinēt, & q̄ diu priorū patrū cōcordi snia sese conformes reddiderint.

Ephe. 4.

Eccl̄. 34
Obiectionis
dilutio

¶ Sed nunc par est ut rationes Lutheri quibus con-
trarium astuat in medium afferamus.

¶ PRIMA RATIO.

VIII

Christus (inqt) hoc ius statuit inuictis & uarijs sen-
tentijs Mat. 7. Attēdite a falsis prophetis q̄ ueniūt
ad uos in uestimētis ouiu. Hoc v̄bū certe dicit da-
pp̄lm aduersus doctores & mādat eis, ut falsa dog-
mata eorū uitēt. At quō uitare p̄nt nisi cognoscāt? quō cogno-
scere, nisi ius habeant iudicādi? Nūc aut̄ nō solū ius, sed p̄cep-
tū iudicandi statuit, ut hęc sola authoritas satis esse queat ad-
uersus oīm p̄tificū, oīm patrū, oīm cōcilioꝝ, oīm scholarum
sn̄as, q̄ ius iudicandi & discernēdi solis Ep̄is & ministris tri-
buerūt, & impie ac sacrilege, id ē eccl̄iæ reginē rapuerūt. Stat-
etern̄ Christus dicens, Attendite a falsis prophetis.

Primū hic aduerte lector q̄ uiolēte cōtorqueat hęc scripturā
Lutherus, quū nihil hic uel de dogmatib⁹ uel de iudicio ne v̄-
bū qdē fiat. Neq; em̄ Ch̄s hic dixit, Attēdite a dogmatib⁹ ut
inter ea discernatis q̄ sunt praua, q̄ ue salubria. Neq; dixit, At-
tēdite a falsis dogmatib⁹, ne uos inficiāt, Sed dixit, Attēdite a
falsis p̄phetis, hoc v̄o qd alid ē, q̄ si dixerit, fugite cōsortiū fal-
sorū p̄phetarū, ne audieritis eos. V etat em̄ Ch̄s ne tales audi-
ant̄ nimis, q̄ eorū sermo p̄tinus ificiat, & facile capiat simpli-
ciores. Prop̄ qd & Paul⁹ Roma. hortat̄, ut hm̄i seductores
declinēt, q̄ scilicet p̄ blādiloquētiā & assentationē decipiant
corda simpliciū. Tales etiā. 2. ad Cor. 11. idē Paul⁹ uocat pseu-
doapostolos. Istiusmodi (inqt) pseudoapostoli, oparij dolosi
sunt sumpta p̄sona ap̄lorū Ch̄i. Ab his metuit ibidē Paulus,
ne quēadmodū serpens Euam decepit v̄sua sua, ita corrūperē-
tur sensus eorū a simplicitate q̄ ē in Ch̄o. Profecto nimis q̄ pi-
culosum ē istos audiri nō solū a simpliciorib⁹ uerū etiā ab his
q̄ uel mediocrē habēt peritiā scripturarū. Res hęc notior est q̄
ut multis egeat v̄bis. Quis ignorat Nouatū, Arriū, Macedo-
niū innūeros corrupisse, q̄ si p̄tinus (ut p̄ orthodoxos de picu-
lo fuissent moniti) fugissent & declinassent ab illis, nihil oīnō
discrimis icurrissent. Propterea Ch̄s hoc v̄bo iussit, ut a falsis
p̄phetis caueam⁹, q̄ ch̄ianitatis nomē ceu pelles ouiu p̄texūt
sibi.

Ch̄s dehor-
tat̄ audire fal-
sos p̄phetas.

Roma. 16.

ueq; intrinsecus (ut uere Tertullianus ait) lupina rapacitas delitescit, hoc est subdoli sensus & spūs operiunt ad infestandū gregē Christi. Verat igit̃ hic Chrūs ne audiant hmōi falsi pphetæ, nō aut̃ p̃cipit, ut a singulis examinent̃ & dijudicēt eorū dogmata, quod certe longe periculōsissimū foret.

Obiectio

Sed dicet Luther⁹. Ex hoc uerbo plane sequit̃, q̃ oēs habeāt ius iudicādi. Nā Chrūs hoc uerbū dicit ad populū aduersus doctores, & mandat eis, ut falsa eorū dogmata uitent. At q̃ modo uitare p̃nt nisi cognoscāt, & quō cognoscēt nisi ius habeāt iudicādi?

Dilutio,

Respondeo, si uir quispiā uxori suæ mādauerit q̃tenus attendat ab alienis. Putabimus iā uxori licere ut alienorū pueras audiat suasiones, sub eo p̃textu ut dijudicet eas? Neq; q̃. Sed hoc molitus est uir, ne charissima sibi cōiunx in piculū incidat, atq; ideo penitus omne colloquiū interdicat. Eiusmodi profecto zelū & sponsus nr̃ Christus Iesus habet erga nos.

Matth. 7

Propter q̃d & nolens ut ab eiusmodi falsis prophetis seducamur iubet ut ab eis oīno caueamus. Attendite inquit a falsis prophetis. Falsi prophetæ sunt q̃, sicut in Apocalypsi tradit̃,

Matth. 24.

Marci. 13

se dicunt ap̃los, & nō sunt, hoc est se dicunt esse missos & nemo tñ eos miserit. De quibus & alibi Chrūs dicit, q̃ seducunt multos. Quāobrē & q̃ nolit ab eis seduci, huic necesse est, ut colloquiū eorū, pariter & cōfortiū deuitet.

I. Cor. 15

Nā ut Paulus ait. Mores honos colloquia corrūpūt mala. Nō ergo iussit Christus hoc uerbo, quatenus eorū dogmata singuli iudicārēt, id q̃d absq; periculo simpliciū fieri nequit, sed ut eos q̃s uel de errore suspectos, uel nō eē legitime missos accepissent, declamarēt, quoad eorū doctrina, per eos quibus incumbit doctrinarū examinatio solidius fuisset approbata.

IX

¶ Iam etiā & istud aduerte candide lector q̃ subdole molit̃ Luther⁹ ex illo Chrĩ uerbo colligere ius iudicādi dogmata. P̃cipio scripturā ipsam recenset dicens, Attendite a falsis pphetis queniunt ad uos in uestimētis ouiu. Deinde subiicit intellectū eius. Chrūs (inquit) hoc uerbū certe dicit ad pplm aduersus doctores & mandat eis ut falsa dogmata eorū uitent. Subdit tertio loco, At quō uitare p̃nt nisi cognoscant. Et demū apponit. Quō cognoscant nisi ius habeāt iudicādi. Ita sensim

& gradatim introducit uenenū. Ego uero tāetsi possem singula mēbra facillime subruere, tñ ad hoc postremū rñdeo, pp̄lm posse cognoscere nō dico dogmata de qb̄ ch̄s ne uerbū qdē dixit sed falsos p̄phetas, ul' ex eo q̄ hi q̄ nō sint legitime missi docēdi tñ cathedrā usurpēt, uel q̄ uehemēter a p̄bis habeant suspecti, ul' q̄ palā eorū doctrina cōdēnata sit, ul' demū ex alijs indicijs, q̄bus Paulus ep̄las suas passim resp̄git. Ait em̄ ut unū locū exēpli gr̄a p̄ducā, ad Ro. 16. Obsecro uos fratres ut confideretis eos q̄ dissidia & offendicula cōtra doctrinā quā uos didicistis gignūt & declinetis ab illis. Hęc certe v̄ba nō Romānis mō, uer̄ etiā oībus ch̄rianis haud dubie scripta sunt. Qd̄ & Luther⁹ (si tñ secū cōstet) nō negabit, atq; utinā oēs Lutherani digne v̄bū istud expēderēt. Sed ut ad rē redeā. Talib⁹ utiq; notis discerni p̄t, p̄pheta falsus, ut nihil opteat singulū quēq; ch̄ri anū ius h̄re iudicādi. Siliter & ad tertiū dico, q̄ p̄pheta falsus uitari p̄t a simpliciorib⁹ p̄ aliorū admonitōes quāq; illi⁹ dogmata nequerint indicare Et ad sc̄dm idētidē aio, q̄ uitabunt falsa dogmata, q̄ falsorū doctōrū & librorū & colloq; fugerint, id qd̄ fieri p̄t absq; dogmatū auscultatōe. Postremo demiror hoīs impudētiā q̄ hęc scripturā, q̄ cū primis eū tangit, nō erubescit introducere. Neminē em̄ p̄cellit hoc v̄bū poti⁹ quā Luther⁹ q̄ si falsus, p̄pheta nō sit, nemo unq; fuerat. Quis em̄ non pseu-
 do prophetā appellabit q̄ deū tā impie malorū autorē pronūciat, q̄ libere tollit arbitriū, q̄ necessitate cūcta prorsus agi nō ueret asserere, q̄ tā apte cōtra scripturas fidei totū tribuit, opibus nihil, q̄ scripturas sacras fede lacerās alias penitus dānat, alias p̄perā interpretat, q̄ sacra patrū cōcilia sc̄tissimaq; scripta cōtemnit prorsus, q̄ deniq; nullū nō mouet lapidē, ut suā heresin stabiliat. O si nūc sc̄tissimus ille polycarpus uiueret, q̄ q̄ties aliqd cōtra fidē audiret noui, solitus erat aures occludere suas, & in hūc modū exclamare, deus bone in q̄ tpa me reseruasti ut hęc audiā. Quid nūc p̄ssimus ille faceret, tot et tā perniciosis auditis h̄resib⁹. Sed & itegerrimus ipse p̄r & Ep̄s Ireneus q̄ Florinū acerbius rephēdit, q̄ is malorū authorē deū asseruerit q̄mō nūc excādesceret in Luther⁹ q̄ ueterē illā h̄resin resuscitauit. Legat qsq; uelit orthodoxorū pugnas aduersum h̄reticos &

Falsi prophetarū uarijs de p̄s hēdūt iudicjs.

Luther⁹ pseu-
 do prophetā.

Antiq̄ pugna inueniet illos nō alteri fundamēto solidius innixos eē q̄ ut dī
bāt aduersus cerēt hęc a fide dignis maiorib⁹ nostris q̄ añ nos fuerūt accepti
hæreticos, ex mus, ut nūc hęc fidē nullis hoīm aut demonū imposturis nob̄
p̄m assertiōi- liceat imutare, Istud olim suffecit ad reuincēdos q̄ suis hæreti
bus, cos. Quāobrē quū Luther⁹ etiā in hęc basim ipingit uel is est
falsus propheta, uel alius nullus unquā fuit.

X.
Obiectio :

Dilutio.
Luche. omne
malū psuadet

¶ Sed adhuc dicet q̄ spiā, Luther⁹ a sectatorib⁹ suis libēter au-
dit, & ingētē fructū ex cōtōib⁹ suis parit, q̄ fructu ch̄s pios, p
phetas ab iprobis cēsuit decernēdos Ex fructib⁹ (inqt) eorū co
gnosctis eos. Ego uero q̄ libēter audiat nihil miror q̄nqdē li
cētā tātā pmittit oib⁹. Nullis em̄ legib⁹ alligari ch̄ianos pmittit,
neq̄ pōtificibus ullā cōdēdaz legū finit habere facultatē.
Quo fit ut oēm, a subditis quā hi p̄fidib⁹ suis debēt, aufert obe
diētā & subiectionē. Neq̄ id solū sed & oēm dirimit conatū
obseruādaz legū dei, q̄nqdē et has p̄dicat ipossibiles eē cuiuis
neminēq̄ posse diuina seruare mandata. Resecat & oē studiū
cōterēdi pro pct̄is, quū cōtritio (ut ait) q̄ nō fit in gr̄a, deterio
rē faciat pct̄orē. Cōfiteōdi q̄q̄ diligētā sustulit, eam inquā q̄ sa
cerdotib⁹ fieri solet, q̄ ad eā neminē teneri dogmatizet. Sed et
cōtēdit nullā, p̄ scelerib⁹ ullis q̄ secreta sunt satisfactōez & pœ
nā exigī debere, sed oīa libere cōdonari p̄ fidē affirmat. Sacer
dotes q̄ rasi sunt oēs fictitios eē clamat, quū sit oīs christianus
(ut dicit) uere sacerdos. Negat & opa bona nc̄aria eē ad salu
tē, quū nullū sit opus quātūuis bonū qd̄ pct̄o careat. Hęc nimi
rū & alia plurima q̄ multā hnt maliciā libertatē, passim p̄di
cat apud populū. Et q̄ usq̄ adeo sceleratus ē, ut ista nō audiat

Plurima uitia
sequit̄ Luch.
doctrinā.

XI
Nō credit res
ete, q̄nō obser
uat mandata.

I. Cor. 7.

libētissime. Porro fruct⁹ q̄s parit oīm amarissimi sunt, schisma
ta, rixē, cōtētōes, inimicia, furores plusq̄ rabidi ipudētia, sce
lez oīm copia, adulteria spōsaz ch̄i, uotoz fractiōes, sc̄l̄ē uir
ginitatis defloratōes. Mōachoz ad secularia negocia, fēinaz
q̄ cōplex⁹ reditū, sanctū canib⁹ apponit, et margarite porcis.
¶ At inter hęc (dices) deo credit̄ & ch̄s diligit. Falsum et hoc
ē, nisi fuerint scripture prorsus falsę. Nā ch̄s dt̄ Io. 14. Si dili
gitis me mādata mea seruare. Et rursus. Qui habet mandata
mea, & seruat ea, ille est q̄ diligit me. Et paulo post. Si q̄s dili
git me, sermonē meū seruabit. Et Paulus q̄q̄ Circūcisio nihil ē

sed obseruatio mādatorū dei. Ioannes itē. Qui dicit noui eū, & pcepta eius nō seruat, mēdax ē, & in eo ueritas nō ē. Fingāt igit̄ isti quātū uelint se & credere & diligere, si mādāta nō seruent, nihil ē qđ faciūt. Sed neq; credibile ē eos mādatis obseruandis incūbere, quū negēt fieri posse, ut uel mādātū minimū obseruet a quoq;. Ex fructib⁹ ergo suis Lutherus q̄lis propheta fuerit, abūde cognoscit, bonus ne an malus. Propter qđ & ch̄sus subiūxit. Ex fructib⁹ eorū cognoscetis eos. Si schismata cōtētiōnes si furōres si cōuicia si maledicētiā si scripturāz sacraz aduulteratio, si scelez oīm impunitas, si uotoz fractōes, si sc̄tīmōnialiū incestus, si monachoz scortatōes, si p̄cationū horariarū cōtēptus, si ieiunioz uiolatio nephāda si blasphemie in ch̄i et sc̄toz imagines, si probra in sc̄tissimā dei genitricē, si nephari⁹ abusus sacre Eucharistię. Si ista inq; & alia innumera flagitia, boni fruct⁹ dicēda sint iā Luther⁹ erit propheta bon⁹. Sin ista pessima sint & aurib⁹ oib⁹ uere ch̄rianis execrāda, q̄s Luther⁹ ceu pestē quandā teterrimā nō fugiat, nō horreat, nō abhomi

Ceterū ut ad institutū reuertar. Iā liq̄re satis opinor nō (nec posse Luther⁹ ex illo v̄bo ch̄i colligere, qđ ppl̄s habeat p̄ceptū aut ius iudicādi dogmata, sed fugiēdi cauēdiq; falsos prophetas, inter q̄s & añsignanum quēdā aptissimis indicijis Luther⁹ ostēdit sese. Nā iudicare de dogmatibus usq; adeo difficile ē, ut in illis etiā hi (q̄ eruditiores sunt) sepius allucinēt, quēadmodū de Eusebio sup̄ oñdimus. Est igit̄ nūc Luth. & gl̄iet qđ hęc sola autoritas satis fuerit aduersus oīm pōtificū, oīm patrū, oīm cōcilioz, oīm scholaz sentētiā. q̄s clamat ip̄ie atq; sacrilege ppl̄o ius istud rapuisse. Est inq; & talib⁹ adulatōibus p̄gat ludificare ppl̄m, qđ tali propheta merito seducit, quum nec monēte christo dolos & fraudes huius lupi declinēt. Stat em̄ christus dicēs. Attēdite a falsis prophetis qui ueniūt ad uos in uestimētis ouium, intrinsecus aut̄ sunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Nec est qđ Germani putēt Romanos hic lupos uocari, qđ aur̄ sibi rapiant. Neq; enim aur̄ lupi sed sanguinē sitiunt, quod & hæretici faciunt. Rapiunt em̄ id quod auro quis p̄stātius ē animas uidelicet, de quarum praeda maxime gloriānt. Et eiusmodi sanē lupū sub ouilla pelle sese

Matth. 7.

Luther⁹ iā p̄stitit. Et q̄q̄ hæc autoritas (ut sibi uideat) huic nego-
gocio uel sola sufficiat, tñ ex ueteri testamēto uoluit eā redde-
re Paulo cōfirmatorē, sed ipsius uerba subiungam.

Secunda Lutheri ratio

XII

“ **H**ic subscribūt ferme omēs omniū prophetarū syllabę
“ Quid em̄ agūt prophete, nisi qđ pplm̄ monent ne falsis
“ prophetis credat. At qđ ē hoc monere, nisi iudicādi &
“ cognoscēdi ius penes pplm̄ eē, declarare & cōfirmare, ipm̄q;
“ sui operis monefacere & excitare aduersus omēs oim̄ suorū sa-
“ cerdotū & doctozū doctrinas? Quare hic cōcludimus quoties
“ Moses, Iosue, dauid, oēsq; prophete, in ueteri lege pplm̄ a fal-
“ sis prophetis uocāt & monēt, toties clamāt mādāt, cōfirmant,
“ excitāt ius cognoscēdi & iudicādi oim̄ oia dogmata. At hoc
“ infinitis locis faciūt, habet hic hēricus n̄r aut ullus ipurus Tho-
“ mista qđ istis ogganiat, nōne obstruxim⁹ os loquētū iniqua?
Et hic se rursus ostēdit fallacē eē prophetā q̄ huius uocis ac-
ceptōe duplici nos fallere studeat & circūuenire. Nā prophe-
ta bifariā accipit. Paulo propheta dicit q̄ scripturas enarrat &
exponit eas populo. Ad quē sensum Lutherus intellexisse uis-
detur p̄dictū christi uerbū, quo populū admonuit a falsis attē-
dere doctoribus & a falsis (ut ait) dogmatibus. Cæterz quū in
ueteri testamento monemur a falsis cauere prophetis, de falsis
uatibus & futuroz euētū p̄dictorib⁹ intelligi debet. Ad quē
modū in Deutro. 18. capite qđdā indicū tradit, q̄ discerni
queat propheta falsus a uero. Hoc inqt habebis signū. Qđ in
noie dñi propheta ille p̄dixerit & nō euenerit, hoc dñs nō ē lo-
cutus. Hoc utiq; signo falsus propheta dijudicabat apud eos.
Et q̄q̄ p̄ter prophetas, alij fuerint & scripturarū interpretes &
doctores, hos tñ in ueteri testamento nusq; lego uocatos pro-
phetas. Quāobrē neq; hæc posterior argumētatio Lutheri pri-
orē illā cōfirmat neq; cū ea qcq; habet affinitatis. Nā in dijudi-
cādis uatibus oportuit, ut diximus, euētū rez expectare, Iuerū
ad ueritatē interptū discernēdā nihil remorat eoz iudiciū qui
gratiā hñt spūs & sensus in scripturis plurimum exercitatos,
Quo fit ut alia rōne uates dijudicent, alia scripturarū interptes
Sed dicit Lutherus, hi q̄ uates erāt, etiā docuerūt plurima,

Propheta du-
pliciter dicit.
I. Cor. 14.
Primo;

Secundo

Ego istud nõ inficior. At hoc noie nõpe q̄ docuerint neutiq̄ prophetæ dicebãt. Neq; em̄ p̄ trecetos annos añ christũ doc-
tores & interptes defuerũt apud iudæos, Et tñ constat eo tpe
prophetas nullos fuisse usq; ad zachariã Ioãnis patrẽ. Quãob
rẽ apte falsum ẽ q̄ quoties Moses Iosue David oẽsq; prophe-
tæ in ueteri lege pplm̄ a falsis prophetis uocãt & monet, toties
clamãt, mādãt, cõfirmãt, excitãt ius cognoscendi & iudicandi
oim̄ hoim̄ dogmata. Nã & ueri prophetæ sepius monent po-
pulũ, ne falsos quouis mō prophetas audiãt. Sic em̄ Hieremias
ait. Vos ergo nolite audire prophetas uestros, & diuinos, &
somniautores, & maleficos. Et rursum. Nolite audire ȳba pro-
phetarũ dicentiũ uobis. Nõ seruietis Regi Babilonis, q̄ mēda-
ciũ ipsi loquuntur uobis. Et paulo post, hæc dicit dñs. Nolite
audire uerba prophetarũ uestrorũ q̄ prophetãt uobis dicentes,
Ecce uasa dñi reuertẽtur de Babilone cito. Mēdaciũ em̄ pro-
phetãt uobis. Nolite ergo audire eos. An hic tibi uidef̄ Hiere
mias p̄cepisse pplõ q̄tenus ipsi falsorũ prophetarũ dogmata di-
iudicẽt, an magis ut auerfent̄ eos & aures suas occludãt eis pe-
nitus Sed & Mosẽ q̄q; num opinaris tũ iussisse populo ut
dogmata iudicaret, quũ dixerit ei. Caue ne imitari uelis abho-
minatões illarũ gentiũ, nec inueniat̄ in te, q̄ lustret filiũ suũ aut
filiã, ducẽs p̄ ignẽ, aut q̄ ariolos sciscitef̄, aut obseruet somnia
atq; auguria, ne sit maleficus, nec incãtator, neq; phitonescon-
sulat, neq; diuinos, & q̄rat a mortuis ueritatẽ. Annõ lõge tuti
us istorũ hoim̄ dogmata Moses existimauit populum debere
ignorare, q̄ scrutatorẽ & iudicẽ horũ suo maximo fieri pericu-
lo. Qd̄ si Lutherus adhuc cõtẽdat uniformẽ huius uocis accep-
tionẽ in utroq; testamẽto fieri, tñ uellẽ aduertat q̄ seueriter isti
usmodi falsis prophetis cõminatũ sit ubiq;. Sic ei Deu. 18. scrip-
tũ ẽ. Propheta q̄ arrogãtia deprauat⁹ uoluerit loq; in noie meo
q̄ ego nõ p̄cepi illi ut diceret, aut ex noie alienorũ deorũ, iterfi-
ciẽt. hic si Luther⁹ seipm̄ excusserit, q̄t errores & falsa dogma-
ta sub noie ch̄ri protulisset, citra mādãtũ ullũ sibi datũ a ch̄ro,
sed sola deprauat⁹ arrogãtia, uel spũ maligno cõcitatus, audiet
oĩno se cõdẽnari. Neq; p̄t hæc scripturã in orthodoxos patres
aut seq̄ces eorũ quĩsmõ retorq̄re, quũ in cõplurib⁹ eorũ nec le-

Trecetis añis
añ Ch̄m non
fueit p̄phetæ

Veri p̄phetæ
dehortabãt a
ma'orũ auditu

Hiere. 27.

Deut. 18.

Punitio falso-
rũ p̄phetarũ q̄
drat in Luth.

Scti patres ad
qd uocauerat
i humilitate do-
cebant,

Lutherus ma-
ligno spu af-
filiarius contemnit
omnes,

XIII.

Predestinati
tade couertent

uissima fuisse et arrogantię suspitio, neq; maligno spu ad scriptu-
rar; interpretatões p eos editas eent ipulsi, qn cōtra potius a spu
scto, que & ad hoc missum nō dubitabāt, ut ipsi fideliter eccle-
siā erudirēt. Et q; tā impudēs ē, ut istos neget ad docēdā plae-
bē fuisse legitime uocatos, atq; instructos ab ipso spu nisi spi-
ritū sctm frustra fuisse missum, et ociosum in ecclia residere cō-
tēdat, qd impiū ē uel cogitare. Q; si priores interptes fuissent
legittime uocati, manifeste palā ē Luther; q nō unū aliquem
hor; sed oēs indiscriminatim cōtēnit, arrogātia deprauatū eē,
malignoq; pariter afflatū spū. Annō mire arrogantē in his fri-
uolis argutijs ostētat sese, q quū mera blateramēta sint, ut iam
opinor itelligis optime lector, his tñ se uicisse gl'iat, & Regē il-
lustrissimū ob has ipuz; uocat Thomistā, nec habere qd istis
ogganiat, hisq; obstruxisse se iactitat os loquētū iniq;. Qd si fe-
cerit, mir; ē, q nō suū ipius os in primis ostruxerit, q nullū iniq-
us aut ipudētius loq; p̄t. Sed iā ad scripturas q; attulit ex nouo
testamēto respōdeamus

Tertia ratio Lutheri.

REdeamus (inqt) ad nouā legē. Christ; Ioā. x. dicēs Oues
meę uocē meā audiūt. Vocē ꝑo alienor; nō audiūt, sed
fugiūt ab eis. Nōne hic oues facit iudices, & ius cogniti-
onis trāsfert ad auditores? Hic primū aduertam; qnta licē-
tia Luth. scripturā istā recēseat. Nusq; eqdē hoc ꝑbū chris de
suis ouib; ptulit. Oues meę uocē alienor; nō audiūt. nā plane
falsum ē, q oues chri nūq; audiūt uocē alienor;, sed q; sp; fugiūt
ab eis. Sepi; em cōptū ē oues chri secutas fuisse uocē alienor;
& maxime dū heresis arriana uexaret ecclesiā chri. Tūc em cō-
plures falsis dogmatib; erāt seducti, q; rū aliq; tñ postea resipis-
cētes, redierūt ad catholicā fidē. uti mox docebimus Neq; des-
peramus qn de Lutheri seclatorib; idē eueniet, p quē cōplu-
res ex ouibus chri iā a recta semita ꝑitatis abductas eē nihil am-
bigimus. De cōib; tñ ouibus id dixisse chrm nō ificior, & de
hmōi uer; ē, q nō sequūt uocē alienor;, sed uocē pastoz; suoz;
cū qbus lōgā & diurnā habuerit cōsuetudinē. At palā est nō
nullas ex ouibus chri mysticis aliq; diu uocē alienor; fuisse secu-
tas, tāetsi postea rediissent ad chrm. Neq; ei fieri p̄t ut ouis chri
p̄destinata, q̄ tūuis iterea plaudat hereticis dogmatib;, nō final-
ter ad chri uocē redeat eā auditura. Quā rē & chrus testat hoc

ipſo capite Alias inq̄t oues habeo q̄ nō sūt ex hoc ouili, & illas
 optet me adducere, & uocē meā audiēt & fiet unū ouile unus
 pastor. Ecce uocat eas oues suas, q̄ tñ adhuc nō ch̄i uocē aus-
 cultaſt, ſed alienā a ch̄o Ex iudeis etiā plurimos, q̄ (dū hic i ter-
 ris p̄dicaret ch̄s) uocē ei⁹ cōtēpſerūt, poſt ipſius tñ aſcēſionē uer-
 bo eius credidiſſe i actis aptiſſimū ē, q̄re plane falſum ē q̄ oues
 ch̄i nūq̄ ſequant̄ uocē aliēorū, neq̄ hoc i euāgelio traditū ē uſq̄
 Q. ſi dixerit Luth. in pabola ſic haberi. Nō reluctor, at nō op-
 tet, ut qcqd i pabola ſit dictū, id oino myſticā habeat ueritatē.
 qd̄ Chryſo. Hier. Aug⁹. ac ceteri p̄ſes nō ſemel affirmāt, Mur-
 murabāt eqdē i pabola hi q̄ diuti⁹ laboraſt, aduerſus patrē fami-
 lias q̄ parē alijs q̄ ſero uenerant, dederit mercedē. Indignabaſt
 itē & in pabola ſenior fili⁹ aduerſus patrē, q̄ redeūti fratri uitu-
 lū ſaginatū occiderit, ueſt a myſticis oparijs aut fr̄ib⁹ abeſt oē
 murmur. Ceterū ut iſtitutū n̄m apti⁹ oñdamus, Proponat̄ exē-
 pli gr̄a v̄bū iſtd̄ ch̄i. Ego & p̄r unū ſumus. Aſſentiūt huic ſin-
 guli tā heretici q̄ orthodoxi, atq̄ id qdē p̄pterea, q̄ norūt hoc
 ip̄m a ch̄o fuiſſe dictū. Sed nūc ex ip̄o v̄bo, prop̄t duplicē ei⁹
 itellectū, uaria ſuborta ſūt dogmata, q̄buſdā dicētib⁹, q̄ p̄r et fi-
 li⁹ unū ſūt ſubſtātiāl̄, alijs cōtra negātib⁹ iter eos unitatē ſubē-
 ſed cōcordiē dūtaxat et aiōrū unitatē iter eos ſtatuetib⁹. Ortho-
 doxi prorfus affirmabāt filiū p̄ri cōſubalē eē. at Arri⁹ & ſeq̄ces
 ſui modis oib⁹ ificiabāt. Sed dū ita cōtēderet, piclitabāt cōplu-
 res ex ouib⁹ ch̄i. Nec de ſimpliciorib⁹ tñ loqr̄, ſed de robuſti-
 orib⁹ ip̄is arietib⁹, q̄ p̄ter lumē fidei, plimā iſup in ſcripturis ha-
 buerūt eruditionē. Eufebī⁹ ille Ceſariēſis, quē Hieron. i catalo-
 ad deſyderiū, p̄pt̄ exercitatōem ip̄i⁹ i ſcripturis, clauē appellat
 ſcripturaz̄, cuſtodēq̄ noui teſtamēti. Is quū eēt talis ac tāt⁹ uir
 audiēs tñ itēptationē ab Arrio factā credidit illi, ſecut⁹ aliqua
 diu ptes Arrii, & tñ q̄s dubitat illū ouē ch̄i fuiſſe, quū hinc in
 v̄a fide ch̄i migrauerit. Qd̄ ſi periclitat⁹ ē Eufebī⁹, & ita collap-
 ſus i iudicio, quā iudicij, q̄ſo, certitudinē h̄z reliqu⁹ ppl̄s. At in-
 q̄es, audiuit Eufe. tādē & credidit filiū p̄ri cōſubalē eē, nō relu-
 ctor, ſz mihi ſufficit, ſuo pte eū iudicio (cū eēt ouis ch̄i) falſū eē
 & ſic pinde ſecut⁹ ē uocē alienā a ch̄o. Qd̄ ſi ius habuit iudicā-
 di, iure ſuo tū id fecit, et bñ ſibi licuit hoc ip̄m facere. At nemo
 nō uidet, illū i hoc peſſime feciſſe, ſeq̄ndo iudiciū p̄priū, quū

Ioan. 10.

P. rabolarum
uerba nō hñt
oia myſticāue-
ritatē.

Matth. 20

Luca. 11.

Ioan. 10.

Heret̄es ex ma-
lo itellectū ſcri-
pturaz̄ naſcūt.Eufebius Ar-
rii dogmate
corrupt⁹ fuiſt.

Replica.

Confutatio.

XII
Chriani assen-
tire debet, &
Chri uerbis &
scitor patrū.

Veritatē Euā-
gelij p̄ prēs sus-
cepimus.

Patres s̄p̄ con-
sentientes in ue-
ritate fidel nō
errauerunt

nō ignoraret maiores suos, contrariū & sensisse et docuisse, id
quod ipsemet resipiscēs cōfitebat, ut i historia liq̄t ab eodē scripta.
¶ Istud aptissime cōuincit q̄le ius in dijudicādis dogmatib⁹ ha-
beat chriani nimirū assentiēdi dūtaxat, atq; id nō solū euāgelio
uerū etiā oī ueritati catholice q̄ p̄ maiores nros unanimi cōsen-
su relicta ē ecclie ut credat. Nā in eis nō ē dubiū quin ipse chrs
una cū chri spū sit locutus. Quāobrē & hāc uocē tādē audiēt
oēs q̄cūq; uere sunt oues chri. Et q̄ finaliter hāc uocē nō audi-
erit, apte mōstrat se neq̄q̄ ouē fuisse chri. Sed neq; ius ullū h̄s
quis chrianus ab hac uoce dissidēdi. Nā si tale ius habuerit lice-
bit itē & uerbo chri dissentire, id qd plane falsissimū ē. Nā un-
de cognoscimus chri uocē, nisi p̄ maiores nros, q̄ nobis eā indi-
cauerūt. Vñ (p̄cor) scimus, q̄ uera fuerint euangelia, qd Mat-
thēi fuerit, aut Lucę, aut Ioānis, nisi p̄ illos. Quāobrē ut fidem
eis habuimus in euāgelioꝝ decernēda ueritate, ita par ē, & in-
terp̄tatiōi p̄ eostradite, p̄sertim ubi oēs cōsentiuūt parit̄ adhibea-
mus. Nā si qsq; nrm suū iudiciū, & propriū spm̄ seq̄t, tot haud
dubie sensus erūt, q̄t fuerint capita. Quocirca stādū eē maiore
diffinitōib⁹ qs nō plane p̄spicit. Errare qdē potuit un⁹ aut alē
patrū, nō diffiteor. At q̄ oēs errauerit, etiā in re seria q̄ ad fidē
ptinet, & tū quū unanimiter de illa cōsenserit, tm̄ abest ut cre-
dā, ut etiā in hac fide mori sim paratus. Neq; em̄ credibile ē fa-
crū illū spm̄, quē et ueritatatis spm̄ Chrs appellauit, atq; ob id
mittēdū pollicit⁹ est quaten⁹ ob docēdā nos oēm ueritatē, in
ecclia resideret, fuisse passū, ut tot duces q̄ nos p̄cesserāt, erra-
rēt oēs, & tāto tractu tpm̄, & in tātā p̄niciē & stragē aiarū.
Addā & istuc, q̄ q̄ maiores istos, hoc est priores prēs seq̄ cōtē-
nit, neq; dignat̄ habere, ceu duces ingressus sui, sed suo p̄te iudi-
cio fretus, spiritūq; propriū secutus irruit in ouile Chri, euiden-
tissimū iudiciū est, ostiariū illi non aperuisse, neq; p̄ uerū ostiū
intraſse, sed tanq̄ furem & latronē aliunde, quā per ostium &
ostiarium conscendisse. Nam quis ambigit, priores patres in
stabilū ouium legitime fuisse ingressos, ostiariūq; sibi p̄fa-
miliarē habuisse, rect̄ atq; tendisse ad ostiū. Quāobrē quū Lu-
ther⁹ plusq̄ sup̄bissime cōtēnat illoꝝ incedere uestigijs, qs un-
q̄ credat, aut ostiariū illi, quem suis familiaribus nouerit in fen-

missimū apire uoluisse, aut hoiem tā arrogātis animi postiu tā humile potuisse intrare? Sed uereor ne mea prolixitate nimio lectoribus tædio sim futurus. Quāobrē & succinctius ad reliqua respondebo. ¶ Quarta Lutheri ratio XV

ET Paulus (inquit) quū. I. ad Cor. 14. dicit unus dicat, cæteri iudicēt. Quod si sedēti reuelatū fuerit, prior taceat. Nōne & hic iudiciū penes auditorem esse uult.

Respondeo. Apud aliq̄t auditores iudiciū eē uult, sed nō apd' oēs. Nā probe nouit Paulus inter eos fuisse cōplures q̄ iudicare nequuerint. Id q̄d ex eplæ principio cōptissimū est ubi & dicit. Ego fratres nō potui uobis loqui ut spūalibus, sed ut carnalibus ut infantibus in Ch̄o lactis potu uos alui, & nō cibo. Nōdū em̄ poteratis, sed ne nūc quidē adhuc potestis. Nā adhuc carnales estis. Quisq̄s aut̄ carnalis est, is (ut paulo superius ostendit nō pcipit ea q̄ sunt spūs dei, nepe q̄ ea q̄ sunt spūs dei spūaliter d̄iudicent. Falsum est igit̄ q̄ cæteris oibus pmiserit iudiciū, sed tātū his q̄ uere prophetæ uereq̄ spūales eēnt. Nā liq̄t coīter cōtra & significauit inter ipsos aliq̄t fuisse q̄ uidebant̄ eiusmodi, nec tñ erāt, quū in eodē. 14. ca. subiūxerit inquit̄. Si qs uideat̄ propheta eē, aut spūalis, agnoscat q̄ scribo uobis, q̄ dñi sint p̄cepta. Liqueat igit̄ ex his, haudquaq̄ cæteris oibus de pp̄lo, sed tātū his q̄ uere prophetæ uereq̄ spūales eēnt, pmissum eē iudiciū. Nā id alioq̄ nō mediocris cōfustonis & dissidij foret occasio, si q̄sq̄ iudiciū sequeret̄ suū, & de suo cerebro loq̄ret̄. Propter q̄d & Paulus idip̄m prohibēs dixit. Nō est deus cōfustōis author, sed pacis, ut in oibus cōgregationibus sc̄iōr̄. Perinde ac si dixerit. Ad hūc modū oīs ordo pturbaret̄, & magna fieret in ecclia cōfustio, q̄ nō p̄t a deo proficisci, a q̄ pax & ordinis integritas p̄manat. Que ŷba si Luth. exacte pp̄deret, sciret plane dissensiones istas, q̄s in ecclia iā excitauit aduersus priores p̄res, quū tātā cōfustionē tātāq̄ iusti ordinis pturbationē pepererint, nequaq̄ ex deo eē, q̄ nō est cōfustionis autor, s̄z pacis.

¶ Quinta Lutheri ratio.

Sic quicquid Chr̄s Matth. 24, & ubiq̄ de falsis doctoribus, quicq̄d Petrus & Paulus de falsis aplis, magistris, & Iohānes de probādis spiritibus p̄cipiūt, eo ptinet ut iudic

Contra captiuitatem Baby. Cap. XI

cādi, probādi, dānandi authoritas apd pplm sit. Idq; iustissime
 Rñdebim⁹ ad singla. Chrs Mat. 24. dicit. Videte ne qs uos se
 ducat. Multi em̄ ueniēt in noie meo dicētes. Ego sum Chrūs
 & seducēt mltos. Et mox eodē ca. subdit. Surgēt pseudochri,
 & pseudoprophetæ & dabūt signa magna & pdigia ita ut in
 errorē iducant si fieri p̄t etiā electi. Ecce pdixi uobis. An nō iā
 ingēs prodigiū est, magnā Germaniē partē p unū fraterculū
 seduci, ne tot procerib⁹ ecclasticis q nos p̄cesserūt, quicq̄ cre
 dāt? Ceterū qd pro illis subiecerit Chrs, palā ē. Iussit em̄ ne q
 q̄ eiulmōi pseudoprophetis crederet. Nolite (inqt) credere, p
 inde ac si dixisset, State i doctrina quā accepistis, nec relinq̄tis
 eā, propter istoꝝ noua dogmata. Paul⁹ itē. 2. ad Cor. II. me
 tuit, ne p astutiā hmōi pseudoaploꝝ, q̄s & illic uocat oparios
 subdolos, & trāsfigurātes se in aplos Chri. Metuit (inquā) ne
 p eorū astutiā Corinthij corrūperent, quēadmodū & p astuti
 am serpētis Eua fuerat olim seducta. Et hic molit Paul⁹, q̄ ab
 his audiēdis Corinthij poti⁹ in totū abstineāt, q̄ ut eorū dog
 mata patiantur audiri. Et Petr⁹ eiusmodi pseudoprophetas. 2.
 Petri. 2. Magistros uocat mēdaces q clā inducūt sectas p̄nici
 osas. Et mox in eodē subdit. Eos carnē sequi, in cōcupiscētia
 pollutionis ambulare, dñationē cōtēnere, audaces p̄fractosq;
 eē, nec uereri alios (q gloria p̄cellūt) cōuitijs incestere. Qui
 bus profecto uerbis aut Lutherū expressit aut neminē
 Porro discretio spirituū peculiare donū est, nec ad singulos p
 tinet, uti Paulus apte testat. I. ad Cor. 12. Iohānes igit in ep̄la I
 ca. 4. quū de probatiōe spirituū sic loquat. Charissimi ne cui
 uis spūi credatis, sed pbate spūs an ex deo sint. Qm̄ mlti pseu
 doprophetæ exierūt in mūdū, Hoc inq̄ loco Iohānes uel nō
 a singulis examinari spūs iubet, uel talē examinationē fieri mā
 dat, q̄ nō multā aut subtilē exigit eruditionē. Nā hoc solo iu
 dicio pseudoprophetā dinosci uult, q̄ ecclīā scindat, & schis
 matū spinas, hēresumq; tribulos introducat. Nā hi sunt fruct⁹
 q̄s tales arbores patiūt. Sed Iohāne audiam⁹. Per hoc cognos
 cite spm̄ dei. Ois spūs, q̄ cōfiteat Iesum Christū i carne uenisse,
 ex deo ē. Quid hic dicem⁹? An nō Arrius cōfitebat Christū
 Iesum in carnē uenisse? Et Aecius, & Eunomi⁹, & Macedo

nus, sed & alij heretici cōplures? Cōfitebānt haud dubie, s; uo-
 ce tñ, factis ꝑo negabāt, cū tñ Chrs i carnē uenerit ob unitatē
 & charitatē quā illi scindūt, lacerāt, discerpūt. Nō ei colligūt
 cū Chro, s; dispūgūt, imo soluūt Chrm, hoc est mystici corpis
 eius dilaniāt unanimitatē. Propter qđ in Iohāne sequit̄. Et oīs
 spūs q̄ soluit Iesum, ex deo nō est. Sic em̄ h; translatio q̄ com-
 munit̄ legit̄, quā & hoc loco ueriorē eē puto. Nā annotauit
 Beda q̄ Theodorū audiuit natiōe Grēcū, & in scripturis egre-
 gie doctū, qđdā ex hæreticis (q̄ prauo dogmate, Chri diuinita-
 tē, ab hoīs dispēsatione separare conabant) hunc uersiculū ex
 ep̄la Iohānis erasisse. Certū est igit̄ omnē spm̄, qui quis mō Ie-
 sum soluit, ex deo non eē. Quis ergo nō aptissime cernit Lu-
 therū, q̄ tāi schismatis author est, tāq; misere scidit & dilacera-
 uit eccl̄iastici corporis unitatē, prioresq; cōtempnit patres, ue-
 re schismaticū eē, & hac notā manifestariū eē pseudoprophe-
 tā? Hoc iudicādi ius licere cuiq; de pp̄lo nō inficior, id ē, ut q̄
 primū quēpiā aliqua suspitione senserint eē schismaticū, eius
 dogmata cōmunionēq; ꝑrsus uiet̄, donec legitime fuerit pur-
 gatus. Ceterū de subtilitate dogmatū iudicare, nec ad plēbē ꝑ-
 tinet, nec scripturis ullis, ut id a plēbe fieri debeat, usq; tradit̄.
 Iohānes uero paulo post in dicto capite manifestū subdit indi-
 ciū, q̄ quisq; possit spm̄ erroris a spū ꝑritatis discernere, idq; ci-
 tra magnā eruditionē aut subtilē dogmatū d̄iudicationē. Sic
 em̄ ait. Qui nouit deū audit nos. Qui non est ex deo, nō audit
 nos. Per hoc cognoscim⁹ spm̄ ueritatis & erroris. Haften⁹ il-
 le. Neq; em̄ quū dixerit. Qui nouit deū audit nos, hoc pro so-
 lis ap̄lis & discipulis, q̄ tūc fuerāt, intelligi uoluit, sed & ꝑ cæ-
 teris, q̄cūq; forēt in eccl̄ia legitime successuri, seruaturiq; my-
 stici corpis unitatē. Quō igit̄ Lutheri spūs ex deo poterit eē, q̄
 cūctis ap̄loꝝ & discipuloꝝ successores pro nihilo ducit, & cō-
 tēnit penit⁹? An nō ex hoc manifeste cōstat spm̄ eius spm̄ er-
 roris eē, nō ueritatis? Vix potuit igit̄ Luther⁹ alijs uti testimo-
 nijs, quæ magis eum demōstrarēt pseudopphetā eē. Neq;
 tñ affecutus est qđ molit̄, nēpe, q̄ ob id sua dogmata credant a
 nobis eē catholica, q̄ talia censeant a sectatoribus suis, & po-
 pulari iudicio pro dogmatibus uere orthodoxis cōprobentur.

Uersus ex epi-
 stola Iohannis
 erasus fuit ab
 hæreticis.

Luth. schisma-
 ticus est.

I. Iohan. 4
 Spūs erroris
 facile depre-
 henditur

Luthe. habet
 spm̄ erroris

XVII

¶ Sexta Lutheri ratio.

“ **N**Am unusquisq; suo piculo recte aut false credit, ideoq;
 “ cuiq; pro se curandū est, ut recte credat, ut etiā cois sen
 “ sus & salutis necessitas urgeat, necessario iudiciū doctri
 “ næ penes auditorē esse.

Perit' ores cō-
 sulēdi sunt
 Christianis

Rñdemus, q; quēadmodū i emēdis reb^o, emptoris piculo sit, si qd uel recte, uel secus emat. Tñ qa non oēs æque periti sunt in decernēda bonitate reb; emēdaz, ideo quicūq; nō plane stolidi sunt cōsulūt pitiores, qbus in eiusmodi negotio credunt, neq; suo ipsor; iudicio fidūt, nēpe q; intelligāt se, p imperitiā facile falli posse. Ad quē modū & simpliciores chřiani, q falli nolūt, facere tenent, & eo certe magis, q; ex errore fidei maiorius immineat piculū, q; si quis errauerit in re quapiā emenda. Nā hic solā pecuniā amittit, illic uero pdit & animā. Discriminosum est igit; cuius crassiori, suū hic ingeniū aut iudiciū sequelle, sed illor; sequet; tutius quorū probitati cōfidit, & de quibus nullā unq; audierit falsi dogmatis suspitionē. Q; si uiuos habere magistros nequeat, habere p̄t uel mortuos, de q; fide uita, eruditione nullus unq; bonus dubitauit, ueteres inq; illos qbus ipse sacer spūs plenius & copiosius illabebat. Hi profecto longe securius audiunt, q; pleriq; eorū q; iā uiuūt, quū plus illi de spū credant; ibibisse. Porro q; dicit Luther^o cōmunē sensum & salutis necessitatē urgere, ut necessario penes auditorē sit iudiciū, aptissime falsum est, nisi plane spūalis & in scripturis exercitatus auditor ipse fuerit, imo cōmunis experiētia salutisq; necessitas nos admonēt, ut alior; potius iudiciū sequamur, de q; eruditione probitateq; cōfidimus magis q; de nostra. Sed nunc ad id quod subdit Lutherus.

XVIII.

¶ Septima Lutheri ratio

“ **A**lioqui frustra dicit, Oia pbate, quod bonū est tenete.
 Rñdem^o, Id dictū fuisse toti corpi ecclie, nō singlis ipsi^o mēbris. Quēadmodū si qs uni hoī dixerit, uide, audi, cōtractare, curre. Nō pro singulis qbusq; mēbris hęc dicunt, sed aliā ad oculos ptinet, aliā ad aures, ad man^o tertiū, & quartū demū ad pedes. Sic quū toti ecclie dicit Paulus. Oia probate, nō singulis hoc dicit, sed spūalibus q; est pro toto corpe sollicitos esse,

I. Thessa. 5.

rectūq; sup dogmatibus & examen & iudiciū ferre. Quicq; aut ipsi sanū iudicauerint idipm a cæteris absq; scrupulo debe approbari. Nā quēadmodū gustus in hūano corpe pro cæteris mēbris djudicat, qd sapiat, qdve cōtra fuerit inspidū. Sic & in corpe toti⁹ ecclīæ spūales uiri gustū obtinēt pro cæteris, q̄s & decet citra quāuis hēsitationē illorū iudicio stare, neq; minus tutū id erit ut oñdimus, imo lōge tuti⁹ q̄ si suo q̄sq; cōfidat ingenio. Qd nec sine piculo neq; citra detestabilē arrogātiā fieri solet. Cæterū & hic optarim Luther⁹ attēderet qd ilico subiūxit Paul⁹. Ab oī specie mali abstinete, hoc si uel ipse uel sectatores eius diligētius expēderēt, nunq̄ relictis patrū priore dogmatib⁹ ad alia noua prorsusq; repugnātia sese cōferrent, maxime quū Paulus ad Heb. iusserit, Doctrinis uarijs & peregrinis ne circūferamini, Hæc si spēs mali nō sit, non intelligo qd aliud spēs mali dici queat. I. Thess. 5
Hebr. 13

¶ Octaua Luth. ratio

ET iterū. Spūalis oīa iudicat & a nemine iudicat, At quilibet chriianus est spiritualis a spiritu Christi.

Paulus eo ipso loco q̄ dicit spūalem oīa iudicare & ipm a nemine iudicari, hoc est eplā priori ad Corint. testat cōplures chriianos carnales fuisse, & nō spūales, uti supius oñdimus, ac p̄inde nec posse de spūalib⁹ iudicare. Neq; em̄ oīs q̄ spm̄ sanctū hz protin⁹ ē Paulo spūalis, sed q̄ dilucide mētē hz illuminatā a spū & affectū ab eodē seruēt inflāmatū. Varijs em̄ gradib⁹ scdm̄ uaria dona spūs illabit hoib⁹. Et mlti spm̄ hnt, q̄ nō tāta p̄spicacitate illustrat ut iudicare queat de oibus. Istū nihil ambigo qn̄ sit cūctis manifestū. Quāobré & hmōi spūalis, q̄ sic illustrat & afflatur, oīa djudicare nouit, nec debet aut p̄t a crassiori & carnali pp̄lo djudicari. Verū istud nequaq̄ in singulos de pp̄lo cōpetit. I. Cor. 2
Spūalis hō nō
q̄libet dicitur

¶ Nona Lutheri ratio

Quod postremo subdit ex eadē eplā. Oīa. v̄ra siue Apollo, siue Paulus, siue Cæphas, nihil ad institutū Lutheri facit, quū Paulus hoc ubiq; agit, ut de se iudicare nihil ad ipsos ptineat. Quāquidē & añ sit testat⁹ se tenere mētē Chri, ac proinde spūalē eē nec debere a q̄q; iudicari. Sicut & inferius cap. 4. dicit. Mihi pro minimo ē ut a uobis djudicer. aut ab humano die. Et Paulo post. Qui me iudicat dñs ē. Nihil. I. Cor. 3.
I. Cor. 4.

Contra captiuitatem Baby. Cap. XII

hil igitur ad rem attinet priora uerba quae Lutherus produxit. Sed & manifeste falsam attulit interpretationem, quam subiecit, Id est de omnibus dictis & factis iudicandi ius habetis. Nam & subsequenter uertat Paulus eiusmodi iudicia dicens. Nolite autem tempus iudicare quoad usque ueniat dominus. Quare falsum est, quod de omnium dictis & factis haberet ius iudicandi. Quae uero sequuntur in Luthero conuicia iactataeque sunt, quibus ego non rideo, sed iudicio lectoris pmitto, quem obnixius precor, ut cum illis conferre uelit, quae supra diximus. Ipsa uero conuicia quisquis legerit, intelliget ea nequaquam a sancto spiritu, sed a demone quopiam impurissimo processisse potius

I. Cor. 4

¶ Ordinem & matrimoniū esse sacramēta, conferreque gratiam efficaciter. Cap. XII.

¶ I.

Am postremo loco quum prope calcem libelli, quodam aduersus ordinis & matrimonij sacramenta Lutherus obiecit, ad ea paucis ridebimus. Concedit hic Lutherus, ordinem haudquaquam sacram esse quod sacramenti ratio quam ipse excogitauit neutiquam, ut

Definitio sacramētia Lu.

ait, conueniat ordini. Ego (inquit) ordinem negaui sacramentum esse, id est promissionem et signum gratiae adiectum quale est baptismus & panis. Nullum itaque Luthero sacramentum est, nisi quod aperta in scripturis habeat gratiae promissionem cui signum quocumque sensibile sit adiectum. At quod opus fuit, ut Lutherus haec nobis nouam sacramenti rationem excogitaret? Intellige lector ob id hunc nodum in scriptis studuit immittere, quod suum errorem (quem de fide concepit) securus tuus eat. Nam prospexit homo uaserrimus, si per sacramenta quae gratiam assequantur ualeat, iam consequens esse, ut non sola fide iustificemur, sed per sacramentorum etiam opera. Quod si quis admiserit, iam corrumpit funditus uniuersam Lutheri structuram. At quod sit illud scripturis consentaneum pluribus inter confutandum articulos per illum assertos ostendimus articulo 1. Quibus iam hoc unum adijciemus. Si fides sola iustum efficiat & opera nihil penitus adijciant iustitiae, tum Iohannes in epistola prima cap. 3. non recte iustum diffiniuit quum dixit. Qui exercet iustitiam, iustus est. Quod si uerum sit, ut & est omnino uerissimum, oportet eum qui uelit iustus esse, iustitiam exercere, neque sufficit cuiquam ut credat solum. Nam quatuoruis quis crediderit, si sua sponte peccet iniustus est. Quaeuestigio reddit, quemadmodum e regione Iohannes subdit. Qui

Opa ad iustitiam conducunt

cōmittit (inquit) p̄ctm̄, ex diabolo est, qm̄ ab initio diabol⁹ peccat. Ecce q̄ sua sp̄te peccat, ex diabolo est. Quō ergo nō ē ex diabolo, q̄ i q̄i ope q̄d facit peccat, id q̄d Luther⁹ ubiq̄ cōtēdit. At his annectit Iōānes. Ad hoc aparuit filius dei, ut dissoluat opa diaboli. Venit ergo filius dei, nō solū ob id ut crederem⁹. *Sola fides nō ueruetiā ut in p̄ceptis eius incederem⁹ neq̄ sp̄te peccarem⁹ sufficit ad iustitiam.* Quisq̄ aut̄ hęc facit, iustitiā exercet & iustus ē, neq̄ sola fides eū iustū reddit, sed opa q̄q̄ p̄ter fidē. Hortat̄ etiā Timotheū Paulus. I. ad. Ti. I. q̄tenus p̄ter fidē, cōsciētia insup bonā habeat. Hñs (inquit) fidē & bonā cōsciētia. Nō sufficit ergo fides, sed oportet insup & bona fulciri cōsciētia, quā & ille sortitus ē sol⁹, quē prius admissor̄ uere p̄nitet, & uolūtātē habet firmā deinceps recte operādi. Quisq̄ hor̄ sibi cōsciūs nō fuerit, is p̄fecto nō h̄z cōsciētia bonā, neq̄ iust⁹ dici poterit. Hęc diximus, ut intelligas optime lector, q̄ insolidē caducāq̄ basi Luther⁹ inuitat̄, quū fidē sine opibus sufficere doceat, nec opa iustitiā quicq̄ fidei supaddere. Sup̄ q̄ basi structurā hęc molit̄ ut pro sacris nulla cōferat̄ grā, sed hęc (ut ait) sola fide cōsequimur. Nos q̄o ut nō inficiamur, qn̄ prima iustificatōis grā p̄ solā fidē acq̄ri possit, ubi fides ualidā fuerit, ita nō dubitamus & in his i q̄bus fides admodū tenuis ē p̄ sacra grām cōferri & per opa bona collatā augeri posse. Ceter̄ Luther⁹ ut suā heresim facili⁹ astruat, hęc nob̄ nouā sacramēti rōnē excogitauit, quā si admiserim⁹, tū uix ullū e septē habebim⁹ pro sacro, tum alia plura (de q̄bus nemo qcq̄ tale cogitauit) sacra fore cōcedem⁹. ¶ Sed age prius illud doceam⁹. Eucharistia nullā aptā h̄z grā promissionē, & maxime si q̄s negauerit. 6. ca. euāgelij Iohan. ad Eucharistiā spectare, quē admodū oīno cōtēdit Luthē. Nā de remissione p̄ctōr̄ promissio q̄ illic memorat̄, haud dubie p̄pter effusionē sanguinis in cruce fit, & nō ob eius potationē e calice, q̄d mltis q̄bis añ p̄spicuū fecim⁹. Quāobrē nec erit iuxta hęc sacramēti rationē Eucharistia sacramētū. Et baptismus q̄q̄ si quis uelit cōtentiosior esse, & cū Luthero nihil admittere, nisi q̄ palam in sacris literis exprimat̄, nusq̄ habet apertam gratiā promissionem, sub expresso nomine gratiā. Atque ita nullum e septem habebitur sacramentum.

H.

Quod si dixerit argumēto colligi posse grām pro susceptiōe u^{triusq;} promissam eē. Verū nō q̄cqd argumēto colligi p̄t, id p̄tin^o cōuincit eē palā exp̄ssuz. Nā pleraq; sunt, q̄ p̄nt argumētis iduci, q̄ t̄n prima frōte plurimū obscura sunt. Sed & argumēto colligi p̄t grāz fuisse promissam ob singulū q̄dcp sacramētū. Nā si grām recipiat q̄sq; rite p̄parat^o sac̄m aliqd accipit, cū id citra pactū a deo nobis factū fieri nō possit, cōsequēs est, ut hoc ip̄m añ promississet deus futurū. Ecce iā argumēto colligitur promissam fuisse grām pro quōs sac̄o. Quod si neget Lutherus ex scripturis b̄stēdi posse grām ad alia sacramēta dari, p̄ter q̄ ad baptismū & Eucharistiā. Doceat ipse primū hoc i eucharistia baptismoque fieri, & nos eadē facilitate docebimus id ip̄m de reliquis. Atq; sat scio, nisi petierit suppetias e. 6. ca. Iohan. q̄d ipse palā reculauit, hoc de eucharistia nunq̄ est ostensurus

III
Ad Lut. dicta
cōsequē diuersa
sac̄a eē sac̄a
Lucæ. 11.

Lucæ. 6.

¶ Sed iā alterū q̄d polliciti sumus ostēdam^o nēpe q̄ iuxta rationē excogitatā a Lutero multa alia de quibus nihil tale existimat, erūt sac̄a. Nā eleemosyna sac̄m erit, et dimissio fraternę iniurię & p̄catio atq; id gen^o alia. Pro eleemosyna primū ē apta Ch̄i promissio dicētis. Date eleemosynā & ecce oia mūda sunt uobis. At sine grā nō purgat anim^o. Quāobrē & hic promittit grā, q̄ quū abs̄cōsa sit & inuisibilis, neq; desit hic sensibile q̄ddā signū, res uidelicet q̄ donat. Iā cōsequit^o ut eleemosyna uerū sit Lutero sacramētū, Dimissio q̄q; fraternę iniurię sac̄m erit. Nā p̄misit Ch̄s, Dimittite & dimitte^o uobis. Dimissio uero p̄catōz nō sit nisi p̄ grām. Ecce igit^o promissionem grāz. Porro sensibile signū est, q̄n uerbo uel nutu cōdonat^o fratri. Sic in p̄catione promissio est. Petite & accipietis. Sensibile signū est gestus & orātis ŷba. Quāobrē quū sit in horū singulis p̄missio & signū grāz adiectū q̄s negabit q̄n iuxta Lut. traditionē hęc erūt ŷba sac̄a Neq; hic affirmo q̄ hęc sac̄a sint aut ubiuis alibi pri^o affirmaueri, quēadmodū & captiose Martinus Bucerus, sed parū prudēter mihi obicit. Hoc t̄m dixi, & dico, q̄ iuxta rationē a Luth. supius traditā, necesse est, hęc sacramēta dici debere. Nihil igit^o oportuit hmōi nouā sacramēti rationē excogitare, sed potius ostēdisset, eā (q̄ apud oēs cōi^{ter} existimat sacramēti rō) nequaquā his cōuenire, q̄ orthodoxi,

pro sacramētis hñt. Quod si nō fecerit, nihil agit. Nā pat̄ diale
ctice subiferi. Nō sunt sacra iuxta rationē sacramēti quā som
nia, ait Luther⁹, ideo nō sunt sacra. Sufficit em̄ orthodoxis, si Definitio sa
cramētorū ca
tholica.
iuxta rationē quā schola theologorū hactenus approbavit, sa
cramēta dici queāt, hoc ē, q̄ signa sint rerū sacrarū, & formæ
quā uisibiles inuisibilis gr̄æ. Quū igit̄ ad istū modū hęc septē
(quod pro sacramētis ecclia nūeravit) habeant, & sint sacra, incal
sum Lutherus nobis aliā sacramēti rationē cōminisci molitus
est. Et quod rex illustrissim⁹, plurib⁹ & aptis scripturarū testimo
nijs ostēderit, ordinē ad hūc modū sacm̄ eē, Luther⁹ tñ, tāta
est hoīs impudētia, nihil eorū agnoscere dignat̄, p̄ter unū quod
ad Titū scripsit Paulus. De quod sic ait. Nihil proferūt dignū res
pōsione p̄ tota sex sacra, nisi unū illud, quod de sacro ordinis ad
ducit, Paulū scilicet ad Titū iubētē, ut p̄ ecclias ordinet p̄sby
teros. Hoc em̄ loco uult institutū ordinis sacm̄. Hęc Luthe.
At Rex ipse nūquid asseruit his uerbis aut hoc loco sacm̄ ordi
nis institutū fuisse, sed & locos alios ex Paulo & m̄lto sane di
lucidiores attulit, quibus luculēter ostēdit manuū impōne
grām in ordinatione p̄sbyterorū. An nō hęc rē uel digito Pau
P̄ indicat quū ad Timotheū ita scribat ep̄la priori. Noli negli
gere grām, quod est in te, quod data ē tibi p̄ prophetiā cū impōne ma
nuū p̄sbyterij. Et rursus in ep̄la posteriori Admoneo te ut te
suscites grām dei quod in te ē, p̄ impositionē manuū mearū. Et ite
rū ubi uetat ne abutatur autoritate sibi data dicēs. Nemini cito
manus iposueris. An nō ex istis p̄spiciū est ipositionē manuū
in ordinationib⁹ p̄sbyterorū fieri, & eadē insup donari grām?
Impositio igit̄ manuū, quod & in ipsis ordinatio ē, sensibile signū
est inuisibilis gratiæ, & perinde uerum sacramentum.

¶ Sed hęc grām alibi cōtēdit Luther⁹ accepisse Timotheū
quū a Paulo baptizaret, & non quū instrueret ep̄s. At probet
istud prius oportet, quod ei credamus, nēpe quod Timotheus a Pau
lo fuisse baptizatus. Doceat istud ex scripturis, quod scio nunquid
faciet. Et nisi scripturas attulerit, inanis erit ei⁹ probatio. Sed
dicet. Paul⁹ in utraq; ep̄la filiū suū uocat Timotheū. Esto. Sic
& Corinthios uocat filios. Nā in ep̄la priori sic eos alloquit.
Nō quod uos pudore suffundā hęc scribo, sed ut filios meos dile
I. Cor. 4.

Et os admoneo. Nā etiā si innumeros pedagogos habeatis in christo, nō multos tñ habetis patres. Siquidē in chro iesu p euāgelium, ego uos genui, ecce Paulus, & apud ipsos Corinthios gloria se p euāgelium eos genuisse, q̄s ut audisti filios suos dilectos uocat & eorū se dici patrē gloria. Et tñ certum est eos a Paulo neutiq̄ fuisse baptizatos. Gratias (inquit) ago deo q̄ ne minē ur̄m baptizauerim, nisi Crispū & Gayū. Et mox subdit. Nō em̄ misit me chrs ut baptizare sed ut euangelizare. Nihil ergo pbat Timotheū fuisse baptizatū a Paulo q̄ Paul⁹ eū uocari filiū. At lystris (inquit) erat Timothe⁹, quū lystrēses p Paulū & Barnabā cōuertebāt ad fidē. Et istd ut donemus tibi, nō tñ ob id cōsequit̄, ut Paulus illū baptizaret. Nam quū euāgelio Corinthij primū credidissent & baptizaret̄, erāt Corinthij aliq̄ cōplures p̄ter Crispū & Gayū & Stephani familiā, nec tñ (ut iā diximus) a paulo fuerāt baptizati. Adempta ē igit̄ Luthero facultas oīs penit⁹ qua mōstret a sacris literis Timotheū a Paulo fuisse baptizatū. Quāobrē & hęc tergiuersatio nihil ei cōducit. Sed h̄z tortuosus coluber diuerticulū aliū, nēpe q̄ hęc manuū impositio nihil ad ordis ptineat sac̄m, sic ei Paulo post

V. “ ¶ Quē rō de impositōe manuū ad ordinis sac̄m tra (ait
 “ hit uidēt pueri nihil ad ordis sac̄m ptinere. Sed more suo pa
 “ p̄stico sic e scripturis facit qd̄cūq̄ uisum fuerit. Impositio ma
 “ nuū tūc erat donatio uisibilis spūs sc̄ti, hęc Lutherus. Nos
 uero cōcedimus impositōe manuū uisibiliter donatū fuisse spi
 ritū ut hi (quibus ita donatus fuerat) uestigio linguarū donū
 acciperēt, et etiā quibus uellēt linguis loquerent̄. Ad istud ni
 hil prohibet quin ad aliū effectū idē spūs iterata manuū impo
 sitōe donari possit inuisibiliter. Nā ad uarios effectus confere
 bāt idē spūs & uarijs idē modis. In ip̄o die gnquagesimo dat⁹
 fuit absq̄ ulla manuū impositōe, nimirū qñ sedit sup singulos
 eorū, & repleti sunt oēs (qui tum aderant) spū sancto. Inter q̄s
 & Stephanū & Philippū pariter accepisse sp̄m nemo dubitat
 Verūtāmē quū iñdem postea Diaconi fuissent constituti, im
 positōe manuū denuo sp̄m acceperūt, sed ad aliū effectū q̄ ut
 linguis loquerent̄, nimirū ut munus diaconi (qd̄ illis p aposto
 los collatū fuerat) alacrius obirent & adimplerent efficacius.

I. Cor. 1.

V.

Spūs sc̄tus di
 uerſimode col
 latus est

Act. 2.

Act. 6.

Nam antea linguarū donum acceperāt, nūc autē gratiā aliam ^{Act. 9.}
 inuisibilem. Sic Paulus quū ab Anania, iussu spiritus, manus ^{act. 13.}
 illi imponebātur, linguarū donū accepit, uerum postea quum
 p̄ eundē sp̄m̄ iussus fuerat in apostolatū segregari, tum a p̄
 phetis & doctoribus denuo sp̄m̄, & ad aliū quidē effectū ite
 rata manū impositione cōcepit. Nam p̄phetę simul & doc
 tores, q̄ tum Antiochię fuerāt, ubi inter ieiunandū & sacrifi
 cādum, de segregandis Barnaba & Paulo mādaturū spirit⁹ ac
 cepissent, imposuerunt eis manus. Atq; istud ieiunātes pari
 ter & p̄cātes fecerunt, ut. xiiij. act. dilucide constat. Neq;
 tunc iteꝝ Paulus & Barnabas sp̄m̄ uisibiliter accepisse credū
 tur, sed gratiā eius inuisibilē, qua magis idonei redderētur ad
 officium apostolat⁹ digne exequēdū. Similiter & p̄sbyte ^{Presbyteribus}
 ros, q̄ postea per Paulum & Barnabā etiā impositione manu ^{repperūt sp̄m̄}
 um creabant. ut. 14. ca. palā est, bis accepisse sp̄m̄ nō ē ambi ^{sanctū.}
 guū. Semel qdē quū eēt cōfirmati, qd̄ & cōe fuerat cūctis il
 lius tēporis christianis, atq; iteꝝ quum essent ordinati presby
 teri, de qua quidē ordinatōne sic tradit Lucas. *Χριστοῦ ἠκούσαντες*
αὐτοῦ ἠνεστέθησαν. Et quāq; hoc uerbum *χριστοῦ* ad plæ
 bem alibi ptineat, quum hi manū eleuatōe delegerint magi
 strat⁹, nunc tamē palam est nō de plebe, sed de apostolis ipsis,
 nempe Paulo & Barnaba, fuisse dictum, ut hi uidelicet mani
 bus, hoc est manuum impositione, tum creassent, & p̄fecis
 sent plæbi p̄sbyteros, p̄cātiq; essent cum ieiunijs. Ecce ie
 iunia, p̄cātionē, & manuum impositionē.

¶ Nūc censurā adhibe lector uter e duobus. Rex ne an Lu
 therus scripturis uerius & accōmodatius utatur. Iā uides, opi
 nor, quā perspicuum sit impositione manū creatos fuisse nō
 diaconos modo, uerum etiā apostolos a tq; p̄sbyteros. Sed
 dicet Lutherus. Cur ergo Matthias nō fuerat impositiōe ma
 nuum ordinatus? Ego rursus percontor Luthę unde no
 uit Mathiam nō ita fuisse ordinatum. Si dixerit q̄ in scriptu
 ris istud nō tradit. At hæc argumētatio quum sit mere nega
 tiua nihil efficit, hęc utiq; dialectica neq; raro Luthę fefellit
 Verum tamē & ex ipis actis uideri potest Matthias etiam im
 positione manuum fuisse cōstitutus apostol⁹. Nā illic scribit,

VI

Sanctus Matthi
 as fuit imposi
 tione manū
 ordinatus.

Act. 1.

Et cooptat^o ē in nūerū undeci ap^loꝝ. At hāc cooptationē nō nisi manibus impositis p ap^los fuisse factā credibile ē. Sed esto nulla fuerit hic manuū ipositio. Pōt tñ hoc in cā fuisse. Quia nōdū aduenerat spūs, q̄ docuit ap^los hoc signo donādā eē grā

Impositio ma
nuū fiebat spi
rituū illi

At postq̄ idipm reuelatiōe spūs habuissent cōpertū, iā deinceps passim & cōfirmādis & ordinādis imponebāt man^o. Nā certū eē cuius p̄t, q̄ nisi spūs hoc ipm ap^lis inspirasset, nec hī rē tā incredibile tētassent unq̄, neq̄ si tētassent, sperare tñ effectū & tā infallibilr secutusq̄ quō potuissent? Hāc haud dubie spei certitudo q̄ tū in hoc negotio freti sunt ap^li, palā indicat, spm̄ cū eis sup ea re pactū inisse, q̄ scz ip̄p̄sto foret grāz exhibitur^o, his ul^o cōfirmādis ul^o ordinādis, qb^o illi tāte rei cā manus eēt iposituri. Ex q̄ loco, si nō obstinatē mētis eēt Lut. scire facile p̄t multa eē credenda, q̄ sacris lris minime cōmēdata sunt

VII

¶ Ex his iā opinor manifestū est, diaconos & p̄sbyteros impositiōe manuū ordinari, simul & eadē illis cōferri grām, atq̄ id ex inspiratiōis diuinę pacto. Quāobrē quū ad peculiare sacramēti rationē nihil ampli^o exigat, q̄ sensibile signū & grā ex pacto, q̄s deinceps hesitare poterit, qn ordinatio, p̄ quā ceu p̄ sensibile signū cōferit ex pacto grā, sit v̄e sacm̄. Ceterū q̄ ppli

Act. 6.

Electio nō fit
suffragio ppli

suffragijs Luther^o electionē q̄q̄ fieri debere cōtēdit, ad quem modū & diaconi septē instituti fuerāt, nō ualde reluctarer, si pplus posset sepositis affectib^o, citra cōtētionē & tumult^o, de quib^o uno cōuenire. Verū quū istud propemodū ipossibile sit ut fiat, Ecclesiæ proceres ob crebra dissidia, pariter & seditiōes, imo cedes, q̄ nō raro cōtigerūt in his electionib^o, dū una pars uni, atq̄ altera ps alteri p̄tinaciter esset addicta, prorsus adacti sunt, negotiū istud autoritate sua, incōsulto pplō transigere. Ceterū electio si p̄ pplm̄ celebraret, ipsa nihilo magis aut p̄sbyterū aut ep̄m facit, s̄ postea q̄ q̄s ita fuerit electus, optet nihilomin^o eūdē, ab ijs (q̄ autoritate pollēt) rite ordinari. Qd̄ etiā

Act. 6.

in ipsis septē diaconis erat aptissimū, de q̄r̄ ordinatione sic in actis tradit. In dieb^o illis crescēte nūero discipuloꝝ ortū ē murmur Græcoꝝ aduersus Hebræos eo q̄ despicerent in ministerio quōtidiano uiduā ipsoꝝ. Duodecim itaq̄ quū iussissent adesse multitudinē discipuloꝝ, dixerūt. Nō est placitū, ut nos des

relictio sermone dei ministrem⁹ mēsis. Circūspicite ergo frēs,
uitos ex uobis spectate probitatis septē, plenos spū scō & sa-
piētia qbus delegabim⁹ hoc negocij. Ecce lector hic uidet pri-
mū necessitatē ob quā apli diaconoz electionē toti multitudi-
ni pmiserūt, nimirū, q̄ subortū murmur uix aliter sedare ualu-
issent, nisi ppl's pro sui animi snia ministros accepisset. Cernis
insup aplos ita rē hāc illis pmisisse ut sibi nihilomin⁹ ipsi⁹ mu-
neris delegationem reseruarint. Quib⁹ (inquiūt) nos hoc ne-
gocij delegabim⁹. Porro q̄ cæremonia diaconos ipsos apli cō-
stituerint palā est ex v̄bis q̄ mox sequunt. Et quū orassent (in-
gt) iposuerūt eis manus. De ieiunio q̄q̄ supra locut⁹ est Lucas.
Nā his tribus in ordinatiōe quis usi sunt apli, nēpe ieiunio, p̄ Tribus utebā-
cationibus, & manuū impōne. Nihil ergo cū actis aploz pu- tur apli in or-
gnat factū Titi, qui fretus autoritate sibi data p̄ Paulū, p̄l by dinatiōe.
teros in ecclesiis ordinauit, quū ubiq; p̄p̄l by teroz man⁹ ordi Ad Titū. j.
nabant p̄l byteri. Sed neq; Pauli v̄ba quicq̄ dissidēt ab aplorū
exēplo, quū nō pplus, sed apli diaconis ipm munus delegassēt.
& p̄catione facta man⁹ ipsis iposuisent. At pplus (inquit) no-
minauit eos septē eosdēq; statuit in aploz cōspectu. Nō relu-
ctor, Sed hāc noiatio nō fecit eos diaconos. Nā postea diaco-
ni cōstituti sunt, manibus (ut oñsum est) ipsis p̄ aplos ipositis.
Clarissimū est igit aplōs impōne manuū suaz tā p̄sbyteros q̄
diaconos ordinasse. Quāobrē quū in hac ordinatione cōfere/ Ordinatiō est
bas infallibilē grā, nisi p̄ ipm q̄ ordinat steterit, aptū est ordina sacramētū
tionē eē uere sacm. Nā in eā uere cōpetit rō sacramēti peculi-
aris. Est em̄ inuisibilis grā uisibilis forma, sic ut imaginē tene-
at & cā existat. Comitāt em̄ ordinationē illā uelut signū indu-
bitatū & efficax inuisibilis q̄dā grā. Cæterū quū alibi de sacer
dotio sacrificioq; missæ copiosius dicūti simus hic q̄tā ad or-
dinis attinet sacm finis esto.

¶ De matrimonio q̄z q̄ & ipm idētidē sacm sit, paucis o-
stēdere conemur, q̄ q̄ idētm̄ fide quis mlto facilius assequet, q̄
argumētis ullis. Mibi sane magnope probat illud Augustini
quū dicit. Sacramētis diuinis fides, plus q̄ uerboz argumēta-
tio adhibēda est. Et profecto sufficere cuiuis bñ chriano debe-
ret, q̄ ecclia nobis illa septē pro sacramētis dedit, mandans ut.

Ecclie ueritas
tribus asserit
rationibus
Prima
Ioan. 14.
Matth. 28.
Secunda.

Ioan. 14.

Tertia.

In concilio de
cretu septem
esse sacramenta

Ioan. 14.
Matth. 28.
Lucæ. 9.

Ioan. 3.
Iohanes Bap-
tista occisus e-
st pro adulter-
ij correptione.
Matth. 14.
Marci. 6.
Lucæ. 9.
Iohan. 3.

his fide adhiberemus. Nam si repiri queat in terris usquam ueritas, nusquam infallibilis, quam in ecclesia reperiet. Quæ res quum ob alia multa tum ob tria potissimum scripturarum testimonia, cuique potest esse perspicua. Et primum est quod Christus qui se ueritatem appellat, pollicitus est se cum ecclesia futurum, omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Si Christus qui est ipsa ueritas ecclesiam nullo tempore destitueret, certum est, nec eam esse ueritate destituendam unquam. Alterum est, quod idem ipse Christus promiserit, spiritum sanctum in ecclesia perpetuo futurum, & eam ducturum in omnem ueritatem. Ego (inquit) rogabo patrem, & alium consolatorum dabit, ut maneat uobiscum in eternum, spiritum ueritatis. Et haud multo post. Quum uenerit ille qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Si spiritus ueritatis Ecclesiam nunquam non aderit, & eandem in omnem ducet ueritatem, quod fiet ut pro ueris falsa nobis tradidat sacramenta. Tertium est quod infra ad Timotheum 3. scribit, ut noris (inquit) quomodo te oporteat in domo dei uersari, quæ est ecclesia dei uiui, columna & basis ueritatis, Si domus dei quæ est ecclesia dei uiui, sit columna basisque ueritatis, tuere is non potest, qui doctrinam per eam traditam constanter innitit. Ista profecto me usque adeo monet, ut non hesitem adherere his, quæ sciam per ecclesie definitionem esse comprobata.

Quomodo obrem quum in oecumenico concilio creatum est septem florentiam habito, quo graeci pariter & latini conuenerunt, definitum esse sacramenta tum sit, ecclesie sacramenta septem esse, quæ gratiam digne suscipientibus conferant, quibus & matrimonium, per septimo connumerat, nemo deinceps orthodoxus, de ueritatis huius determinatione secum dubitare potest.

IX

¶ Ceterum, ne concilium illud, citra scripturas & efficaces rationes, hoc decreuisse putet, nos quaedam in medium afferemus testimonia, quibus id iure fecisse credat ab omnibus. Et primum memonet, & magnopere sane Iohannis martyrii, qui pro coniugij uiolati reprehensione mortem oppetijt. Fuerunt utique scelera multa in specie grauiora, pro quibus coarguendis ille patere, sed nullum conuenientius pro quo sponsi amicus funderet sanguinem quam adulterium & coniugij uiolatio. Quum ipsa potissimum in non mediocrem christi iniuriam, qui sponsus erat, redundabat. Porro sponsum fuisse christum Baptista testatur inquit. Qui habet sponsam sponsus est, Amicus autem sponsi qui stat & audit eum gaudio gaudet propter uocem sponsi, hoc ergo gaudium meum iam

pletū est. hæc Baptista. Ecce spōsus, christ⁹ est. Ecclesia, chri
 sponſa. Ioānes, amicus sponſi. Sicut igit amicus sponſi Ioan⁹
 nes, impēse gauisus est de unione sponſi & sponſæ, hoc ē chri
 & ecclesie, ita nō potuit nō habere molestissimū, hanc iniuriā
 publicitus interrogatā fuisse cōiugio, qđ comptū habuit unionis
 ipsius fuisse sacramētū. Sed hic scio Luther⁹ aier, nos principi **Cauilli dilu/
 um petere, incūbereq; nobis primū, ut pbemus cōiugiū hui⁹ tio.**
 unionis sacramētū esse. Istud, nisi fallor, postea faciemus. At
 interea uelim expēdat lector, qđ tū ptinuit ad amicū spōsi Ioā
 nē, iniuriā ipam uindicare, quū nō potuit in hoc nō ledi spon
 sus, si cōiugiū qđ cōiūctōis christi cū ecclesia signū erat, quis
 modo uiolaret. Nam ita quis facilius colliget, & uiolationem
 cōiugij in ipsius sacræ unionis derogationē redundasse, & Io
 annē appositæ pro uiolato cōiugio martyriū fuisse p̄sum.
 ¶ Ceter⁹ qđ cōiugiū siue m̄imoniū, sit unionis ipi⁹ sacratissime
 signū, Rex illustrissi. ex ipi⁹ Pauli v̄bis. ad Ephe. 5. hoc adeo
 copiose docet, ut nō uideā qđ facile q̄at addi, aut qđ possit Lu
 ther⁹ tergierfatōe subterfugere, qn uel inuit⁹ herbā porrige
 re debeat. Neq; em̄ ē qđq; nisi pariter cū Luthero isaniat, q ne
 gare possit ea v̄ba de primis illis cōiugib⁹ dicta fuisse. Quū &
 chris i euāgelio Mat. parit̄ et Marci testat̄ idip̄m. Docet ei ex **Matth. 19.
 illis v̄bis, uinculū (qđ ē uiri cū uxore) idissolubile eē Ab initio Marci. 10.**
 (inqt) creature masculū & fœminā fecit eos de⁹, p̄pter hoc re
 linq̄t hō p̄rem & m̄rem & adglutinabit̄ uxori suę & erūt duo
 ī carnē unā. Itaq; iā nō sūt duo, s; una caro, qđ ergo de⁹ copu
 lauit, hō nō sepet. Perspicuū ē igit ad uiros et uxores hæc v̄ba
 spectare. Q; si de cōiugib⁹ ea dicta sint, q̄ unionē illā q̄ ē chri
 ad ecclīā significēt, qđ nō p̄spicit primorū cōiugū copulā ei si
 milē fuisse, quā chro cū ecclīa eē fatemur. Nā in ill⁹ v̄bis oino
 Paul⁹ astruit magnū eē mysteriū, qđ sane qđq; alio spectet, ni
 mirū ad chm & ecclīā, tñ ex ip̄o cōiugio uelut e. signo basi q;
 pullulat. Cōiugiū itaq; mariti cū uxore, chri & ecclīe suę cōiū
 ctionē insinuat. Alioq; nec uirū chro fœmināq; ecclīe Paulus **Ephe. 5.**
 cōparasset docēs, ita uirū eē caput uxoris, quēadmodū chris ca
 put ē ecclīe, iubēs q; ut ita uiri diligāt uxores, sicut chris eccle
 siā. Et sub dēs q; sic ex carne & ossib⁹ christi, Ecclīe membra.

X

Matrimoniu,
 est signū unio
 nis Chri cū ec
 clesia.

Matth. 19.
 Marci. 10.

Ephe. 5.

formati, quēadmodū olim ex carne & ossibus primi uiri, prima uxor sumpsit originē. Quāobrē & uerba q̄ de primis ipsis cōiugibus enūciabant annectit, nimirū hæc. Propter hoc relinquet hō patrē & matrē & adhærebit uxori suę, & erūt duo in carnē unā. Atq; ita Paulus demū infert, hoc mysteriū magnū eē, nimirū q̄ uir relictis parētib⁹ adhæreat uxori, & fiat unā caro, hoc utiq; mysteriū & sac̄m magnū est, q̄tenus Ch̄i cū ecclesia copulā rēp̄sentat. Nec inficior tñ si rē istā introspectes, pusillū quiddā eē, nēpe, q̄ uir & fœmina cōiungant in carnē unā. Verū si respicias ipsam Ch̄i cū ecclesia cōiunctionē, quā & illud cōiugiū refert, certe nō pusillū, sed magnū mysteriū seu sacramentum esse cognosces.

XI

¶ Et q̄ hæc sint aptissima, Lutherus adhuc obstinate p̄sistit, negās matrimoniū sac̄m eē. Sic em̄ ait. Et qd dicam? Ne nomē qdē sacramēti uoluit intelligere. Qd̄ euidēter ostēdit, quū locū Pauli Ephe. 5. tractat de matrimonio quē Paul⁹ de Ch̄o & ecclesia ponit dicēs. Sacramētū hoc magnum est. Ego aut̄ dico in Ch̄o & ecclesia. Neq; em̄ scriptura patit̄ ut matrimoniū sac̄m dicat̄. Hæc Luth. Sed aduerte lector q̄ necessitate Luther⁹ adigiū, ut tāto studio sac̄m istud dānare moliat̄. Is em̄ & mordicus cōtendit in quīs ope bono p̄ctm̄ eē, Fomitē etiā in q̄tū uis sanctissimis hoībus eē p̄ctm̄. Quāobrē & actū cōiugale oīno negat citra p̄ctm̄ fieri. Quo fit ut cōsequenter matrimoniū sac̄m auferat. Cuius p̄cipua necessitas hæc fuit ut actus ipse cōiugalis citra p̄ctm̄ exerceri possit, & ut uir uxori pariter & uxor uiro sine quīs in deū offensa, debitā redderent mutuo bñuolentiā. Nō em̄ adduci possum ut credā hūc actū eē de se malū, sic ut nequeat ullo pacto bñ fieri. Nā alioq; nec ip̄m deus primis ipsis mādasset parētibus. Qd̄ tñ fecisse cōstat quēadmodū aptū est Gen. 1. Et ne q̄s dicat, tūc fieri potuisse, citra p̄ctm̄, eo q̄ caro n̄fa nōdū sp̄i rebellis facta fuisset, hoc ip̄m rursus Gen. 9. pro statu naturæ lapsæ p̄cipit̄, Crescite (inquit) & multiplicamini. Id qd̄ sine ope cōiugali fieri neutiq; p̄t. At quicq; deus iubet eo ip̄o q̄ iubeat, bonū sit optet, quēadmodū de spoliatis Aegyptijs est manifestū. Neq; em̄ Iudeis licuisset istud facere, nisi deus id ip̄m eis añ p̄cepisset. Qñ igitur

Actus cōiugalis nō est de se malus.

hūc actū de^o fieri iussit, certū ē nō eē de se malū, sed eīusmodi
circūstātijs agi posse, ut bon^o euadat, imo bñ fiat, et citra q̄duis
pctm̄, alioq̄ nō dixisset Paul^o, Si duxeris uxore nō peccasti, et
si nupserit ygo nō peccauit, ecce palā testat Paul^o istos nō pec
care. Et itez paulo post. Si q̄s de cor^o y gini suę putat si p̄tere
at nubēdi tps, & sic optet fieri, qd̄ uult faciat nō peccat, iūgāt
m̄rimonio, et hic itez affirmat Paul^o nō peccare eos q̄ m̄rimo
nio copulāt. Et mox in eodē capite subdit, Qui elocat nuprū
bñ facit. Ecce nō mō bonū hūc actū eē, uez etiā bñ fieri Paul^o
docet. Bñ inqt facit. Vt cōiuges igi hūc actū citra pctm̄ uale
rēt exercere, m̄rimonij sacm̄ institutū fuit Ceterz ut ea res lucu
lēt^o appeat nos q̄sdā v̄itates firmare molsemur ex scriptis, ex
qb^o colligem^o, m̄rimoniū eē uez sacm̄, atq; id iuxta peculia
rū sacramētū.

Hinc deiceps
probat matri
monij eē uez
rū sacramētū.

H Prima veritas est. (rē sacri rōnē
Matrimonium perfectum, est etiam indissolubile.

Vius veritas patet Mat. 5. Ego dico uob, q̄ q̄s q̄s repu
diauerit uxore, nisi cā stupri, efficit ut illa sit adultera, & q̄cū
q̄ repudiata duxerit, adulteriū cōmittit. Et rursū. 19. eīsdē p
pe v̄bis cōfirmat hoc ip̄s, et Marci. 10. ch̄s ait. Quicūq; repu
diauerit uxore suā & duxerit aliā, adulteriū cōmittit aduersus
illā. Et si m̄lit repudiauerit uirū suū, & nupserit alēi, adulteriū
cōmittit. & Lucę. 16. Quisq; dimittit uxore suā & alterā du
cit, adulteriū cōmittit, et q̄ d̄missam a uiro ducit, adulteriū cō
mittit. et Paul. 1. ad Co. 7. Cōiugatis p̄cipio, nō ego imo dñs
uxor a uiro ne sepef. Q̄ si sepata fuerit, maneat innupta, aut
marito recōciliet, & marit^o uxore ne dimittat. Ecce i his oib^o
patet, m̄rimoniū (qd̄ inter uirū & fœminā cōsensu mutuo cō
trahit) mutuo cōsensu dissolui nō p̄t, sed q̄ diu pars utraq; sup
stes fuerit, manet quātū ad hoīem p̄tinet indissolubile.

Pria veritas
XII.

Is nod^o indissolubil^o, nō ab hoibus, sed a deo, cōiugū ais affigit.
Et hui^o itē v̄itas ex Mattheo Marcoq; p̄spicua ē. Nā ut tra
dit Mat. 19. Pharisei ch̄m rogāt, licet ne hoī diuortiū facere
cū uxore suā q̄libet ex cā? Ch̄s at r̄ndet. An nō legistis, q̄ is q̄
fecit ab initio masculū & fœiam fecit illos, & dixit. Propterea
deseret hō p̄rem & m̄rem & adglutinabit uxori suę, & erūt
duo in carne unā. Qd̄ igi de^o copulauit, hō ne separet. Ecce
ch̄s apte dicit hāc indissolubile cōiugū copulā a deo p̄cessisse

Scda v̄itas,
XIII.

Contra captiuitatem Baby. Cap. XII

In q̄re subscribit & Marc^o ca. x. Quãobré aptū ē, cōiuges au-
thoritate dei mutuo copulari, nexuq; quodā ab eodē alligari,
qui, quantū ad hominem pertinet, indissolubilis est.

¶ Nō est hęc idissolubilitas plene absoluta nisi per fidem
Christi & tempore plenitudinis gratiæ.

XIII

Tertia vitas

¶ Nō antea m̄rimoniū plenā & absolutā p̄fectionē sortit, q̄ ps
utraq; ch̄rianismū accepit. Qm̄ si quū alter cōiugū Ch̄ri fidē
admiserit, factusq; sit ch̄rian^o, ps altera nolit i Ch̄m credere, s;̄
Ch̄ri fidē penit^o asp̄nat & odio noīs ch̄riani repudiat, siue ma-
ritus feminā, siue maritū fceia, iā ea ps q̄ ad ch̄m cōuertit, sui
iuris ē, nec ita seruituti subdit, ut teneat alterā seq, s;̄ quū uelit
aliq̄ cui libet se cōiugare poterit. Istud Pau. J. Co. 7. docet inq̄
ens Q;̄ si incredul^o discedit discedat. Nō ei ē seruituti subiect^o fr̄
aut soror in hm̄oi. Ecce tā fceie q̄ marito, si priusq̄ ad ch̄rianis-
mū uenerit, copulā quālibet inierit, & ps altera q̄ fuerit incre-
dula, discesserit odio Ch̄ri, liberę facit Paulus, ut discedat, nec
eā seq teneat. Quãobré & palā ē ip̄m cōiugiū, q̄d antea fuerat
uel iter Iudeos cōtractū, neq;̄ plenā & absolutā indissolubili-
tatē habuisse, nec obstat q̄d sup̄ius adductū est, nēpe q̄d de^o co-
pulauit hō nō separet. Nā hoc diuortiū sit nō hoie, s;̄ authore
deo, q̄ talē ch̄rianis p̄stitit lib̄tatē, ne si partē incredulā seq̄rent
piclitaret eor;̄ fides. Vñ p̄t & cuius eē p̄spiciū, nō prius acce-
pisse m̄rimoniū cōpletā & absolutissimā p̄fectionē suā, q̄ ch̄s
ecclesiā sibi copulauerit, hoc est sub tēpore plenitudinis gr̄æ.

Matth. 19.

XV

Quarta vitas

¶ Quoties deus ita cōiuges alligat, gr̄am item cōfert, qua serua-
re facilius queant indiuisam uitæ cōsuetudinem.

Matrimoniū
digne suscipi,
entibus cons-
fert gr̄am
Prouer. 16.
Matth. 3.

¶ Et istud intelligo, si nō p̄ ipsos cōiuges steterit, q̄ minus ipsi
gr̄am accipiāt. Neq;̄ em̄ ex baptismo, aut eucharistia, aut alio
sacro quis, gr̄a cōfert, his q̄ inter suscipiēdā mortalis culpæ res-
pagulū ob̄iciūt. Nā q̄tū in his fuerit q̄ copulādi sunt, obstacu-
la q;̄q; prius amolienda sunt, & animi p̄parādi: quēadmodū &
Salomon i prouerbis ait, hois ē aīm p̄parare. Et apud Matt.
Esaias dixisse tradit, parate uiā dñi. Si cōiuges ita suos aīos p̄-
parēt nō est dubiū, qn̄ de^o cōtrahētib^o gr̄am infundet. Et hic
primū uideam^o q̄ sit istud rōni cōsentaneū, mox v̄o p̄ scriptu-
ras idip̄m oñdemus. Certū est hūc nexū, q̄ uir uxori suę nectit
(si qs̄ attente cōsyderet) eē p̄difficilē, nimis; ut ab ea si uel iras

Ratio.

eūda, siue iurgatrix, aut maledica, si malis morib⁹, si temulēta,
 gulosa, uagave fuerit, separi nō liceat. Prop^t qd & apli Chrō ^{Mat 19}
 dixerūt. Si ad istū modū hz cā hoīs cū uxore, nō expedit cōtra
 here m̄imoniū. Pa^r itaq; cōueniret immēse largitati dei, q t̄a
 opulēt⁹ ē in miscdia, t̄a arcto uinculo cōiugatos astringere, ni
 si pari^t & grām donaret, q possent ī ipso nexu durare placidi⁹
 tribusq; bonis illis inseruire, nēpe plis fideiq; & sacri. Nā dif⁹
 ficile ē, ne dicā īpossibile, ut a cūctis cōiugatis citra qduis auxi ^{Sine grā non}
 liū grē, plis bonū studiose curet, fides utrinq; seruet itegre, ac ^{seruant boni}
 demū ut sūme illi⁹ cōiunctionis Chri uidelicet & ecclie signū ^{coiugij}
 haudq; uiolēt. Sed dicet qspiā. Neq; iā ista fiūt ab oib⁹, q ma ^{Obiectionis}
 trimoniū alioq; legitime suscipiūt. At huic r̄ndeō, nō id eueni ^{dilutio}
 re, q sacro m̄imoniū desit grā, s; magis q; illi q sic copulāt grē
 defunt. Quū sicut de Roboā scriptū ē, corda sua neutiq; p̄para ^{z. Philip. 12}
 uerint, ut q̄rerēt dñm. Ceterū his q se rite p̄paraūt, nō ē dubiū
 qn grā cōferat. Nūq; ei de⁹, p̄sertim hoc tpe plenitudinis grāe
 queq; donat aliq; munere qcq; faciēdi, cui nō cōferat grāz q̄ ua
 leat idipm̄ implere. Quāobrē & cū in hoc munere scēdereq; cō
 iugali, de⁹ marē ac femina idissolubilr colligauerit, nemini de
 bet ābiguū eē, qn grām idētidē largit⁹ sit, q; digne queāt actū
 illius muneris exercere. Sed age scripturis istud cōprobemus

¶ Occurrit hic primū p̄ter ea q; supius attulimus, istud qd ^{XVI}
 ab initio fecisse legit deus, nimirū ubi cōiunxisset primos parē ^{Authoritatis}
 res n̄ros, b̄ndixit eis & dixit, crescite & multiplicamini. Nec ^{bus probatur}
 fuit ista b̄ndictio b̄nficētia qdā corporalis dūtaxat, uerūetiam ^{matrimonij}
 spiritualis. Nā operat̄ b̄ndictio dei, iuxta capacitātē eorū qui ^{cōferre grām.}
 bus benedicat. Q; q; eī creaturæ cæteræ, quibus illic b̄ndixe ^{Gen. I.}
 rat, nullā inde grām spūs reportassent, nimirū q; nō erāt huius
 gratiæ, capaces, hoies tñ ratione p̄ditos nihil uetuit (quū ipsi
 b̄ndicerent) accipere grām. Nā cui p̄t ambiguū esse, quin pu
 elli (quibus Mar. x. Christus b̄ndixit) grām ex ea benedictio
 ne sint assecuti, fuerant enim gratiæ capaces.

Sed & Ge. 9. quū deus Noe pari^t & filijs eius b̄ndixisset, ius
 sissetq; crescere & mltiplicare, nō solis eorū corpali⁹ uirt⁹ qdā
 ea roborās, uerūetiā & mētibus gfa diuinit⁹ imprimebat. Q;
 si tūc quū decurreret tēpus naturæ uitiatē, neq; cōiugij sacm̄

Tobia. 6.

adhuc esse plene absolutū, ita patriarchis illis deus negocij cōiugal' cā bñdixisset, nūc sub tpe plenitudis grāe, & quū plenissime sacrm istud absoluat nexuq; penitus indissolubili cōiugatos alligauerit, nulla resperget eos bñdictōis suę grā. Deū succurrūt et illd qd in Thobia scribit, nimirū qd i eos q cōiugiū ita suscipiūt, ut deū a se & a sua mēte excutiant, & suę libidini ita uacēt, sicut equ^o & mul^o, demoniū hzptātē. Quū ediuerso fiat his, q filioꝝ amore, magis q libidie ducti copulāt. Nā & a demonijs hi tuti sūt, & i semie pariē Abrahę bñdictōem in filijs cōsequūt. Sic de^o cōiugijs pie cōtractis aspirauit, ut talē cōiugib^o impiret grām, quū nōdū illd magnū de chro et ecclia mysteriū eēt reueratū, neq; prsus idissolubile cōiugiū factū eēt, & nūc qn chs uere spōsus ecclia sibi in spōsam copulaue rit, tātisq; mīmoniū decorauerit pconijs, nullā his q sanctę cōiugant donabit gratiā. Sed iam ueniamus ad nouā legē.

XVII

¶ Paul^o priori ad Thessa. 4. sic ait. Hęc ē uolūtas dei sc̄ificatio uīa, ut abstineatis a scortatōe, & sciat unusq;sq; uīr, suū uas possidere cū sc̄ificatōe & honore, nō cū affectu cōcupiscētię quēadmodū & gētes q ignorāt deū, certū ē his v̄bis nō id molitū fuisse Paulū, ut Thessalonicēses cūcti uiuerēt celibes, aut q cōiugati fuissent iter eos, sese prsus cōtinerēt ab uxorib^o. nā I. ad Co. 7. qd i alijs oib^o eccl'is hac de re statuerit testat, nimirū ut ob supra uitanda suā qsq; uxore, & suū qsq; uir habeat utq; uir uxori debitā bñuolentiā reddat, sicut & uxor uiro. Ad dit qsq; q uxor pprij corpis ius nō hz, s; marit^o, sicut & maritus pprij corpis ius nō hz, s; uxor. Neq; igit illis v̄bis Paul^o thessalonicētib^o usum opis cōiugal' interdixit. Quāobrē nec act^o cōiugal' obstitit aut honori aut sc̄ificatōi uasōꝝ, siue corpa uiroꝝ, siue suarū cōiugū p uasa, maui intelligere, quū Paul^o itaq; dicat uolūtatē dei eē ut sc̄ificēt, & ut sciat unusq;sq; suam uas possidere i sc̄ificatōe & honore, qsiā dubitare p̄t an cōiugatis q nullo affectu cōcupiscētię ducti, sed p̄creādē plis & uitādē scortatōis cā cōiugiū inierūt, grāz donauerit de^o, q tā mēte q corpe sanctos, i ope cōiugali seruare sese ualeāt. Atq; adhuc spectat & illd Pauli ad He. 12. Honorabile iter oēs cōiugiū, & cubile ipollutū. Ecce cōiugiū uocat honorabile Paul^o, & eoz cubile testat ipollutū eē. Quāobrē & p̄t adeo sc̄tē mutua cōi

iugib⁹ reddi bñuolētia, ut nec act⁹ cōiugal⁹ eos pctō quis pro-
 phanet aut polluat. Nā si labe quis pcti uel aios polluat, ul de
 decore q̄libet afficiat corpa, iā nō erit honorabile cōiugiū, nec
 ipollutū cubile reputabit. At istd, q̄s nō itelligit, p̄stari neq̄q̄
 posse citra q̄d uis donū gr̄ae. His itē suffragat & illud Pauli.
 I. ad Co. 7. Sctificat⁹ ē marit⁹ incredulus p uxōrē q̄ credit, &
 sctificata ē uxor icredula, p maritū q̄ credit. Quē v̄ba sic opi-
 nor accipi dnt, q̄ id op⁹ maritale, q̄d cū uxore orthodoxa ma-
 rit⁹ incredul⁹ exercet, nō iputabit illi ad mortalē culpā, sed is
 act⁹ a mortali culpa p̄tegit p uxoris fidē, & p grām nexus, q̄
 interim uiro colligat, q̄ diu nolit is ab illa discedere. Q̄ si ui-
 ro prorsus ifideli cōtigat istud, p̄pter fidē & grām nexus, q̄ iā
 nec prorsus idissolubilr ei copulat uxor, qd sperabim⁹ ubi uin-
 culū prorsus idissolubile fuerit, & itegra de ch̄o fides i utroq̄.
 Adde q̄. I. ad Thi. 2. Paul⁹ tm̄ sctō cōiugio tribuat, ut dicat
 etiā pmereri cōiuges p filior⁹ gñatōem. Saluabit (inqt) mulier
 p filior⁹ gñatōem, si pmāserit in fide, hoc ē si eo aio genuerit
 eos mulier, ut ch̄o isereret. Atq̄ gñare q̄s dubitat op⁹ cōiugij
 eē. Quocirca & p ipm op⁹ mulier q̄ sanctā & syncerā in ch̄o
 plis educatōem sibi pponit, salutē eternā sibi ualet pmereri,
 Id qd sine gr̄a fieri neq̄q̄ p̄t. Postremo quēadmodū supra
 dixim⁹. I. ad Co. 7. Paulus affirmat nō peccare eos q̄ sctē cōiu-
 gat. Si duxeris (inqt) uxore, non peccasti. Et si nupserit uirgo
 nō peccat, et paulo post. Qui uirginē suā nuptū elocat, bñ fa-
 cit. Verū si cōiugal⁹ actus neq̄at absq̄ pctō fieri, quō nō pecca-
 bit q̄ cōsentit in illū, aut q̄ p̄t bñfacere, q̄ sibi cōsci⁹ ē, eo ip̄o (qd
 agit) peccare, simul & actū p̄petrare malū. Q̄ si bon⁹ act⁹ fue-
 rit, & bñfaciat isq̄ illū operat, quū id sine gr̄a fieri nequeat, q̄s
 nō p̄spicit cōsequēs eē, ut deus quū nexū indissolubile affigat
 infundat pariter & grām. Sed hęc pro q̄rta sufficiūt.

Nec ista fiunt absq̄ sensibili signo, quo certo constet iam
 hui⁹ indissolubil⁹ uinculi gratiā, cōiugib⁹ ip̄s eē donatā.
 ¶ Et hui⁹ itē ueritas ē dilucida. Nā et si uir q̄spiā nō cōiugat⁹
 rē habuerit cū fœmia silr incōiugata, nisi paritē manifestis uer-
 bis, aut alijs euidentib⁹ indicijs, mutuū int̄ sese cōtractū fecerit,
 mutuocq̄ spospoderit alter alteri, nullū adhuc m̄rimoniū agit,
 neq̄ uinculo iter se uinciūt qd nō facile diuelli q̄at, sed oino li-

Quinta ueritas

XVIII

cc 3

Contra captiuitatem Baby. Cap. XII

Signa sensibilia ueri matrimonij

Matrimonium est res quædam fidei percepta

Matrimonij definitio.

Obiectionis dilutio

beque utriusque, quæ primū uoluerint ab inuicē discedere. Verū si fuerit uterque sui iuris, & ab alieno cōtractu penitus liber, neque legitimum aliqd impedimentū intercesserit, si iā uerbis aut iudicij id palā testatib⁹ sua corpora mutuo cōmutauerint, scē se pparētes ad sacm istud pagēdū, haud dubie nodus indissolubil⁹, et grā pariter eorū animis diuinit⁹ infūdūt. Signū ergo sensibile tā nexus hui⁹ indiuisibil⁹, quæ grā, qua pfundū cōiugū animi, uerba ipsa sunt, aliaq; iudicia quibus cōtract⁹ utriusque fit. Nā si cōtract⁹ claudicat ex alterutra parte, nihil agit, nullū obfirmat matrimonium. Ceterū, quātū ad hęc uisibilia signa ptinet, Luth. nō admodū reluctat. Sic ei haud pcul ab eo loco (quē iā oppugnam⁹) de matrimonio loquit. Matrimonium (inqt) adeo nō ē res abscondita, aut fide pcepta, ut nisi palā ob oculos fiat, matrimonium eē nō possit, cū sit copula maris & scēiæ externa, & publica, pessione & cōuersatiōe firmata. Hacten⁹ ille. Quæ uerba sane quātū ad posteriorē ptē attinet, plane docēt, nō eē matrimonium, nisi manifestis indicij & signis aptissimis, quæ palā ob oculos facta sint, firmatū fuerit. Ceterū quātū ad priorē spectat ptē quæ nō uidet ex illis quæ supra collegim⁹, aptissimā i se cōtinere falsitatem nepe quæ nō sit matrimonium res quædam abscondita fideq; pcepta. Nā si nihil aliud i penetralib⁹ aiorū gerat, quæ quid palā ob oculos fiat, nulla cōiugib⁹ grā cōferat, nullocq; diuinitus indissolubili uincunt nodo. At nod⁹ iste si defuerit, quæ nullū affirmabit adhuc pactū eē matrimonium. Quāobrem cū nob⁹ iste, res quædam abscondita sit, & nō aliter quæ fide pcepta, & quæ grā sūt, quæ cū hoc nodo, nisi p cōiuges steterit, parit⁹ infundit inuisibilis fuerit & sola fide cognita, quæ deniq; cōtractū ipm, quæ ceu sensibile quiddā signū forinsec⁹ agit, tā indiuisibilis ille nod⁹, quæ grā comitat⁹, quæ nō dilucide cernit matrimonium quod trib⁹ istis cōstitit rē quædam abscondita eē fideq; pcepta & optimo iure uocatū eē sacm. Est ei & iuxta peculiare sacri rōnē, matrimonium inuisibilis græ uisibilis forma sicut imaginē gerat & cā existat. Nā palā ex pdictis est cōtractū ipm exteri⁹ inuitū, interioris nexus, quæ ex deo ē, pariter & græ signū & causam eē, quæ protin⁹ hoc exhibito signo, si nihil aliud obstiterit, & nexus indissolubilis, & grā parit⁹ inuisibilis a deo cōferant. Quæ si quæ obiecerit posse cōtractū hunc fieri sine grā, supra rōndim⁹ baptismi parit⁹ & eucharistiæ sacra

cōerri posse citra grām. Atq̄ nihilēmin⁹ grāe signa sunt & q̄
dē infallibilī efficacīa, si tñ illi, q̄ susceperint, nullū p̄stiterit ob
icē, sed ad eadē suscipiēda se rite p̄parauerint. Atq̄ ita de m̄fi-
moniū sacro parit̄ ē dicēdū. Nihil ei dubitam⁹ qn cōtrahētib⁹
mō sua corda digne p̄pararēt, grām largiet̄ de⁹. Et si cōtractū
grā nulla cemitet, nō id dei, s̄ cōtrahētū culpa certissimū ē p̄-
uenire. Et qm̄ istud ex scripturis adeo dilucidū ē, q̄s ābigere
poterit, qn eiusmōi pollicitationē de⁹ emisit aliqñ, tāctū nul-
q̄ in scripturis ipsa legat̄ aperte facta, sicut neq̄ pro Eucharis-
tiae susceptione gratia legitur usquā apertis promissa uerbis.
Cernis ergo lector cōciliū Florētīnū, haudq̄q̄ temere decre-
uisse, m̄imoniū unū e septē sacris eē, q̄ cōferūt grām. Et huic
sane cōcilio, q̄ v̄lem ecclīā, tā ex gr̄ecis q̄ ex latinis cōgregatā
repsentabat, etiā citra scripturas merito credēdū ē, tū prop̄ ue-
ritatē Chri q̄ nec illis defuit, tū pp̄t ueritatē sp̄s q̄ p̄petuo no-
biscū residet, tū deniq̄ prop̄t ipsam ecclīā repsentatā, quā co-
lūnā & basim ueritatis nihil uerit⁹ ē Paul⁹ appellare. Cæterū
cū res ipsa, tot scripturis insup dilucida sit, q̄s nisi p̄sus isan⁹,
& oīno mētis obstinatissimē fuerit, hēsitare deiceps hac dere-
poterit & eā in dubiū ullo pacto reuocare. ¶ Iā q̄ tū opinor, ni-
hil i maledicētissimo Lutheri libello, q̄d alicui⁹ momēti fuerit
a no b̄ p̄termisū ē, cui nō abūde r̄ndimus, p̄ter q̄ cōuitijs ipis q̄
quū oēm modū, & malitiā itē excesserint oēm, iustissime in ca-
put authoris sui sua sp̄ote recidere passi sum⁹. Neq̄ ei qcq̄ ābi-
go qn equus lector, q̄ susceptā ab illustrib⁹. rege ueritatis catho-
licę defensionē, & eiusdē ueritatis p̄ hūc ip̄sissimū hēresarchā
uirulētissimā oppugnationē digne librabit, hūc oibus illis cō-
uitijs, & lōge plurib⁹, fuisse dignissimū arbitrabit. Sed & tñ
obfore cert⁹ sum ut bon⁹ q̄s q̄ ob ullā Luth. maledicētīā aut cō-
uicia, regē optimū ul̄tātillū lēdi cēseat, ut cōtra magis, ob hęc
& multo quidē clariorē, splēdidiorē, illustriorē euasisse d̄judi-
cet. Iam optime lector uale.

¶ Tr̄a.

¶ Errata aliq̄c ppauca. ¶ Folio. 4. facie. z. linea. 32. lege liceat eos
Fo. 5. fa. z. li. 22. le. cap. 28. fo. 7. fa. z. li. 5. le. se purgare. fo. 7. f. z. li. x
le. q̄ de demōe. fo. 7. f. z. li. 16. purgare studuerit. fo. 15. fa. 1. li. 27. suis
ip̄robitatib⁹. fo. 22. z. 18. & mādatis. fo. 26. z. 31. ac proin. fo. 33. z. 17.
ut incidērit. fo. 52. z. 32. missā ceu. fo. 52. z. 32. sint de. fo. 53. 1. 9. a se la-
tā. fo. 54. z. 34. ac piñtestamēti p̄stā. fo. 57. 1. 4. illustrib⁹. regi. fo. 58. 1
25. q̄q̄ nutabūdū. fo. 62. 1. 8. eē p̄missionē. fo. 62. 34. q̄ddā iiebāt. fo.
69. 1. 36. ul̄ cogitat. fo. 73. z. 14. neq̄ signū, neq̄. fo. 78. z. 36. ut sit pla-
fo. 79. 1. 30. rursū. imolari &. fo. 79. z. 19. quis lector. Anno. 1525.

Sacra sūt grā
signā infallibi-
lia, licet nō sp̄
sequatur.

Epylogus.

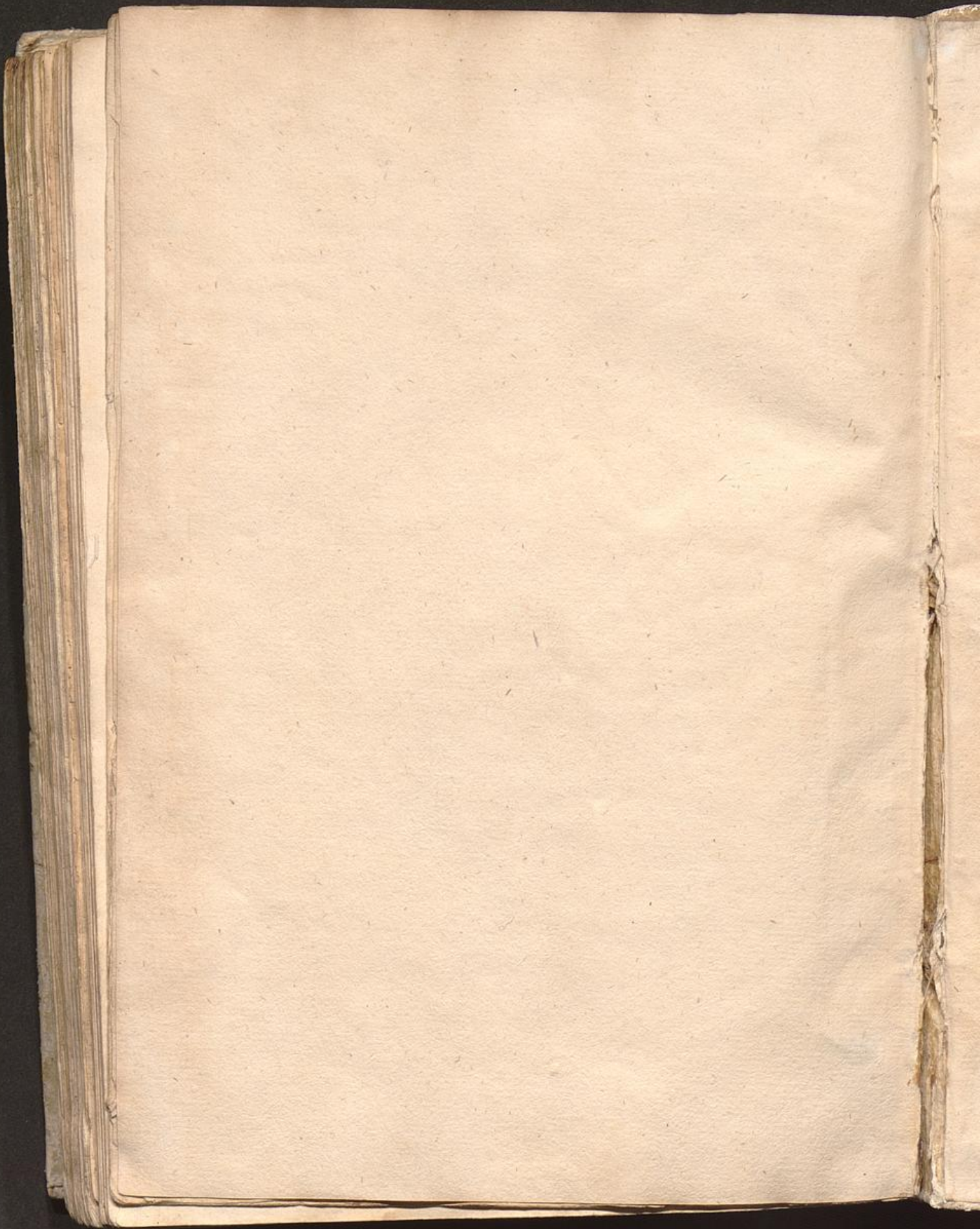
Conclusio
authoris.

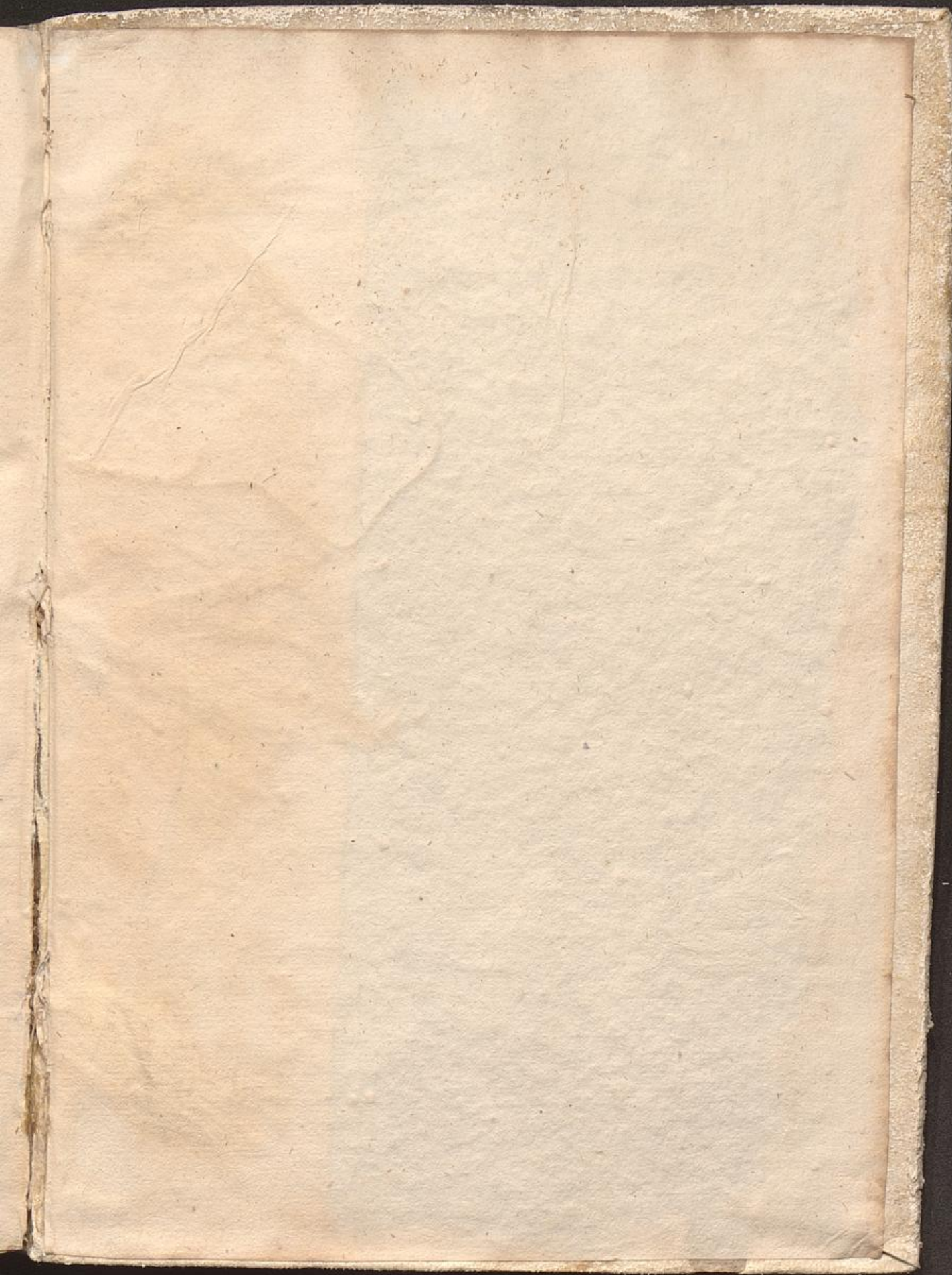
Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 25 horizontal lines across the page.

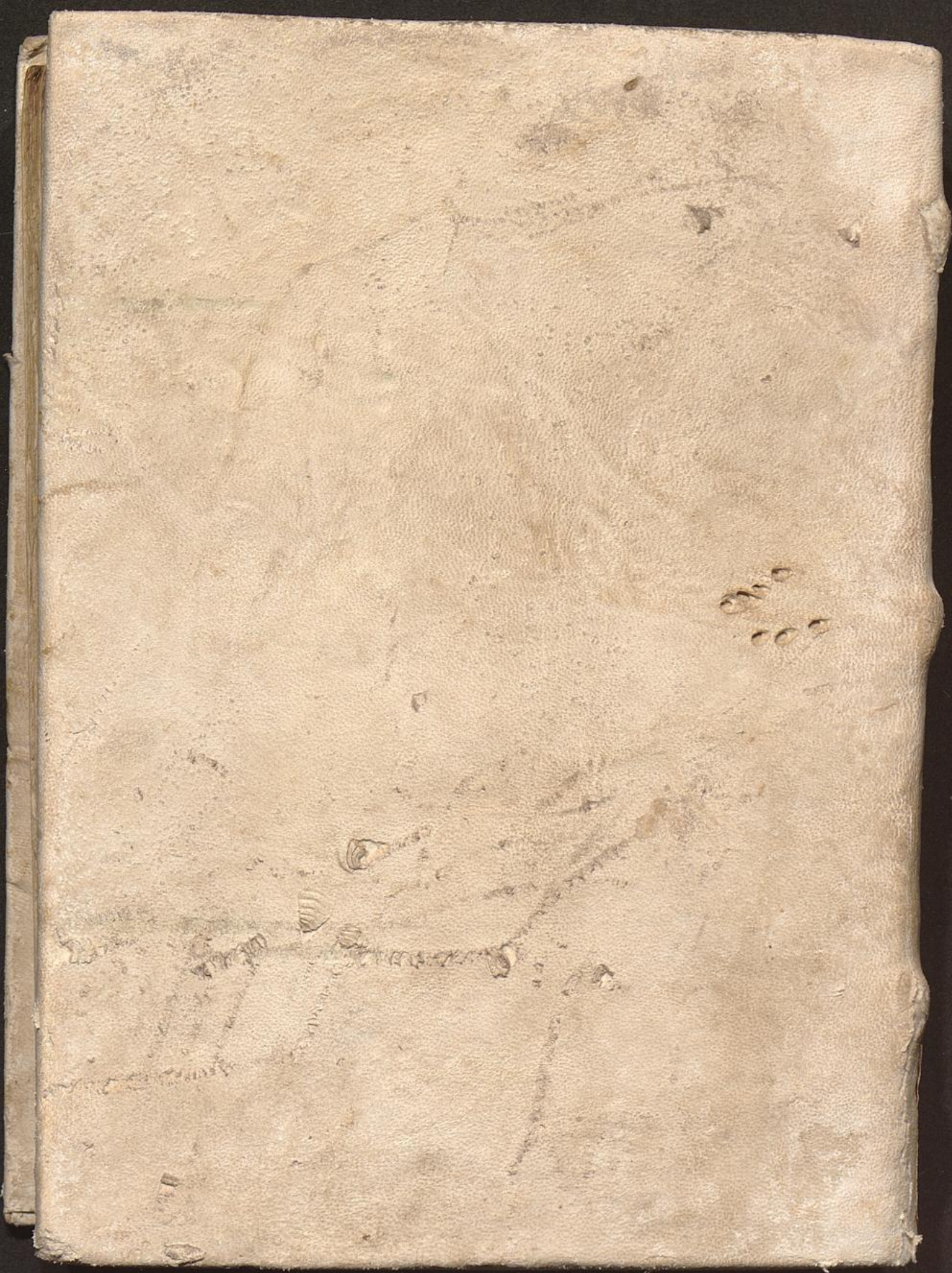
apologus

Godhilo

Th

597